

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת וארא | גיליון מס' 125 | שבת תש"פ

בעל 'מכתב מאליהו'

קוים לדמותו המאירה ופנינים ממשנתו
של מרן הגאון הצדיק
רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל
משגיח ישיבת פוניבז'
ממאורי אורות המוסר
עמקן המחשבה
ומגדולי המחנכים בדור האחרון
ליום הזיכרון הס"ו
כ"ד שבת תשי"ד

שו"ת עם מרן רשכבה"ג
רבי חיים קניבסקי שליט"א
בגיליון
תוספת
שבת

לעילוי נשמת
ר' שמואל מרדכי
ב"ר צבי הערש קנול ז"ל
א' שבת תשנ"ה

לדעת - מבחן שבועי בדף היומי מבית תמצית הש"ס עם הגרלה - עמוד 34

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת וארא

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:21	17:45	16:30	ירושלים
18:22	17:46	16:44	בני ברק
18:21	17:44	16:34	חיפה
18:22	17:45	16:39	מודיעין עילית
18:22	17:46	16:29	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה’אוסף’ -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות”

בחיפוש המילים ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשט | 41

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 45

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 49

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 51

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 57

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 59

בירורי הלכה אקטואליים

מתוך הסוגיות והפוסקים

עולם התורה | 64

מדברים כמו שמותר

מים זכים | 65

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 67

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

בעל 'מכתב מאלהו' | 69

קוים לדמותו המאירה ופנינים ממשנתו

של מרן הגאון הצדיק

רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל

משגיח ישיבת פוניבז'

ממאורי אורות המוסר עמקן המחשבה

ומגדולי המחנכים בדור האחרון

עם הספר | 73

פרסומים מודעות וכתבות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

לקראת שבת | 75

לקט מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 15

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 21

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות בפרשיות התורה | 23

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

וידבר משה | 28

דרשות הגאון רבי **משה נתן יונגרייז** זצ"ל

תמצית הש"ס | 31

דף היומי - מ"ב ומוסר

לדעת - מבחן שבועי בדף היומי

פנינים מאירים | 35

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'

תל ציון

בית כנסת החסידים

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א'
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל "ברסלב"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת וארא תש"פ | גליון מס' 121

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

יציאת כלל ישראל ממצרים – גילוי המציאות האמיתית המתגלה בשם הוי"ה

מצרים שורש השורשים של הרע

כתוב בדברי האר"י, והוא חוזר על כך מספר פעמים, שמצרים הייתה בחינת שורש השרשים של הרע בעולם. ובלשון האר"י הוא קורא לזה "כתרא דמסאבותא", היינו, נקודת שורש השורשים של רע. מצרים נקראת הכתר, השורש, נקודת העיקר הפנימי ביותר של רע. זה חייב להיות כך, כי תמיד יש נקודת עיקר שממנה הכל צומח, ומצרים זה המקום וזו המציאות העומדת בתור שורש לכל רע שבעולם.

אחר כך, ארבע המלכויות, אלו כבר הסתעפויות. היינו, כל אלה ששעבדו בישראל ממצרים ואילך, בכל, פרס ומדי, יון, ומלכות אדום שאנו נמצאים תחתיה, ובלשונו של האר"י במקום אחד, אדום וישמעאל. הראש נקרא בכל, כפי שכתוב בפירוש בדניאל (ב' ל"ח) שאמר לנבוכדנצר עצמו "אנת הוא רישא דדהבא", הזרועות, הידיים, אלו פרס ומדי, הגוף זו יון, ושני הרגליים אלו אדום וישמעאל.

כך נראית הקומה של המערכת הזאת, הנקראת, המערכת של רע. זוהי אותה מערכת שאינה נותנת שכבוד שמו יתברך, מה שצריך להתגלות על ידי כלל ישראל, יתגלה בעולם. אלו הן המלכויות שמשתעבדות בישראל ולא נותנות לזה להתגלות, אבל שורש שורשן זה מצרים.

והנה, האר"י, לא ביאר לנו באופן שנוכל להבין לפי ערכנו שלנו, מה היא נקודת השורש, מה היא נקודת העיקר של מצרים, שמשם צומח ויוצא כל הרע כולו, כענפים מתוך איזה שהוא שורש.

שורש הרע אצל פרעה "ואני עשיתיני"

אנו יודעים שיש המון דברים רעים בעולם, המון חסרונות, המון מידות רעות, והמון מעשים רעים, יש הרבה רוע ורשע. אבל אם אנו רוצים לחפש את נקודת העיקר, מה נקודת השורש של כל רע שבעולם, על מה הכל בנוי, על מה הוא מבוסס ועומד, כמובן, אנו צריכים לחפש זאת במצרים, אכן, עלינו לחפש את נקודת העיקר של מצרים, זהו פרעה מלך מצרים, שהוא המייצג את עיקר ואת שורש טומאת מצרים, היינו את הרביעית דם של עיקר הטומאה של מצרים.

מעשה, הדבר ברור. כי הנה, על פרעה נאמר בנביא יחזקאל (כ"ט ג') "אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני", זוהי תמצית דבריו של פרעה מלך מצרים, אני עשיתי את עצמי. פירוש הדברים. הרי לא מדובר בשוטה, אדם צריך להיות שוטה גמור כדי להניח שהוא עצמו היה זה ששיצב, לש, ועשה את עצמו, מה פשר המילים "אני עשיתיני" הרי זה צירוף מילים שסותר את עצמו, אכן, הפירוש בזה הוא אחד, הוא תפס את עצמו כמחויב המציאות, באופן, שאם תופסים "יש", אם תופסים מציאות בכלל, אז הוא חייב להיות. המציאות עצמה היא הרי דבר מחויב, והוא, מזהה את עצמו עם המציאות עצמה, עד כדי כך שהוא תופס את עצמו כמחויב המציאות, היינו, אי אפשר לצייר מציאות בלעדיו. זה נקרא "אני עשיתיני", הוא לא מדבר באופן פיזי, אלא, אני, אותו מה שאני, מחייב שאני אהיה.

עניינה של יציאת מצרים – גילוי שם הוי"ה

כל סדר הדברים של גאולת מצרים, כמו שמפורש בפסוקים, היה סביב גילוי של השם המפורש, השם המיוחד, שם הוי"ה. עוד במראה הסנה, משה רבינו שואל "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם" ובורא העולם ענה לו שיגיד את אותו שם "כה תאמר אל בני ישראל, הוי"ה אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם, זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור".

כאן, בגאולת מצרים נתגלה השם בעצמו, זה השם שהיה צריך להתגלות, "מה שמו", היינו, אותו שם שבו הוא גואל אותנו, ונתגלה גם הדין שאת השם הזה חייבים להעלים כפי שדורשת הגמרא בפסחים (ג' ע"א) "לעלם כתיב", גם זה שייך לגאולת מצרים, זה נתגלה בקשר של גאולת מצרים.

כל השמות שנתגלו שם במראה הסנה הם כולם שמות הוי"ה. הרשב"ם (שמות ג' ט"ו) אומר זאת במילים שתומות בעניינו של שם א-היה, אחד משמות הקודש שאסור לומר אותו חלילה לשוא, ומפרש את ענינו של השם כשהוא כותב במילים המורכבות מאתב"ש, אך מקדים וכותב "אפרש באתב"ש", כשבוזה הוא נותן את המפתח לפענחם למי שיטרח ויגלה זאת, וכך, בזה גופא הוא מגלה שהשם הזה הוא שם שגם עליו נאמר "זה שמי לעלם", היינו, חייבים להעלים אותו ולהחזיק אותו בהסתר. מי שרוצה לטרוח ולגלות, מותר לו כמובן לטרוח ולגלות לבד, אבל הרשב"ם עצמו לא גילה ולא כתב זאת במפורש, פירוש הדבר, גם שם א-היה, הוא שם שצריכים להעלים אותו.

וכך מפרש הרשב"ם שם עניינו של שם זה, שהוא אותו שם כמו שם הוי"ה, אלא שהוא נאמר כביכול מצידו יתברך כאדם המדבר בגוף ראשון. שם הוי"ה מתחיל ב', כפי שמדברים על אחר, בגוף שלישי, ושם א-היה מתחיל בא' כאדם המדבר על עצמו, וכפי שאומרים בלשון הקודש "אני אלך" על עצמי ו"הוא ילך" על מישהו אחר, כך, הוא קורא עצמו בא' בתחילה, ואנחנו קוראים אותו ב' בתחילה, אבל היסוד הוא אחד, זה אותו שם.

כך אנו מוצאים בהמשך, כאשר בורא העולם שלח את משה ואהרן והזקנים ללכת אל פרעה, הוא מצוה לומר לפרעה (ג' י"ח) "הוי"ה אלקי העברים נקרה עלינו" ופרעה אומר לו (ה' ב') "לא ידעתי את הוי"ה וגם את ישראל לא אשלח", איני מכיר את השם הזה, וזה לא שייך אלי. ובהמשך, בתחילת פרשת וארא, "וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-די ושמי הוי"ה לא נודעתי להם", פירוש, שכעת, בגאולה הזאת שהולכת להתגלות, יתגלה שם חדש. כאן יתגלה השם הזה, של שם הוי"ה.

נמצא, שכל השמות שנתגלו לצורך הגאולה, הם כולם השמות המיוחדים, שמות הוי"ה, כל זה נתגלה לצורך הגאולה. כל גאולת מצרים סובבת סביב גילוי של השם המיוחד הזה. זה עניינה של גאולת מצרים, וזה מה שנתגלה. נבאר עתה בזה כמה דברים, שהם פשוטים ביסודם, השייכים אלינו ונוגעים אלינו עד מאוד, והם עיקר עסקנו.

כי הנה, כל אחד יודע ותופס שהוא נמצא, כל אחד תופס את עצמו כנמצא, אבל אף אחד לא תופס את עצמו כהמציאות עצמה. אני נמצא, במציאות. אפשר שהמציאות תהיה בלעדי. אבל כשמדובר על פרעה שעשה עצמו אלהות, אצלו הייתה הרחבת התפיסה הזאת על עצמו, ועל עצמו המורחב, היינו, על עצמו ועל כל מלכותו כולה, הוא, תופס ומזהה את עצמו עם המציאות עצמה. זוהי המציאות הזאת שנקראת מצרים, ופרעה שהוא העיקר של מצרים, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, אבל זאת הייתה העבודה זרה שלו, זה היה ה"עשה עצמו אלהות שלו", כך באופן כזה הוא עשה עצמו אלהות, הוא תפס את עצמו כמחוייב המציאות, כך הוא ראה והבין את עצמו, כך הוא תפס את המציאות. הוא מחוייב המציאות. הוא והמציאות אחד. היינו, הוא המציאות עצמה. המציאות לא תצויר, רחמנא יצילנו, בלעדי. זה הפירוש עשה עצמו אלהות.

זה הרבה יותר מכל מיני מידות רעות, הרבה יותר מגאווה, הרבה מעבר לכל זה, זה דבר ששייך לעיקר תפיסת המציאות עצמה, איך הוא תופס את ההיות, את המציאות עצמה. זה פרעה, זאת מצרים, זאת הטומאה של מצרים.

תפיסת עצמו כעצם המציאות – שורש לכל הרע

כל מי שתופס כך את מציאות עצמו, הדבר פשוט שהוא לא חייב שום דבר לאף אחד, משום שהוא מזהה את עצמו עם המציאות עצמה, וודאי שמכאן יתד ומכאן פינה, מכאן השורש ומכאן מגיעים גם עבודה זרה גם גילוי עריות וגם שפיכות דמים.

איסור שפיכות דמים זו סברה פשוטה, אדם לא יכול לשפוך דמו של מישוהו אחר, כי גם הוא אדם, וכפי שאומרת הגמרא בפסחים (כ"ה ע"ב) שזו סברא "מאי חזית דדמך סומק טפי, דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי", זו הבנה פשוטה שכל אדם ואדם צריך להבין, וזה דבר שאפילו אינו צריך להיות כתוב.

אכן, הסברא הפשוטה הבסיסית וההתחלתית של מי שמבין כמו פרעה, ורואה כך את המציאות, היא ההיפך הגמור. ודאי שדמא דידי סומק טפי, משום שאני המציאות עצמה, ואילו השני נמצא במציאות ממילא, וכך הוא תופס שהשני טפל ובטל אליו והוא צריך להצטרף אליו, יש לו זכות קיום רק עד כמה שהוא מצטרף אליו ולא מתנגד לו אבל אין לו זכות קיום מצד עצמו, כי הלא הוא לא המציאות עצמה, המציאות עצמה זה אני.

נמצא, כי מכאן המקור הגדול לעבודה זרה, לשפיכות דמים, וכמובן, גם לגילוי עריות, הכל שלו, הכל שייך אליו, הכל חייב לו. המציאות כולה טפלה אליו. אין, ולא שייך, דבר כלשהו בעולם שיכול לעכבו מלמלא את רצונו. על הקרקע הזאת צומח כל הרע שבעולם. מכאן, העבודה הזרה של בבל, של נבוכדנצר, אשר הכריח את כל העולם לעבוד את אותו הצלם שהיה בדמותו, על הקרקע הזאת צמחו כל הדברים כולם. כל המערכת, הקומה השלמה של רע שבעולם, הכל צמח מפה. זאת נקודת השורש, נקודת העיקר של כל רע שבעולם.

עד כמה שהדבר הזה קיים, וזה קיים עד היום, זה קיים באופן פשוט וטבעי אצל כל אחד ואחד. כל אחד יכול לברוק את עצמו עד כמה פשוטה בעיניו לגמרי הסברא שדמו של חברו סומק בדיוק כמו דמו שלו. ודאי, הוא מבין בהחלט שכך צריך להגיד, איך אפשר להגיד או להשמיע ברבים אחרת, זה בודאי פשוט, ודאי כך צריך להתנהג, כאילו אין שום חילוק ביני ובין השני, אני חייב למסור את הנפש כדי לא לפגוע בשני, וזה מסברא פשוטה של מאי חזית, כל אחד יודע שכך הדין, ואף זאת ודאי, שאם יבוא מצב כזה כל אחד יעשה זאת, אבל, לומר שבאמת כל אחד ואחד ימצא שהדבר הוא פשוט לגמרי, אין זה כך, הוא לא יעשה זאת משום שזה לגמרי פשוט וברור, אלא משום שזה מילוי חובה גדול מאד, ובסופו של דבר זה יהיה גזירת הכתוב.

כאן נמצא פרעה מלך מצרים. זאת טומאת מצרים שנמצאת ומתפשטת על פני כל העולם כולו. למרות שמצרים הוכתה ונחרבה והיא כבר לא קיימת, אנו צריכים אזהרה "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו". זה כבר היה לאחר שמצרים הייתה חורבן אחרי חורבן, היא כבר נחרבה לגמרי, כל העוצמה של מצרים כבר לא הייתה, ואף נאמר "וינצלו את מצרים", ואחר כל זאת עדיין צריך להגיד לכלל ישראל "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו". עדיין אנו צריכים לצאת ממצרים, עדיין יציאת מצרים היא חובה עלינו בכל יום ויום.

גילוי שם הוי"ה – גילוי מציאות חדשה בעולם

הדבר שהתורה מגלה לנו הוא שהייתה צריכה להתגלות בעולם מערכת של ניסים שתגלה מציאות חדשה, וזהו הגילוי של שם הוי"ה בעולם. הייתה צריכה להיעשות מערכת שלימה של ניסים שלא היו כמותם מימות עולם, אלו ניסים

שהם לא כמו הניסים שהיו אצל האבות. כך מפורש בפסוק "וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב בא-ל-ש-די ושמי הוי"ה לא נודעתי להם", ומפרש רש"י, "לא נודעתי, לא נכרתי להם במדת אמתית שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי שהרי הבטחתים ולא קיימתי". כביכול, בורא העולם לא גילה להם, לאבות היה די בהבטחה.

א- ל-ש-די זה הפירוש של אותה הבטחה, ההבטחה לאבות היא הייתה הגילוי של השם הזה שנאמר בו "וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב", אבל הקיום, האימות, המידה האמתית שלי, המידה הזאת נתקיימה רק על ידי גילוי שם הוי"ה בעולם. הקיום של ההבטחה, נקרא גילוי השם המיוחד, השם המפורש. גילוי שם הוי"ה בעולם, זהו קיום אותה הבטחה שהייתה לאבות. ננסה להבין את הדברים לפי ערכנו.

כאן עלינו לומר דברים מפורשים, הדברים צריכים להיות ברורים לגמרי. עניינו של שם הוי"ה ברוך הוא, פירוש עניין גילוי, עד כמה שאנו יכולים להבין, זה גילוי הפנים האמתיים, פני האמת של המציאות, המציאות כמו שהיא באמת. זה פירוש השם. השם מדבר על ההיות, על ההווה עצמה, על עצם המציאות. וכביכול השם הזה אומר, שהמציאות עצמה היא שמו, היינו, המציאות עצמה היא גילוי רצונו, זאת המציאות עצמה באשר היא, המציאות בעצם. זה עצם ההיות, ואין דבר אחר. וזה חייב להיות כך, משום שאם אנו רוצים לשבור ולבטל את טומאת מצרים, הרי שכיון שטומאת מצרים טימאה את כל המציאות הקיימת, היציאה ממצרים חייבה גילוי של מציאות אחרת מאותה מציאות.

והנה, כל השמות הם מידות, כולם פעולות וגילויים מסויימים, ישנו שם שפועל פעולה זאת ויש שפועל פעולה זאת, אבל יש שם אחד שעניינו אינו מידה מסויימת, אלא עניינו ההווה עצמה, עצם ההיות, הגילוי של מה שאנו קוראים מציאות. כאן נתגלה החידוש הנורא שההווה עצמה היא שם, וכך, כשזה נתגלה, יצאנו ממצרים.

נסי מצרים לעומת נסי האבות

דוגמא לדבר, כי הנה, מה ההבדל בין הניסים שנעשו לאבות לניסי מצרים, גם לאבות נעשו ניסים, כל קיומם היה בניסים. גם אברהם גם שרה גם רבקה וגם רחל, כולם היו מופקעים מללדת, זה לא היה שייך בדרך הטבע שהם ילדו, אברהם עצמו, בכל המערכת של דרך הטבע, לא הייתה שום אפשרות ולא היה שום מקום שהוא יוליד, ובורא העולם יצר בשבילו מציאות אחרת. אבל הדברים האלו הם דברים השייכים לתוך סדר המציאות הקיים, אפשר לתקן, היינו, כל חיסרון ניתן לריפוי, כל מניעה ניתנת להסרה. ועל אף העובדה שלא ראינו קודם דרך לעשות את זה אפשר לראות אחר כך דרך לעשות זאת, אבל המסגרות נשארות. המסגרת הכללית של המציאות נשארת. יש קלקול ויש תיקון, יש חולי ויש רפואה. כך אנו מוצאים "וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים על דבר שרי אשת אברהם", ודאי שזה נס, וזה נס גלוי, אבל הנס הזה לא חורג מעצם המציאות של העולם. זה קורה, זה יכול לקרות, דבר כזה הוא אפשרי, דבר זה שהיה על דבר שרי אשת אברהם, יכול להיות בתוך המסגרת הזאת של הקיום, ושל סדר העולם הרגיל שאנו חיים בתוכו.

אבל, שתהיה מציאות כזאת שתהיה מים לישראל ודם למצריים, כשמדובר על אותו דבר, שהוא עצמו מים לישראל ודם למצריים, זה משהו אחר בכלל. זה שובר את כל המערכות. זה דבר שהוא לגמרי מציאות אחרת. הדבר הזה לא שייך בכלל לאותם ניסים שנעשו עם האבות, זאת מערכת מציאות שונה, מציאות אחרת לגמרי. שדבר אחד יהיה גם זה וגם זה, בדעת הרגילה, שבנויה על הנסיון של סדר העולם שאנחנו חיים בו, הדבר הזה הוא מנוע, זה נמנע המציאות, זה בלתי אפשרי.

נסים כאלו אנו מוצאים שהם נקראים בלשון הגמרא "נס בתוך נס", כפי שמצינו בפסחים (ק"ח ע"א) שבזמן שהטיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש, בא יורקמו שר של ברד לפני הקב"ה, ואמר ארד ואצנן, אכבה את האש, אמר לו גבריאל, אין גבורתו של הקב"ה בכך, הכל יודעים שמים מכבים את האש, וכאן לא תתגלה גבורתו של הקב"ה, אני, גבריאל, שר של אש, אלך ואעשה שהאש הזאת, כאש, תצנן בפנים ותבער בחוץ. האש תישאר אש, אותה אש תשרוף כל מי שיגע בה, וחנניה מישאל ועזריה יטיילו שם להנאתם, כמו שכתוב בפסוק, הם הלכו בתוך אש. האש עצמה עשתה להם פעולה הפוכה, לא התערב כאן עוד כח אלא שכח האש בעצמו עשה פעולה הפוכה. זה הפירוש במה שאמר גבריאל, אם היה נכנס לכאן שר הברד ומצנן את האש, הוא היה מתגבר על האש, ומכבה או מקטין ומחליש אותה, הכל יודעים

שמים מכבים את האש, אבל גבריאל הוא שר של אש, והאש נשארה אש עם כל התוקף שלה, והאש כאש, לא רק שלא שרפה אותם, אלא היא הנעימה להם.

כך אנו מוצאים בארון הברית, הוא צריך להיות "אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו", פירוש הדבר, שאם הוא נמצא באיזה שהוא מקום הוא תופס כמידה הזאת בתוך החלל, אולם, כתוב בגמרא ביומא (כ"א ע"א) בשם רבי לוי "דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה", הדברים מוכרחים במידות המשכן ובמידות המקדש, שהארון כמו שהיה, לא תפס מקום בבית קדשי הקדשים. הוא היה גבוה ארוך ורחב כפי מידותיו, והוא לא תפס מקום. זה דבר שסותר את עצמו, כי צריך להיות אחד משני אופנים, או שהוא באמת לא תופס מקום, ואז הוא לא חומר, או, שאם הוא חומר והמקום הפנוי מסביב נשאר בגדלו כפי שהיה קודם שנכנס הארון, פירוש הדבר שהמקום התרחב. אולם, שני הדברים לא היו, המקום לא התרחב, זה בלתי אפשרי, המקום אינו יכול להתרחב והוא נמצא במידותיו, וגם הארון נמצא במידותיו, אותו הארון שעשוי מעצי שיטים שצמחו באדמה ואפשר היה למשש אותם, הקציעו אותם ועשו מהם ארון וציפו אותו בזהב טהור מבית ומחוץ כפי שמצפים כלים בזהב טהור, כך היה נראה הארון, והארון הזה על מידותיו המדויקות לא תפס מקום.

הדבר הזה מנוע, זה נמנע מצד מערכת הדעת שלנו, זה דבר בלתי אפשרי. מערכת הדעת שלנו אינה תופסת אפשרות כזאת, אנחנו לא תופסים, אנחנו חיים בתוך מציאות שהדבר הזה נתפס כבלתי אפשרי.

אלו ניסים שנתגלו ביציאת מצרים, ומציאת מצרים ואילך. לפני כן, בזמן שהנהגה בעולם הייתה הנהגה של "וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמי הוי"ה לא נודעתי להם", לא נעשו ניסים מהסוג הזה, וגם לא היה שייך שיעשו. לא היה מקור ושורש, מאין יתגלו ניסים כאלו.

לכאן, נכנסת יציאת מצרים, יציאת מצרים מחייבת אותנו להיכנס לתוך מערכת מציאות אחרת, לתוך תפיסת מציאות שונה. תפיסת מציאות שאומרת, שמציאותם של הדברים אף פעם אינה מוחלטת, לא זאת המציאות האמיתית. מציאותם האמיתית נמצאת במקום אחר. האופן שבו הדברים האלו מתגלים פה, לא זאת מציאותם. הדברים יכולים להתגלות פה כך וגם ההיפך מכך, הם יכולים להתגלות גם כדבר וכהיפוכו, מציאותם האמיתית של הדברים היא לא הדבר שמתגלה לעינינו פה. אכן, איפה נקודת המציאות האמיתית של הדברים האלה, של כל דבר ודבר בעולם, זהו החידוש של יציאת מצרים. את זה, בורא העולם לימד אותנו, את כלל ישראל, ועדיין אנו מצווים לא לשכוח את זה, וכדי לא לשכוח את זה אנו חייבים לזכור זאת פעמיים ביום.

גילוי שם הוי"ה מחייב את יציאת בני ישראל ממצרים

נקודת החידוש של יציאת מצרים אינה בעובדה שבורא העולם הוא האדון, הוא הבעלים, הוא בעל הבית ו"כל אשר חפץ עשה", כביכול, בורא עושה מה שהוא רוצה. ודאי שבורא העולם עושה מה שהוא רוצה, וקרוב הדבר שפרעה גם הוא הבין זאת. אף זאת כתוב בדברי הא"ר"י וכך כותבים כל רבותינו, ובזוהר עצמו נמצא כן, ובאמת זה מבואר גם בפסוקים, שפרעה האמין וידע את שם אלקים, שם אלקים היה ידוע לו, כאשר הוא אומר לא ידעתי הוא מדבר רק על שם הוי"ה, את השם הזה אינו יודע, אבל את שם אלקים הוא ידע, כפי שפרעה עצמו אומר "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" ויוסף אומר לו "בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה". זה דבר ברור, שאף שהוא עשה עצמו אלוהות, אבל, כפי שאומרת הגמרא בסוף מסכת מנחות, הכל יודעים זאת, גם אלו שעובדים עבודה זרה, וכלשון הגמרא שם "דקרו ליה אלהא דאלהא", כביכול, הוא אלקי האלקים, גם פרעה ידע זאת.

אכן, הנקודה העיקרית, אשר היא הדבר שמחייב את יציאת בני ישראל ממצרים, היא, כפי שנאמר בפסוק "ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל. ואמר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכרך". בן, הוא לא מידה או פעולה, בן הוא המשך של עצם הקיום, כשהקב"ה אומר עלינו שאנו בניו, פירוש הדבר, היות בן, הכונה היא, היות ממשיך את עצם מציאותי, את עצם קיומי, זה נקרא בן. בן כלפי מעלה, נקרא, "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיהו מ"ט ג'), היינו, אנחנו נקראים ישראל מקדשי שמך, אנחנו מקדשי שמו, אנחנו נקראים קוראי בשמו, כשאנחנו נקראים בניו, אנחנו גילוי קיומו יתברך בעולם, גילוי מציאותו יתברך בעולם, זה אנחנו.

מעתה, הדבר ברור, שברגע שצריך שם הוי"ה להתגלות בעולם, הרי שלא שייך שכלל ישראל יהיו תחת שעבוד מצרים. כי הנה, יציאת מצרים נקראת

לידה, וכבר הארכנו בזה. ההיות שלנו במצרים היה עיבור, והיציאה ממצרים הייתה לידה. כפי שדרשו חז"ל במדרש תהלים (ק"ז) "אמר ר' אבהו ברבי אחא בשם רבינו, כך היו ישראל נתונים בתוך מצרים, כעובר שהוא נתון בתוך מעיה של בהמה. וכשם שהרועה נותן יד בתוך מעיה ושומטו, כך עשה הקב"ה, שנאמר לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי".

כשצריך להיוולד ולהתגלות שם הוי"ה ברוך הוא, חייב כלל ישראל להתגלות, אין אפשרות אחרת. אנחנו נולדנו יחד, כפי שדרשו חז"ל בשיר השירים רבה (פרשה ה' ג' ב') על הפסוק "פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי", "רבי ינאי אמר תאומתי, כביכול לא אני גדולה ממנה ולא היא גדולה ממני", הפירוש הוא, שנולדנו יחד, עם ההולדת של שם הוי"ה ברוך הוא, זאת עצמה הייתה הולדת של כנסת ישראל, כלל ישראל נולד אז. כלל ישראל נולד ביחד עם גילוי שם הוי"ה ברוך הוא.

גילוי השם הזה, הוא, ורק הוא, גילוי אמיתת המציאותו יתברך בעולם, אז התחילה הבריאה בפועל את סדר הזמן שנקרא תורה. שורש הדבר היה כמובן באברהם אבינו, אבל כאן היה הגילוי בפועל של המציאות שנקראת תורה, עד אז היה העולם תהו. נולדנו יחד, במילא זה חייב להיות כך. לכן כל הפרשה כולה של יציאת מצרים, כולה מדברת על אותו עניין, שוב ושוב. מה שמו, שם הוי"ה. וכאשר פרעה אינו רוצה לשמוע "וגם את ישראל לא אשלח", זה משום שהוא אומר לא ידעתי את השם הזה, זה לא נמצא אצלי. ואיתא בחז"ל (שמות רבה ה' י"ד) שכאשר משה רבינו בא ואמר לו "כה אמר הוי"ה אלקי ישראל שלח את עמי" הוא הלך לבדוק מה ענינו של השם הזה. ובדק בכתביו, בספרים שנמצאים ברשותו, וראה שאין לו, זה לא נמצא במסורת שלו, במה שהוא יודע, היינו, בכל ההיקף של מה שהוא משיג, זה לא נמצא, ואז חזר ואמר "לא ידעתי את הוי"ה וגם את ישראל לא אשלח". הדברים הללו תלויים וקשורים זה בזה, הם באים יחד.

שם הוי"ה מחייב אותנו להאמין במציאות האמיתית

נמצא אם כן, שהחייב שאנחנו באמת חייבים, הוא הרבה יותר עמוק ממה שנראה על פני השטח. החובה שלנו אינה נגמרת באמונה בניסים, שאין בהם יותר מהניסים שנעשו לאבות. לא בזה נתחייבנו מכת יציאת מצרים. לא זאת המציאות החדשה שקיבלנו, לא לזה נולדנו ביציאת מצרים, לא לזה נולדנו ביחד עם ההולדת של שם הוי"ה ברוך הוא.

השם הזה, כאמור, מחייב אותנו באמונה במימד ובעומק אחר, בתפיסה לגמרי אחרת, משהו אחר בכלל. כל מה שאנחנו רואים ונתפס אצלנו, הדברים האלה הם בעצם לא מציאות אמת. כך הדברים נראים, כך הם מתנהגים, וכך מנהגו של עולם, אבל זאת לא נקודת המציאות האמיתית של הדברים. נקודת המציאות האמיתית של הדברים האלה, ושל כל דבר, היא, שכל דבר, בכל רגע, כשיעלה רצון מלפניו יתברך, יכול תמיד לעשות במציאותו שלו כמו שהוא את ההיפך מטבעו.

כך אנו מוצאים, כי טבעם של המים להתפשט, אבל כשצריך הם עושים את מה שצריך לעשות. על הפסוק "וברוח אפיך נערמו מים" מתרגם אונקלוס "חכימו מיא", נערמו, מלשון "לתת לפתאים ערמה" (משלי א' ד'), המים נעשו חכמים ועשו את מה שהחכמה מחייבת, ובמצב כזה ודאי שהשכל מחייב שהמים האלו יזווו, כי אם הם ישרו בטבעם הרגיל זה לא טוב. וכך, בורא העולם אומר למשה רבנו "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", האם יש בעיה שיש פה ים, הלא הים חכם, ויעשה את מה שהחכמה מחייבת, "חכימו מיא".

כשמשה רבינו מבקש שם, ואומר לבורא העולם, יבואו אלי וישאלו אותי "ואמרו לי מה שמו", הוא מבקש שכביכול בורא העולם יתגלה. כי הנה, שם, עניינו דבר קבוע, שם לעולם לא ניתן על מאורע חריג, מאורע חריג לא ניתן שם. כל מאורע חריג אינו שייך לסדר הרגיל של הדברים, הוא מחוץ לסדר הדברים הרגיל, זה חריג ונשאר חריג, והוא לא ניתן שם. אם מבקשים שם, פירוש הדבר, שיש שם שכולל בתוכו את כל הדברים החריגים, היינו, יש כאן משהו קבוע, גילוי של מציאות אחרת, ועל כך אומר משה רבנו "מה שמו".

זה הדבר החדש שנתגלה ביציאת מצרים. נתגלה כאן שם חדש, צורת מציאות אחרת, וזה נקרא מידה האמיתית שלי. מידה אמיתית פירושה, שהמקור מתגלה עד הסוף, עד לתוצאה האחרונה, היינו, המושג אמת הוא כפי שמפרש רש"י במסכת שבת (נ"ה ע"א) את דברי הגמרא "חותמו של הקב"ה אמת" "אמצעות לאותיות וראשון ואחרון", אמת נקרא דבר שהוא בקו ישר מתחילה תחילה עד הסוף הסוף, מן הרצון כביכול של בורא העולם לברוא, עד המציאות

הקיימת שנבראה, המציאות ההווה והנמצאת, כל זה יחד, זה הכל מהלך אחד, הכל גילוי של אותה אמת. אין במה שנתגלה שום דבר יותר על גילוי אותו רצון שהיה בשורש הדברים, זה הפירוש "מידה אמתית".

"ולא קיימתי" המציאות נראית היפך הקיום האמיתי

"הבטחתי ולא קיימתי", היינו, שטבע הדברים הוא כזה שהדברים עדיין רחוקים, זה צריך לקחת עוד זמן רב עד שהדברים ישתלבו עם טבע הדברים כמו שהם, הדבר קיים רק כהבטחה ולא כקיום, אם לא רואים קיום, הקיום לא נתפס ולא נראה, פירוש הדבר, שהקיום לא נראה משום שהמציאות שאנחנו רואים מתנגדת לקיום, המציאות הנראית לנו צועקת ההיפך מהקיום האמיתי, היא אומרת, ההבטחה לא תתקיים, הלא אתם רואים איך שזה נראה.

והנה, עד שבא משה רבינו למצרים, מעולם לא היה עבד שברח ממצרים, אפילו עבד אחד בודד, לא היה אפילו מי שהעלה על דעתו לנסות לברוח ממצרים, ודבר כזה, שעם שלם שמושעבד במשך כל כך הרבה שנים יקום ויצא ממצרים, דבר זה היה לגמרי בלתי אפשרי, משום בחינה. זה הפירוש הבטחתי ולא קיימתי, לא זו בלבד שעדיין לא נתגלה הקיום, אלא "לא קיימתי", היינו, כל מה שקיימתי היה כנגד ההבטחה. כל סדר העולם צעק שההבטחה לא תתקיים, זה בלתי אפשרי, הלא אתה רואה שזה בלתי אפשרי.

זו הכוונה בדברי משה רבנו, שאמר "והן לא יאמינו לי", וזו גם בקשת משה רבינו, שכביכול בורא העולם יגלה לו גם את השם החדש, הוא ביקש את גילוי שמו, כדי שהוא יוכל למסור שהולכת להיוולד כאן, כעת, מציאות חדשה. אותה מציאות שאתם מכירים לא תישאר, וכאן הולכת להיוולד מציאות אחרת, מציאות חדשה שעדיין לא הייתה. וכשמדובר פה על מה שהולך להיוולד, וזה דבר חדש לגמרי שלא היה, אינכם יכולים לשאול, אין מקום לשאלה שאומרת הלא אנו רואים שכל זה כנגד, כל מה שאנו רואים עומד כנגד זה, כי הלא כל מה שאנו רואים זו המציאות הישנה, אבל עומדת להיוולד מציאות חדשה, וכשתיוולד המציאות החדשה כמובן שכל המציאות הישנה תבטל.

הדבר הזה קרה ביציאת מצרים. זה הדבר שאנו מחויבים בו מכח יציאת מצרים, זאת הנקודה של יציאת מצרים שאותה אנו חייבים לזכור, תמיד.

זה העולם שנברא בניסן – המציאות האמיתית

הנה מצינו שרבי אליעזר הגדול ורבי יהושע בן חנניה נחלקו ביניהם מתי נברא העולם, אם בתשרי או בניסן, וכיון שרבי אליעזר הוא בעצם מבית שמאי, כדאיאת בגמרא, ורבי יהושע הוא מבית הלל, והמחלוקת ביניהם מקבילה למחלוקת של בית שמאי ובית הלל, ונתבאר בדברי האר"י שגם עליה חלים דברי הגמרא "אלו ואלו דברי אלקים חיים", גם זה אמת וגם זה אמת, העולם נברא גם בתשרי וגם בניסן.

וכתוב שם בדברי האר"י, והדברים מתבארים מעט יותר בדברי השל"ה, ואף אנו יכולים לפי ערכנו להבין קצת מהדברים שעניינם על פי מה שנתבאר כאן, כי בתשרי נברא העולם, זה הוא העולם המסודר, העולם שכביכול בורא העולם מנהיג אותו בדרך הטבע, ובניסן נולד העולם השני, אותו עולם שהוא לא מנהיג של העולם הקדום, אבל העולם ההוא, הוא העולם האמיתי. והעולם הזה, גם הוא נולד, הוא נמצא פה איתנו. הוא לא מנהיג של עולם, אבל הוא העומק הפנימי של ההנהגה כולה, והוא המציאות האמיתית.

נמצא אם כן, כל מה שקרה במכות מצרים, ביציאת מצרים, זה בעצם גילוי של מציאות אחרת, שברגע שהיא נתגלתה, הבלעדיות והעוצמה של מצרים נתבטלה. מצרים, כל כוחם וכל חילם כולו הוא אך ורק במציאות שהייתה קיימת עד שנולד שם הוי"ה. ברגע שהשם הזה נולד הוא מבטל את כל המציאות האחרות, הן הופכות להיות מנהיג של עולם, הופכות להיות סדר, אבל לא זאת המציאות האמיתית באשר היא, היינו, הטומאה הפנימית של מצרים, התפיסה של עצמו, הזהות שהוא זיהה את עצמו עם המציאות עצמה, הטומאה הזאת התבטלה.

הדברים האלה הם בהחלט אקטואליים, יציאת מצרים זה הדבר האקטואלי ביותר, ההבנה הנכונה של יציאת מצרים היא הדבר הנוגע לנו יותר מכל החדשות כולן, זה מה שנדרש מאיתנו, וזה מה שיציל אותנו.

מתוך כך, שהתורה ציותה וחזרה וציותה, ומזכירה חמשים פעמים את יציאת מצרים, המוני מצוות תלויים בה, וניתן לומר שכל התורה כולה בנויה על יציאת מצרים, הדיברה הראשונה בעשרת הדיברות, שהיא שורש לכל הדיברות, היא "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", היינו, הכל

מבוסס, עומד, ובנוי, על היסוד הזה של יציאת מצרים, ובארנו בזה בשבוע הקודם שזה העיקר שהכל תלוי בו. והעיקר הזה, זה עיקר ענינו, אותן פנים אחרות של המציאות עצמה, זאת מצות יציאת מצרים, זהו הגילוי של יציאת מצרים. התפיסה העמוקה הפנימית והאמתית, של המציאות הזאת.

למאמין במציאות האמיתית הישועה היא מוכרחת

דוגמא לדבר, אנו מחכים בכל יום, לשינוי הגדול, לגילוי הגדול שבבורא העולם יגלה. הדבר יכול להתרחש בכל רגע, אולם קשה מאד לקבל זאת, משום שכך טבעם של בני אדם, כך טבעם של דברים. אנו חיים בתוך מציאות קיימת ולאן זה יכנס, זה כלל לא נכנס בסדר היום שלנו, שהוא גדוש ועמוס מאד, ואין שם מקום להכניס. בקושי אפשר להכניס עוד משהו, אבל להכניס מין דבר כזה, לאן זה יכנס, איפה נעשה בשבילו מקום.

באמת, זה דומה מאד לאותו פחמי שהיה מודאג כאשר הפשתני התחיל למלא בפשתן את כל החלל, הוא ממלא עוד ועוד, והכל מתמלא בפשתן, ומה יהיה, ואז עבר שם פיקח אחד ואמר, כל הריבוי העצום הזה, כל הפשתן, לא יחזיק מעמד בפני ניצוץ אחד משלך, ניצוץ אחד שיצא מבית המלאכה שלך יחסל את כל הפשתן הזה, זה אופן אחד להבין את הדברים.

אכן, זה האופן שהיינו אומרים בפרשת וישב, אבל עתה אנו כבר בפרשת וארא, בפרשת יציאת מצרים. אנחנו כבר בפרשת ושמיה הוי"ה נודעת. כביכול, שם הוי"ה הולך ומתגלה, הולך להתגלות. וכששם הוי"ה הולך להתגלות לא צריך להגיע לאותו פיקח שהגיע, איננו צריכים את אותה פקחות של אותו אחד, לא צריך שתצא אש, ויהיו אש ועשן, ולאחר מכן להמתין עד שהעשן יתפזר, זה גם כן עסק, אבל, באמת, זה מלכתחילה לא קיים, זה פשוט איננו. עד כמה שהדבר הזה צריך לעכב ולהפריע את מה שבורא העולם רוצה לגלות, לגבי זה, זה פשוט לא קיים, זה פשוט איננו.

החובה שלנו ממש בכל רגע היא להצטרף לאמונה האמיתית, הגדולה, זו החובה הקבועה שלנו, כל הזמן, בלי הפסק. חובתנו הקבועה היא להאמין ולצפות לישועה בכל רגע ורגע, וכל זה בנוי על יציאת מצרים, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מכה ט' ט"ו), כל זה בנוי על יציאת מצרים.

אם נבין ונתפוס היטב את אותה מידה אמיתית שכביכול בורא העולם רצה לגלות ביציאת מצרים, היינו, הפנים האמיתיות של המציאות באמת כמו שהיא, המציאות לאמיתה כמו שהיא באמת, הרי שכל מי שתופס את המציאות לאמיתה, באמת, לא זו בלבד שהוא יכול להאמין שהישועה תגיע, אלא שנראה לו בלתי אפשרי שהיא לא תגיע. אם זאת המציאות האמיתית, אז כל מה שמתרחש לנגד עינינו, כל מה שקורה, זה בלתי אפשרי, זאת לא מציאות אמיתית, זה לא יתכן. אם המציאות האמיתית היא גילוי רצונו, אז כל מה שאנחנו רואים, פשוט לא יתכן, ומדוע בכל זאת הוא נמצא, משום שכך כביכול גזרה חכמתו, שזאת הדרך שרק דרכה אנו צריכים להגיע. אנו צריכים להאמין, למרות כל מה שאנחנו רואים, שהדרך להגיע לאותו גילוי שכינה, היא דרך נסתלקה ממנו שכינה [וכפי שנתבאר כאן בפרשת ויחי].

אבל זה דבר פשוט, שכל אדם נבון חש ומרגיש, שאין לך בו אלא חידוש. כל רגע ורגע שהדבר ממשיך להתקיים, כל מה שאנחנו רואים זה חידוש, והאמונה הפשוטה צריכה להיות "הבו דלא לוסיף עלה". חידוש, לא יכול להמשיך הרבה זמן. מה שאנחנו מאמינים יתקיים בפשטות, והחידוש הוא, שגם מה שאנחנו רואים קיים, ומכיון שהוא חידוש, אין לך בו אלא חידוש. ולכך, עד עכשיו זה היה קיים. אבל מכאן ואילך, יותר מסתבר שזה לא יהיה קיים. זה דבר שהוא לגמרי כנגד המציאות האמיתית שאנחנו יודעים שהיא קיימת, אותה מציאות שנתגלתה ביציאת מצרים.

את פרשות יציאת מצרים, אנו חייבים ללמוד, לחזור עליהן, ולחיות אותן. אלו הן הפרשות ששם נולדנו. ביציאת מצרים נולדנו, ואת מצרים אנו חייבים לזכור פעמיים בכל יום. כשנולד יום חדש צריכים שוב לזכור את יציאת מצרים, וכן כשמשתנה הזמן ונהיה לילה. "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות. אנו חייבים לזכור את יציאת מצרים תמיד, בכל שינוי זמן שבא עלינו. שוב יציאת מצרים, ושוב יציאת מצרים. כאן חבל הטבור שלנו, מכאן אנו יונקים חיות.

כל מה שנתגלה ביציאת מצרים זה העיקר שעליו אנו נשענים. הדברים שנתבארו כאן, זה עיקר כל העיקרים. זה גילוי של הנקודה האמיתית, התפיסה האמיתית והנכונה של תפיסת המציאות האמיתית. הקב"ה יעזרנו ויראנו נפלאות כימי צאתך מארץ מצרים.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת וארא תש"פ

ויש להוסיף עוד, דלהלן בפסוק ט' כתוב 'וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצירות ומן השדות', ודייק הבעל הטורים דרק אלו שהיו בבתים בחצירות ובשדות מתו, אבל הצפרדעים שנכנסו לתוך התנורים נצלו ולא מתו, והטעם כתב משום דמסרו נפשם על קידוש השם כמה שנכנסו לתוך התנורים.

ולפי"ז מכואר היטב שצריך להדגיש הענין שבכניסתם לתנורים היה בזה מסירות נפש, ואשר לכן בגמר המכה ניצלו, ולכן הדגישה תורה דבאו מן המים.

והפילתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד וגו'. (ח, י"ח). צריך להבין אמאי נאמרה הפלאה זו רק במכת ערוב ולא בשאר המכות קודם לכן, והרי במדרש איתא דכל המכות לא היו בישראל. ונראה לומר עפי"מ דאיתא בגמ' בתענית דף כב. ת"ר על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון וכו' על היה רעה. ובמתני' שם איתא דחיה רעה מתריעין עליה, מפני שהיא מכה מהלכת. והיינו דמכה זו מהמת טבעה יכולה היא להגיע לכל מקום וע"כ צריך להתריע עליה בכל מקום.

ולפי"ז כל המכות שקודם לכן, לא היה מהוייב מטבע המכה שיהיה כן אף לישראל, ועל כן לא היה בזה שינוי טבע והפלאה, אבל במכת ערוב שהיא מכה מהלכת, א"כ מצד טבעה ראויה היא להלך גם אצל ישראל, ובמה שאינה אצל ישראל יש בזה שינוי טבע והפלאה. ויש להוסיף בזה עוד, דבפסוק כתיב 'הנני משליח בך' והיינו דהיא מכה משולחת, וזהו כדאיתא בגמ' שם היה רעה שאמרו בזמן שהיא משולחת, איזהו משולחת נראית בעיר משולחת, בשדה אינה משולחת מן השמים. והיינו דאיכא אופנים שע"ז ניכר שהיא משולחת מן השמים, וזהו שאמר הכתוב הנני משליח בך, כלומר דיהא זה באופן שהיא משולחת, שעל כהאי גונא אמרינן דמתריעין עליה בכל מקום, ומשו"ה נאמרה הפלאה זו, דאף דהיה זה מכה המשולחת, מ"מ היה פדות והפלאה בישראל.

ובמכת דבר דגם כתיב בה הפלאה, י"ל משום דבגמ' שם דף כב: איתא דמתריעין אף על הדבר, והיינו דגם בזה שייך שתהא מכה מהלכת, ולזה בעיא הפלאה מיוחדת להצלת ישראל.

בענין מטהו של משה

ענין המטה נזכר בפרשה כמה פעמים לעשות בו את האותות והמכות. ובהגדה של פסח דרשו חז"ל את המקרא בפר' כי תבא דכתיב 'ויוציאנו ה' ממצרים וגו' ובאותות, ד'באותות זה המטה', כמו שנאמר 'ואת המטה הזה תקח בידיך אשר תעשה בו את

ונטה ירך על מימי מצרים וגו' ויהיו הם והיה הם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים וגו' (ז, י"ט).

איתא במדרש (שמו"ר ט', י"א) דכשהיו המצרים יושבים על גבי המיטה או ע"ג האבן היו מפסידים את בגדיהם כדם. ועוד איתא בחז"ל דכשהיתה אשה לשה עיסתה ומכניסתה לתנור היה הדם מבצבץ ויורד מן העצים ומן האבנים ומככה את האור ומתים ברעב. וכשהיה פרעה נכנס לפלמין שלו היה הדם מבצבץ מעצי הבנין, ונפשו מטרפת עליו, ואפילו ע"ז שלהם מעצים ואבנים היו מבצבצים דם. הרי דמלבד המכה שכל המים נהפכו לדם, עוד היה מכה בפ"ע שהיה דם מבצבץ מהעצים והאבנים.

מעתה יש לומר דזהו ביאור הפסוק דנקט הכא תרתי, חדא 'נטה ירך על מימי מצרים ויהיו הם', שזהו המכה על המים, ועוד 'והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים' שזה דבר בפ"ע שיהיה דם מבצבץ מעצים ואבנים בלא שייכות להמכה על המים.

והנה להלן בפסוק כ' כתוב 'וירם במטה ויך את המים', וכתב הרמב"ן שהיה כאן שתי דברים, חדא שהרים ונטה ידו על ארץ מצרים כנגד כל הרוחות, ואח"כ הכה המים אשר ביאור.

ולפי המבואר יש לומר דהא דהוצרך להרים ידו על כל ארץ מצרים, זהו על המכה המיוחדת שהיה בעצים ובאבנים, מלבד המכה על המים, ע"כ היה צריך נטיה מיוחדת כנגד כל הרוחות.

ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך וגו'. (ז, כ"ח).

יש לדקדק למה הזכירה התורה דשרץ היאור צפרדעים, והלא עיקר המכה הוא שעלו ובאו בביתך ובכל המקומות, ומאי נפק"מ מהיכן באו אם מהיאור או ממקום אחר, וכמו דבמכת ערוב לא נאמר מהיכן בא הערוב אלא רק הנני משלח בך וגו' את הערוב.

ויש לומר, דהנה בגמ' בפסחים דף נג: איתא דהנניה משאל ועזריה מסרו נפשם על קידוש ה' ונכנסו לתוך כבשן האש, שדנו ק"ז בעצמן מהצפרדעים שנכנסו לתנורים בעודם רותחים, מדסמיך תנוריק למשארותיק, ואימתי משארות מצויות אצל התנור בשעה שהתנור חם. הרי מכואר דמה שהצפרדעים נכנסו לתוך התנורים היה בזה מסירות נפש.

והנה בגמ' בסוף הגיגה איתא דסלמנדרא [שהיא כמין עכבר כדפי' שם התוס'] כיון שהיא תולדת האש אין אש שולמת בה. מעתה י"ל דלכן הדגישה התורה שהצפרדעים שרצו מן היאור, לאפוקי שאינם תולדת אש, ואז אין אש שולמת בהם, ומשו"ה כניסתן לתוך התנור יש בזה מסירות נפש.

האותות, והיינו דפירוש הפסוק הוא דה' הוציאנו ממצרים ע"י המטה.

ולכאורה אינו מובן דבפשטות המטה לא היה אלא היכי תימצא לעשות בו את המכות, אבל היציאה עצמה הייתה ע"י המכות, אכן בפסוק מבואר דהיציאה עצמה נחשבת שהייתה ע"י המטה, וצ"ב.

ונראה כביאור הדברים דהנה איתא בחז"ל (פרקי דר"א פ"מ, ובת"י בשלח י"ד, כ"א) דעל המטה היו כתובים עשר המכות, ולרבי יהודה היה כתוב דצ"ך עד"ש באח"ב, וביאור הענין דהמכות היו כתובים על המטה, היינו שכח המכות מונח ונמצא במטה.

אשר לפי"ז מבואר דמה שהמכות נעשו ע"י המטה, לא היה זה רק היכי תימצא בעלמא שעל ידי המטה תהא ההכאה, אלא כל כח המכות באו מכח המטה, דכח המכות עצמם היה מונח במטה, ולכן הוא דהיה צריך את ההכאה במטה, שרק ע"י ההכאה במטה שבה מונח כח המכות, היה אפשר שיבואו המכות.

והנה איתא בחז"ל (פרקי דר"א שם ועוד, ונרמז בדברי הת"י דלהלן) שהמטה היה בנינתו של יתרו, ולא הצליח שום אדם להוציאו, עד שמסרו הקב"ה למשה רבנו. וביאור הדברים דכיון דהמטה היה מטה מיוחד שיש בו כח לעשות את המכות, על כן לא שייך ליטלו זולת מי שנתייחד לזה שבידו ימסר כח ההכאה.

ונראה לבאר בזה עוד, דהנה באבות (פ"ה מ"ז) תנן עשרה דברים נבראו כערב שבת בין השמשות, ואחד מהם הוא המטה. וכלל בידנו דכל הנבראים בע"ש בין השמשות, הם בריאות ודברים רוחניים, וכמובן בענין הלוחות והמכתב. ויש ללמוד מזה שהמטה מלבד היותו מטה כפשוטו, היה בו ענין רוחני.

והנה בתרגום יונתן בפר' שמות על הפסוק ויקח משה את מטה האלוקים בידו כתב ונסים משה ית הוטרף דנסב מן גנוניתא דחמוי והוא מספיר כורסי יקרא וכו' ועלו חקוק ומפרש שמא רבא ויקירא וביה אתעבידו ניסין מן קדם ה'. וכ"כ בפר' בשלח. מבואר בדבריו דשם המפורש היה חקוק במטה. ועוד איתא במדרש דהים לא רצה ליבקע, ואמר לו הקב"ה למשה ואתה הרם את מטך ונטה את ירך, שהראה לו את שם המפורש החקוק במטה, ואז ניאות הים ליבקע.

ואיתא במדרש (וארא פ"ה, פ"ב. ועוד) דהמטה הוא שרביטו של הקב"ה שנמסר למשה. והביאור הוא דכיון דשם המפורש חקוק בו הרי זה ממש כשרביטו של המלך.

וכיון דנתבאר דהמטה היה מטה מיוחד שיש בו כח ההכאה והוא בריאה רוחנית שחקוק בו שם המפורש, ונחשב שרביטו של הקב"ה, והקב"ה מסרו למשה רבנו, אז יש לומר דבהכאה ע"י המטה נחשב זאת שהקב"ה בעצמו הוא המכה את מצרים ע"י המטה, דבזה שמכה במטה שהוא שרביטו של הקב"ה, חשיב שהקב"ה בעצמו הוא המכה. ולשבר את האוזן אפשר לדמות ענין זה דכשהותמים בטבעת המלך הרי זה כדבר המלך ממש, כן עד"ו הוא ג"כ ענין המטה שהוא שרביטו של מלך ושם המפורש בו לעשות את המכות, שע"י זה חשיב שהמכות נעשות ע"י הקב"ה.

והא דהוצרך להיות שההכאה תחשב שנעשית ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן הוצרך שההכאה תיעשה ע"י המטה דווקא, נראה לבאר עפ"י המבואר בחידושי מרן רי"ז הלוי בפרשת שמות שכתב דיציאת מצרים היתה צריכה להעשות דוקא ע"י הקב"ה בעצמו, והביא כן מדברי המדרש, דמשה אמר להקב"ה וכי כך הבטחת לאבותם שביד בשר ודם אתה מוציא את בניהם, ויציאת מצרים שהייתה ע"י נבואתו של משה רבנו דשכינה מדברת מתוך גרונו, נחשב שנעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו.

ועפ"י"ז נראה לבאר הא דהוצרך שהמכות יהיו ע"י המטה בדווקא, דלפי מה שנתבאר שבמסירת המטה שהוא שרביטו וחקוק בו שם המפורש והמכות כתובין בו שמסר הקב"ה למשה רבנו, חשוב שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא המכה את מצרים, הרי נמצא דההכאה עצמה נמי חשיב שנעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, וממילא חשיב דגאולת מצרים נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכמש"כ מרן הגרי"ז זצ"ל דמוכרח הוא להיות כן דהגאולה תיעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן צריך דההכאה תיעשה ע"י המטה דווקא, דע"י זה חשיב שזה נעשה ע"י הקב"ה בעצמו, ומבואר היטב הא דחשיב דהקב"ה בכבודו ובעצמו הוציאנו ממצרים.

רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה

מתוך דברים שנאמרו בסיום הש"ס לע"ג אשת הרב יהודה קליין שליט"א

ברוך ה' מתכנסים פה ציבור גדול, שנצטרפו ללמוד ביחד, ומבין תלמודם של כולם נשלם לימוד כל הש"ס כולו, ועושים יומא טבא לגמרה של תורה. בחז"ל מבואר שפרק 'אשת חיל' נדרש על התורה, ועל מ"ח קנייני התורה, וחיל הוא בגימטריא מ"ח, כמנין קנייני התורה, ועל פי זה מפרש הגר"א את הכתוב 'רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה', שרבות בנות היינו התלמידי חכמים הלומדים את התורה, והם עושים חיל, היינו שכמעט ואין תלמיד חכם אחד שיהא מושלם בכל המ"ח קניינים, ואם כן איך יהיה נשלם כל המ"ח קניינים בתלמוד התורה, ועל זה אומר הכתוב של ידי כל התלמידי חכמים שהם 'רבות בנות' ביחד, 'עשו חיל' כלומר שבזה יהיה נשלם החיל, שזה המ"ח קניינים, וכולם מצטרפים ביחד ומבין כולם נשלם ומצטרף שיש את המ"ח קניינים, ועל ידי זה התורה מתעלית, וזהו שמסיים הכתוב, ואת עלית על כולנה, היינו שהתורה מתעלה על ידי כולנה.

וצריך ביאור מה מועיל שכל התלמידי חכמים ביחד יש להם מ"ח קניינים סוף סוף כל אחד לומד לעצמו, בקניינים שיש לו. ומבואר מדברי הגר"א דתלמיד חכם אחד שיש לו מקצת קנייני תורה מצטרף עם תלמיד חכם אחר שגם לו יש מקצת קנייני תורה אחרים, וביחד הם מצטרפים להשלים את תשלום מנין המ"ח קניינים דהתורה מצרפת את תלמודם של כולם, וכל אחד ואחד תלמודו שלו מצטרף עם תלמודו של חברו, וביחד מהוים הם שלמות של תורה, ונמצאת תורה אחת ע"י מ"ח קניינים.

ומכאן אסמכתא לומר כן גם בסיום הש"ס, שאותו חלק שלמדו מקצתם מצטרף עם החלק שלמדו האחרים, וביחד הם מצטרפים, ומביניהם נשלם ונצטרף שלימות של לימוד הש"ס.

מצוה סב

למלוח כל קרבן

שנאמר על כל קרבן תקריב מלח

להלכה פסק הרמב"ם (פ"ה מהל' איסורי מזבח הי"ב) שמליחה מעכבת רק בקמיצה אבל בשאר הקרבנות אין המלח מעכב. סיבת החילוק בין מנחה לקרבן, דבמנחה שנה הכתוב לעכב שהרי נאמר האיסור ב' פעמים - "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, ולא תשבית מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך", אבל בקרבן נאמר פעם אחת "על כל קרבן תקריב מלח" ואינו מעכב.

ויש להבין את טענת רב יוסף "וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח", דלכאור' אע"פ שאין רשות לזר לעלות לגבי המזבח, יש לגמ' לפרש שאם אירע ומלח זר את המנחה כשרה. ובוודאי כוונת הגמ' שלא יתכן שהתורה ציוותה על עבודה של מליחה, והכשירה שתיעשה עבודה זו ע"י זרים. וצריך ביאור, דכתב ברמב"ן (עה"ת שם) שהמליחה כשרה בזר כמו יציקה ובלילה, ובריטב"א ובתוס' הרא"ש (קידושין לו.) כתבו להדיא שהמליחות כשרות בזר.

ברמב"ם (פי"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ז) כתב שמליחה כשרה בזר, ולעומת זאת פסק (פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ב) שאין הזר חייב מיתה אם מלח את הקרבן מאחר ומליחה אינה עבודה תמה ואין זר חייב מיתה אלא כשעבד עבודה שאין אחריה עוד עבודה, הרי דפשיטא שהמליחה פסולה וכל הנידון אם הוא חייב מיתה אם לאו. ורבים תמהו על סתירה זו ברמב"ם, וכתב במהר"י קורקוס שמליחה בזר כשרה קודם שקרבה המנחה אל המזבח ועל מליחה זו כתבו הרמב"ן הריטב"א ותוס' הרא"ש שכשרה בזר, אבל כאשר עושים את המליחה אחר הקמיצה אין הזר יכול למלוח אלא המליחה בכהן בלבד וע"ז אמרה הגמ' "וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי המזבח". ולפי זה תשובתו של רב יוסף אינה מובנת, דר"ל שלא יתכן שכוונת המשנה במש"כ "לא מלח כשר" שלא מלח כהן אלא זר, מפני שהזר אינו קרב לגבי מזבח ואינו מולח, ולדברי מהר"י קורקוס אפשר שהזר מלח קודם שעלתה המנחה לגבי מזבח ובזה קמיירי מתני'. והנראה בזה לכאור' דמלשון המשנה משמע שהוא דין בדיעבד ואילו כאשר הזר מולח קודם קמיצה המנחה כשרה לכתחילה, ולכן אין לומר דבמשנה מדובר במליחה שקודם קמיצה. אך עכ"פ מבואר ברמב"ם ובראשונים שיש ב' אופנים של מליחה - מליחה שאחר הקמיצה שכשרה רק בכהן, ומליחה שקודם הקמיצה שכשרה אף בזר.

חקירה בגדר המליחה

עוד למדה הגמ' שם (כא.) "תקריב ואפילו בשבת, תקריב ואפילו בטומאה", ומשמע שבלי ילפותא זו לא ידעינן שמוותר למלוח, וצ"ב דהרי הקרבן טעון מלח, ואם ההקרבה דוחה את השבת גם מליחה תדחה. ויש לברר גדר המליחה, אם היא חלק מההקרבה שיש להביא ולהקריב עם הקרבן גם מלח, או שמא שיש להביא את הקרבן כשהוא מלוח, וכדמשמע מלשון הרמב"ם (בסנה"מ מ"ל"ט צט) והרמב"ן (עה"ת שם) שכתבו שהאיסור להקריב בלי מלח הוא מפני שאין להביא קרבן תפל, ומשמע שהוא חיסרון בצורת הקרבת קרבן שאינו ראוי ואין המלח בא כתוספת.

נאמר בפרשת ויקרא "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך על כל קרבן תקריב מלח" (ב יג.), ונצטוונו בזה למלוח את הקרבנות.

שיריים אינם טעונים מליחה

הגמ' במנחות (כ-כא) מאריכה בענין המליחה ומסקנת הסוגיה שכל הקרבנות טעונים מליחה. אופן המליחה הוא כמליחה לאכילה כמולח בשר לצלי ולקדירה, ולומדת הגמ' דהמליחה היא בדברים הדומים למנחה, מה מנחה מיוחדת שאחרים באין חובה לה - דהיינו שטעונה עצים כדי להקריבה - אף כל שאחרים באין חובה לה, יצאו עצים ויצא דם הנזרק על גבי המזבח שאינם טעונים מליחה. ועוד נלמד שם מדכתיב 'קרבן' שרק החלק הקרב על המזבח טעון מלח, ולכן השיריים שאינם קרבים אלא נאכלים לכהנים ולבעלים אינם טעונים מליחה.

אכן, הראשונים בכמה מקומות נקטו כדבר פשוט שיש מליחה אף בשיריים. שנינו בנדרים (יח.) שהאומר 'הרי עלי כבשר מליח' - אם כיוון לבשר שלמים, חשוב כמתפיס בדבר הנדור ואסור, ואם בשל עבודה זרה נדר חשוב כמתפיס בדבר האסור ולא חל נדרו. ומפרשים שם בתוס' ובמפרש שבשר שלמים קרוי 'בשר מליח' מפני שצריכין למלוח את הקרבנות. ואף דמיירי בבשר שלמים שהוא השיריים הנאכלים לבעלים ובכל אופן צריכין מליחה.

ברשב"א בתורת הבית (בית ג שער ג) הביא את דברי הגמ' במנחות שיש למלוח את המנחה ומוסיפה "וכן לקדירה" לומר שהמליחה צריכה להיעשות באותו אופן של מליחה לאכילה. וכתב הרא"ה בדק הבית שהכוונה לשיריים הנעשים בקדירה לאכילה שגם אותם יש למלוח. והקשה במשמרת הבית דבגמ' מפורש דעל מה שאינו קרב אין מליחה ואיך כתב שיש מליחה לשיריים.

וכמו כן הרא"ש (פסחים פ"ב ס"י כג) דן בבצק שיש בו מלח אם המלח שבו גורם חימוץ, ומביא ש"א שהמלח אינו גורם חימוץ וראיה מלחמי תודה שחלקם באים מצה וחלקם באים חמץ, וכיון שהם חלק מהקרבן בוודאי הניחו בהם מלח ואם מלח מחמיץ אין אפשרות להביא ללחמי תודה מצה. ודחה הרא"ש ראייתם וכתב "וטעות הוא בידם, דאין נותנין מלח אלא בדבר הקרב על גבי המזבח כגון אברים ופדרים וקומץ".

ויש לבאר האיך פירשו התוס' והמפרש בנדרים, הרא"ה, וכן הי"א שהביא הרא"ש, שיש מליחה בשיריים אחר שמפורש בגמ' שרק הדבר הקרב נמלח.

אם מליחה כשרה בזר

במשנה אמרו (יח.) שאם לא מלח כשר, ודנה הגמ' (כ.) אם הוא כפשוטו שהמליחה אינה מעכבת כלל או לא. ואמר אביי דכוונת המשנה דאם לא מלח כהן אלא זר כשר, דומיא ד'לא יצק' שם במשנה, אך ודאי דעצם המליחה מעכבת. וענה לו רב יוסף דאין ללמוד כן במשנה ולא יתכן דמיירי בזר שמלח - "וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח".

לכן אומרת הגמ' דאי פריש מצוה לאסוקי, דאם המלח כבר נעשה לחלק מהקרבתו ונפל ממנו, צריך להקריב אותו בפני עצמו הגם שהקרבתו כבר קרב לבדו, וזהו קרבן מלח שהביא הרמב"ם.

מליחה בשיריים

ועל פי זה יש לומר לענין מליחה בשיריים, דמפורש בגמ' שא"צ מליחה מפני שבאמת אין דין שהשיריים צריכים להיות קרבים עם מלח אלא רק החלק הקרב הוא המחויב במליחה, אך סברו הראשונים שכיון שהמלח הוא חלק מהקרבתו, אזי כאשר מולחים את הקרבן מולחים את כולו ואף את השיריים. ואעפ"כ אין המליחה מעכבת כלל כיון שרק החלק הקרב מחויב בעצם במליחה, ואילו השיריים נמלחים בהיותם חלק מהקרבתו.

מליחה בזר

ויש לבאר, שיש ב' אופנים למליחה - אפשר שהזר מולח מתחילה ומביא את הקרבן מלוח, ובהקדשתו את הקרבן הוא מקדיש גם את המלח. ויתכן אופן אחר שהביא הזר קרבן שאינו מלוח לכהן וקמץ הכהן, וקודם ההקטרה באים להוסיף את המלח. ובאופן זה הזר כבר אינו יכול להקדיש את המלח ואינו יכול להחיל על המלח שם 'קרבן מלח', אלא הכהן המקטיר הוא שיכול לעשות את המלח לחלק מן הקרבן. ולכן סברו הראשונים שמתחילה יכול הזר למלוח ולאחר הקמיצה רק הכהן מולח, וזהו שאמר רב יוסף "וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח", דכל מה שהוא חלק מהעבודה אינו יכול להיעשות אלא ע"י כהן.

וכן י"ל לענין קטורת דאע"פ שעדיין לא חלה הקדושה כשמכין את הקטורת, מ"מ אז הוא מחיל את הקרבן ומקדיש עימו את המלח.

יישוב דעת רש"י

ומה שהוצרך פסוק מיוחד לרבות מליחה בשבת, ואף שהמליחה היא חלק מהקרבתו, דשם הקרבן אינו חל על המלח עד שיחשב 'קרבן מלח', ועל קרבן מלח לא נאמר 'במועדו' לדחות את השבת. לכן נאמר 'תקרי' אפילו בשבת אפילו בטומאה.

ובדעת רש"י שפירש שהראיה שהמלח משלים לכזית באופן שנשפך המלח וצריך להביא מלח אחר, נראה לדקדק בדבריו שהוסיף "כדכתיב ולא תשבית מלח ברית אלוקיך" ומדוע הביא דווקא את הלאו ולא את העשה. וי"ל שסבר שמצד העשה אפשר שאם מלחו פעם אחת נתקיים העשה ואף שהמלח נפל ונשפך אין צריך להביאו שוב, אך נאמר גם לאו שאין להשבית את המלח. מפורש בזה שהמלח הוא חלק מהקרבתו ורק מהלאו נלמד שהמלח מצטרף לקרבן עצמו, ומש"ה אם נשפך המלח צריך לאסוקי ולהקריבו שוב, ולכן הראיה שהמלח משלים לשיעור כזית הינה רק מאופן שהמלח פריש ובעי לאסוקי. ויעוין בדברי הגרא"ז זצ"ל באבן האזל (בהל' פסוה"מ ובהל' ביאת מקדש) שכתב בדרך אחרת וכעין מה שנתבאר.

נומא - מצות מליחה להקריב קרבן מלוח ואופן המליחה כמליחה לאכילה, וטעם המצוה שאין להקריב קרבן תפל. אמנם כדי להביאו כדין הקרבן יש לו למלח להיות חלק מהקרבתו וכדי להחיל עליו חלות ושם קרבן צריך לעשותו 'קרבן מלח'. לשם כך אפשר שהזר המביא את הקרבן ימלח את הקרבן מתחילה ואפשר שאחר שהביא הזר את הקרבן וקמץ הכהן, ימלח הכהן שהוא המקטיר.

הגמ' (זבחים קה.) מסתפקת אם מלח משלים לשיעור כזית של קרבן (לענין מעלה ומקטיר בחוקי), וצדדי הספק - דהמלח אינו ממין הבהמה ואינו מצטרף או שמה כיון דאם פריש מצוה לאסוקי הרי הוא חלק מן הקרבן, ופירש"י "מלח - אי פריש מצוה לחזור ולמולחו כדכתיב ולא תשבית מלח ברית", ומשמע שמעמיד באופן שאחר שמלחו נשפך המלח וצריך לחזור ולמולחו. ויש לבאר מדוע לא אמרה הגמ' בפשטות דכיון שהקרבתו טעון מלח אזי המלח הוא חלק מההקרבה, ומפני מה הוצרכה להעמיד באופן שנשפך המלח.

ויש שכתבו משמיה דהגרי"ז זצ"ל לבאר את דברי הגמ'. הרמב"ם (פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"א) מפרט את סדרי הקרבנות לענין קדימה וכתב שהמלח קודם לעצים. והקשה הגרי"ז דמשמע שיש קרבן של מלח שבו המלח אינו בא רק אגב הבשר אלא המלח קרב מצד עצמו ומהו קרבן זה. ומפרש דבגמ' שאומרת דאם פריש מצוה לאסוקי מבואר שאחר המליחה נעשה המלח לחלק מהקרבתו ואם פרש המלח קודם שהקריבו את הבשר, אע"פ שהקריבו את הבשר עם מלח אחר, עדיין יש מצות הקטרה נפרדת על המלח שנשפך. וא"כ מובן שהגמ' הביאה ראייה שהמלח מצטרף לכזית דווקא ממקום דפריש ומצוה לאסוקי, דרק אחר המליחה נצטרף המלח אל הקרבן וחלה חובת הקטרה נפרדת על המלח. וכן נראה מדברי הגמ' במנחות (ג.) לענין מעילה, דמפרשת הגמ' שמועלין במלח לפי שהוא חלק מהקרבתו, וזהו קרבן מלח שכתב הרמב"ם שהוא קודם לעצים. ועדיין צריך ביאור דלהנ"ל אין לחושבו קרבן מלח אלא קרבן עולה או שלמים, שמחמתו נתחייב להביא את המלח ואין המלח בא בפני עצמו. אך מה שפירש רש"י צ"ב דמשמע שבא לומר שאף שהמלח נשפך צריך ליתן מלח אחר, ומדוע לא כתב בפשיטות שצריך ליתן מתחילה מלח ולכן הוא חלק מהקרבתו.

מליחה בקטורת

אחד מסממני הקטורת היה מלח סדומית, ומבואר בשיטה מקובצת (כריתות נ.) בשם התוס' שמביאים מלח בקטורת מדין מליחת קרבנות שנאמר בהם "על כל קרבנך תקריב מלח". וצ"ב מפני מה צריך לשיעור של רובע הקב דיש למלוח כדרך שמולחים לאכילה, ועוד הקשה במקדש דוד (קדשים ס"ג) דהרי זמן המליחה הוא בשעת עשיית הקטורת ובשעה זו אין לה דין קרבן כלל ומה מחייב למלוח. אלא ודאי שכשם שהזר יכול להביא את הקרבן כשהוא מלוח כך אפשר למלוח את הקטורת מראש ויש בזה סיוע וראיה שיש ב' אופנים למליחה.

ביאור גדר מצות מליחה

והנראה בביאור ענין מצוה זו.

הפסוק מחלק מצות מליחה לג' מצוות. מצות עשה - "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח", ואח"כ לא תעשה - "ולא תשבית מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך", ולבסוף מצות עשה נוספת - "על כל קרבנך תקריב מלח". נאמר בזה שיש להביא קרבן מלוח ומלבד זאת להוסיף על הקרבן ולהביא עימו מלח. וביאור הדברים - דבוודאי נאמרה הלכה שהקרבתו צריך להיות מלוח, אך לשם כך צריך שהמלח יצטרף ויחשב לחלק מן הקרבן, ולא די בזה שהבשר כבר מלוח אלא צריך שעל המלח עצמו יחול שם קרבן. ממילא בהכרח שיש 'קרבן מלח' שראוי לעלות ולהיקרב ע"ג המזבח, ואע"פ שאין המלח קרב בפני עצמו אלא רק עם הקרבן עצמו. זהו שאמר הכתוב בסיפא דקרא "על כל קרבנך תקריב מלח" - שצורת הקרבתו 'קרבן מלח' הינה רק עם קרבן אחר.

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@ameil.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי היוזק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת וארא

לעם הזה. ומה באמת גרם למשה רבינו ע"ה לדבר כך, עמדו על כך רבותינו במדרש (כמו שנראה בהמשך), אבל נקדים הקדמה קצרה.

האזוניים של האדם הם הבית יד' לעלייה בעבודת השי"ת

צריכים לתת לב לאיבר אחד חשוב ונכבד, שהרבה פעמים אדם משום חוסר צומת לב מפסיד אותו, ועל ידי זה מגיע לידי קלקול רציני וגדול, שמעו ותחי נפשכם (ישעיהו נה ג), האוחז של האדם, כשמה כן היא, מה הפירוש של המילה אוחז? יש 'אוחז' גם לכלי, זה הידיד, היד' שבה תופסים את הכלי. בלי הידיד' אי אפשר לאחוז את הכלי. הידיד' זה נקרא 'אוחז'. גם לאדם יש 'אוחז' גם זה היד' שדרכו אפשר לאחוז ודרכו אפשר לעלות.

'חרשו נותן לו דמי כולו'

הגמרא (ב"ק פ"ה) אומרת: 'חרשו - נותן לו דמי כולו. אם אדם פגע בחבור ועשה אותו 'חרש', הכה אותו עד שהשני נחרש לגמרי, לא שומע מאומה, 'נותן לו דמי כולו', צריך לשלם את כל שוויו של האדם. זה לא נחשב שהוא פגע לו רק באבר אחד. אלא 'דמי כולו', כי ברגע שאדם איבד את האזוניים בטלה המציאות שלו. 'שמעו ותחי נפשכם'. וכמו שהאר"ך בזה החסיד רבינו יונה ז"ל ועשרי תשובה שער ב אה יב. צריכים להשיגה היטב על 'השמיעה', על האזוניים. אם האזוניים של האדם 'פגומות' (ה"ו), הרי 'חרשו נותן לו דמי כולו'. כמעט אין לו תקנה. אין לו במה להיות 'כלי מקבל'. אין לו במה להשיג חפר ובמה להתעלות.

'דתן ואבידם' הקניטו למשה רבינו ע"ה והם שגרמו לו לדבר דבריו אלו

ובזה נתחננו חוזרים למה שפחתנו, אצל משה רבינו ע"ה, מה באמת גרם לו למשה רבינו ע"ה שהוא התבטא בלשון הזה: 'ה' למה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתיני? (שמות ה כב). רבותינו מדרש (שמות רבה פ"ו ט"ב) הביאו על הפסוקים שלנו: "הדא הוא דכתבי", וזה שכתוב בספר קהלת (ח ז), "כי העושק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה", כך לשון הפסוק בקהלת, ואחר כך המדרש מוסיף: "אמר רבי יהודה ברבי סימון, הפסוק הזה על מי נדרש, על מי נאמר? "כי העושק יהולל חכם - זה משה" רבינו ע"ה שהיה חכם, 'עושק - שעשקו אותו דתן ואבירם. יהולל חכם - ערבבו אותו, 'יהולל זה לשון 'מתיילה', שאדם מוהל דבר בדבר, מערבב, 'ויאבד את לב מתנה, וכי תעלה על דעתך שהיה משה מתאבד', דהיינו: נאבד? 'אלא הם שהקניטוהו', הם שהרגיזו אותו, דתן ואבירם, 'ואמרו לו ירא ה' עליכם וישפוט', וזה מה שגרם למשה רבינו ע"ה שאמר לקב"ה, 'ואף הוא מקפיד ואומר ומאז באתי אל פרעה', מאז שבאתי אל פרעה המצב החרף, 'אמר לו הקב"ה אני הכתבתי עליך שאתה עניו, ואתה מקפיד על דבריני?'. ולכן 'ידבר אלהים אל משה יאמר אליו אני ה', 'אלהים' מידת הדין (כמו שאמרנו). וזהו גם מה שכתוב לשון 'ידבר' אלהים וכו', כי לשון 'דיבור' הוא לשון קשה (מכת יא).

וישב משה אל ה' ויאמר, ה' למה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתיני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך בעזרת ה' יתברך, נראה היום לעיני ולהתבונן קצת בפרשת השבוע, פרשת וארא, בסוף הפרשה הקודמת, פרשת שמות, כאשר משה רבינו ע"ה הלך בשליחות ובצווי הבורא יתברך אל פרעה, לדבר אתו, 'שלח את עמי' (שמות ה א), ובשעה שהוא יוצא לבית פרעה, 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה. ויאמרו אליהם, ירא ה' עליכם וישפוט, אשר הבאשחם את ריתנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו, לתת חרב בידם להורגנו' (שמות ה כ-כא). מקרא קצר, לא כתוב מי המה אנשים שפגעו במשה ואהרן (בהמשך נראה מי הם), ודיברו דברים כדורבנות, דברים קשים, כנגד משה רבינו ע"ה. כאשר משה רבינו ע"ה שומע את הדיבורים הללו, הוא נרגש ומתפלל: 'וישב משה אל ה' ויאמר, ה' למה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתיני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך' (שמות ה כב-כג). אדרבא, הגזירות' של פרעה הרשע שהיו איומות ונוראות עד למאד, ועל ידי זה שמשה רבינו ע"ה בא אל פרעה, הוא הרבה עוד 'צרות' ועוד 'גזירות', לכן משה רבינו ע"ה מתאונן, כואב לו, הוא בוכה, למה זה שלחתיני? ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, כל הזמן יש למלכות זו של פרעה גזירות כנגד ישראל, אבל הם ניצלו את הבקשה שלי, ניצלו את ההזדמנות הזו - להוסיף ששיעבוד על שיעבוד וגזירה על גזירה וצרה על צרה. 'הצל לא הצלת את עמך'. ויאמר ה' אל פרעה, עתה תראה את אשר אעשה לפרעה, כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו' (שמות ו א).

הקב"ה מדבר אל משה דברי משפט על הדברים הללו

וכאן מתחילה ופוחחת הפרשה שלנו, פרשת וארא, עם תוכחה ולימוד מוסר למשה רבינו ע"ה, 'ידבר אלהים אל משה, ויאמר אליו אני ה' (שמות ו ב). וכמו שרש"י מפרש: 'דיבר אותו משפט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות

1. הן מצד המכסה, שכל אחד ואחד הייב לתת ארבע מאות לבנים בכל יום ויום, כך כתוב בקדמונים ובעל החזק בפרושו לזורה, וזבא בספר חרדים פ"ק ט, ובספר שם עולל ח"ב פ"ק יד. וזה בענין החסידות על התורה (גלים) עמוד קלד, קלט, קסג. ועל עמוד קט, ובתורה שלמה פ"א הערה קלו. ואם לא הספיק לעמוד במכסה הו - שיקעו את בניו בקיר. על כל לבנה שהסרה ייקחו בן אחד שלו ושימו בקיר. כך זה היה. וכל זה מלבד העינו הנורא של ההכאות שקיבלו. 'עבודת פרך' זה לא דבר קל. שאדם ייתאר לעצמו איזה עינו נורא זה.

פרעה כשהוא היה מנוגע בצרעת, כמו שדרשו רבותינו (מדרש שכל טוב פרשת שמות פ"ב ט"ג), והיה כל יום ויום עושה 'אמבטיה' של 'דם' חינוקות ישראל. כך הרופאי אליל שלו אמרו לו: 'תשחט את חינוקות ישראל, תשחמש בדם' שלהם, וזה יהיה לך לרפואה. כל יום הוא צריך 'דם טרי'. מי יודע כמה נדרשו בניזרה נוראה זו ויציע במדרש שסות רבה פ"א א ט"ל, ותורה שלמה שם אות קפ, ומשנ"ב ט" חעב ט"ק לח).

2. כבר ידועים דברי רבותינו שבכל פעם שכתוב בתורה לשון 'אלהים', זה מידת הדין ועל גרסות פ' ושיערי יוד שם, ורש"י שסות יד ט, ובראשית רבה פ"ה ע"ה ט"ו וכו'. פירוש המילה 'אלהים' זה חקף, חזק, שר, כמו שכתוב בשולחן ערוך (ארח"ה ה) 'חקף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם. זה נגזר שלשון הפסוק: 'זאת אילי הארץ הולך גולה מירושלים בבבל' (מלכים ב כד טו), כל החזקים סכלל ישראל נלקחו בגלות (ויקרא כ"ב פח).

תומר הנזק המגיע על ידי 'שמיעה' של דברים שאינם כהלכה

כאן גילו לנו רבותינו את הסוד, ה'שמיעה' שהוא שמע מדתן ואבירם, אלה המקטרגים שעמדו כנגד משה רבינו ע"ה, ובמשפט הזה שמשנה רבינו ע"ה שמע מהם, ב'שמיעה' הוּוּ שמוע מאיתם, זה גרם לו למה שגם הוא בא

3. בזכות מה לא מתו 'דתן ואבירם' בשלשת ימי אפילה?

דתן ואבירם היו מן בריה משונה שקשה לעמוד על טיבם בכלל. כל ימי הייתה חמה באמת מה זכות הייתה לדתן ואבירם שלא מתו בשלשת ימי האפילה? הרי בשלשת ימי האפילה מתו כל הרשעים שהיו בכלל ישראל, כמו שרש"י מביא (שמות יב טו). אין דתן ואבירם ניצלו? זה תמיד הפליא אותם, איזה זכות הייתה להם להינצל?

הרי תמיד הם הציקו לכלל ישראל. כשמשנה רבינו ע"ה יצא ודעה בסבלות בני ישראל, והוא לא ישב בבית שלו, בארסון של פרעה, אלא יצא אל אחיו וראו סבלותם (שמות ב יא), ספרש רש"י: 'נתן עינו ולבו להיות מוצר עליהם'. להיות מצטער בעצמם. משה רבינו ע"ה יכל להיות 'נסך מלכות', פרעה גידל אותו כבן, היה יכול לשבת שם בביתו, בארסון ולהשתעשע עם כל השעשועים של הנסיכים, לנסוע עם האיכטה שלו על הגילוס. מה הוא צריך לצאת בעצמו? משה רבינו ע"ה היה נתון כחף לכל אחד ואחד, היה נושא אתו בעול ובטיט, ואומר 'מי ייתן מותי תחתך' (שמות רבא פ"א ס"ו). זה היה משה רבינו ע"ה. משה רבינו ע"ה רואה שנים מתקוטטים, התחיל לדבר איתם: 'ואימתי תרשע למה תכה רעך' (שמות ב יג). והם עונים לו: 'ואימתי מי שמך לאיש שר ושופט עלינו? הלהרגי אתה אומר?' (שמות ב יד). וסי הם היו? מי אלה שעומדים ומקטרגים כנגד משה רבינו ע"ה? דתן ואבירם (רש"י שם). מי אלה שהותירו מהלך (שמות טו כג), דתן ואבירם (רש"י שם ב, ד, טו כג).

פפרשת בשלח, כתוב: 'ואמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים' (שמות יד יא), וכל, תלונות ותלונות, מי אמר זאת? דתן ואבירם (מדריש הגדול פ"ה קרח עמוד רס"ט). כאשר כלל ישראל יוצאים ממצרים, אמרו: 'ואימתי פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ' (שמות יד ג), אמרו התרגם יונתן (שם), לדתן ואבירם פרעה אמר. הם נשארו במצרים. אחר כך הם ניצלו. אין ניצלו? אני לא יודע. מה קרה איתם בקריעת ים סוף שהם ניצלו, אני לא יודע. [א"ה: בספר באר מים חיים] ופר בשלח ב"ד, ופר קרח ע"ה י"ג כתב שנעשה להם נס קריעת ים סוף לבדם. ע"ש. וע"ע בקובץ התורני עץ חיים (חלק כה עמוד ח"א וח"ב). ע"ש]. עד קודת יש לנו 'לוח' של דתן ואבירם (במדבר כו ט), כל הזמן הם הרודפים והמצרים של כלל ישראל.

ואיך דתן ואבירם ניצלו בשלשת ימי אפילה? תמיד תמתי בזה. עד ששנה שעברה מצאתי בדברי רבותינו בעלי התוספות על התורה (ש"ש זקנים, פ"ה קרח עמוד חסב, וכה בהדר זקנים פרשת בא ד"ח ע"ד בשם גרי"ש הגיחוס לוח"א"ש על התורה פרשת בא) שהם שואלים את השאלה הזאת, הם אומרים דבר פלא: אמת שהם היו רשעים והיו מציקים ורודפים לכלל ישראל, ורדפו את משה רבינו ע"ה. אבל הם לא נתייאשו מן הגאולה של כלל ישראל שיצאו ממצרים, והזכות הוּו עמדה להם.

כל אותם אלו שטחו בל ימי אפילה הם לא רצו לצאת (רש"י שמות יב כב, ששם רבה פ"ה י"ד ס"ג), הם התייאשו מן הגאולה, אמרו טוב לנו כאן לשבת אצל פרעה המלך, שהוא נתון לנו כל יום 'בעל ולחם', 'אני מקבל מכות אבל זה טוב לי, הם - נתייאשו מהגאולה, לכן מתו בשלשת ימי אפילה (שם). אבל דתן ואבירם לא התייאשו. זה התקרה הטובה שהיה אצלם, שנתרה בעדם, שהם ניצלו בשלשת ימי אפילה.

השכר העצום המגיע לכל המצפה ומייחל לגאולה הקרובה במהרה

רואים כאן יסוד גדול, איזה שכר הקב"ה נתן למי שמצפה לגאולה ולא מתייאש מהגאולה (גבאי). עם כל ריבוי הדוחק וכל הגזירות וכל הצרות, אבל עדיין הוא 'מצפה', הוא 'מחמד' לצאת ממצרים, לצאת מהשעבוד, זוכה להינצל מהכל.

זה מוסר לכל אחד ואחד שלא תיפול רוחו עליו. ברוך ה' אהנו לא כמו 'דתן ואבירם'. את זה אני יכול להבטיח לכם. ואם אדם מחמד לגאולתן של ישראל, בודאי שיינצל לעתיד לבוא. [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בספר שובי השולמית ח"ו (בפתיחה סוף עמוד יב) אחר שהביא לדברי התוספות הנ"ל, כתב: 'והוא לימוד מוסר השכל נורא נורא עד כמה גדול עצום ורב כח מי שאינו מתייאש מהגאולה, יהיה מי שיהיה, שהרי אפילו רשעים וגמורים כדתן ואבירם זכו להינצל ולצאת מכור הברזל ארץ מצרים - בזכות זו שלא נתייאשו מן הגאולה, והמבין מדעתו הרבה יבין... ע"ל].

כל דבר שיצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא

אבל העולם אומרים - (וכן הוא במדריש החפץ ששם ב"ה עמוד רע"ג) - תדוין אחר למה דתן ואבירם ניצלו? פשוט מאד, הקב"ה במיוחד השאיר אותם, כדי שאם יקומו אנשים ויאמרו: 'למה מתו אותם רשעים בשלשת ימי אפילה? לא תבל עליהם? מי יודע איזה אנשים טובים היו יחד איתם? אומרים להם: 'תראו דתן ואבירם נשארו, ואלה - כמו אלה. הם נשתוירו משלשת ימי אפילה. יש לנו כלל: 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד - לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, וזה דתן ואבירם שהם היו בכלל של הרשעים שמתו בשלשת ימי החשיכה, ולמה הם יצאו מן הכלל? ללמד על הכלל כולו: כולם היו כמו אלה! יש הרבה מה ללמד מדתן ואבירם.

והיבר אל הקב"ה 'למה הרעות לעם הזה'. רבותינו אמלים לנו בזה שעצם דבריו של משה רבינו ע"ה שאמר 'למה הרעות לעם הזה', היה בזה 'סוך הטא', ולכן נזכר בתחילת הפרשה שלנו בלשון 'תוכחה', 'ידבר אלהים אל משה'. ומה גרם לו למשה רבינו ע"ה לדבר הזה? ה'שמיעה' ששמע לדתן ואבירם גרמה לו את זה. הרי לנו כמה גדול כוחה של 'שמיעה', שאפילו החכמים הגדולים ביותר חכמתם החזקתם ונפגמה על ידי שלאזנם הגיעו דברים לא הגונים.

שמיעה אסורה פועלת באופן 'סגולי' רוחני להיזק

זה מוסר השכל נורא מה זה 'שמיעה'. שאדם צריך להיזהר על שמיעת האוזניים היטב. אדם לא יאמר אני יכול לשמוע ולא יקרה לי מאומה, זה טעות. כל דבר שלא כדת ולא כדיון שאדם שומע זה מזיק לו. זה כלל גדול: שמיעה אסורה מזיק, זה פועל גם באופן 'סגולי'. וגם באופן 'רוחני'.

להתעורר להתחזק בענייני שמיעה בימי השובבים

נפקא מינה לאדם שידע כמה דבר חמור זה 'שמיעת האוזן'. ובפרט בימים אלה, בחקופת השובבים, שזה זמן של התקדשות, כמה צריך האדם לשים על לב, להשגיח ולהתבונן על מה שהוא שומע. לא ישמע מכל מיני מכשירים פסולים, שומע וקורא ואומר לי לא יקרה מאומה. ח"ו. שמיעה שאינה טובה מזיקה! [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד ופרשת ויצא השע"ט, עמוד ט"ו]. ע"ש].

השפעת הדיבורים על המקום שיושבים ומדברים בו

כבר אמר הגאון ר' נושא מאניפולי זצ"ל שזה הפשוט המשנה במסכת אבות ופ"ג משנה ב: 'שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לציים. אם אתה רואה שנים שיושבים בשלחן, ואין ביניהם דברי תורה תדע שזה מושב לציים. ולכאורה למה כתוב 'מושב לציים' ולא כתוב 'מושב בטלנים'? הרי זה לא 'לציים', הם לא מתלוצצים, הם סך הכל יושבים ומדברים בשיא הרצינות דברי שיחה בטלה. אין ליצנות. אין שום 'חיוך'. למה זה נקרא 'מושב לציים'?

איזה צד במחלוקת צודק?

יש עוד לימוד שיש לנו מדתן ואבירם - וכך מבאר הגאון הנצי"ב ע"ה (העמק דבר ר"ע קרח טו א) - לפעמים יש מחלוקת, שני אנשים, שני קבוצות שיש מחלוקת ביניהם, זה אומר כך וזה אומר כך, וזה יכול להימשך זמן ממושך. ואדם שעומד בחוץ (כמו שבירך, כי במחלוקת אל חכמים את הראש שלכם), אבל הוא רוצה לדעת עם מי האמת? מה הכלל בזה? תחפש איפה 'דתן ואבירם' נמצאים. באיזה קבוצה הם מסתובבים שם אותם מותרתי ר"ב. אם אתה מוצא שנמצאים במחנה הזה - תדע לך שהצדק נמצא במחנה השני.

4. עובדא נוראה עם הגאון בעל הברכה שמואל זצ"ל

היה גאון ספורסם נפטר בתחילת שנת ת"ש, והיה ראש ישיבה אדיר בחוץ לארץ, הגאון ר' ברוך בע"ר מקמניץ ע"ה, היה גאון אדיר ועמקן שאין כדוגמתו, ומה נבוא לשבח ולדב, די לנו שהחזון איש העיד עליו בפה מלא שכל עבד שחזר היה חי - בסם יגיעת התורה האדירה שלו לא היה שייך שתפוזר המידה הזו של השואה. הוא ביטל את זה מכה שקדוהו ועמל בתורה. לאחר שהוא נפטר פרצו הגמנים ועשו כל מה שעשו, והוא העיד על עצמו שפעם אחת יצא לו שהוא שמע לפי תומא איזה דבר על ה' ועל משיח, איזה דבר מנות, ממישהו שדיבר, והוא העיד: שלקח לו עשרים וחמש שנה של עבודה בכדי לתקן את הדבר הזה שלא יישאר רושם. שיהיה נקי עד הסוף. [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד ופרשת ויצא השע"ט, עמוד ט"ו ובתורה שם]. ע"ש].

5. גדר הליצן הוא כמה שאינו מעריך מעלת ויקרת התורה

וכבר הסברנו פעם בשם רבינו (שערי חשיבה שער ג ס"ה קמ"ו) יונה שגדר 'ליצנות' זה לא אהדך 'בדחן' שהוא כל הזמן אומר 'בדיחות' ב'שחוק' ו'קלות ראש'. אלא הגדר של ליצן ננות זה ולולו דברים אמתיים, בדברים יקרים, שהוא מבטל תורה, שהוא יושב ומדבר דברי שיחה בטלה, זה נקרא 'ליצנות'. זה ההגדרה. הרי אין לך דבר יקר יותר מתורה [זה ידוע ומפורסם לכל הפציץ לא ישוה בה ומשלי ג'טו] אפילו חפצי שמים. לימדו אותנו רבותינו בירושלמי מסכת פאה (פ"א ה"א) שכל מצוותיה של תורה אינם שקולות לדבר אחד של החזרה. פירושי: אם אדם ייקח את כל מצוות ה' וישים בקף מאוונעם אחת, וכנגד זה ישים דבר תורה אחד בכף השנייה, הכף הוּו תכריע. התורה הקדושה 'יקרה היא מפנינו' (משלי ג'טו), ודרשו רבותינו (שם ד') יותר מכתן גדול שנכנס לפני ולפנים, וכאן יושבים שנים ואינם עוסקים בתורה אלא מפטפטים פטפוטיי הבל. זה מעיד שהם לא מייחסים יקרות וחשיבות לתורה הקדושה. זה מעיד שזה מוולול בעיניהם. זה הוא גדר ליצנות. ליצן זה שמולול בדברים אמתיים.

הפשט כך: 'הרי זה מושב לצים', כי לפני כן ישבו כאן ליציגים. ב'מושב לצים' הוה, במקום הזה, על הספסל ועל השלחן הזה ישבו לצים, ובליציגות שלהם הם טמאו ופגמו את המקום הזה, לכן כשבאים אחרים, כבר המקום 'טמא', לא שורה בו 'שכינה', ולא שורה בו 'קדושה', ולכן לא יכולים לעסוק בתורה. זה ההשפעה של הדיבורים על המקום. [וכן הוא בספר אבני אליהו דף י"ג ע"ב] בשם הגאון מקאלוב זצ"ל. ע"ש. וע"ע בס' שיח יצחק שענין היראה עמד סו' ושו"ת דובב מישרים וליקוטים סי' טו. ע"ש].

שמיעה מאדם שאינו הגון, אפילו דברים טובים, מזיקה

לדעת: 'שמיעה' שאדם שומע מאנשים שאינם מוהגנים - מזיקה. זה פועל ומשפיע אפילו אם נשמעים דברים טובים לכאורה. צריך לדעת את הדברים האלה. אדם יאמר: 'מה הבעיה, הרי הוא מדבר דברים טובים?'. ולא היא: הדברים מזיקים!.

הגה"ק

חכמת שלמה המלך ע"ה

שלמה המלך ע"ה התכם מכל האדם ומלכים אה"י, לא קם בכל הבריאה כולה

6. הטעם שלא מצינו 'שיבת רבי שמעון בר יוחאי' וחבריו אלא תחת האילן או המערה

יי שמתבונן בספר הוהר הקדוש יראה תמיד שרבי שמעון בר יוחאי וכל החברא קדי" שא שהיו עמו, התלמידים שלו, כאשר היו לומדים, לא למדו אף פעם בבית' או 'בית מדרש', תמיד היו לומדים תחת אחד האילנות, תמיד באיזה 'שדה', או באיזה 'מערה'. לא מצאנו 'בית מדרש' של רבי שמעון בר יוחאי. מה הטעם בזה? הגאון מוילנא וליקוט הנה"א על אורח רבה פר' נשא הנפסם בראש חוקינו הוהר עם ביאר הנה"א הנדפס בשנת תרס"ג, ד"ה ונא"י לו בחקלא בני אילני ירחיב) מבאר, כי אי אפשר לדעת מה הייתה מחשבתם בשעת הבניה של אלה שבנו את המקום הזה. וזה משפיע על המקום וליקוט ספרו רפ' פלידה לו כא).

בית כנסת שייבנה בקדושה ובטהרה - לא יהיה למתפללים בו מחשבה זרה בשעת התפלה

אומרים בשם הגאון מוילנא ובית אבה על פרקי אבות, פר' ס"א בהגדה, דף פ ס"א, וע"ע מעלה והנה"א בהשפעת שבטות, שאם היו בונים בית הכנסת וכל הבגאים שהשתתפו במלאכת הבניה, הייתה כל מחשבתם בקדושה ובטהרה, אף אחד מהמתפללים לא היה לו מחשבות זרות בתפלה.

כח הפועל בנפעל

כי כח הפועל בנפעל ומרגיב פ"ד, ועל אור החיים הקדוש ר"פ שלח לו. אבל כשבונים את זה בגאים שלא על 'טהרת הקודש', ממילא בשעה שהוא בונה מחשבתו פוגמת בדבר, וממילא המקום הזה הוא לא כלי המוכן לברכה. לכן רבי שמעון בר יוחאי וחבריו היו נזהרים תמיד ללמוד תחת האילן, כי את האילן הקב"ה ברא אותו, זה ודאי 'על טהרת הקודש', אין מחשבת 'פגול' של אחד הבונים. הכל מעשי ידי הבורא יתברך.

7. התנגדות של הגו"ה מבריסק לתת לדרשן שנוזקה בו 'מינות' לבוא ולדרוש על טהרת הקודש

בזמנו היה דרשן ידוע בחוץ לארץ שהיה לו 'פ' מפיך מרגליות', 'דרשן' מעולה, אבל נזקה בו 'מינות', וגדולי ישראל ידעו על זה. ופעם אחת הוא הגיע לעיר 'בריסק' - שם ישב הגאון ר' חיים בריסקער ע"ה - והוא רצה לדרוש בבית הכנסת הגדול שבעיר. הוא ביקש מר' חיים שיתן לו רשות לדרוש שם, ור' חיים אמר לו: 'בשום פנים ואופן לא'. אמר לו: 'כבוד הרב, אני יודע שאתה מתחזק אתי לאחד שנוזקה בו מינות, אבל אני מבטיח לך שכל מה שאני מדבר הכל יהיה על טהרת הקודש, הכל יהיה מדברי רבותינו והמפרישים, רש"י ורמב"ן הקדושים, אני לא אוסיף מדילי כלום, הכל יהיה דברי תורה בשיא קדושתו'. אמר לו הרב: 'לא, בשום אופן. ואם אתה רוצה לדעת למה? אמשול לך משל: הרי עד שאדם משיג בשר כשר זה לא כל כך קל, צריכים לקחת לשוחט את הבהמה, (דבר ראשון צריך שהשוחט יהיה שוחט אמן, שלא יהיה בטלן, שידע אף לשוחט, דבר שני: שחא בקי בהלכות השחיטה, זה לא מספיק שחא ידע לשוחט, הוא צריך לדעת גם את הלכות של השחיטה), וצריך שיהיה סבין שאין בו פגם, (שלא יקח 'שחור' וישחוט...), ואחרי שבודקים את הכל צריך לבדוק את הבהמה עצמה אולי יש בה איזה 'מומין' איזה 'טרפיות' אולי 'עיקב קרום המוח' אולי יש 'חור בלב' וכו'. ואחרי שבאמת השוחט בסדר והסבין בסדר והבהמה בסדר, יש עוד פרטי הלכות עד שהבשר יהיה כשר, 'נקרו' אותו כזי שלא יהיה ח"ו 'חלב יחד' אותו, (וצריכים לדעת מלאכת הניקור זה לא דבר קל. רבינו גדול חכם בן ציון (שליט"א) [נצוק'ל] סיפר באחד השיעורים, שהיו איזה מנקרים שהיו מנקרים את הבשר ומשאירים את החלב... עולם הפוך... צריך שיהיה מנקר אמן), לא הכל נחשב בשר 'כשר'. זה לא פשוט. ואחר כך, אחרי שניקרו אותו וצריכים להמליח אותו, (לפי כל פרטי

חכם כשלמה המלך ע"ה, כבר בעודו ילד ממש, 'נוקא', לפני 'בר מצוה', כבר בגיל שתיים עשרה' הוא היה 'נביא', הקב"ה דיבר איתו, נגלה אליו בחלום הלילה (מלכים א ג ה). 'ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם' (מלכים א ה י). אדם ייתאר לעצמו: 'לד', ויש לו 'גילוי אלה', 'מדבר' עם בורא עולמו'. והיה לו לב שומע מה שאף אחד לא זכה לזה. 'הנה נתתי לך לב חכם וגבון, אשר כמוך לא היה לפניך, ואחריך לא יקום כמוך' (מלכים א ג ב).

'סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור' כי זה כל האדם

והתחכם מכל האדם, בסוף ספר 'קהלת' מלמד אותנו: 'סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם' (קהלת יב ג). [ודאה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ו (פרשת וישב השע"ט, עמוד לו) ע"ש]. זה המוסר שלימד אותנו שלמה המלך ע"ה: 'הכל נשמע'. יראת שמים. בשביל לשמור על האווננים צריכים הרבה יראה ה'.

הגה"ק

'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש'

הגמרא (שבת לו) אומרת שהיה איזה מחשבה 'לגנו' את ספר 'קהלת' מחמת הדברים העמוקים שבו, שאינם מובנים לכל הציבור, כגון: 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש' (קהלת א ג), דבר כזה יכול לגרום לאיזה מהציבור לטעות בהבנה, לומר: 'אם אין שום יתרון - לא נקיים לא תורה ולא מצוות, וביארו חז"ל 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש', היינו בדברים שהם מתחת השמש' אין שום יתרון לאדם: כל מה שייאסף וכל מה שיטרת בקנייני העולם הזה, 'העולם האבד', אין בזה שום מעלה ושום רווח, לא יעזור לו במאומה, אבל בדברים שהם 'קודם השמש', דהיינו בתורה, אם יעמול אדם בתורה שקדמה לשמש, יש יתרון, (רש"י שבת שסג), בזה 'יש יתרון' לעמלו של האדם.

8. הלכות מליחה כתיב וכלתה, ואחרי כל התהליך הארוך הזה יש לנו 'בשר כשר'. ואף על פי כן יכול להיות שהבשר הזה יהיה אסור באכילה. איך? אם בישלו אותו בסיר 'טרף'. (אם פעם בסיר הזה בישלו חלב או בישלו בו איזה דברים אסורים). סיים ר' חיים ואמר לו: 'אני אומר עליך, האמנם החורה שאחה רוצה לדרוש, היא תורה כשרה, אבל הסיר שלך, הראש שלך, הוא סיר 'טרף' לכן אתה לא תאמר דרשה בשום פנים!.

9. הרמב"ם (פר' מהל חטונה ה"ב) כותב שמלך המשיח הוא יהיה היחיד שיהיה חכם משי' למה המלך ע"ה, ויהיה נביא קרוב לגבואת משה רבינו ע"ה, כיון שנביא כמשה רבינו ע"ה לא קם ולא יקום. הנביא הגדול שהיה בכלל ישראל זה משה. בחכמה יהיה סלך המשיח גדול משלמה המלך ע"ה, אבל בגבואת קרוב כמשה. לא כמשה, 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים' (דברים לו י).

10. שררי כשנפטר דוד המלך ע"ה בן שבעים, הוא היה בן י"ב שנה (רש"י מלכים א ג פסוק יז), ושלמה מלך אחריו (דברי הימים א כ"ט כח).

11. 'ייתכם מכל האדם, מאיתן האזרחי ותיקן וכללל ודרעע בני מחול ויהי שמו בכל הגוים סביב' (שם פסוק י"א), מי הם היו (אנחנו לא שמענו עליהם...)? אומר רש"י בשם רבותינו: 'מכל האדם' - זה אדם הראשון. 'מאיתן האזרחי' - זה אברהם אבינו ע"ה. 'תיקן' - זה משה רבינו ע"ה. וכלכלל זה יוסף הצדיק, שכלכל את אחיו, 'יוסף הוא המטביר' ור"פ בהש"ת מב' ו), ודרעע זה דוד המדבר, דוד דעה, 'בני מחול' שנמחל לכם על מעשה הנגל. וכל אלה חכמתם לא הגיעה לחכמת שלמה המלך ע"ה.

12. ולהיות 'נביא' זה לא דבר פשוט. מי שיראה דברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה ופיק (ז) שהוא מבאר את התנאים שאדם נצרך כדי לזכות לגבואה. אלו דברים שאי אפשר לשער ולתאר. לדוגמא: 'ולא יהיה יצור מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצור תמיד' (הרמב"ם שם ה"א). השכל שלנו דל וקצר מלקלוט איך האדם זוכה לגבואה: שהקב"ה מדבר עם אדם 'יציר תומ'! זה דבר מבריל למתבונן.

'אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט'

אדרבא השליה הקדוש ושער האזניות אוח ס פק"ב) כותב שראינו בחוש שאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. ככל שהאדם מרבה ועוד אוסף ריבוי אחר ריבוי, הסוף אינו אלא למעט. לא נשאר כלום ואבד הכל. אפשר להאריך על זה בכמה דוגמאות. (א"ה) ודאה במה שהאריך רבינו שליט"א בקונטרס נהרא דאליהו (עמוד סט הלאה). ע"ש].

13. במדרש (במדבר רבה פרשת אמור פר' כ"ט א) יש לשון: 'למעלה מן השמש', דהיינו בתורה, 'למעלה מן השמש' הכוונה למעלה מהנהגות המולות, למעלה מהנהגת הטבע שהקב"ה טבע בבריאה והמנוגד בפניו נפש החיים שער ד פק"ח), תורה זה מציאות אחרת,

שלשה אהבים שיש לו לאדם

ובאמת יש משל ידוע ומפורסם, טובא ב'פרקי דרבי אליעזר' (פרק לה, ע"ש בתורת הרד"ק ל"ג, על אחד שהיה לו שלשה אהבים, אחד מהאהבים היה אהב אותו אהבת נפש ממנו, ברמ"ח איברים ושס"ה גידים, הוא לא הפסיק לחשוב עליו (אפילו בלילה בשעת שינון היה חולם עליו הרבה פעמים), והיה לו אהב 'בינוני', אהב אותו, אבל לא כמו שאהב את הראשון. והיה לו 'אהב שלישי', כמעט לא היה אהב בכלל, רק 'לעת רצון' הוא אהב אותו. והנה יום אחד הזמינו אותו למשפט לפני המלך. מיד הוא רץ לאהב הראשון, אמר לו, 'הרי אני אהב אותך אהבת נפש, תמיד היית קרוב ללבי מאד, בא ביהד אתי לפני המלך, תעיד עלי חעונך לני, אמר לו: 'אני לא זו ממקומי, עד כאן 'אהבה', לא יותר מזה. הלך לאהב השני, ביקש ממנו שיבוא אתו, אמר לו: 'אני אלך אחר, אבל עד פתח הארמון של המלך, לא יותר. וכשבא לאהבו השלישי, אמר לו: 'אני אכנס אחר לארמון המלוכה, ואני אהיה מליץ יושד עבורך'. זה המשל.

והמשל פשוט: 'אהב ראשון' שיש לאדם בעולם הזה - זה הממון שאדם אהב אותו 'בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו', אהב אותו 'אהבת נפש'. וכאשר אדם מגיע למשפט לפני המלך, לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בבית דין של מעלה, האהב הזה נשאר במקומו, ב'כספת' ב'מניות' ואם לא ירד... שם זה מונח. לא יוז ממקומו כלל. אבל יש גם את האהב השני, אלו בני משפחתו, הם ילדו אותו עד הפתח, עד שיקברו אותו בקבר. בוכים, אומרים 'קדיש'... אבל יש את האהב השלישי, שאדם לא אהב את זה אלא רק 'לעת רצון', וזה 'חורה ומצוות ומעשים טובים', שהוא לא רדף אחריהם כמו שצריך, עם כל האהבה ועם כל הלב ועם כל הנפש, כי זה היקר מכל. אבל דוקא האהוב הזה הוא שהולך לפני האדם ומקדם אותו בשעת המשפט. 'זהלך לפניך צדקך' (ישעיהו נה ח). 'שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא חורה ומעשים טובים בלבד' (אבות פרק ו משנה י). על זה צריך האדם לחת את הלב ואת הדעת.

זה שלימד אותנו שלמה המלך: 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש?'. שום דבר. לא יקח אתו כלום. חליפה אחת יש לאדם בלא 'כיסים' - 'ותכריכים' שמה. צריך לאסוף בדברים שהם 'קודם לשמש', למעלה מן השמש.

לכן אמרו רבותינו ושבת שם, כיון שתחילת ספר 'קהלת' וסוף ספר 'קהלת' מדובר על יראת שמים, לכן השאירו את ספר 'קהלת', ולא 'גנוז', לא הסתירו את זה מכלל ישראל. כיון שתחילת ספר 'קהלת' הוא 'יראת שמים', שהוא פתח: 'הבל הבלים אמר קהלת, הבל הבלים הכל הבל' (קהלת א כג), שבע פעמים הדגיש שלמה המלך החכם מכל האדם שכל העניינים של קנייני העולם הזה

(וארכנו בזה הרבה פעמים, שאינו שאנשים שעל ידי לימוד החורה פגלו מצויות הששת, קבעו תורה אוה, וכן הוה). בזה 'יש יתרון' לעמלו של האדם.

'תפלות אבות תקנים'

בגמרא מסכת ברכות (כ"ה) יש חקירה מי תיקן את התפלות, ויש בזה מחלוקת, רבי יוסי ברבי חנינא אומר 'תפלות אבות תקנים', האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, הם שתיקנו את התפלה. ורבי יהושע בן לוי אומר 'תפלות כנגד תמידין תקנים', כנגד 'קרבנות תיקנים'. וכבר אמר אותו גדול: היום לדאבוננו 'כולי עלמא לא פליגי' ש'תפלות אבות תקנים'. למה? כי רק אם ח"ו אדם מת לו אביו או אמו, רק אז הוא 'נוכר' שיש 'תפלה', הוא הולך שלשה פעמים להתפלל בבית הכנסת. נמצא שמי תיקן לו את התפלה הזו? אבא שלו. אלמלא שאביו היה מת לא היה בא בכלל לבית הכנסת. 'שנה ראשונה' הוא מוכרה לבוא, בכדי לומר 'קדיש'. הרי אומר: 'תפלות אבות תיקנים'. אבא שלו תיקן לו את זה. (וכי בתורה של פסח מביא לוי עסוד קפי בשם הבית הלו).

בשעה שטוב לו הוא לא זוכר כלום - רק אם חלילה וחס קודה איזה 'אסון' נזכרים שיש בודא לעולם, ויש תפלות, ויש בית הכנסת, ויש יהדות, רק אז הוא 'נוכר' ובא אין יתכן כואת? איזה דרך זו?

15. א"ה: בגמרא שבת (ט"ט), תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה. אבל רבינו שליט"א כאן מפרשו לפני 'יראת שמים', שתחילתו יראת שמים וספר יראת שמים. ובאמת מצאתי בספר זאת המנחה (הדגש פד עמוד חשפה) שכך גרסתו בגמרא שבת שם. וכן הביא בספר מגלה יעמוקת (ורפ"ש חורין), ובספר מעשה השם (חלק מעשי תורה פ"ו). וראה בכד הקמח ועך אבל.

זה הבל (ח"ע ב"ב ק"ו).

וסופו של ספר 'קהלת': 'סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור - כי זה כל האדם' (קהלת י"ב, ט), מה הפירוש 'כי זה כל האדם', מבארים קקדמונים, שעל ידי קיום תרי"ג מצוות בונה האדם לעצמו את החלוקה דר"ב בנך שלו, את הנשמה האלוקית שלו, שתהיה שלימה ולא 'פגומה ולא חסרה'.

זהירות בענייני השמיעה עד למאד

צריכים להשגיח ולהיזהר במאד, שהשמיעה תהיה באמת שמיעה טובה. ולדאבוננו יש כל מיני 'יצד הרע', כל מיני 'המצאות' לחתולות, בכדי שאדם ישמע כל מיני 'שמיעות' אסורות, ואחר כך הכל פגום, והכל לא הולך כמו שצריך. צריך להשגיח: 'שמעו ותחי נפשכם'. בלי 'אוזניים' אדם חסר לו ב'חיות' שלו. 'שמעו - ותחי', על ידי השמיעה יהיה חיות לנפש וע שמוח רבה פר כ"ס ט. לא כל דבר לשמוע ולא כל דבר לקרוא. הדברים מזיקים, ואתר כך זה גורם קירור לאדם.

בפרט דיבור של 'ליצנות', 'אשר קרך בדרך' (דברים כ"ח), שאדם שומע איזה 'דיבור' אחד איזה 'ביטול' אחד, משהו קטן, לא צריך הרבה, וכבר כל מה ששמע יכול להתבטל. לא לחינם אמרו רבותינו שליצנות אחת דוחה מאה וזכחות. אדם שמע מאה זכחות, יכול להיות אפילו זכחות של גדולי ישי' דאל, אפילו של 'רמיהו הנביא', אבל ליצנות אחת דוחה את הכל. אם שמע

16. ובמדרש קהלת (פר ג' י"א) אמרו ח"ל שאם מישהו היה בא ואומר: 'כל העולם הזה הבל הבלים', אומרים לו: 'מחילה ממכבודך, אתה לא טעמת מענייני עולם הזה, ובשביל זה אתה אומר 'הבל הבלים', שהכל לא שווה כלום. כי אחת לא טעמת! תעמם - ותראה שזה טוב! אבל כאשר שלטה המלך עליה, החכם מכל אדם (מלכים א' י"א), שהיה העשיר העצום ביותר, שאין הכסף נחשב בוטן שלמה מאומה (מלכים א' כ"א), והוא בא וקובע מצויות: 'דע, הבל הבלים! הכל הבל!', אפשר לסמוך עליו בשתי ידיים (על בואה הריא משל א. א. זה תחילתו של ספר 'קהלת').

תרי"ג מצוות כנגד תרי"ג איברי האדם

הרי זה ידוע ומפורסם ש'תרי"ג מצוות' כנגד תרי"ג איברי האדם, שס"ה לאין - כנגד שס"ה גידין, ורמ"ח מצוות עשה - כנגד רמ"ח איברים. וכשאדם טוהה בקיום מצוה אחת מהם, כנגד זה הוא מחקן ובונה לעצמו את האבר המסויים המקביל לאותו דבר. ולהיפך - להיפך, כאשר אדם ח"ו חסר ונגרע ממנו איזה 'מצוה', כנגד זה נפגם בו האבר המסויים והמקביל למצוה הזו ועל שיעור קדושה למחורו היא שער א, ולכן אמרו ועל לבינו שליט"א בספר זרע חיים סי' כ"ט אתה א, ובודשית ה"ן דודש ו: 'חולי הנפשות יעיד על חולי הנפשות. אם אדם רואה שגופו חולה, את וסימן הוא שיש איזה חולי גם בנפש.

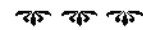
'כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם'

לכן אומרת הגמרא במסכת בבא בתרא (קט"ו): 'כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויקש עליו רחמים'. לא אמרו שילך ל'רופסור' אלא ילך לחכם. מה ההבדל? החכם רואה גם את השורש של הסיבה הרוחנית המסתתרת אחרי החולי הגשמי. לכן ילך לחכם וברגע שימצא את הרפואה, ויעשה 'טיפול שורש' בעצם החולי הרוחני, מסילא גם האיבר הגשמי יבריא.

'רפואה לכל דבר זה תשובה'

אייתי טובא על רבינו הקדוש הבעל שם טוב ע"ה, שהיה בזמנו חולה אחד שכל מיני רכת הגידים שלו התכווצה נפגמה תפגמה (בר מינ), היה מצב אנוש מסע, והוא לא הניח רופא ל'רופסור' בעולם שלא יגוש אליו שייפא אותו. וכולם נואשו ממנו, לא מצאו לו שום תרופה. לא ידעו איך לפתור את החולי הזה. אמרו לו: 'תראה, יש איש אלוקים קדוש ונורא, סע אליו אולי הוא ימצא לך איזה רפואה', וכך היה, נסע אל הבעל שם טוב ע"ה, וכשהוא בא אליו והוא ראה שכן מצבו, נתן לו 'רפואה', 'רפואת הנפש', במה להיזהר ובמה להשמר ובמה להשתדל, בזהירות בקיום המצוות באופן מיוחד. וכך הוא עשה. ובמשך הזמן הוא החלים והבריא. הלך ל'רופסור' הגדול שטיפל בו, נכנס אצלו, הרפוסור' רק ראה אותו נדהם. אמר לו: 'הרי לפי חוקי הרפואה אין לך שום תקנה, כל יסוך היית צריך להישאר עם החולי הזה ולמות אתו. מי ריפא אותך? איזה רופא גדול מצא לך רפואה? אמר לו: 'שום רופא לא מצא רפואה, אבל הרפואה באה לי על ידי איזה רב גדול וקדוש שהוא שחל את הישועה דרבו הייתה הרפואה. אותו 'רופסור' רץ אל הבעל שם טוב ע"ה, שאל אותו: 'איזה רפואה השתמשת? איזה 'סירופ', איזה 'כדורים' נתת לי שריפאת אותי? אמר לו הבעל שם טוב: 'לא 'סירופ' ולא 'כדורים' ולא שום דבר, אמתו חקרנו ודרשנו את 'חולי הנפשות', מטה קרה לו הדבר הזה? והתברר לנו שזה קרה לו מחמת שהיה איזה 'מום רוחני' מסויים, ולכן ברגע שסילקנו את זה בהכרח שנסתלק המום הגופני שלנו'. שאדם ידע: 'רפואה לכל דבר - זה תשובה'.

ליצנות אחת הכל נדחה. לא רק מה שמכאן ולהבא הוא ישמע, אלא למפרע הכל יכול להדהות ולהפלט החוצה.

תן רטייה על האוזן - וכל הגוף מתרפא

רבינו הפלא יועץ (ועד שסיעה) מאריך על זה, ונביא קצת מדבריו הקדושים, ואמר: רבותינו ז"ל ושמות רבה טו כו טו ט על הפסוק 'שמעו ותתי נפשכם' ויש עיה נה ג. בוא וראה שלא כמידת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, אדם שנפל מן הגג ונתמלא כל גופו מכות, היה איזה 'תאונה', ומישהו נפל מהגג כמה קומות על הרצפה, נשבר כל גופו, כל מיני חבטות ומכות הוא קיבל, 'הרופא נכנס אצלו וממלא כל גופו רטיות', נתן לו 'תחבושות', כורך אותו כולו 'מרישא ועד סיפא' בתחבושות' בשביל להבריא אותו, זה 'בשר ודם', 'אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדם מלא עוונות', אפילו אם האדם ח"ו מלא עוונות, 'אמר לו הקב"ה תן רטייה על האוזן וכל הגוף מתרפא. הדא הוא דכ" תיב 'שמעו ותתי נפשכם', 'השמיעה' זה רפואה לכל גופו. ובאמת זה כך, אם אדם בא ומשתתף בשיעורי תורה בקביעות יום ביומו, ולא רק כאשר יש לו איזה סיבה מסוימת בחוקא, שומע 'דברי תורה', זה מחיה אותו. הלב 'חל וכל הגוף 'חל'.

מוחלין לו כל עוונותיו

מוסיף הפלא יועץ, "ועוד אמרו רבותינו ז"ל (קהלת רבה פ"ט משל רבתי פ"י י) שהשומע בחיבה דברי החכם שיושב הדרוש והעונה אמן יהא שמייה רבא שאומרים על דברי אנדה, קורעין לו נזר דין של שבועים שנה ומחלין לו על כל עוונותיו" (שבת קי"ט). עד כדי כך.

השמיעה מביאה לידי מעשה יותר מהלימוד בעצמו

מה המעלה של הדבר הזה? מפרש הפלא יועץ, "זהטעם שחשובה כל כך השמיעה, הוא על דרך אומרים, כמו שאמרו רבותינו בגמרא וקדושינו ל"א 'תלמוד גדול שמביא לידי מעשה'. כשאדם לומד - לא להסתפק בלימוד' גרידא, שהוא 'יודע', אלא כל לימוד צריך לבוא לידי 'מעשה' (והארכנו על זה באחד השיעורים), גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, "כך השמיעה מביאה לידי מעשה, יותר מן הלימוד", 'השמיעה' זו היא לא רק 'שמיעת האוזן', 'שמע יש' ראל, אלא זה 'שמיעה' עם הבנה וקבלה של קיום הדבר ולעשות את הדבר, זה יביא אותו לידי מעשה, ולקיום המצוות. השמיעה מביאה לידי מעשה - יותר מהלימוד. לכן רבותינו הפליגו בדבר הזה. "שיוות פועלת השמיעה ממי שיש לו לשון לימודים, שדורש בצחות לשון רחב, יותר מאם ילמד בעצמו ספרי מוסר", וסימן לדבר שמע בני מוסר אביר", ולכן "מתוך שרואה היצר הרע גדול מעלת שמיעת דברי מוסר ודברי אנדה" דברי 'יראה', 'שכל מה שהוא מרויח', היצר הרע במה שהוא מכשיל את האדם, "מפסידו על ידי שישמע האדם דברי מוסר, שהרי על ידי השמיעה נמחלין עוונותיו וחוזר למוטב, לכן מסיחה היסת כפול שיהא שונא את התוכחות ויקץ בהם, ואל החכמים לא יילך, ומתוך כך דריש איש כסיל ישר בעיניו, כי החליק אליו בעיניו היצר הרע בחלקלקות לשונו שייסבדו שהוא שלם בכל, 'גבר בגוברין', מנוקה מעוון, מאחר שהעברות התמורות שדש בהן נעשו לו כהיתר, ולבבו לא יכאב ולא יתן לב לשונו". היצר מפריע בדבר הזה. הוא יתן לאדם ללמוד הרבה דברים, אבל דוקא במקצוע הזה יפריע לו. למה? כי השמיעה הוו תהיה אותו. לכן היצר לוקח את זה לעצמו.

אם לא לומדים את הדינים - נכשלים

עוד מוסיף הפלא יועץ, "ויש עבירות שלא ידע כלל שהם עבירות", מי ללא לומד, מי שלא משתתף בשיעורי תורה, יכול לעשות הרבה פעו"י

18. וצריכים לדעת שאם אי אפשר לו לשמוע מאחרים, אינו פטור, כי 'שמיעה' יכולה להיות כשאדם עצמו 'משמיע' לעצמו, לא צריך דוקא 'שיעור', אלא ישמע לעצמו דברי יראה ותורה, אדם שקובע לעצמו עיתים לחזור בלימוד תורה ולימוד ספרי מוסר ויראה, ויושב בתוך ביתו ולומד, גם זה יכול להשפיע עליו לטובה.

לות שלפי עניות דעתו הם מצוות, ולבסוף יוצא מזה קלקול וחסרון. "ויש שלמצוה תחשב בעיניו על דרך דכתיב יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות" (משלי י"ג). והפלא יועץ הוא מביא כאן דוגמא על רבי עקיבא, "וכעובדא דרבי עקיבא בתחילת שמושו דמייתי הש"ס", כך מובא במסכת דרך ארץ (והוא פ"ה) והתוספות הביאו את זה במסכת כתובות יז. ד"ה מבי טלין, שהוא העיד על עצמו, תחילת שימושו לפני חכמים מה הוא? רבי עקיבא מספר מה באמת גרם לו את תחילת שימושו לפני חכמים, "שמצא מת מצוה", פעם אחת היה מהלך בדרך, בין עיר לעיר, ובשעה שהיה הולך בדרך הוא מצא שם מת, ראה איזה יהודי אחד מושלך שם בדרך מת, 'גמילות חסד של אמת', זה דבר גדול לטפל בו, מה עשה? הרים אותו רבי עקיבא על כתפיו "ונטלו כל כתפו והביאו לעיר", והלך איתו ארבעה מילין בכדי לקבור אותו. מהלך מרובה עם המת על כתפו, בכדי לקחת אותו לבית העלמין, כדי שלא יהיה מושלך באמצע הדרך, שיהיה מאכל לעוף השמים ולחיות השדה. הביא אותו לעיר וקבר אותו. בא לפני חכמים - לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע - וסיפר להם: 'שמעו רבותי, היום מצאתי מת מצוה, ולא היה מי שיטפל בו, ואני טרחתי עליו הרבה, והעתי עליו הרבה, לקחתי אותו אני על גופי, לא פחדתי כל הדרך ממנו, וכמו שיש מפתחים... אלא הלכתי צעד אחד צעד עד שמצאתי לו מקום מנוחה בבית העלמין. ולאחית השדה. הביא אותו לעיר וקבר אותו. בא לפני חכמים - לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע - וסיפר להם: 'שמעו רבותי, היום מצאתי מת מצוה, ולא היה מי שיטפל בו, ואני טרחתי עליו הרבה, והעתי עליו הרבה, לקחתי אותו אני על גופי, לא פחדתי כל הדרך ממנו, וכמו שיש מפתחים... אלא הלכתי צעד אחד צעד עד שמצאתי לו מקום מנוחה בבית העלמין. "ואמרו לו חכמינו ז"ל, אתה חשבת שאתה עושה מצוה, אבל דע לך: "על כל פסיעה נתחייבת מיתה למקום". על כל צעד וצעד שעשית עם המת מצוה, אתה ח"ו מחוייב מיתה למקום. שאל אותם רבי עקיבא: 'למה? אני צצה קונה מקומו' (עירובין ח"ט א), שם היית צריך לקבור אותו, לא לטל' טל אותו ולחפש לו מקום אחרו'. "אז אמר", רבי עקיבא, "אם כשהשבת לעשות מצוה" וטרחתי והתאמצתי והזעתי, "כך", שנתחייבתי מיתה למקום ח"ו, "כשאני חושב לעשות עבירה על אחת כמה וכמה", גדול העונש והמור הדבר, "מיד קבל עליו לעסק בתורה", לשמש תלמידי חכמים. זה מוסר השכל בשבילנו: אדם שלא יודע, הרבה פעמים - עם כל הכוונה הרצויה - הוא יכול להיכשל באיסור. כאן כוונתו של רבי עקיבא הייתה רצויה, הוא אאמת רצה לדאוג לנפטר, זה היה לפני שלמד תורה, באותם ארבעים שנה הראשונות, זה כבוד גדול ומצוה גדולה לפי הבנתו - אבל זה לא לפי דעת תורה. אם אדם חסר לו השמיעה יתהלך בחשיכה, 'ירבה רעת עם הארץ, בחשכה יתהלך, אוסר את המתד ומתיר אסורים ומרעה אל רעה יצא', מי שרוצה באמת להינצל מהרעה של הדברים הללו, צריך להשגיח על האוזניים, על 'שמיעה'.

'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע'

'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע' (משלי י"ג), ודרשו רבותינו: 'הולך את חכמים יחכם - זה ההולך אל החכם. וממילא זה מוכרח שהוא קונה לעצמו איזה מעלה, איזה דבר טוב, איזה הנהגה יפה. ודרשו רבותינו ואמת דרבי נתן פרק י"א, משל למה הדבר דומה, למי שנכנס לחנותו של 'בשר', יש תנות שמוכרים בה את הכסמים' שיש בהם ריחות טובים נעימים ונפלאים, ואדם נכנס לשם, אפילו לא קנה כלום, רק מפטפט עם המוכר 'על דא ועל הא', כבר נדבק בו ריח טוב, ונקלט בבגד שלו איזה ריח טוב, וכשהוא יוצא החוצה, כל גופו וכל בגדיו יש בהם ריח טוב מהבשמים שהיו שם בתנות הוו. זה 'הולך את חכמים יחכם'. אם אדם בא לשיעור תורה, איזה 'שיעור' שיהיה בהכרח הוא קונה לעצמו איזה דבר טוב אחד. הרבה יותר - אבל הוא שיש לו איזה ריח ומעלה מהדבר.

אבל 'רועה כסילים ירוע', מי שהולך להיות רועה של הכסילים, 'מנהיג' של הכסילים, ממנים אותו: 'היהה קצין בשבילנו, נמנה אותך 'ראש' בשבילנו', בבטייה לו שלמה המלך ע"ה: 'ירוע'. יתפורר. כמו 'תרועם בשבר כרוז' והיי לים ב טו. נשבר לרסיסים. לא יהיה לך מזה רווח, יהיה לך מזה רק שבידה, ורק יאבד את הכל. הכל יתפורר מחמת זה. הא למה הדבר דומה? לאחד שנכנס לחנות של 'בורסק' - זה מלאכה של 'עבוד העורות', היו מעבדים את זה עם צואה של כלבים, איזה ריח באוש ומסריח היה שם, מי שהיה

נכנס לשם היה צריך להכנס עם 'מסכת המצן' - אפילו נכנס רק בשביל לדבר אתו, הוא לא השתתף במלאכה ולא לכלך את עצמו, הוא כבר קנה לעצמו ריח רע. כל מי שרואה אותו כבר לא יכול לעמוד במחיצתו. לא יכול להתקרב אליו.

'שומע לעצה חכם'

'שומע לעצה חכם' (משלי יב טו), 'שומע' - אם השמיעה שלו בסדר, הוא שומע לעצה של רבותינו, אדם כזה יהיה 'חכם'. והרבה אפשר להאריך בעבודות ובסיפורים על אלה ששמעו לעצה והתכוננו¹⁹. הרבה פעמים מטשטשים לו לאדם הדברים, הוא לא שם לב מה ה'עיקר' ומה ה'טפל', אבל על ידי שהוא שומע - 'שמעו והחי נפשכם'.

יְהוָה יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל

הזירות משמיעת לשון הרע ודברים בטלים

והפלא יועץ' בהמשך מוסיף כנגד זה 'סוד מרע': "וכשם שמצוה לשמוע דברי חכמים המלמדים לאדם דעת את חוקי האלוהים ואת תורתו, ואיזו היא דרך ישרה אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשו ומעשים אשר לא יעשו. כל קבל דגא אמרו רבותינו ז"ל (כתובות ה) אל ישמע אדם לאזנו דברים בטלים, הן נכוחות תחלה לאיברים. ועוד אמרו (שם) מפני מה האצבעות דומות לית-דוּת, ואחן כולה קשה והאלה רכה, שאם ישמע דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה ויתן אצבעו עליה כדי שלא לשמוע, כי לא טובה השמיעה". וזה לא 'מליצה' בעלמא, זה אמת לאמיתותה, הלכה פסוקה. 'החפץ חיים' ע"ה בהלכות ששון הרע וכלל וסוף ה) כותב, שאם אדם מזדמן לו להיות בחבורה של מס' פרי 'לשון הרע', וקודם הרבה פעמים שיושבים וסדברים על זה ועל זה, ואחר כך מתחלל ללשון הרע, על פלני ועל אלמוני, ולא לכל אחד יש את האומץ לקום וללכת, והוא הושב לעצמו: 'אם אני אקום ואלך, מה יאמרו עלי? שפתאום נעשיתי 'חסידא קדישא', פירש ועיוב אותנו', הוא מוכרח להשאר שם. מה יעשה? הרי אסור לשמוע

19. סיפרנו פעם על גדול אחד בחוף לארץ, היה פועל ישועות באופן יוצא מן הכלל, לפני כמאתיים שנה, קראו לו 'דבי מדכי הצדיק', יוצא שמעו בכל העולם שהוא 'פועל ישועות' ומשגל 'מדה מרים במאמר'. והיה שם איזה אחד חולני מאד ויבא, כל מיני מחלות היו בו, כל מיני יסורים, וכשהוא שמע על הרב הקדוש הזה, הוא טרח מאד להגיע לאותו עיר, התאמץ, וה לא כמו היום שבנקלות נוסעים מעיר לעיר ומדינה למדינה. פעם היו צריכים להשיג הרבה סכף בשביל כל הדרך, וכל הדרך לנסוע על העגלה, זה שכבר גוף נפש הטלטול הזה, ואחרי תודשיים הגיע לעיר, נכנס אצל הרב, אמר לו: 'כבוד הרב, מה אומר לך, אין לי איבר אחד שבריא מכף רגל ועד ראש, יש לי כל מיני חולאים ובר מינו, שמעתי עליך שאהה 'פועל ישועות' ואהה יכול להחיות גם 'נוסס', אני מבקש ממך, תרפא אותי בבקשה, תברך אותי איזה ברכה! אמר לו הרב: 'אני לא יכול לעזור לך'. הוא שמע את זה והדעזע, אמר לו: 'מה יהיה אחי? אני חייב רפואה!', אמר לו הרב: 'אני אשלח אותך לאיזה 'פרופסור' בעיר 'אניפול' ואיזה עיר קטנה שם והוא במאת האחרים ירפא אותך!'. אותו אחד שמע את זה, התאכזב והצטער מאד, כל הדרך הוא מצפה ומחכה, ובסוף דוחים אותו איזה 'פרופסור' באניפול, עוד הפעם טלטולי הדרך והוצאות הנסיעה. אבל מה שהיה אסור לו - הוא עושה. נסע. עוד חודש נסיעה לאותו 'פרופסור' בעיר 'אניפול', הגיע לשם בשעה טובה ומוצא לחת, פנה לאנשי העיר: 'תעזרו לי, אני חולה מאד ויבא, ואני צריך את הפרופסור' שילכס. אמרו לו: 'בעיר שלנו אין שום פרופסור!'. חשב אולי הרב טעה, אולי 'ד"ר' ולא 'פרופסור', אמרו לו: 'גם ד"ר אין כאן'. שאל אותם: 'מה יש לכם כאן?', אמרו לו: 'אפילו 'רובש' שיוודע לשים 'יוד' והחבושת אין לנו כאן, איזה צער ואיזה עונמת נפש. שבר כלי, מטלטל ממדינה למדינה. אחרי חודש של נסיעה וטלטול בדרכים, חזר בחזרה אל הרב. אמר לו: 'אני חמה על מה שאמרה לי ללכת לפרופסור' בעיר 'אניפול', אין שם לא 'רופא' ולא 'ד"ר' ולא 'פרופסור' ולא כלום, לשם מה שלחת אותי עד שם? אני בקישי חיל!'. שאל אותו הרב: 'אמור לי, כאשר יש אחד חולה בעיר הזו, מה הם עושים אותם אנשי העיר?', אמר לו: 'מהפליים לקב"ה!'. אמר לו הרב: 'זה 'פרופסור' ששלחתי אותך אליו. ליסדהי אותך לקח. אהה בא לרב, אומר לי 'אתה פועל ישועות', שכחת שיש בורא לעולם. כל הדרך הארוכה בנסיעה עד אלי מה חשבת? 'אני אבוא לרב ואני אספר לו את הצרות שלי ואת החולאים שלי והוא יאמר לי תהיה בריא ואני אהיה בריא'. שכחת שיש מנהיג לעולם, ש"ש מנהיג לבורה, זה לא תלוי בנו זה תלוי בו. לכן שלחתי אותך עד שם, כדי ללמד אותך מוסר, שאין להם 'רופא', שאין 'רפואה', מה עושים? מהפליים לבורא עולם. הקב"ה רופא כל בשר וספליא לעשות'. זה לימוד מוסר שרציתי שתלמד. כך הוא אמר לו.

'לשון הרע', ושמיעה 'לשון הרע' זה לאו דאודייטא, וזה לא 'מידת הסידות'. מה יעשה? צריך לקיים דברי רבותינו שיישב ויסתום את אהניו. אבל גם זה קשה לו וכי הוא חושש מכה יאמר... דבר ראשון צריך בהחלטה גמורה לקבוע בתוך לבבו שהוא לא מאמין ולא מקבל שום דיבור מהדיבורים הללו. ולא יאמר: 'מה אני יעשה? אני 'נוסס', לפחות נשמע מה הם אומרים... 'אני לא מדבר, אני לא משתתף, אני רק סטה און, רק שומע... איסור גמור, הדבר שני, אם יכול להראות להם 'פנים זועמות', לא שהוא יושב עם 'חיוך על השפתיים' שהוא יש לו חלק וצד בדבר, אלא הוא סראה ומפגין שלא נוחא ליה, שהם לא מדברים כדת וכהלכה. כך הוא מחוייב לעשות על פי ההלכה. אבל דבר ראשון: לברוח. לצאת. ימצא איזה 'דורון' ויצא. ימציא להם 'דורון' ויצא. יאמר להם שהוא 'חולה'. הרי אם הוא ישמע את הלשון הרע שלהם, הנפש שלו תפנם והוא יהיה חולה. 'החפץ חיים' ע"ה ובספרו חפץ חיים בפתיחת חלק הלאין אות ד ובהל לשון הרע כלל ו אות ו) מביא צענואת רבי אליעזר הגדול כי מי שנמצא בחבורת מדברי לשון הרע - מח-תימים את כל החבורה הזאת בשמים כ'עושה רשעה. כולם כרשעים. [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ח ופרשת ויש עמוד לו, ע"ש].

צריך האדם שיהיה פיקח תחילה, עם מי הוא נמצא ועם מי הוא מדבר. יש אנשים שכל סיגם ומהלכם זה לשון הרע ורכילות. לא להתקרב אליהם לא לשמוע מה חדשות יש בעיר, תטה דרכך מאיחם. שמיעה מזיקה לנפש ומזיקה לנפש. צריך להשתדל לברוח מהדברים הללו. לא יתקרב לזה.

יְהוָה יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל

הסקרנות לדעת 'חידושים'

מוסיף הרב 'פלא יועץ' ע"ה, 'ויש בני אדם שמתענגים מאד לשמע חידושים', לא 'חידושי תורה', כשהוא שומע 'חידושי תורה' הוא נרדם על המקום... זה סגולה לשניה אצלו. לא על זה מדובר, מדובר על חידושים של 'דברים בטלים', יש לו 'עונג מזה', 'ויש שאם יראה שנים שמדברים ולא שומע מה הם מדברים, או ששמע חצי דבר ולא שמע כולו, נפשו יוצאה ומכרכר כמה רכרכים ומשתדל בכל עוז לידע את הדבר, לא ישקוט ולא ינוח עד שידע עהו'. "זה חולי רע". כמה שחשמע פחות - עדיף. צריכים לדעת יש דברים שח'קיצור' בהם זה מעלה גדולה. גם בשמיעה של 'פטפות' הבל סרק ולשון הרע, אל תטה און ואל תשמע. מה זה יועיל לך כל הדברים הללו? מה תרוויח מזה? איזה רווח יהיה לך מזה? לא צריך את הסקרנות ואת השמיעה הזו שהיא מזיקה לאדם. "והוא הבל ורעות רות, שאם הדבר יש צרך שידעוהו, יבקשהו ממקומו להודיעו, ואם אין צרך שידעוהו, מה יתן לו ומה יוסף לידע דברים בטלים".

הגזקים וההפסדים הנגרמים לאדם על ידי זה

והחסרונות הרבים הבאים על ידי מידה מגונה זו, מברר הפלא יועץ, "זה שיש בו מדה רעה זו, כמה רעות עושה, אחת, שמניח התורה מקור מים ייים לחצוב בורות נשברים לשמע דברי חידושים, והן הן יהיו בעוכר ריו לערבב דעתו בתפלתו, כי כל החידושים ששמע כולם נקבצו באו לו ממוחו בשעת תפלה, בשעה שהוא מתפלל הוא נזכר בהכל, הרי בתפ-לה תמיד 'ספר הזכרונות' פחות, הוא נזכר בכל השמועות' ששמע ובכל הדיבורים, 'פלוני אמר את הדיבור' הזה, הייתי צריך לענות לו תשובה ניצחת, 'ומחשבה' מולידה 'מחשבה', וואחר כך הוא מניע למודים, והוא לא יודע איך הוא הגיע לשם... מתחיל לעשית מהלך הפך 'איך הגעתי לכאן', הוא מתחיל לחשוב איזה מחשבה הולידה מחשבה, עד שגמר את התפלה והוא חוזר לעסקיו ולדיבוריו. זה שכרו ופעולתו של אחד שכל הזמן שקוע בשמיעות האסורות הללו. והפלא יועץ' מונה עוד כמה וכמה חסרונות הבאים על ידי מידה מגונה זו, תברח מהד-ברים האלה. הצמצם בדברים הללו. שמעו דברי אלהים חיים והחי נפשכם. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

יְהוָה יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"שים לב!" - קריאה תמידית

כל המתבונן בפרשיות הנקראות בשבועות אלה, עומד ומשתומם ומתקשה להבין, כיצד לא נכנע פרעה מפני ה' אחרי כל הגילויים שנתגלו לנגד עיניו? החל מהאותות והמופתים שעשה משה לפני פרעה ועבדיו, ובכלל זה גם עצם כניסת משה ואהרן לארמונו חרף השמירה הקפדנית שהיתה על פתחיו. ובעיקר יש לתמוה, כיצד לא הבין אחרי שקיבל במשך שנה תמימה את עשר המכות, כי אין מנוס ומפלט מפני יד ה' הגדולה? מאין שאב את הכוחות לאמץ את לבו, עד ששום דבר לא הפחידו?

אומר הגר"ש פינקוס זצ"ל, השואל את השאלות הנ"ל בספרו "תפארת שמשון", שהתורה מגלה לנו את סוד הענין והוא אכן סוד גדול מאוד. חשוב לדעת אותו, ועלינו ליתן את דעתנו עליו.

אחרי מכת דם שהיתה מכה קשה ביותר לאומה המצרית, שכן הארץ לא נמצאה עבור המצרים אף לא טיפת מים אחת, נאמר: "ויפן פרעה ויבוא אל ביתו, ולא שת ליבו גם לזאת". כתוב כאן שהוא לא עשה שום דבר, אלא פשוט התעלם! הוא לא השיב את הדברים אל לבו, ולא עשה לעצמו כלל וכלל איזה שהוא חשבון נפש. וכאשר מעלימים עין ולא שמים לב להתבונן בדברים, גם אם יארע האסון הנורא ביותר - רישומו יתאדה כעב קל ולא ישאיר על האדם שום רושם.

ובאמת, אנו נתקלים בתופעה זו יום-יום, כאשר אנו שומעים או רואים דברים נוראים אפילו בסביבתנו הקרובה. יתירה מזו, גם כאשר ח"ו קורה לנו בעצמנו מקרה רע מכל סוג שהוא, אנו מסוגלים לעבור לסדר היום ולהמשיך את החיים כאילו לא קרה דבר. איננו מנסים להתבונן אולי דבר הוא, אולי קיבלנו כאן איתות משמים הקורא לנו להשתנות לטובה ולחזק ולשפר את מעשינו.

זה מה שנאמר בתחילת פרשת "ניצבים" הסמוכה לקללות הנוראות של פרשת "כי תבוא": "פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, והיה בשמעו את דברי האלה הזאת התברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות ליבי אלך" כלומר, גם מי שמאמין בכל הדברים ורואה את התגשמות המוסר הנורא שמייסרת אותנו התורה, מסוגל לבטל במחי יד את כל רושם הדברים. כיצד? פשוט מאד, הוא יאמר לעצמו "שלום יהיה לי". אין הדברים נוגעים לי באופן אישי.

כך כותב רבינו יונה ב"שערי תשובה" (שער שני, ב) "כאשר תמצאנה את האיש צרות ישיב אל ליבו ויאמר: אין זה כי אם דרכיו ומעלליו אשר עשו כאלה לו, וחטאיו עוללו לנפשו, וישוב אל ה' וירחמהו. כענין שנאמר: 'ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה'".

"ואם לא שב האיש מדרכו הרעה ביום רעה, ממשיך הרבינו יונה ואומר, והוכה במכאוב ולא שב עד המוכיח, יגדל עוונו ויכפול עונשו. וכן אם לא ידע ולא יתבונן כי התלאות מצאוהו מפני חטאיו, אך יאמר כאשר אמרו הפלישתים (שמואל א' ו'): 'כי לא ידו נגעה בנו, מקרה הוא היה לנו'. בזאת יהיה קצף עליו מלפני ה'. היה הלל אומר: 'אם אין אני לי מי לי, אם האדם לא יעורר את נפשו, מה יועילוהו המוסרים, כי אף על פי שנכנסים בליבו ביום שמעו, ישכחם היצר ויעבירם מלבו.' "אכן האדם השומע המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל ליבו ולחשוב בהם תמיד, עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר".

משמעות "שמיעת המוסר" אינה מצטמצמת להאזנה לשיחות וללימוד בספרי מוסר בלבד, אלא זה כולל גם את שימת הלב למתרחש מסביב. ויש בזה גם "סור מרע" וגם "עשה טוב". "סור מרע", היינו לעמוד על המשמר ולא להיגרר אחר התנהגות שלילית של הסובבים אותנו. ובעיקר "עשה טוב" - להפיק לקחים ממאורעות עולמיים, ארציים והקרובים אלינו, כולל מה שקורה לנו בעצמנו.

את זה אנו למדים מהתנהגותו הקלוקלת של פרעה, "אשר לא שת לבו". עלינו להציב במסלול חיינו "תמרור" המכיל אזהרה: "שים לב!". או- אז נחיה עם שימת לב, ונפיק לקחים. בכך נעשה את רצון ה' יתברך ונצליח.

תכלית הירידה לגלות מצרים ושאר גלויות

סיבת גלות מצרים לא התפרשה בתורה

על מדוכה זו ישבו רבותינו הקדמונים, והובאו חמישה דרכים ע"י רבי יצחק מאלצאן זצ"ל (בפתיחה כוללת לפירוש שיח יצחק על הגש"פ) בסיכום דעות המפרשים בטעם הכניסה לשעבוד מצרים. בדבריו שם הביא את מאמרי חז"ל העוסקים בסיבת הירידה למצרים - "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שעשה אנגרייא בת"ח, שנאמר 'וירק את חניכיו ילידי ביתו', ושמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו של הקדוש ברוך הוא, שנא' 'במה אדע כי אירשנה' ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהיכנס תחת כנפי השכינה, שנאמר 'תן לי הנפש והרכוש קח לך'" (נדרים לב.) ותמהו רבותינו האיך יתכן שבשל החטאים הקלים הללו בא עונש הגלות של ד' מאות שנה. ונקטו המפרשים (האלשיך והשל"ה) דבוודאי חטאים אלו של אברהם אבינו אינם מהווים סיבה לעצם שעבוד מצרים, אלא כוונת חז"ל שאלמלא אמר אברהם אבינו 'במה אדע', אפשר שהיה נמסר להם התיקון שנעשה בשעבוד מצרים בדרך נעלה יותר, אך השטר של שעבוד מצרים היה צריך להיפרע באיזו דרך. לאור הנחה זו באו כמה הסברים בכתובים באיזה דרך היה מתקיים אותו התיקון, ומ"מ הסכימו המפרשים שיסודו של שעבוד מצרים מתבקש מעניינם של ישראל שמיועדים להביא את התיקון השלם כמו שנאמר בברית בין הבתרים.

אחת הראיות הברורות לזה, מדברי הגר"א (בהגהות לסדר עולם פ"א) וכן שיטת האב"ע שמש"כ בברית בין הבתרים "אחר הדברים האלה" היינו אחר מלחמת ארבעת המלכים את החמשה, ונכרתה הברית הזאת אחר שהגיע אברהם לארץ כנען. וא"כ מה שאחז"ל (ב"ר ריש לך לך) "אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו צא וכבוש את הדרך לפני בניך" ונגזרה הירידה למצרים, היה עוד קודם שאמר אברהם אבינו "במה אדע". וא"כ ודאי שהגזירה קדומה ולא התחדשה ונגזרה בעקבות החטאים הללו.

מתוך כך יש להבין גם את ענין שאר הגלויות שכאמור באו כהשלמה לגזירת ארבע מאות שנה של אברהם אבינו, וכמו שדרשו במכילתא (פר' ט) על ברית בין הבתרים "והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו. אימה זו מלכות בבל, חשכה זו מלכות מדי, גדולה זו מלכות יון, נופלת זו מלכות רביעית, רומי חייבתא", היינו שבתוך גלות מצרים טמון השורש של כל שאר הגלויות.

ויהי שם לגוי גדול עצום ורב

עוד יש לעמוד על נקודה נוספת שבולטת בפרשת ארמי אובד אבי. משפחת יעקב שיוודת למצרים היתה משפחה קטנה א |

הפרשיות של תחילת ספר שמות עוסקות בגלות מצרים, ובכמה מקומות בתורה הכשרת הדרך למצרים מתוארת כשליחות ששלח הקב"ה את יעקב ובניו וכל ישראל למצרים. הקב"ה אומר ליעקב אבינו טרם צאתו מארץ כנען אל יוסף במצרים "אנוכי ארד עמך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך" (בראשית מו ד), וכן בתהילים (קה) נאמר "שלח לפניך איש, לעבד נמכר יוסף. עינו בכבל רגלו ברזל באה נפשו. עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו". וכן איתא בשבת (פ"ט) "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו" ופירש"י "כדרך כל הגולים, שהרי על פי גזרת גלות ירד לשם". ויש לעמוד על אחד מהפלאות שישנן בתורה, שנמצא בשעבוד מצרים וכן בשאר הגלויות שבאו כהשלמה וסיום התיקון של ד' מאות שנה שלא נשלמו בגלות מצרים (כמבואר במאמר החכמה לרמח"ל ענין ד' כוסות). דלכשנתבונן במהלך של כלל ישראל נמצא שהקב"ה מוביל את ישראל בסדר של התקדמות ולאחריה נסיגה לאחור, ומהלך זה צריך פירוש והסברה. ובאמת בשאר הגלויות מושם הדגש העיקרי על החטאים שהובילו ליציאה אל הגלות, אבל בגלות מצרים לא התפרש בתורה סיבה של חטא שבגיניו ירדו למצרים וראוי לעסוק בסדרו של עולם בענין גלות מצרים ושאר הירידות שהיו לכלל ישראל במשך הדורות.

מצרים היא כור הברזל להביא את העולם לתיקון

מצאנו אמנם ששאל אברהם אבינו את הקב"ה "במה אדע כי אירשנה", ובאה התשובה "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", אך כתב בספר מעשי ה' שעניינו הרואות שהמשמעות הפשוטה היא שיש כאן הבטחה בהארת פנים גדולה לאברהם באהבה וחיבה נודעת ומפורסמת שכלול בה תהליך מסוים שכלל ישראל מחויבים לעבור כדי להשיג את השלימות, ואין הגלות של ד' מאות שנה באה כעונש על אותה אמירה. וא"כ הפליאה גדולה דכעת אחר אברהם יצחק ויעקב ואחר שנדחו ישמעאל ועשיו ונולדו י"ב שבטי י"ה, מהם יצאו שבעים נפש והמשפחה הגיעה לשלימותה, מדוע הוצרכו לרדת למצרים ולהשתעבד שם ולא יכלו לעשות את התיקון הזה בארצם ובמקומם. יסודות הקשר של ישראל עם ישראל מבוססים על יציאת מצרים, חמישים פעם נזכרה יציאת מצרים בתורה ועליה כורת הקב"ה ברית עם ישראל, ועם כל הגדולות והנפלאות שנעשו במצרים יש להבין מדוע בכלל ירדו ישראל למצרים.

ביותר, ליעקב היו י"ב צאצאים ואף שלפי החשבון היו כבר מבוגרים (יוסף עצמו היה בן ל"ט שנה), יצאו מהם שבעים נפש בלבד, וכך היה המהלך עם כל האבות שתולדותיהם באו להם בקושי, אצל אברהם ושרה, יצחק ורבקה, ואף אצל יעקב אמרה לאה "ראה ה' בעיניי" "שמע ה' כי שנואה אנוכי", כשזכתה לבנים, ורחל שהיא עיקר הבית ציפתה שנים רבות ונצרכה להכניס צרתה לתוך ביתה עד שזכתה ליוסף ואחריו לבנימין. והנה כשמגיעים למצרים גדלה והתפתחה המשפחה ורבתה עד מאד כמו שנאמר בסוף פרשת ויגש "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד" ואח"כ בתחילת פרשת שמות "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותימלא הארץ אותם". ארץ מצרים היתה מקום השפע של ההולדה של כלל ישראל כמו שדרשו חז"ל (ב"ר פר' א נ) שכל אחת ואחת היתה יולדת ששה בכרס אחד, ודווקא במצרים נתגדלה המשפחה של יעקב ונעשתה לעם כמו שמדויק בפסוק בפרשת 'ארמי אובד אבי' - "ויהי שם לגוי גדול עצום ורב". והוא פלאי, האיך ייתכן שמצרים שהיא המקום השפל בעולם, תהיה למקום הברכה והגידול של עם ישראל, והרי כל הברכות שנתברך אברהם אבינו מיועדות להתקיים בארץ ישראל דייקא כמו שנאמר לו - 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך ואעשך לגוי גדול'. ואף מעלת ארץ ישראל מצד עצמה גדולה לענין ברכת הבנים כמו שאמרו ביבמות (דס) שמונים עשר שנים למי ששהה עם אשה ולא ילדה רק אחר שנתיישב בארץ ישראל "ואף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר, מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען, ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המניין". ובפשטות נראה שיותר מתאים שמקום הצמיחה של כלל ישראל יהיה בארץ ישראל, ומפני מה נתייחדה מצרים לענין ההולדה וההתרבות של עם ישראל, ונתקיים בנו "רבבה כצמח השדה נתתיך" דווקא בארץ מצרים.

ענין מיוחד זה מורה על יסוד האמת שבדברי רבותינו שלמדו שהמהלך הראוי לישראל הוא לרדת למקום השפל שנקרא בלשון הכתוב "כור הברזל" (דברים ד כ) ודווקא שם כלל ישראל גדל להיות לעם. וענין זה טעון הסבר מה נשתנה מקום הגידול של האבות ומציאותם של ישראל כמשפחה שהוא בארץ ישראל, ממציותם בהיותם לעם שנתרבו וגדלו בארץ מצרים.

קושי השעבוד

עוד יש להבין, מה התועליות העולות מקושי השעבוד, מגזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" ומהעבודה בחומר ובלבנים במשך שנות גלות מצרים. מה הסבל הזה מוסיף לבני אדם וכיצד הוא מזכך אותם, שבשלו מכונה מצרים 'כור הברזל'. יש רעיון שמלווה את המחשבה התורנית שהיסורים ממרקים ומזככים את האדם, ודברי הגמ' בברכות (ה) מסייעים

לתפיסה רווחת זו - "רשב"י אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא". אמנם במצרים אירע ההיפך הגמור, דהנה אנו מוצאים בדברי הנביא יחזקאל (פרק כ) הגדרה קשה למצבם של ישראל בתקופה זו. הנביא אומר שהקב"ה פנה אל ישראל ולא אבו לעזוב את הע"ז שהיתה בידם - "ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב ואיוודע להם בארץ מצרים... ואומר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו ובגילולי מצרים אל תטמאו אני ה' אלוקיכם. וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שיקוצי עיניהם לא השליכו ואת גילולי מצרים לא עזבו... ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים". וכך אמרו במדרש (שמ"ר פר' כא ז) שכשעמדו ישראל על הים אמר המקטרג "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז", וזהו המקור לדרשות חז"ל שיצאו ממצרים רק אחד מחמשה מישראל, וכן למה שידוע בשם האריז"ל שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה קודם שנגאלו. א"כ היכן מצאנו את התועלת הגדולה של היסורים ומהי העליה שקנו ישראל בהיותם בכור הברזל תחת קושי השעבוד, אדרבה ירידה גדולה היתה להם בהיותם תחת שליטת עובדי ע"ז שפלים. ואשר על כן ענין היסורים בכללותו צריך תרגום ופירוש, כיצד הוא מביא לזיכוך ולתיקון.

שיטת הספורנו - הגלות בסיבת חטאי עם ישראל במצרים

שיטה רביעית בביאור שעבוד מצרים נתפרשה ע"י הספורנו (בראשית טו יג), דבאמת העבירות שעברו ישראל גרמו לשעבוד, וז"ל "אבל קרה כאשר העוון את דרכם, כמו שהעיד הנביא באמרו "וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי וגו'". והוכיח בשיח יצחק כדבריו מהמדרש (שמ"ר פר' א טו והובא ברש"י) "אכן נודע הדבר... היה משה מהרהר בליבו ואומר, מה חטאו ישראל שנשתעבדו מכל האומות, כיון ששמע דבריו אמר לשון הרע יש ביניהן היאך יהיו ראויין לגאולה לכך אמר אכן נודע הדבר, עתה ידעתי באיזה דבר הם משתעבדים". נוספה כאן ידיעה חדשה בסיבת השעבוד ויש להבין כיצד היא משתלבת בסיבות השרשיות שנתגלו דורות רבים קודם לכן לירידתם למצרים.

ענין פרשיות שובבי"ם

נקדים פתיחה לפרשה זו. האלשיך והשל"ה נקטו שירידת ישראל למצרים נעוצה בחטא אדם הראשון. ובשעבוד מצרים תקנו את החטא הקדום עד שבמעמד הר סיני זכו לדרגת 'פסקה זוהמתן', ובוודאי לא זכו לזה רק מכוח מ"ט ימי ההכנה שמהציאה עד בואם להר סיני אלא זהו הפרי של שעבוד מצרים שהצליח לכלות פשע ולהתם חטאת. ונחזור על מה

מצרים מטונפת מעבודת כוכבים שלנו, אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודת כוכבים שלכם אלא מדלג על ההרים" (שהש"ר פר' ב)

¹ וכן אמרו במדרש "רבנן אמרי קול דודי הנה זה בא זה משה, בשעה שבא ואמר לישראל בחדש הזה אתם נגאלין אמרו לו משה רבינו היאך אנו נגאלין וכל

שנתבאר (בשיעור לפרשת נח) בדברי האריז"ל (פע"ח שער חג המצות פ"א ובשער הפסוקים פרשת מקץ) על מקור ימי השובבים והתיקון שבהם.

חטא אדם הראשון נתגלה בספר בראשית בשלושה חטאים - חטא דור המבול, דור הפלגה ובסדום ועמורה, והם כנגד מאה ושלושים שנה שפירש אדה"ר מן האישה אחר חטאו, בהם חי את מציאותו כחוטא (כדא' בעירובין יח:). באותו הזמן נולדו שדין ולילין מטיפות ק' שראה לאונסו, והנשמות הללו הם החוטאים של ג' הדורות הללו, וכולם חזרו בדור שעבוד מצרים. דור המבול שנמחו במים מתבטא במצרים בגזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", דור הפלגה התבטא בעבודה בחומר ובלבנים, שהומצאו בדור הפלגה כמו דכתיב "ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחומר" (בראשית יא ג), הלבנים המלאכותית והחמר שהם מעשי ידי אדם מעמידים לאדם מקורות כמעט בלתי מוגבלים לבנין ועל ידיהם נבנה המגדל, וכנגדם נשתעבדו ישראל במצרים בעבודה קשה בחומר ובלבנים. חזרת מציאותם של סדום ועמורה במצרים לא נתפרש שם בדברי האריז"ל, אך לכא' נראה להציע שניתן למצוא את החיסרון שבהם בהנהגה המתנכרת של המצרים שהזמינו את ישראל לגור אצלם ולאחמ"כ נהפך לבם - "ויקם מלך חדש במצרים אשר לא ידע את יוסף", והרעו לישראל כמשנ"א בפרשת ארמי אובד אבי "וירעו אותנו המצרים ויענונו". כל צורת היחס לישראל היתה מתוך חשדנות ושנאה, וביחוד בתכנון הגזרה "הבה נתחכמה לו". מתוך שראו את ישראל כאיום קיומי עליהם, נתגדל בקרבם הרוע והרשע כדרך שנמצא באנשי סדום שהיו "רעים וחטאים לה' מאד", שראו כל אורח שבא אליהם כאויב שצריך להורגו. וכמו כן העבודה הקשה בשעבוד מצרים מוגדרת כעבודת פרך שענינה עצם העבודה ללא הפקת התועלת, כל מטרתה לשבור את רוחו וכוחו של העובד. הקושי הגדול הוא שאין לעובדים שום ערך ויחס מצד העובדים.

ויש להבין את אלו השלושה ומה התיקון בשעבוד ישראל באופנים אלו שכנגד ג' הדורות שהם תוצאת חטא אדה"ר.

חטא אדם הראשון התבטא בשלושה חטאים בספר בראשית

ונחזור בקצרה על מה שנתבאר בהקשר שלושת החטאים הללו לחטא אדה"ר, ושייכותם למצרים. הברייתא בב"מ (מח.) קושרת את ג' החטאים הללו יחד - "אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" - ההנהגה של הקב"ה לדחות את הרעות מן העולם מתבטאת בעונש ג' הדורות הללו ובנוסף במצרים שטבעו בים, ומי שאינו עומד בדיבורו שייך לחטאים אלו. העיוותים הללו הם שלושה שיבושים במושגי 'דעת טוב ורע' שהם אבות התעיה והריחוק של בני האדם מהטוב האמיתי שנמצאו בחטא אדה"ר. ומבואר בדברי הגר"א (אדרת אליהו בראשית ג ו) השורש שבחטא אדה"ר לאלו השלושה, וז"ל "מפני שכל טובת העולם

נחלקים לשלושה אלו. טוב ערב מועיל והסי' טעמו וראו כי טוב. כי מהש"י יגיע לנו כל שלושה אלו. ואמר ששמעה האשה דברי הנחש התחילה לעיין בדבר וז"ש ותרא כי טוב העץ למאכל בעצם הטוב זולת הערב והמועיל. וכי תאוו הוא לעיניים הוא הערב אשר יתאוה האדם בכל אוות נפשו לא כן אל המועיל או אל הטוב. ונחמד העץ להשכיל הוא המועיל כי החמדה הוא אל דבר רוחני או אל ההשכלה אשר יגיע ממנו הכבוד". וכן מצאנו טעות משולשת זו בדברי הנביא - "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חושך לאור ואור לחושך, שמים מר למתוק ומתוק למר" (ישעיה ה ט).

בדור המבול טעו במושגי ה'ערב' כמו שנאמר בסוף פרשת בראשית (ו ב) "ויראו בני האלוקים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". ראייתם את בנות האדם באה מצד העריבות והנעימות ולפי זה קבעו את לקיחתן כדבר טוב. צורת השחתה זו של ראיית בנות האדם 'כי טובות הנה' היא תולדה של ראיית עץ הדעת כתאוה לעיניים, בה מושגי הטוב והרע השתבשו לפי התאוה שעמדה לעיניהם.

דור הפלגה נשתבשו בטעות של האנושות בחלק של ה'מועיל'. אלו ראו שהתכלית בעולם היא להגיע להצלחה העליונה לכבוש את השמים ואת הארץ תחתם וחתרו להשיג תועלת זו ע"י עיר ומגדל שראשו בשמים 'ונעשה לנו שם'. ההתארגנות של בני האדם בדור הפלגה באה להעמיד את התועלת של כל הפעולות לתכלית אחת לפי דעתם, ולפי זה קבעו את ההתפתחות והקידמה של העולם כולו. והגו רעיון גאוני לרכז את כל האנושות סביב תכלית אחת ומטרה אחת שיש בה התקדמות כל הזמן לאורך כל הדורות. בנין המגדל נותן התבטאות לכל דור שיבנה קומה מיוחדת לו לפי טעמו ולפי יכולותיו ומצד שני הוא בנוי על הדורות הקודמים, וכך בכל התקופות ימצאו אנשים טעם ויחודיות בעבודתם. טעות זו נובעת מהטעות של ראיית העץ כ"נחמד העץ להשכיל", שבו האדם רואה את הבריאה של בריות טובות ואילנות טובות להנאות בהם בני אדם ולקוח אותם למושגים זרים ומסלף את תכלית הבריאה.

הטעות השלישית נמצאת בדעת שיש לאדם להבחין בין טוב ורע מהצד המוסרי שלו עצמו, ונמצאת בדברי האשה שאמרה לאדה"ר "כי טוב העץ למאכל". נראה היה לה שהציווי שהעץ הנברא כטוב למאכל לא יאכל ע"י בני האדם, אינו מוסרי ואינו הגון וישר. הישרות שהאדם בונה לעצמו במושגי טוב ורע מוסריים לפי דעתו יצאה לפועל בסדום ועמורה, שבנו לעצמם חוקים ומשפטים לפי 'ישרות' מסולפת ורחוקה מהטוב האמיתי, עד שהיה מתחייב למחות אותם באש וגפרית מן השמים.

רמז לזה ניתן למצוא בנוסח 'ובא לציון' אומרים "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו וכו' ומבקשים את התכלית "הוא

יפתח לבנו בתורתו וישם בליבנו אהבתו ויראתו וכו", ומסיימים "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". כשרואים את היצור המוכשר שנברא בעולם שיכול לעוות את החיים שלו ותהיה כל יגיעתו לריק ולידתו לבהלה, ובפשטות הלידה לבהלה היתה בדור המבול שהדברים נעשו מתוך רצון חושי חזק וכל מעשיהם נשטפו ונאבדו מן העולם. היגיעה לריק היא כשיגיעים למטרה ותכלית מוטעים וכל היגיעה יוצאת לריק. ההגדרה של עבודת פרך שעבדו ישראל במצרים, היא עבודה לריק, וגזירת 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' היא לידה לבהלה, ועליהם אנו מתפללים שלא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

התורה מאירה ומגלה את עולמו של הקב"ה

ונראה להציע פירוש בעניינה של הגלות בכלל וגלות מצרים בפרט.

ישנן שני הלכי מחשבה, כיצד להחשיב אדם כ'יהודי טוב'. אפשר להבין שבכדי להיות יהודי טוב אדם צריך להבין מה הקב"ה דורש ממנו לעשות ועל פי זה לנהוג, אך הבנה זו חסרה במהותו של יהודי והמצופה ממנו. ההבדל בין שבע מצוות בני נח לבין תרי"ג מצוות התורה שנמסרו לנו בהר סיני, אינו תוספת במספר הדרישות שהקב"ה מציב לנו על פניהם של בני נח. אלא הקב"ה דורש מכלל ישראל (ובסופו של דבר נועד לכלל העולם) את הכניסה של כל העולם שיהיה עולמו של הקב"ה. יהודי הוא מי שחי בעולמו של הקב"ה, אבל אין הכרה זו האה כפועל יוצא מכוח מה שהוא נולד יהודי. אלא אדם מכיר את המציאות דרך לימודו את התורה ולפי זה חי בתוך העולם האמיתי של הקב"ה.

דוגמא לדבר, אדם שלומד הלכות טריפות, ומברר את כל המציאות של הבהמות בנקובה ובנטולה ובשיעוריהן באילו מן האיברים תלויה חיותה של הבהמה ובאיזה מהן לא ושאר ההלכות לפרטיהן. אין לימודו רק בנוגע להלכה מה להורות לבודקי טריפות, אלא בכל לימודי ה' מצטיירת המציאות האמיתית של עולמו של הקב"ה. הוא רואה מה תופס משקל ומה עולם הערכין בחיות האברים ובחשיבותם, וכן הוא בכל נושא וענין בתורה.

קיום שבע מצוות בני נח שומר על סדרו של עולם, ואילו תרי"ג מצוות הם כנגד רמ"ח איברים ושס"ה ימות החמה כדאי' בבבלי (מכות כג) או כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים כמש"כ בזוה"ק, שעל ידם כל מציאותו של אדם משתנה לפי רצון ה' - כי היא חייך, "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'" (ויקרא יח ה). שני צורות קיום אלו הם שני סוגי אנשים שחיים על פני כדור הארץ, אך לאמיתו של דבר חיים בשני עולמות. הוכח שצורת חיים של אדם שחי בעולמו של בני אדם עם המניעים והפעולות והסיבות שלהם, וצריך לשמור את החוק האלוקי לסדרו של עולם, נכשלה. "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, מה ראה,

ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם... שאין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה" (ב"ק לח). נתברר בזה שהאדם שנותן לחיים שלו לזרום בלי הקשר האלוקי אלא לפי המהלך האנושי המרוחק, אינו יכול לעמוד בחוקי שבע מצוות ב"נ. בסופו של דבר כוחות הריחוק שישנם בעולם עם הדומיננטיות שהוא מחפש לעצמו בתוך העולם, יגרמו שהוא יעקר ממצוות שבע בני נח ויקלקל את העולם.

"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות ו יא). הקב"ה לא ברא את העולם בשביל משלמי מיסים כמו שבע מצוות בני נח, היהודי ההגון הוא אדם שכל עולמו הוא העולם של הקב"ה. התורה היא שבונה לאדם את הציור הנכון של המציאות ובוודאי שמה שנוגע למעשה מחייב לקיים דמי שאינו מקיים אינו מכניס את עצמו לעולם האמיתי הזה, אבל כלל לימוד התורה מראה את העולם האמיתי.

(ובזה מובן מדוע הנגלות הן הקדמה לחכמת האמת ואין להפך את הסדר, דע"י חכמת התורה בנגלה העולם מתפרש בצורה הנכונה כפי שמראה אותה הקב"ה, ורק אח"כ אפשר לנסות להבין את הבריאה לפי גילוי שמותיו של הקב"ה. ומי שלא הבין את מציאות ה' בתוך העולם שלו הכיצד יבין את הדברים שמעבר למציאותו. ולמשל יש לו לאדם להיות בעל מקרא קודם לימוד חכמת האמת, דהלומד ספר שמואל וספר מלכים רואה כמה הושקע לבקש איש כלבבו של הקב"ה להיות למלך על ישראל, מהי מעלתו וגדולתו של דוד המלך, ורואה כמה צער היה בכלל ישראל בפילוג המלוכה, הוא מבין מהי המלכות בעולם לפי שיעורין של תורה. מתוך זה הוא חי בעולמו של הקב"ה שיש בו ענין מלכות ומעתה הוא מבין את המושג, ואילו בתוך העולם של האדם, המלכות אינה תופסת המקום הנכון ואינו יכול להבין אותה.)

הירידה לגלות מביאה לתיקון העולם ע"י הכרת הרעות והקלקולים שיש בטעויות ובריחוק מהקב"ה

על פי זה נבין. הקב"ה העמיד עם אחד בכל העולם להביא את כל העולם לתיקונו, ולגלות שהכל ברא לכבודו. ויעד לכך את אבינו הראשון ואמר לו "ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך", וכמו שאמר הכוזרי (ב ל) "ישראל באומות כלב באברים". ומאידך הכלל התופס במציאותם של ישראל, שאל מקום שלא ירדו אליו ואינם תופסים אותו אין אפשרות לתקן. מאחר וישראל הם הממונים על התיקון וכמו כן מציאותם בתוך העולם שייכת לכל הקלקולים, עליהם לעמוד בתפקיד ולהביא את העולם לתיקון מתוך הקלקולים. במציאות מתגלה שישראל אינם מנותקים מהאומות ואם לא יתגברו וינצחו אותם לא יגיעו לתכליתם, ולכן אם לא יכירו ברעתם לא יביאו את המציאות לתיקונה. אין אפשרות להשתייך רק למקצת הדבר ולומר רק 'ה' אלוקינו' אלא צריך לומר גם 'ה' אחד', הקב"ה בחר בנו והוא אחד שמקיף את כל הבריאה כמו

שיתגלה לעת"ל כדפירש"י (דברים טו ד) "ה' שהוא אלוקינו עתה ולא אלוקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

תפקיד זה נועד לישראל מתחילתם בספר בראשית וגם בספר שמות "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", הם אלו שצריכים להעמיד צורת אדם נכונה בעולם, לתקן את כל מושגי האנושות ולהביא אותם אל מקומם. אבל שליחות זו אינה יכול להתקיים על ידי משפחה אלא רק ע"י עם שלם. האבות והמשפחה הם המקור והשורש להכרה אמיתית בהקב"ה, אבל התיקון יבוא רק ע"י ציבור שיהוו דוגמא למערכות שלמות של חיים בצורה הנכונה. והעם כולל את כל צורות החיים ומגיע גם לאופני הריחוק והפירוד והפערים שבין האדם להקב"ה, עד לאותם שיבושים בחטאי הדורות הקדמונים. שם העם רואה איך נראה העיוות וגודל הטעות של האדם כשהוא מגיע למקום הזה, עם ישראל נמצאים כסובלים בשעבוד מצרים ובכל הגלויות, וזה מגלה בפניהם את הפן השלילי והתוצאה הנוראה של "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח ט). בתוך החומר והלבנים הם רואים את הפגם והרשע שיש בבנינים הנבנים במצרים, ומכירים שלאמיתו של דבר העבודה אינה נעשית בתכלית מועילה אלא בפרך - שלא בתכליתיות. אז מבינים ויודעים בבירור שלא רק ש"קרבת אלוקים לי טוב" אלא הריחוק מהאלוקים הוא בוודאי רע.

ולכן דווקא מצרים היא מקום ההתפתחות והריבוי של העם, מאחר ובני ישראל בונים עם חדש שמכיר את המציאות הנכונה בצורה נכונה ועליהם להיבנות מתחילה בצורה הנכונה.

הלימוד של הרע דרך יסורי הגלות

שמעתי מחכם אחד דבר נכון. מפורש בחז"ל (יבמות סד): שבדרך הטבע אברהם ושרה לא היו יכולים להוליד, ובכדי שיוכל אברהם להוליד היה צריך להעלותו מעל הכוכבים, אך בוודאי אין זה פגם גופני שהרי אברהם הוליד מהגר ואח"כ יצאו ממנו בני קטורה. וכן משאחז"ל שלשרה לא היה בית ולד קשה להולמו כפשוטו, שהרי שרה נלקחה לפרעה ולאבימלך ולכאו' איילונית הוא הפגם הגדול שיש במומי האישה והוא מקח טעות גמור והיאך יתכן שלקחו את שרה עם חיסרון כזה. אלא כוונת חז"ל שמציאות אברהם ושרה נראית בעולם כמציאות שאין לה המשך, לא יתכן שתחת השמש יהיו אנשים שחיים במציאות עליונה ובכל אופן מולידים כשאר אנשים. ואכן רק לאחר ברית המילה נתעלו אברהם ושרי וניתן להם שמם אברהם ושרה ומעתה ניתן להוליד את המציאות של כלל ישראל.

במציאות החיים הרגילים בעולם לא היה נראה שהעמדת עם שלם שחי כמו אברהם אבינו אפשרית, ועל זה שאל אברהם אבינו "במה אדע כי אירשנה". בשלמא אם היתה ההבטחה

שיצא ממנו עם של אנשים מיוחדים ככוכבי השמים אפשר לקבל נס שכזה, אבל הבטחה על ירושת הארץ אומרת שהעם הזה מיועד להיות נוחלי ארץ בחיים על פני האדמה. אברהם אינו מכיר ואינו רואה אפשרות של קיום לעם כזה, והקב"ה מסכים איתו ואומר לו שאכן במצב העולם הנוכחי אין מקום לעם כזה, אך מעתה בניו של אברהם נשלחים לכור היתוך בו לומדים את החיים מתחילה בסדר חיים אחר לגמרי. כמו בכור שמפרק את המתכת מן הסיגים ואח"כ חוזרת המתכת ומתגבשת בלי הסיגים, כך הפירוק בכור הברזל של מצרים שם את ישראל במצב מרוחק ודחוי, בו מכירים את הרוע שבעולמם של המבול הפלגה וסדום שנתרכזו כולם בממלכה האדירה של מצרים עם תוקפה ושליטתה המוחלטת. בתוך המציאות הזאת ישראל רואים את הטעות ואת הרע ודוחים אותם בדחיה פנימית, שאף שהם משועבדים מ"מ תיכף כשהם משתחררים ויוצאים ביציאת מצרים, הם באים לעולם אחר. משאירים את כל המצריות על סעיפיה בים סוף ובונים עולם של חיים נכונים.

בניה מחודשת זו מחייבת להכיר את כל הכוחות בהכרה של שלילה. זהו התיקון שיש בגלות מצרים שאף שלא בא על חטא שלהם אלא על חטא אדה"ר, הוא מלמד על המציאות השלילית שבחטא, וכן הוא בשאר הגלויות בכל הדורות שבאו על חטאיהם של ישראל, שעדיין לא למדו את הדחיה והאפסיות של הריחוקים ולא הביאו את כל הכוחות ללימוד הזה, ואת זה מתקנת הגלות.

ויש לפרש בזה מאמר חז"ל (פסחים פז): "ואמר רבי אלעזר לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וזרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין", והדברים תמוהים דאע"ם שיש מצוה לקרב ולאהוב את הגרים קשה לומר שכל מטרת הסבל של ישראל בכדי להוסיף עליהם גרים. ולהנ"ל נראה שהמכוון הוא שהוספת הגרים באה כסימן למושגים נוספים שבאו מכלליות הרע של הגויים בעולם, ונכנסו להכרה הנכונה שעם ישראל מכיר באפסיות ובשקר של מושגי הרע בעולם, ובכך באה הגלות אל תכליתה ומגמתה.

אחר תיקוני הגלות, ישראל יכולים לעמוד על יעודם הנכון של "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו" (ישעיה מג כא), תהליך הצמיחה שלהם כמו שמבואר בקדמונים כמו צמיחת החיטה מתוך הארץ, שעליה להירקב בתוך האדמה וממנו יעלו ויצמחו חיים חדשים. החיטה צריכה להיות חלק מהארץ עצמה ולאחמ"כ כביכול הקרקע מצמיחה חיטה חדשה.

בזה מבינים את התפקיד השלם של עם ישראל שכל הבריאה יכולה להיות מונחת עליהם והם המתקנים את כל הבריאה, דעליהם אמרו "אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פ' וארא

הלימוד מהצפרדעים להיהרג על קדושת ה'

ביאור הא דאלמלי נגדוהו לחנניה משו"ע הווי פלחי לצלמא

ב] והנה הקשו על מה דאמרין אלמלי נגדוהו לא היו מוסרים עצמן, למה זה גופא לא היו לומדים מצפרדעים, שהרי גם לצפרדעים היו ייסורים, א"כ גם דבר זה יש להם ללמוד מצפרדעים. ועוד קשה הא דאמרו בפסחים שהצפרדעים לא הצטוו על קדושת השם, וצ"ע הלא הם הצטוו להיכנס לתנורים בשעה שאמר הקב"ה ובתנוריק.

ותירצו בשם המהרי"ל דיסקין זיע"א, שכל צפרדע וצפרדע בפני עצמה לא הייתה מצווה להיכנס בתוך התנור, וכל אחת מהם הייתה יכולה לברוח מהתנור וללכת למקום אחר, שהרי הציווי היה גם שיהיו בביתך ובחדר משכבך וגו', ובכל זאת היו כאלו שנכנסו לתנור, וזה הפירוש שמסרו עצמן על קדושת השם אע"פ שלא הצטוו, שהרי כל אחת מצד עצמה לא הייתה מחויבת למסור נפשה.

וכתב שיש לבאר באופן נוסף, דהנה בפרשה נאמרו שני פסוקים (פ"ז פ' כ"ח) 'ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריק ובמשארותיך'. וביאר המהרי"ל שפסוק זה הוא סיפור דברים שהצפרדעים שיבואו יעלו לכל המקומות הללו וגם לתנוריק ומשארותיך, אך להלן (פ' כ"ט) 'ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים', הוא ציווי על הצפרדעים שיעלו בכה ובעמך ובכל עבדיך. וידוע ש'בכה ובעמך' היינו שהצפרדעים נכנסו חיים לתוך המעיים שלהם והדבר מהווה ייסורים גדולים לצפרדעים לחיות במצב כזה.

ומעתה מיושבות היטב שתי השאלות, שלמדו מהצפרדעים רק דברים שלא הצטוו עליהם, והוא מה שנאמר בפסוק הראשון שיכנסו לתנורים שהרי זה לא נאמר בדרך ציווי, אולם מה שהצטוו עליהם הצפרדעים שיכנסו 'בכה ובעמך ובכל עבדיך' זה אי אפשר ללמוד מהם, שהרי הצפרדעים הצטוו על כך וא"כ פשוט שיעשו כמו שהצטוו, ולא דמי לחנניה מישאל ועזריה שבאו למסור נפשם בדברים שאינם מצווים עליהם וכו"ל מדברי תוס', ולהכי אמרו בגמ' בכתובות שאילו נגדוהו הווי פלחי, דהא לא היה להם ילפותא מהצפרדעים שגם לייסורים צריך להימסר בדבר שלא הצטוו עליו, שהרי הצפרדעים הצטוו להיכנס בתוכם ולקבל את הייסורים, ודו"ק.

אם רשאי להחמיר על עצמו למסור נפש כשאינו מחויב

ג] ובעיקר דברי התוס' שכתבו דהכא לא היה ע"ז ממש אלא אנדרטא בעלמא, צ"ע דא"כ היאך באמת היו רשאים למסור עצמן. [וקשה לומר שמסכו על הנס, וגם לזה גופא ילפינן מצפרדעים שיהיה להם נס ולא ינוקו מהכבשן כמו הצפרדעים שלא ניוקו, וכפי שכתב בהדר זקנים בשם התוס' רא"ש שהצפרדעים שנכנסו לתנורים לא מתו, וכמ"ש (ח,

דברי התוס' במה שלא התחייבו חנניה משו"ע במסירות נפש מעיקר הדין

א] בגמרא בפסחים (נג, ב) עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנוריק ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה. וכתב רש"י (שם) מה ראו, שלא דרשו וחי בהן ולא שימות בהן.

ובתוס' (ד"ה מה) תמהו על רש"י, דהא התם בפרהסיא הוי, ובוה לכו"ע יהרג ואל יעבור וחייב למסור נפשו וכמבואר בסנהדרין (עד, א), ותרצו שצ"ל זה שעשה נבוכדנצר לא היה עבודה זרה ממש, אלא אנדרטא שעשה לכבוד עצמו, ולכן דרש מה ראו למסור נפש גם על דבר כזה. ובוה כתבו תוס' ליישב הא דאמרין בכתובות (לג, ב) אלמלי נגדינו לחנניא מישאל ועזריה הווי פלחי לצלמא, ואי איירי בע"ז ממש, א"כ ח"ו שהיו משתחוים לו, ולפי מש"כ תוס' שהיה זה אנדרטא בעלמא, אלא שהחמירו על עצמם למסור נפש גם על זה, ניחא הא דאמרין שאם היו מייסרים אותם הווי פלחי לצלמא, דהא הוי אנדרטא בעלמא [מיהו לשון 'פלחו' לא א"ש - תוס'].

עוד כתבו תוס', בשם ר"י שמפרש שהשאלה 'מה ראו' היינו שלא ברחו, שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח וכמו שעשה דניאל. ולפירוש ר"י נשאו ק"ו מצפרדעין שלא לברוח כמו שהצפרדעים לא ברחו אלא הלכו לתנורים למסור נפשם. אלא שלפירוש צ"ע מהא דאמרו בכתובות אלמלי נגדוהו הווי פלחו, והלא הוי ע"ז ממש וחייבים הם למסור נפשם על כך וכדין ג' עבירות חמורות.

והנה בשטמ"ק בכתובות (שם) כתב בשם ה"ר אליעזר 'דלא חייבה תורה אלא למסור עצמן למיתה כדכתיב בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך, אבל להחמיר עליהם יותר ממיתה לא היו חייבים וכו', פירוש הכאה בלא מיתה קאמר כגון שהניחום שנה או שנתיים ויכו אותם בכל יום והויא הכאה שאין לה קצבה שהיא חמירא יותר ממלקות ומיתה ובהא לא חייבתו תורה דלאו נוטל את נפשך הוא'.

אולם השיטה עצמו כתב לדחות, דקרא הכי קאמר אפילו הוא נוטל את נפשך ובכלל הויא היסורין, אכן נראה שכל זהו רק כשהנידון האם לעבור עבודה זרה ח"ו או למסור את הנפש, אולם בנידון הכא שלפירוש ר"י איירי שיכלו לברוח, ומסירות נפשם הייתה שהלכו להיהרג ולא לברוח, א"כ אפשר לומר שמה שלמדו מהצפרדעים לחייב את עצמם גם בוה היה רק לענין מיתה, אך אם היו מייסרים אותם כיון שהייסורים קשים ממיתה היו בורחים.

ט) 'וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות', דלא מסתבר שסמכו על הנס].

והנה ברמב"ם (פ"ה מיסוה"ת ה"ד) כתב 'כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם, ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קידש את השם ברבים כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורבי עקיבא וחבריו וכו'. ומפורש ברמב"ם שאצל נבוכדנצר ואומות העולם היה זה ע"ז ולכן נאמר על זה יהרג ואל יעבור, אך אם זה לא היה זה ע"ז הרי שהיה אסור להם למסור נפשם ואם נהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, וצ"ע לשיטת התוס' שזה לא היה ע"ז ממש, א"כ היאך הותר להם למסור עצמן.

ולכאורה היה אפשר ליישב שבאמת התוס' לשיטתם חולקים על הרמב"ם, ולדעתם גם במקום שנאמר יעבור ואל יהרג רשאי להחמיר ולמסור עצמו גם על שאר מצוות התורה, וכמו שכתבו תוס' בע"ז (כו, ב ד"ה יכול בסו"ד) וז"ל, ואם רצה להחמיר על עצמו אפילו בשאר מצוות רשאי, כמו ר' אבא בר זימרא דירושלמי שהיה אצל עובד כוכבים א"ל אכול נבלה ואי לא קטלינא לך א"ל אי בעית למיקטלי קטול ומחמיר היה דמסתמא בצנעא הוה עכ"ל, וא"כ אפשר לשיטת התוס' באמת גם חנניה מישאל ועזריה לא היו חייבים בזה מן הדין אלא שהחמירו על עצמם. אלא שיש להעיר בזה דא"כ למה התוס' הוצרכו להביא ראיה לדינם מירושלמי הנ"ל ולא הביאו ראיה מחנניה מו"ע.

ובאמת נראה לכאורה שבלא"ה אי אפשר לומר כן בחנניה מו"ע שהרגו עצמן בגלל שהחמירו על עצמם אע"פ שלא היו חייבים בזה, דהנה במל"מ (שם) הביא שהתוס' בסנהדרין (עד, ב ד"ה קטול) כתבו בעובדא דיבמות דאמר ליה כותי לישראל קטול אספסתא, ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני דאמרי ליה בשל לי קדרה בשבתא ולא בשיל וקטילתיה, שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו וכו'. והקשה המל"מ דלשיטת התוס' שיוכל להחמיר על עצמו, צ"ע למה לא קאמרי שרצה להחמיר על עצמו, וכתב המל"מ שמוכח מכאן כשיטת רבינו ירוחם שכל מה שמותר לו להחמיר ע"ע היינו רק כשהנכרי אינו מכוון להנאת עצמו, אבל כשהנכרי מכוון להנאת עצמו גם תוס' מודים שאסור להחמיר ע"ע, והביא עוד בשם הב"ח שאפילו כשזה בפרהסיא אסור להחמיר ע"ע.

ומעתה צ"ע הא האנדרטא שנעשתה לכבוד נבוכדנצר הייתה השתחויה להנאת עצמו וכמפורש במאירי בסנהדרין (שם) וא"כ היאך היו יכולים להחמיר על עצמם, ונראה שבאמת מטעם זה התוס' בע"ז הוכיחו את דינם שמותר להחמיר ע"ע מהירושלמי ולא מחנניה משו"ע, דשאני התם שהיה זה להנאת עצמו ובה גם לשיטת התוס' אסור להחמיר ע"ע.

וליישב שיטת התוס' שמסרו נפשם אע"פ שלא היה זה ע"ז ממש, אפשר לומר שהתוס' סוברים כמו שכתב הנמוקי" (סו"פ בן סורר) וז"ל: אבל אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם לאהבו בכל לבם, והיינו דאמרינן מה ראו חנניה מו"ע שהפילו את עצמן לכבשן האש, פירוש ולא השתחוו לצלם, שהרי לאו ע"ז היתה אלא אנדרטי של מלכים לכבוד בעלמא וכו' יעו"ש.

ומעתה י"ל שזהו גם שיטת התוס', שהטעם שמסרו עצמן היה משום שאדם גדול וחסיד יכול לעשות כן כשרואה שהדור פרוץ וכדברי

הנימוק"י, אבל אי אפשר להביא מזה ראיה דרשאי למסור נפשו אע"פ שאינו חייב, כיון שהיה זה להנאת עצמו ובעלמא אסור למסור נפשו על כך וכדברי המל"מ, ורק משום שהיה הדור פרוץ ראוי הוא למי שהוא אדם גדול וחסיד וירא שמים למסור נפשו, ודו"ק.

בשיטת הרמב"ם שהנניה מישאל ועזריה היו חייבים למסור נפשם

ד] והנה בשיטת הרמב"ם נראה שחנניה משו"ע היו חייבים למסור נפשם ובכלל החיוב דיהרג ואל יעבור, שהרי הזכירם יחד עם ר"ע כדוגמה לכך שמי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ונהרג הרי זה קידש את ה', ולכאורה צ"ע דא"כ למה הוצרכו ללמוד ק"ו מצפרדעים וכמבואר בסוגיא בפסחים, הלא היו מצווים על קדושת השם, וכן צ"ע בהא דמבואר בכתובות דאם נגדוהו הוה פלחי לצלמא, וצ"ע הרי היו מחייבים למסור נפשם כדין ג' עבירות חמורות וכמפורש ברמב"ם.

ובהכרח צ"ל שהרמב"ם סובר כשיטת ר"י שפירש שהיו יכולים לברוח ולא ברחו, והא דלא ברחו משום שלמדו ק"ו מצפרדעים וכו"ל, אבל לאחר שלא ברחו ובאו להכריחם לעבוד ע"ז, היו חייבים למסור נפשם מן הדין, וזהו שכתב הרמב"ם שחנניה משו"ע הם דוגמה למי שמחויב למסור נפשו וכשמוסר נפש 'הרי זה קדש את השם'.

ולמדנו מדברי הרמב"ם שאע"פ שלשיטתו מי שאינו מחויב למסור נפשו, אם מחמיר על עצמו ומוסר נפש הרי זה שופך דמים, אך מ"מ אם כעת כופים אותו לעבור על אחד מג' עבירות חמורות, אע"פ שהיה יכול לברוח ולא ברח, מ"מ עכשיו שהוא כאן הוא חייב למסור נפשו וכשמוסר נפשו הרי זה מקדש את השם גם לשיטת הרמב"ם, ודו"ק.

ביאור הפלוגתא האם צפרדע אחת הייתה או שהיא שרקה וקראה לכל הצפרדעים

ה] והנה בסנהדרין (סז, ב) אמרינן, 'ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים', אמר רבי אלעזר צפרדע אחת היתה השריצה ומלאה כל ארץ מצרים. כתנאי רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים, אמר לו רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה שרקה להם והם באו. ויש להתבונן מה הייתה טענת ר"א בן עזריה כנגד ר"ע עד שאמר לרבי עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך וכו' וצ"ע.

וביאר החת"ס (בתו"מ פרשת וארא) דהנה צ"ב במה שאמרו חז"ל בפסחים (שם) שחנניה מו"ע למדו מהצפרדעים למסור נפשם, וכי צפרדע יש בה דעה שאפשר לומר שמסרה נפשה על קדושת ה' הלא בהכרח הלכו לתנורים רק ע"פ דיבורו של ה'. ופירש החת"ס שבוודאי אם הקב"ה נתן בלב הצפרדעים להיכנס לתנורים, סימן שכך ראוי לעשות לכבודו יתברך, שהרי אין הקב"ה עושה עול לשום בריה ח"ו להכריחה להישרף אם לא שכך ראוי לכל בריה לעשות לכבוד ה', ומזה למדו חנניה מו"ע שראוי למסור את הנפש לכבודו יתברך.

ועדיין צ"ב שאפשר שמה שראוי לבריה למות לכבוד ה', היינו רק בדבר שכל עיקר בריאתו והווייתו בעולם לא נברא אלא לדבר זה, אבל דבר שנברא עבור עוד תפקידים של 'חיים של קידוש ה', אפשר שהוא אינו

מכת צפרדע - כנגד 'לא יהיה לך'

והנה באבות (פ"ה מ"ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום וכו', ולהלן (מ"ד) 'עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים ועשרה על הים וכו'. בביאור סמיכות הדברים אפשר לומר ע"פ מה שכתב רש"י (שם) ש'כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן כנגדן, עשה לישראל הקב"ה במצרים עשרה נסים ועשרה על הים, והביא עשר מכות על המצריים במצרים ועשרה על הים וכו' ע"ש בדבריו.

ונראה לבאר את ההקבלה בין הדברים כמה שנוגע לנו במכת צפרדע, דהנה הניסיון השני של אברהם אבינו ע"ה לדעת רש"י (לעיל שם) היה הניסיון דאור כשדים, וניסיון זה הוא ניסיון של מסירות נפש של אברהם אבינו לכבודו יתברך, וזה עומד כנגד הדיברה השניה בעשרת הדברות 'לא יהיה לך' שהיא מג' עבירות חמורות ומחויבים למסור את הנפש על כך. ומבואר מאוד, שכנגד זה הייתה גם מכת צפרדע שמסרו נפשם לקיים דבר ה', ומזה למדו חנניה משו"ע למסור נפשם על קדושת ה' [וע"ע באור דוד (פ' בא) ודו"ק].

כשמגיבים מתוך כעס - מוסיפים רעה על רעה

וראוי להעתיק כאן מש"כ מרן הקה"י זיע"א בספרו ברכת פרץ דברים נפלאים וז"ל: ותעל הצפרדע פרש"י ז"ל צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילין נחילין וכ"ה במדרש תנחומא שהיו המצריים מכין אותה והיא מתזת וכו'. והנה כשראו המצריים המכים אותה כי עי"ז מוסיפה להתז צפרדעים הרבה, הלא הדעת נותן שצריכים להפסיק מלהכותה כדי שלא להרבות השרצים הללו, אבל מה מדת הכעס אומרת אדרבה מכיון שמוסיפה להתז כ"ש וכ"ש שצריכים להוסיף ולהתנקם ממנה ולהכותה ככל האפשר, וכל שהוסיפה להתז הוסיפו לכעוס וחמתם בערה בהם, וכן חזר חלילה הם הוסיפו להכות ולהתנקם והיא הוסיפה להתז נחילין נחילין עד כי ותכס את ארץ מצרים.

וכן הוא בכל מקום שכוועסים, כי אם ישמעו חרפתם ולא ישיבו ישתקע הדבר לאט לאט, אבל כשמשיבים לכשנגדו הכי הוא מוסיף להשיב לעומתו כהנה וכהנה, וכל מה שיוסיף להתנקם, גם הלה יוסיף לעומתו ככל האפשר, וא"כ הדעת נותן שטוב ויפה לו לא להיטפל עם זה שציערו ולעבור בשתיקה עד יעבור זעם, אבל מדת הכעס אומרת הכי אנוכי אשתוק על זאת, ומתחיל להשיב או להתנקם, וגם שכנגדו הולך ומוסיף, ומדת הכעס שלו אומרת שכ"ש שיש להשיב מנה אחת אפים, וכך לעולם יוסיפו כמכת הצפרדעים במצרים, עכ"ל.

צריך למסור נפשו למיתה, וא"כ אין ראייה וק"ו ללמוד מהצפרדעים מסירות נפש, שהרי אפשר שרק ביחס אליהם כיון שמעיקרא נבראו לצורך זה, ראויים הם לשריפה, משא"כ חנניה מו"ע שנבראו כשאר צדיקי עולם עבור קידוש ה' בחייהם וקיום כל התורה והמצוות, א"כ אפשר שלהם אין ראוי למסור נפשם עבור זה, והיאך למדו מהצפרדעים שכל הווייתם לא הייתה אלא לדבר זה.

ואולם קושיא זו תלויה היא בפלוגתת ר"א בן עזריה ור"ע, שכל זה לדעת ר"ע שצפרדע אחת הייתה והשריפה ומילאה את כל הארץ במעשה ניסים, כלומר כל בריאתן של הצפרדעים הללו בדרך נס נועדה בשביל לקדש שמו ברבים, וא"כ אין מכאן ק"ו לקידוש השם, משא"כ לדעת ר"א בן עזריה שהצפרדע שרקה לאחרים ובאו כל הצפרדעים למצרים, א"כ באו צפרדעים שנבראו משכבר עבור תפקידם בעולם, וא"כ שפיר חנניה משו"ע יכלו ללמוד מהם ק"ו שצריך למסור נפש. ומעתה מבואר מה שטען ר"א בן עזריה על ר"ע 'מה לך אצל הגדה', שהרי עניין זה יסודי הוא מאוד בעיקר דין מסי"ג, ולשיטת ר"ע אין לנו מקור מהצפרדעים לדין מסי"ג, וזהו שגער בו ראב"ע, ודו"ק.

והנה לעיל (אות ב) הבאנו בשם המהרי"ל דיסקין שטען שאע"פ שהילפותא מהצפרדעים היא משום שכל אחת מהם לא הייתה מחויבת להיכנס לתנור, שהרי היו כאלו שנכנסו לבתים ולשאר המקומות, וא"כ גם לשיטת ר"ע שנבראו במיוחד בשביל זה, שפיר שייך ללמוד בק"ו מהצפרדעים, שהרי לא נבראו במיוחד בשביל להיכנס לתנור, ולפ"ז מיושב שיטת ר"ע שאפשר ללמוד בק"ו מהצפרדעים אע"פ שנבראו במיוחד עבור מכת צפרדע, וא"ש.

ונראה לומר עוד בדעת ר"ע, דהנה בכרכות (סא, ב) איתא, בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו וכו'. ומבואר שר"ע כל ימיו היה מצפה למות על קידוש השם, משום ש'כל הנברא בשמי לכבודי בראתיו', והיינו שגם באדם עצמו כל מטרת בריאתו היא לקדש שם שמים, וניחא היטב שלשיטת ר"ע אפשר ללמוד גם מצפרדע שנבראת במיוחד למסור נפשה לכבשן, שהרי דעת ר"ע שגם האדם עצמו נברא עבור תכלית זו, ודו"ק.

[ובעיקר הדברים ע"ע בחידושי החת"ס (פ' וארא) ובתורת משה (פ' בהעלותך עה"פ שש מאות אלף רגלי)].

לע"נ
הר"ר יצחק אייזיק ב"ר מאיר הכהן זצ"ל
נלב"ע כ"ב בטבת
ת.נ.צ.ב.ה.

חדש - מבחן שבועי על הדף היומי בטלפון - 0737289669. המבחן לשבוע זה בעמוד 4

תמצית הש"ס

מסכת ברכות כ"ג. – כ"ט:

אין לסמוך להלכה.

נקיות וכסוי הגוף לק"ש ותפילה

בזמן ק"ש ותפילה אסור מדאורייתא לראות בעיני ערוה, דכתיב "ולא יראה בך ערות דבר", ואם ערותו מגולה אסור אף אם אינו רואה את הערוה, וכן מדרבנן צריך שלא יהיה ליבו רואה את הערוה, וכן צריך להרחיק בזמן ק"ש ותפילה מצואה וממי רגלים, והנצרך לנקביו אסור להתפלל, דכתיב "הכון לקראת אלוך וישראל".

כסוי גופו במים - מי שירד לטבול ואינו יכול לעלות ולהתכסות ולקרות ק"ש לפני הנץ החמה, יתכסה במים ויקרא, (ואף למ"ד שמותר לקרותה אחר, כ"מ לא יוכל לקרותה כותיקין). ואיירי במים עכורים שאין ליבו או עקבו רואים את הערוה, ו"א שאף אם ליבו או עקבו רואים את הערוה, מותר לקרות ק"ש. כ"ה): אבל לא יתכסה במים הרעים או במי המשרה עד שיטיל לתוכם מים.

צריך להרחיק ממי רגלים ד' אמות כדי לקרות ק"ש.

המתפלל וראה צואה כנגדו ילך משם עד שתהיה לאחוריו, ואם אינו יכול ילך עד שתהיה לצדדים, ואם כבר התפלל במקום שהיה יכול להסתפק ולתלות שיש שם צואה, (תוד"ה והא), תפילתו תועבה, והוי מעוות שאינו יכול לתקון, ור"י פי' שחזור ותפלל. (תוד"ה א"פ).

כ"ג. מים שותתים - היה מתפלל והיו מים שותתים על ברכיו, פוסק עד שיכלו המים. י"א דאיירי דווקא במשתין ע"ג קרקע או ע"ג בגדים ואין שם טופח ע"מ להטפיה, וי"א שאפי' בטופח ע"מ להטפיה, כיון שמדאורייתא אין האיסור אלא כנגד העמוד, לא אטרחוהו רבנן לחזור בתפילה. (תוד"ה ממתין). ואם שהה כדי לגמור כל התפילה חוזר לראש. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שדווקא כן שאינו רואי להמשיך להתפלל חוזר לראש, אבל היכא שהווא רואי אינו חוזר לראש, כדמצינו שמי ששמו ט' תקיעות בט' שעות יצא, וכן במגילה מצוינו שהלכה אינו חוזר לראש אלא למקום שפסק, אבל ההולך במבואות המטונפות חוזר לראש. ואם לא שהה כדי לגמור את כולה, נחלקו רב חסדא ורב המוננא אם חוזר לראש כיון שמה שהתפלל אינו תפילה, או שחוזר למקום שפסק.

הנצרך לנקביו לא יתפלל, דכתיב "הכון לקראת אלוך וישראל", ואם התפלל תפילתו תועבה, ואם יכול להשהות נקביו עד פרסה תפילתו תפילה.

על האדם לשמור עצמו שלא יחטא, ואם חטא יביא קרבן, וידע שהוא מביא על החטא ולא על הטובה, ויעשה תשובה.

כבוד התפילין

אסור להפיק או לעשות צרכיו עם התפילין, וחכמים אסרו להכנס עם תפילין לבית הכסא שמה יעשה בהם צרכיו, וכן אסרו לישון עם תפילין שמא יפית. וכן אסור שיהיו תפילין בחדר בשעה שמשמש מיטתו. וכן צריך לשמור על כבוד התפילין. ובגמ' יבוארו פרטי הדינים בהו.

הורדת התפילין במי שנכנס לבית הכסא

הנכנס לבית הכסא קבוע חולץ בריחוק ד' אמות ונכנס. ואם נכנס להשתין, לרבינא א"צ להוריד את התפילין, ולרב אדא בר מתנה ורבה אסרו להכנס עם התפילין, שמה יפנה או שמה יפית. לב"ש מניח את התפילין בחלון הסמוך לרה"ר, ולב"ה אוחזם בידו ונכנס. ולר"ע אוחזם בבגדו ובידו ונכנס (ולא רק בבגדו שמה יפלו), ומניחם בחורים הסמוכים לבית הכסא, ולא בחורים הסמוכים לרה"ר שמה יטלו אותם עוברי דרכים ויבוא ליד חשד. ולהלכה גוללן כמין ספר ואוחזם בימיו כנגד ליבו, ויהיה שלא תצא היצועה שם. ריו"ח ורבה הכניסו עמם לבית הכסא (אע"פ שספרא אדגדתא היו נותנים לתלמידיהם להחזיק), דכיון שמותר מועיל לשמירה.

ואם אין שהות ביום ללבושם, או בלילה, עושה להם כיס טפה ומניחם שם, ובכלי שאינו מיוחד להם מהני אפי' בפתוח מטפח.

בבית הכסא עראי חולץ ונפנה, ומרחיק ד' אמות ומניחם כיון שעשאו בית הכסא קבוע. לב"ש לא יאחזם בידו אלא יניחם בחלון הסמוך לרה"ר, לב"ה (לפי רב פפא) אע"פ שבקבוע אוחזם בידו, בעראי לא יאחזם בידו ממש ניצוצות שמוצו לשפשפם, דאסור לצאת מבית הכסא עם ניצוצות שמה יראה ככרות שפכה ונמצא מוציא לעו על בניו שהם נמוזרים. וכן לגבי ס"ת לא יאחזנו בידו. ולהשתין מים מותר בבית הכסא עראי שאין רגלים להפנות שם, א"כ אוחזם בידו, שאז יש חשש שמה יפשפש בהם את הניצוצות אם יפלו מים על רגליו או שיעג באמה. (תוד"ה חיישינן).

כ"ג: אסור לישון עם תפילין אפי' שינת עראי.

אסור לאחוז תפילין וס"ת בזמן התפילה, מפני שאין דעתו מיושבת עליו בתפילה כיון שליבו עליהם שלא יפלו, וכן לא ישן בהם שינת קבע או עראי שמה יפית. וכן לא יאחז בזמן התפילה סכין מעות קערה וככר מפני שחושש שיפלו והסכין יזיקנו והקערה תשפר והמעות יאבדו והככר יטנף.

תפילין בסעודה - הנכנס לסעודת קבע חולץ התפילין ואח"כ נכנס, שמה ישתכר בסעודה ויתגנה עם התפילין. ולרב חייא מניחם על שולחנו עד זמן ברכה, כדי שיהיו מזמזמים לו להניחם. עוד מצוינו שהרופה להכנס לסעודת קבע, מהלך י' פעמים ד' אמות, או ד' פעמים י' אמות, ויפנה בכל פעם, ואח"כ יכנס לסעודה, מפני שזה גנאי שיצטרך לנקביו באמצע הסעודה.

שימוש בסודר שמניחים עם תפילין - לרב חסדא הזמנה לאו מילתא, ואין אסור להניח שם מעות אלא כשהזמנינו לתפילין וכבר הניחם שם, אבל אם רק הזמנינו או הניחם שם בלא הזמנה מותר להניח שם מעות, אמנם לא יניח ממש עם התפילין, אלא בשני קשרים זה לצד זה. ולבאבי שהזמנה מילתא אסור ע"י הזמנה, אבל הניחם בלי הזמנה מותר אף לבאבי.

תפילין במיטה - אסור להניח התפילין במיטתו תחת מרגלותיו, לפי שזה בזיון לתפילין. תחת מראשותיו, לשמואל מותר אפי' אשתו עמו, ויניחם בין כר לכסת שלא כנגד ראשו, ולכל הפחות המקום שהם בולטים בנרותיק שלהם לא יהיה מתחת ראשו ממש, ובברייתא איתא שאם אשתו עמו

אסור, ויניחם במקום גבוה או נמוך ג' טפחים מהמיטה. ומ"מ הלכה כשמואל, מפני שעדיף לשומרם מהעכברים והגנבים.

תליית תפילין וס"ת - אסור לתלות את התפילין, י"א שדווקא ברצועה אסור, וי"א שאף בקציצה אסור, אבל מותר לתלותם עם הכיס שלהם. וספר תורה אסור לתלותו כלל אלא צריך להניחו.

תמצית ההלכה

קדושת תפילין וספרי קודש - אסור לתלות תפילין על מתלה, א"כ תולה את התיק שלהם. אסור לשמש מיטתו או לעשות צרכיו בחדר שיש בו תפילין או ספרי קודש, ובעיניו כלי בתוך כלי ושכלי אחד לא יהיה מיוחד להם, וכריכת הספר אינה נחשבת לכיסוי, ומחיצה י' טפחים ג' כ"כ מועילה, וגם את המזוזה צריך לכסות בשתי כסויים, וצריך כסויו אחד לא יהיה מיוחד לה. אין להניח את התפילין לבית הכסא אפי' אם הם בתוך התיק שלהם (א"כ בית הכסא בשדה וצריך לשומרו), ואם הם בתוך תיק נוסף שאינו התיק שלהם מותר, (ובשאר ספרים וכתבים שיש בהם שמות מספיק תיק אחד, וי"א שגם בזה צריך שתי כסויים). אסור לישן עם תפילין בראשו או ברוועו אפי' שינת עראי, אא"כ מניח עליהם סודר, ואין עמו אשה, והוא מניח ראשו בין ברכיו. (סימנים מ' מג"ד).

צניעות - הנפנה לגדולים, איש מגלה לאחריו טפח ולא יותר, משום צניעות, ולפניו טפחיים משום קילוח מי רגלים, ומתוך שהוא דוחק עצמו לגדולים בא לידי קטנים, ואשה לאחריה טפח לפניה ולא כלום. ובקטנים אינו מגלה לאחריו כלום.

דיני ערוה בק"ש

י"א שאסור לקרות ק"ש אף למי שהוא מוכסה, אם הוא שוכב ערום ליד אדם אחר, שמה יבוא לידו הרהור. הגמ' מבארת פרטי הדינים בהו.

כ"ד. ק"ש בשניים ששוכבים במיטה אחת - לשמואל זה יחזיר פניו ויקרא ק"ש זה וזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש, ואפי' באשתו מותר, אבל פנים כנגד פנים אסור, דאיכא הרהור. ולרב יוסף דווקא עם אשתו מותר, דאשתו מגופו שהוא רגיל בה וליכא הרהור, אבל עם אחר אסור. והא דאיכא בברייתא שאסור לקרות ק"ש א"כ טלית מפסקת ביניהם, לרב יוסף איירי באחר, ושמואל סובר כמו הברייתא שמתירה. ועם בניו הקטנים מותר לכו"ע. לרב חסדא היינו תינוקת עד בג' ותינוק עד בג' ט' שביאתם ביאה, ואיכא דאמרי תינוקת עד בג' י"א שזה זמן שדים נכונו ובאות לכלל שערות ותאווה, ותינוק עד בג' י"ב, וכשהתחילו סימני נערות. וכתבו התוס' (ד"ה שנים) שצריך להוציא ראשו לחוץ שלא יראה ערות עצמו, ואם בליבו רואה את הערוה אסור, צריך לחצוץ בבגדו כנגד ליבו.

עגבות הנוגעות זה בזה, לרב הונא אין בהם משום ערוה, ועל כן אף שהעגבות שלו נוגעות בשל חבירו מותר לקרוא ק"ש. וממתיני' דמפרשת חלתה ערומה ומברכת (אבל האישי לא מפני שהביצים והגיד שלו נראים), ליכא ראייה, דאיכא לאוקמי כשפניה טוחות בקרקע.

שער התחתון יוצא בבגדו, מותר לקרות ק"ש כנגדו.

ערוה באשה - אסור להסתכל אפי' באצבע קטנה של אשה אשת איש, ובאשתו א"ע שמותר להסתכל, אסור לקרות ק"ש כנגד טפח מגולה במקום שדרכה לכסות. שוק או קול או שיער הרי הם ערוה באשה אשת איש, או באשתו ולק"ש.

תמצית ההלכה

הרחקה מערוה בזמן לימוד תורה וברכות - אסור לדבר דברי תורה או לברך ברכה אם ליבו רואה את הערוה, כגון שהוא לבוש בחלוק ללא תגורה, וצריך לחצוץ בין ליבו לערוה, ואף אם אין ליבו רואה את הערוה אם אין הערוה מוכסה אסור. וכן אסור לדברי תורה וברכות כנגד טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו ואפי' אם היא אשתו, וי"א שבאשה אחרת אסור אף בפתוח מטפח, (ולענין איסור הסתכלות כדי להנות, אסור אפי' באצבע קטנה, ומקומות שדרך שיהיו מוכסים אף ראייה בעלמא אסור. וכן אסור בדברי תורה וברכות כנגד שער של אשה נשואה, או כששומע קול זמר של אשה. (סימנים ע"ד ג"ה).

עשיית דבר באמצע התפילה

האדם בזמן תפילת שמונה עשרה צריך לראות עצמו כעומד לפני המלך, ויש דברים שאסור לו לעשות מפני כבוד השכינה.

כ"ד: המנהג נפיחה היוצאת מגופו לפיו מתוך שבעו וריחה כריח המאכל שאכל, או המפחק, לרצונו בתפילה הרי זה מגסי הרוח. המתעטש מלמטה סימן רע לו, ומלמעלה סימן יפה לו (דכשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושים לו נחת רוח מלמעלה). ואין לרוק בתפילה אלא יבליע הרוק בטליתו או בסודר שבראשו, ואם הוא איסטנים ירוק לאחוריו.

רבי משמש באמצע התפילה להעביר כינה שעוקצתו, אבל לא היה מתעטף אם נפלה טליתו. כדי שלא להפסיק, וכשהיה מפקח היה מניח ידו על סנטרו כדי שלא תיראה פתיחת פיו. ור"ח מפרש שרבי היה ממשמש בטליתו לקנה קצת בלא תפיל, דזה אינו הפסקה, אבל להרימה אם נפלה הוי הפסקה.

המפיה בתפילתו ימתין עד שיכלה הריח, וי"א שקודם ההפחה יתרחק ממקומו ד' אמות ויאמר רבש"ע וכו', כיון דבלאו הכי מופסקת תפילתו, וחוזר ומתפלל במקום שפסק.

המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה שמראה כאילו אין הקבה שומע בלחש, והמגביה קולו הרבה הרי זה מנביאי השקר דכתיב ויקראו בקול גדול, ואם אין יכול לכוון בלחש מותר ביחיד, אבל בציבור לא, דאיתי למיטרד ציבורא.

לרב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, דכתיב "בבלה יבואו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם", ורבי אבא כשרצה לעלות לא"י היה נשמת ממנו.

ריחוק מצואה וריח רע וערוה בק"ש וכדו'

אסור מדאורייתא לקרות ק"ש כשהוא רואה ערוה, דכתיב "ולא יראה בך ערות דבר", וכן אסור לקרות ק"ש כנגד צואה, דכתיב "וכסית את צאתך", או כנגד עמוד של מי רגלים, דכתיב "ויצאת שמה חוץ", וכן אין לקרות ק"ש במקום שיש ריח רע, ובגמ' 'ביאור פרטי הדינים בה.

המהלך במבואות המטונפות או בבית המרחץ ובית הכסא- לרב הונא מניח ידו על פיו וקורא ק"ש, ואם אינו מהלך אלא עומד אסור לקרות ק"ש, וכן אסור לת"ת לעמוד שם כי אסור להרהר שם בד"ת. ולרב חסדא אסור אף במהלך, ואם לא הפסיק נעשו על כך, ואם הפסיק מאריך ימים, ואם שהה כדי לגמור את כולה חזר לראש.

כסוי הגוף בק"ש - אין לקרות ק"ש כשרואה ערות עצמו או ערות אחר. ואם ליבו רואה את הערוה לת"ק מותר ויש אסורים. ואם היה מכוסה ממתניו ולמטה מותר בק"ש, אבל לתפילה שהוא כעומד לפני המלך וצריך לעמוד באימה צריך לכסות את ליבו.

כ"ה. שכח ונכנס בתפילין לבית הכסא, והוא באמצע להפנות, יניח ידו על התפילין עד שיגמור עמוד ראשון, וסילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון.

צואה מונחת על בשרו, או ידו בבית הכסא, לרב הונא מותר לקרות ק"ש, ולרב חסדא אסור.

ריח רע שיש לו עיקר לרב הונא צריך להרחיק ד"א מן הצואה אע"פ שיש ריח, (ואיירי שהיא מאחוריו שאינו רואה אותה), ולרב חסדא ירחיק ד"א ממקום שכלה הריח, ותניא כוותיה דר' חסדא. וריח רע שאין לו עיקר - הפחה, אסור בק"ש, ומותר בדברי תורה משום דלא אפשר, ואם הריח ממנו אסור אף בדברי תורה עד שיכלה הריח.

צואה של אדם חזירים כלבים ותרנגולים ואשפה שריחה רע, לתנא דברייתא אסור לקרות ק"ש או להתפלל כנגדם, ואם יש שם מקום גבוה או נמוך עשרה טפחים, מותר לשבת בצידו ולקרות ק"ש. ובברייתא אחרת איתא דזווקא כשנתן עורות לתוכן אסור והיינו בצואת כלבים וחזירים שדרך לשים אותם בעיבוד עורות, אבל צואת אדם אף בלא עורות אסור. וכתבו התוס' (ד"ה לית) שצואת תרנגולים אסורה דזווקא בלול שלהם, שיש שם סרוחך גדול, אבל ההולכים בבית מותר.

צואה עוברת - לאביי מותר לקרות ק"ש כנגדה ולרבא אסור. ונחלקו בהא דתנן שאם מצורע (או הנושא אבן מנוגעת) עומד תחת האילן ועבר שם אדם, הוא נטמא, אבל אם טהור עומד תחת האילן והמצורע עובר שם אינו טמא אא"כ יעמוד. לאביי מבואר שבעובר אין קפיידא, ולרבא מצורע תלאו הכתוב בישיבה, אבל לענין ק"ש בעינן "והיה מחניף קדוש".

פי חזיר כצואה עוברת ואע"ג דסליק מנהרא.

ספק צואה אסורה דאסור מדאורייתא לקרות ק"ש כנגד צואה, אבל ספק מי רגלים מותרים, דמן התורה אין אסור אלא כנגד העמוד (דכתיב "ויצאת שמה חוץ" ולא הצריכו כסוי, וכתבי "וכסית את צאתך", כאן בגדולים כאן בקטנים), ורבנן לא גזרו במקום ספק. ור"א שבבית אף ספק צואה מותרת, כיון שאין דרך לתניח שם צואה.

מי רגלים שיבשו - מי רגלים י"א שאין אסור אלא בטופח ע"מ להטפוח, וכן הלכה, וי"א כל זמן שמטפוחים. ולגניבא כל זמן שרישומן ניכר.

צואה שיבשה - לרב יהודה אמר רב אסור עד שיקרמו פניה. ולרבה בר רב הונא אמר רב אפי' יבשה כחרס אסור, והיינו שזורקה ואינה נפרכת, וכן הלכה, וי"א שגוללה ואינה נפרכת, אבל בנפרכת מותר. ואיכא דאמרי עד דפלאי אפלוי - סדקים סדקים.

כ"ה: כסוי עשיתי - צואה בעשית מותר לקרות ק"ש כנגדה, דבצואה בעינן כסוי. ערוה בעשית אסור, דבעינן "ולא יראה בך ערות דבר".

צואה כל שהוא - לאביי מבטלה ברוק, ולרבא ברוק עבה. צואה בגומא מניח סנדלו עליה, אם היא דבוקה בסנדלו ספק אם מותר בק"ש.

אין לקרות ק"ש כנגד **אדם ערום**, ואפי' כנגד נכרי אסור.

מים סרוחים אין לקרות ק"ש כנגדם, מי רגלים יטיל לתוכם מים, י"א רביעית וי"א כל שהוא. לרב נחמן מחלוקת בסוף, אבל אם מטיל מים בתחילה לפני שיש שם מי רגלים, לכו"ע מוספיק כל שהוא דקמא קמא בטיל, ולרב יוסף מחלוקת בתחילה אבל בסוף לכו"ע רביעית.

גרף ועביט - אסור לקרות ק"ש כנגד גרף של רע ועביט של מי רגלים שהם של חרס (ומשמע שבכלי שלא בויע כגון זוכית מותר. תוד"ה גרף), ואע"פ שאין בהם כלום, כיון שהם מיוחדים לכך. ומשמע שבוה לא מועיל שיטיל מים. (תוד"ה ובלדל). ואם מפסיקה מיטה בינו לבין הכלים לת"ק אסור, ולרשב"ג מותר וא"צ להרחיק מהמיטה ד' אמות, ולרשב"א אפי' בבית מאה אסור בכל הבית, דביתא כוליה כד' אמות. ואם הם מונחים תחת המיטה, אם היא פחותה מג' טפחים מותר לקרות ק"ש דכלבוד דמי וכאילו הם סמונים בקרקע, ואם המיטה גבוהה י"ט אסור דלא חשיב כסוי, מוג' ועד י' ספק.

ליבו או עקיבו רואה את הערוה - ליבו או עקיבו רואים את הערוה, מחלוקת אם מותר לקרות ק"ש. ואם עקיבו נוגע בערוה לכו"ע אסור שמא יגע בידו. (תוד"ה והלכתא). והלכתא נוגע אסור רואה מותר.

כ"ו. בית שיש בו ס"ת או תפילין אסור לשמש מיטתו שם, אלא אם הוציאים או הניחם כלי בתוך כלי, דזווקא בכלי שאינו מיוחד להם, ובגד על הכלי ככלי בתוך כלי דמי. לריב"ל צריך לעשות לס"ת מחיצה עשרה, ואם יש לו חדר אחר להניחו שם אסור ע"י מחיצה, ובחומשים יש להחמיר כמו בס"ת, אבל בשאר ספרים די בכסוי בעלמא.

אסור לקרות ק"ש או להתפלל אם יש צואה או מי רגלים לפניו כמלוא עיניו ולאחריו ד' אמות. בית הכסא חדש מותר לקרות ולהתפלל כנגדו, וישן דינו כצואה ואפי' אין בו צואה, ובית הכסא דפרסאי שהצואה נופלת לתוך גומה משופעת, אע"פ שיש שם צואה מותר, וי"א ה"ה בבתי כסאות שלנו שהם בעומק, אם יש שם מחיצה. (תוס' כ"ה. ד"ה ריח).

תמצית ההלכה - אסור לקרות ק"ש או להתפלל או לדבר דברי תורה וקודשה כנגד צואה, ואם הצואה מכוסה אפי' בעשית שקופה מותר, ואם מגיע אליו ריח רע אסור, ואם אינה מכוסה צריך להרחיק ממנה כמלוא עיניו, ואם היא מאחוריו ירחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח, ואם יש צואה על בשרו והיא מכוסה בבגדיו, נחלקו הפוסקים אם מותר או אסור, ובשעת הדחק יש להקל. כשיש ספק אם יש צואה בבית מותר, אך אם מצויים שם קטנים צריך לבדוק, ואם קרא במקום שצריך לבדוק ומצא א"כ שהיתה שם צואה, צריך לחזור ולקרות ק"ש או להתפלל. (סימן ע"ו).

אף המצויים טומאה חמורה צריכים טבילת עזרא לתפילה ולתורה בטומאת קרי או בפולטת. ולרבי יהודה פטורים, לפי שכל שאין הטבילה מועלת לטהרו לגמרי פטור, ועל כן גם בעל קרי שראה זיבה פטור.

תפילת השחר

זמני התפילות

חז"ל תיקנו חובה על האדם להתפלל ג' תפילות בכל יום, וכן מוסף בימים שמקריבים בהם קרבן מוסף. הגמ' מבארת מי תיקן את התפילות, וכנגד מה תיקנו את התפילות, ומה זמנה של כל תפילה.

שחרית - לת"ק עד חצות, ולרבי יהודה עד אחרי ד' שעות. וותיקן המקדימים למצות ומזוירים לעשות דבר בזמנו, היו גומרים ק"ש עם הנץ החמה, ומיד עם הנץ החמה מתפללים. כדי לסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום.

מנחה - עד הערב, ולר"י עד פלג המנחה (-י"א שעות חסר רביעי. כ"ו:), והלכה כר"י. ותחילת זמן מנחה משש שעות ומחצה.

ערבית - אין לה קבע וזמנה כל הליה, והיינו כמ"ד תפילת ערבית רשות. וכתבו התוס' (ד"ה טעה) שרק כלפי מצוה עוברת תפילת ערבית רשות, אבל אין לבטלה לחינם, ולכן אם הפסיד צריך להשלים בזמן שחרית.

מוסף - זמנה כל היום ואף לפני חצות, כיון שאפשר להקריב קרבן מוסף מיד אחרי התמיד. ובראש השנה אין להתפלל מוסף בג' שעות ראשונות. (תוד"ה תפלת), ולר"י עד אחרי ז' שעות.

תמצית ההלכה-

זמני התפילות - תפילת שחרית מצוה שיתחיל מיד עם הנץ החמה, ואם התפלל עד סוף ד' שעות יצא, ואם התפלל מעולת השחר יצא י"ח בדיעבד, ואם התפלל אחר ד' שעות יש לו שכר של תפילה ולא של תפילה בזמנה, ואחר חצות אין להתפלל שחרית, אפי' בחצי שעה הראשונה שעדיין א"א להתפלל מנחה. (סימן פ"ט). תפילת מנחה זמנה משש שעות ומחצה, לרבנן שמנה עד הלילה, ולרבי יהודה עד פלג המנחה, וכל אחד יכול לנהוג באופן קבוע כאחת השיטות, ואם נהג כמו שיטה אחת אינו יכול לנהוג כמו השיטה השנייה, ובדיעבד או בשעת הדחק יכול לנהוג כמו השיטה השנייה, אא"כ באותו יום נהג כמו השיטה הראשונה (ובציבור יש מקילים). תפילת ערבית זמנה לרבנן מצאת הכוכבים ולרבי יהודה מפלג המנחה. (סימן רל"ג).

תפילת השלמה

מי שלא התפלל בשוגג, יכול להשלים את התפילה בתפילה שאחריה. הגמ' מבארת פרטי דין תפילת ההשלמה.

מי ששגג ולא התפלל בזמנים האמורים, יכול להשלים את התפילה בזמן התפילה שלאחריה, ואפי' במעריב יכול להשלים תפילת המנחה ואין אומרים עבר יומו בטל קרבנו, ובשבת יכול להשלים של ערב שבת, ובמוצאי שבת יכול להשלים של שבת, (ואף שבשבת מתפללים רק ז' ברכות, מ"ג גם בשבת היה דין להתפלל י"ח אלא שלא הצריכוהו מפני הטרות. תוד"ה טעה), ומקבל שכר תפילה בלא שכר תפילה בזמנה. ואם לא התפלל במזיד, אינו יכול להשלים, והרי הוא בכלל "מעוות לא יוכל לתקון" (וכן המבטל ק"ש ששחרית או ערבית בכלל זה, ו"חסרון לא יוכל לתמונת" זה שנמנו חבריו יכול מצוה והוא לא נמנה עמוהם). אמנם מי שלא התפלל מוסף, אינו יכול להשלים בלילה, דאין יקרא את הקרבנות בזמן שעבר זמן מוסף, וגם לא תיקנו ז' ברכות של מוסף אלא משום "ונשלמה פרים שפתינו" ועבר זמנו בטל קרבנו, משא"כ שאר תפילות דרחמי ניהו, ולוא יתפלל אדם כל היום כולם. תוד"ה איבעיא.

כ"ו: טעה ולא התפלל מנחה בשבת - מתפלל במוצאי שבת פעמיים, ומבדיל רק בראשונה שהיא תפילת מעריב, וההשלמה היא בתפילה השנייה, ואם הבדיל בשנייה, ראשונה לא עלתה לו מפני שאין להקדים ההשלמה לתפילה שזמנה עכשיו, ושניה עלתה לו למעריב, ולא להשלמה, דכיון שהבדיל בה גילה דעתו שאינה של שבת. הגמ' שואלת שהרי הבדלה לא מעכבת מפני שיכול להבדיל על הכוס ונשארית בקושיה. ומתב הרי"ף שאם הבדיל בשתי התפילות, אע"פ ש"צ לעשות כך אינו צריך לחזור, וכן אם לא הבדיל באף אחת מהם א"צ לחזור.

דיני תפילת השלמה - מי שלא אמר יעלה ויבוא ר"ח במנחה, שיטת רבינו יהודה שאינו משלים במעריב, שהרי במעריב לא יאמר יעלה ויבוא, וי"ח ברכות כבר אמר. וכן מי שבמנחה בשבת התפלל י"ח ולא הזכיר שבת, לא ישלים במוצאי שבת כיון שכבר אמר י"ח ברכות. ובריי"ף משמע שאפי' כשאינו מרויח כלום בתפילת ההשלמה צריך להשלים. תוד"ה טעה.

תמצית ההלכה-

תפילת השלמה - טעה או נאנס ולא התפלל תפילה אחת, מתפלל ב' פעמים את התפילה שאחריה, ואם עבר גם זמן התפילה שאחריה שוב אין לה תשלומין, (ומ"מ נכון שיתפלל בנדבה ויחדש בה דבר). צריך להתפלל קודם את תפילת החובה ואח"כ את התשלומין, ואם התפלל קודם את התשלומין יצא די"ח. תפילת מוסף אין לה תשלומין, וכן מי שלא התפלל במזיד אין לה תשלומין, אבל אם היה עסוק והשם שסיפיק להתפלל אח"כ ולא הפסיק יש לו תשלומין. תפילת תשלומין היא כמו התפילה הראשונה, לענין יעלה ויבוא ותפילות חול ושבת וכדו'. (סימן ק"ח).

תקנת התפילה - לריב"ל תיקנו התפילות כנגד התמידים, שחרית ומנחה כנגד תמיד של שחר ובין הערבים, מעריב כנגד אברים ופדריים שלא נתעכלו, ומוסף כנגד קרבן מוסף, וזמני התפילות הם זמני הקרבן, לת"ק לשיטתו ור"י לשיטתו. ולרבי יוסי בר חנינא אברהם תיקן שחרית דכתיב "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם", יצחק תיקן מנחה דכתיב "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", יעקב תיקן מעריב דכתיב "ויפגע במקום וילן שם", ואסמכיהו רבנן אקרבנות לזמני התפילות ותיקנו תפילת מוסף. והקשו התוס' (ד"ה יעקב) שמבואר בחולין צ"א: שיעקב התפלל ורק אח"כ שקעה השמש כדי שילון שם, וא"כ נמצא מתפלל ביום, וכתבו שלשיטתם שהלכה כר"י שזמן מנחה עד פלג המנחה ניאח, אדברת טוב להתפלל מעריב קצת מבעוד יום. עוד כתבו התוס' (ד"ה עד) ש"לר"י תפילת מנחה נתקנה כנגד הקטורת, ולכן זמנה עד פלג המנחה. זמן מנחה גדולה משש שעות ומחצה, וזמן מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה.

כ"ז: היו לפניו תפילת מנחה ומוסף - לת"ק יקדים מנחה שהיא תדירה וזמן מוסף כל היום. ולר"י יתפלל מוסף שהיא עוברת, שהרי לשיטתו זמנה עד אחרי ז' שעות והוי מצוה עוברת, ואיירי בחצי השני של השעה השביעית, שאז אפשר להתפלל גם מוסף וגם מנחה.

ר"י בן בבא העיד ה' דברים - א' שממאנים קטנה, דהנה מדאורייתא רק האב יכול לקדש את בתו ולא האם, דכתיב "את בתי נתתי לאיש הזה", וקטנה אין לה דעת לקדש את עצמה, ואם מת האב תיקנו הכמים שאם האם קודשה את ביתה יצטרכו מיוון, כדי שישארה ולא תצא לזנות, ואם מיאנה מותרת לכל אדם בלי גט. והיכא שאחותה שהיא גדולה היתה נשואה לאחד של מי שקידש את הקטנה, ומת בעלה בלא בנין תפלה ליבום לפני אחיו, נמצא האח אסור בקטנה משום אחות זקוקתו, וממאנים למאן בעלה ולקדש את הקטנה לשיפוע, כדי שיוכל בעלה לייבם את הגדולה. ב' שמש"אין את האשה ע"פ עד אחד שאמר שמת בעלה. ג' שנסקל תרנגול על שחרג נפש כדיון שור שנחב אדם, דילפיני שור שור משבת לרבות כל בהמה חיה ועוף. ד' יין בן נוי יום נתנסך למזבח שבזמן ה' יצא מכלל יין מגיתו. ה' תמיד של שחר קרב בדי' שעות ותו לא.

זמן לקיטת המן היה בג' שעות ראשונות של היום דכתיב "בבוקר בבוקר", ובד' שעות נמס דכתיב "וחם השמש ונמס", והיינו שעה רביעית שהשמש חם והצל צונן, דאילו ג' שעות ראשונות אף בשמש צונן. ובשעה שישיית אף הצל חם וזהו "כחום היום". ואמנם תנא זה יכול לסבור כרבנן שתפילת שחרית עד חצות, ושאינה האך דכתיב "בבוקר בבוקר" לחלקו לשני בקרים, או לסבור כר"י, ולומדים מ"בוקר" תירא להקדים שעה אחת.

זמן תפילת המנחה להלכה, דעבד כמו עבד ודעבד כמו עבד, כדמצינו שרב התפלל ערבית של שבת בערב שבת וקביל עליה שבת מבעוד יום ו"ס כר"י וכיון שעבר זמן מנחה הגיע זמן ערבית, ומה שמצינו שאין להדליק נר שבת לפני פלג המנחה, היינו באינו מקבל שבת). ומאידך רב הונא והחכמים לא התפללו עד הערב.

אסור לעבוד כנגד המתפלל בתוך ד' אמותיו.

כ"ז: כבוד הרב - אין להתפלל כנגד רבו לידו מפני שמראה שהם שוים, או מאחריו דהו יורא. רש"י ו"א מפני שראה כמשתחוה לרבו. תוס'. ותלמיד חבר מותר. ואין לתת או להחזיר שלום לרבו כדרך כל אדם שלום עליו בלא להוסיף רבי. ואין לחלוק על ישיבתו של רבו, ואין לומר דבר שלא שמע מרבו.

תפילת ערבית

תפילת ערבית זמנה כל הלילה, ותחילת זמנה תלוי במחלוקת ר"י ורבנן לעיל מתי סוף זמן תפילת מנחה. תפילת ערבית אין חיובה כמו שחרית ומנחה, והיא נדחית מפני מצוה עוברת.

מעריב מבעוד יום - מותר להתפלל מעריב מפלג המנחה כרבי יהודה, ואם התפלל מעריב של שבת בערב שבת, אסור בעשיית מלאכה אחרי מעריב, ויכול לקדש על הכוס. ואם טעה והתפלל ערבית ביום המעונן, ונתברר לו שעדיין יום, אם הוא יחיד מותר בעשיית מלאכה ויחזור ויתפלל, ומה שמצינו שציבור התפללו בטעות של מוצאי שבת בשבת ולא הצריכו לחזור ולהתפלל, שאני ציבור דלא מטרחינן להו, אבל ודאי אסורים במלאכה עד מוצאי שבת, אבל בערב שבת כיון שציבור א"צ לחזור ולהתפלל הוי קבלה. (ולענין מלאכה בטעות ציבור בערב שבת, נחלקו המהש"ל והמהרש"א בדעת תוס').

רב התפלל מעריב של מוצאי שבת בשבת והיינו לצורך מצוה כגון שצריך למול תינוק ולא יהיה לו יין להבדלה בלילה, אבל בלא זה אין להקדים להתפלל, שהרי צריך מדרוריית להוסיף מחול על הקדוש, ואסור במלאכה עד חשיכה. (תוד"ה צ"ל). והעושה כך אומר הבדלה על הכוס.

תפילת ערבית - זמנה כל הלילה, ל"ג תפילת ערבית חובה, ולרבי יהושע רשות. לאביי הלכה כר"ג, ולר"א הלכה כר"י, והיינו שהיא נדחית מפני מצוה עוברת, וכן הלכה, ולכן אומרים פסוקים וקדיש בין גאולה לתפילה. (תוס').

תמצית ההלכה

תפילת ערבית - צריך לקרות ק"ש אחרי צאת המוכבים, ולברך שתי ברכות לפני ק"ש ושתי ברכות אחרי ק"ש. אין להפסיק בין גאולה לתפילה. אין חזרת הש"ן ונפילת אפים במעריב. צריך להזהר בלימוד הלילה יותר מלימוד היום. מי שיש לו זמן קבוע ללמוד בכל יום ולא הספיק ביום, צריך להשלים בלילה. אין שיעור לזמן השינה בלילה, וזה תלוי כל אחד לפי כח בריאותו, ועל"פ לא ישקע בשניה יותר מדאי. (סימנין רל"ו רל"ז רל"ח).

נשיאות רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה

רבן גמליאל בייש את רבי יהושע, מפני שהכחיש שאמר שתפילת ערבית רשות, ועמדו העם והורידו את ר"ג מנשיאותו, מפני שכבר ציערו עוד בו' פעמים, ולא מינו במקומו את רבי יהושע מפני שאיתו היה המעשה ור"ג יצטרע מזה יותר, ולא את ר"ע, שמה יענשו אותו ר"ג ואין לו זכות אבות שתצילו, אלא העמידו במקומו את רבי אלעזר בן עזריה שהיה חכם ועשיר והוא דור עשירי לעזרא.

כ"ח: והסכים ראב"ע להתמנות אפי' אם יהיה נשיא רק יום אחד, ובאותו לילה הלבין זקנו והיה נראה כבן ע' שנה. וסילק ראב"ע את שומר הפתח, ונתן גם למי שאין תוכו כבוד להכנס, ונתוספו ד' מאות ספסלים, וי"א ז' מאות, (וחלשה דעתו של ר"ג שמוא יענש על שמנעם מלבו, והראו לו בחלומו כדים הבנים מלאים אפר לומר שאינם ראויים, והיה זה רק כדי לישב דעתו), ובאותו היום נשנית עדויות, ולא היתה הלכה שלא פירשוה, דמתן שרבו התלמידים התרבה החודו והפלפול, ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת, ונחלקו ר"ג וראב"ע אם היום גר עמוני מותר, כיון שסנחריב בלבד האומנת, או שחזרו למקומם, הלך ר"ג ופייס את רבי יהושע, והוכיחו רבי יהושע על שלא ידע בצערם של ת"ח ומהי פרנסתם, ולא נתרצה רבי יהושע למחול, אלא בשביל כבוד אביו של ר"ג, והחזירוהו את ר"ג לנשיאותו והיה דורש ג' שבועות, וראב"ע היה דורש שבוע.

מוסף ומנחה

היו לפניו מוסף ומנחה, לחכמים מתפלל מנחה ואח"כ מוסף דתדיר קודם, וכן הלכה, ולר"י מתפלל מוסף קודם מפני שזמנה עובר.

אף לרבנן שתפילת מוסף כל היום, מ"מ המאחר כ"כ נקרא פושע, ועליו הכתוב אומר "נוגי ממועד אספתו מנמן" היו נוגים ואסופים וכלים מחמת שעברו זמן תפילה, וי"א דקאי על המתפלל שחרית אחרי ד' שעות.

כ"ח: י"א שטיעמה אסורה קודם מוסף ומנחה, ולהלכה מותר.

אסור לאדם להקדים תפילתו לתפילת הציבור, ודווקא כשהוא בציבור.

תמצית ההלכה

זמן תפילת מוסף הוא מיד אחרי תפילת שחרית, ולא יותר מיד סוף שעה שביעית, והמאחר יותר אע"פ שיצא יד"ח נקרא פושע. גם יחיד חייב להתפלל מוסף. מותר לאכול פירות אפי' הרבה או פת עד כביצה לפני מוסף, וצריך לקדש לפני כן. אם כבר הגיע זמן מנחה צריך להתפלל מנחה לפני מוסף, דתדיר קודם, ובדעבד אם הקדים מוסף יצא. וי"א שאם אינו עומד להתפלל כמשינו מנחה יכול להתפלל רק מוסף. (סימן קפ"ו).

תפילה לפני הלימוד והודאה אחרי הלימוד - ר' נחוניא היה מתפלל בכניסתו שלא יארע דבר תקלה על ידו, וביציאתו היה מודה על חלקו שזכה לעסוק בתורה. והגמ' מביאה מהו נוסח התפילה בכניסה לבית המדרש, ונוסח ההודאה ביציאה מבית המדרש.

כשחלה ר"א לימד לתלמידיו שיהזרו בכבוד חבריהם, ולא ירגילו בניהם בהגיון (-י"מ במקרא יותר מדאי כיון דמשכח, וי"מ משיחת ידים), וישיבו בניהם בין ברכי ת"ח, ובזמן התפילה ידעו לפני מי הם עומדים, ובזה יזכו לחיי עוה"ב.

כשחלה רבי יוחנן בן זכאי ראוהו תלמידיו בוכה, ואמר להם שהוא בוכה מאימת המשפט, ואינו יודע אם הולך לג"ע או לגיהנום, ובירך את תלמידיו שיהיה מורא שמים עליהם כמורא בשר ודם, ובשעת פטירתו אמר פנו כלים מפני הטומאה, והכינו כסא לחזקתו מלך יהודה שבא ללוותו.

תפילת שמונה עשרה

כתב הרמב"ם מצות עשה להתפלל בכל יום שאמר "ועבדתם את ה' אלהיכם", (ודעת הרמב"ן שחיוב תפילה הוא מדרבנן). וכתב הרמב"ם שאין מנין התפלות מן התורה, ואין נוסח התפלה הזאת מן התורה,

ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה. אמנם עזרא ובית דין תיקנו נוסח קבוע לתפילה, כיון שאחרי הגלות נתערבבו הלשונות, ותיקנו להתפלל בכל יום ג' תפילות, ובכל תפילה תיקנו י"ח ברכות.

י"ח ברכות תיקנו כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד במזמור הבו לד' בני אלים, וי"א כנגד י"ח אזכרות שבק"ש, וי"א כנגד י"ח חליות שבשדרה. וברכות הצדוקים תיקנה שמואל הקטן ביבנה, כנגד קל הכבוד הרעים, או כנגד אחד שבק"ש, או כנגד חוליה קטנה שבשדרה. וז' ברכות בשבת הם כנגד ז' קולות שאמר דוד על המים. וט' דראש השנה כנגד ט' אזכרות שאמרה חנה בתפילה (שבר"ה נפקדו שרה רחל וחנה). וכ"ד דתענית כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לקודש הקדשים.

הרוכב על החמור - לת"ק אם יש לו מי שיאחז חמורו ירד ממנו להתפלל, ואם לאו יחזיר פניו לצד ירושלים, ולרבי (ל) אף ביש לו מי שיאחז חמורו ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו מפני עיכוב הדרך, וכן הלכה.

כוון פניו וליבו - בחו"ל יתפלל לכיוון ארץ ישראל, ובא"י לכיוון ירושלים, בירושלים לכיוון בית המקדש, בבית המקדש לכיוון בית קדשי הקדשים, ובבית קדשי הקדשים לכיוון בית הכפורת. (ל). וסומא ומי שאינו יודע לכוון פניו, יכוון ליבו כנגד בית קדשי הקדשים, ונמצא כולם מכוונים למקום אחד.

הכריעות בתפילה - צריך לכרוע עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה, וי"א עד שיראה איסר כנגד ליבו, ואם מצטער לכרוע די לו בכפיפת הראש להראות שרוצה לכרוע.

כ"ט: ש"צ שטעה אין מעלים אותו משליחותו, ואם טעה בברכת הצדוקים מעלים אותו, ואם התחיל אין מעלים אותו, ואם היה צדיק, לאביי צדיק מעיקרא לא יהיה רשע (ויוחנן כה"ג ששימש כבהונה פ' שנה ולבסוף נעשה צדוק, והוא ינאי שהיה רשע מעיקרא), ועל כן אם טעה אין מעלים אותו, ולר"א גם צדיק מעיקרא יכול להיות רשע (ויוחנן כה"ג אינו ינאי אלא היה צדיק מעיקרא) ומעלים אותו.

תפילות אחרות במקום תפילה י"ח

אף שעיקר התפילה היא תפילה של י"ח ברכות וכנ"ל, מ"מ יש מקומות שאפשר להתפלל תפילות קצרות יותר, ובגמ' מביאר מתי ומה יכול להתפלל כאינו יכול להתפלל תפילת י"ח.

תפילה קצרה - המהלך במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה. לרבי יהושע היינו הושע ד' את עמך וכו'. לר"א (כ"ט): עשה רצונך וכו'. י"א שמע שועת עמך וכו'. לרבי אלעזר בר צדוק שמע צעקת עמך וכו'. ולאחרים יאמר צרכי עמך מרובים וכו', וכן הלכה.

תפילה מעין י"ח ברכות

לר"ג צריך להתפלל תפילת י"ח, ולרבי יהושע מעין י"ח, לר"ע אם אין שגורה תפילתו בפיו יתפלל מעין י"ח. לרב מעין י"ח היינו מעין כל ברכה בקצרה ומברך על כל ברכה, ולשמואל אומר תפילת הבינו, הכוללת את כל הברכות האמצעיות, ואינו מברך בכל הברכות שבין ג' ראשונות לג' אחרונות אלא שומע תפילה. ואביי לייט על מי שמתפלל הבינו, וכן הלכה, וי"א שדווקא בעיר אסור, אבל בדרך מותר. (תוד"ה לייט).

לשמואל אין מתפללים הבינו במוצאי שבת וי"ט, כיון שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת, ואין לאומרה ברכה רביעית בפני עצמה כר"ע כיון שאין הלכה כמותו, ומר זוטרא פריך שיכללה בהבינו.

לרב ביבי בר אביי אין אומרים הבינו בימות הגשמים, כיון שצריך לשאול גשמים, ואם יוסיף בהבינו יטרד בתפילתו (אבל הבדלה שהיא בהתחלה אין לחוש בה שיטרד), ואין לאומרה בסוף הבינו בשומע תפילה, כיון ששאלת הגשמים בשומע תפילה זה רק אם טעה. וכתבו התוס' (ד"ה מפני) שרק בקשת מותר לומר בשומע תפילה, אבל החובה והבדלה ושאר שבחים אין לומר בשומע תפילה, לפי שאין זה מעין שומע תפילה.

בהבינו אומר ג' ראשונות ואחרונות, וכשמגיע לביתו א"צ לחזור ולהתפלל, ואומרה מעומד, משא"כ תפילה קצרה. (ל).

תפילה שאינה מחויבת - כתבו התוס' (שם) שהאומר תחנונים מיושב אין לו לסיים ברוך אתה ד' שומע תפילה, דאין להוסיף ברכות על התפילות המחויבות, ורק מי שיש ספק אם התפלל יכול לחזור ולהתפלל, אבל בלא הכי מפסיק אפי' באמצע ברכה, ויש"צ מתפלל בקול כדי להוציא את הרבים ידי חובתם, ובלחש כדי להסדיר תפילתו.

תמצית ההלכה

החולך בדרך או שהוא בקרון, ואם יעצור להתפלל דעתו לא תהיה מיושבת ולא יוכל לכוון מחמת עיכוב הדרך, יכול להתפלל בדרך הילוכו, וראוי לעמוד בברכת אבות, ולא יתפלל הבינו (ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות וברכה אמצעית הכוללת את כל הברכות האמצעיות), ואם הוא ירא שיפסיקוהו עוברי דרכים, או שאינו יכול להתפלל כוונה תפילה ארוכה, או שאם יתפלל כל התפילה יפסיד זמן תפילה, מותר להתפלל הבינו, וא"צ לחזור ולהתפלל כשיגיע לישוב, אמנם בימות הגשמים או במוצאי שבת אין להתפלל הבינו, מפני שא"א לחזיר בהבינו גשמים והבדלה. והחולך במקום גדודי חיה לויסטים מתפלל צרכי עמך מרובים וכו', וצריך לחזור ולהתפלל כשמגיע לישוב. (סימן ק"י).

טעות בתפילה

הטעה בתפילה וחסר אחת מ"ח ברכות או שחיסר דבר שהוא מעיקר הברכה, צריך לחזור. הגמ' כאן דנה בדברים שהוסיפו חכמים על הי"ח ברכות לאומרים בזמנים מסוימים, מתי צריך לחזור אם לא אמרם, ולהיכן חזור.

טעה ולא אמר **משיב הרוח** - מחזירים אותו, ולדעת הירושלמי אין מחזירים אותו אלא אומרה בשומע תפילה, ואם הזכיר טל אין מחזירים אותו. ובקין אם לא הזכיר טל כלל אינו חוזר, אבל אם הזכיר גשם חוזר מפני שזה קבלה. (תוד"ה הא).

אם לא אמר **ותן טל ומטר** יאמר בשומע תפילה, ואם נזכר אחרי שומע תפילה מחזירים אותו, והיינו לשומע תפילה, ואם עקר רגליו חוזר לראש.

טעה ולא הזכיר **הבדלה** בחונן הדעת א"צ לחזור מפני שאומרה על הכוס.

כ"ט:

טעה ולא אמר **יעלה יובא** - חוזר לרצה, ואם סיים תפילתו ועקר רגליו חוזר לראש, לרב נחמן בר יצחק אם עקר רגליו ורגלו לומר תחנונים אחר תפילתו חוזר לרצה, וללשינא בתרא אם לא עקר רגליו ורגלו לומר תחנונים אחר תפילתו חוזר לרצה, ואם אינו רגילו חוזר לראש, וכ"כ הגי"ף.

יציאה יד"ח מש"ח - וכתב בה"ג שמי ששכח יעלה ויבוא והוא מתפלל בציבור, יכול לשמוע חזרת הש"ן ולא לחזור על תפילתו, וכתבו התוס' (ד"ה בכל דבר שצריך לחזור יכול לצאת ממש"ן, ומה שש"צ אינו מוציא את הבק היינו מי שלא התפלל כלל, אמנם צריך לדקדק לשמוע מהש"צ כל אות מתחילה ועד סוף. (תוד"ה טעה).

העושה תפילות קבע אין תפילות תחנונים, י"מ כל שתפילתו דומה עליו כמשוי. י"מ כל שאינו אומרה בלשון תחנונים ואם אומרה בלשון תחנונים אינה קבע אע"פ שהיא עליו כמשא. (תוד"ה כל). וי"א כל שאינו יכול לחדש בה דבר. וי"א כל שאינו מתפלל עם דמדומי חמה - שחרית עם הגץ ומנחה עם השקיעה, אמנם במערבא לייטי על מי שמתפלל מנחה סמוך לשקיעה שמה יעבור זמנה.

הכעס והשכרות מביאים לידי חטא.

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על הסיכום, ושאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות במערכת הטלפונית עד יום שני בשעה: 23:59.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמ' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמ' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים יקבלו סך 300 ₪.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.00-22.00 בערב. ובמייל L0737289669@GMAIL.COM

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

ל"ג ט"ו חמ"ד י"ג יוסף יום 216 ג"פ

פרשת וארא ~ ברכות ט"ו-כ"א ~ מבחן מס' 3.

6. באיזה אופן מותר לקבור מת סמוך לזמן ק"ש?

- א. אם התחילו.
- ב. אדם חשוב.
- ג. שתי התשובות נכונות.

7. האם מותר ללכת ע"ג ארון שיש בו מת?

- א. בכל גוונא מותר.
- ב. רק אם יש בו חלל טפח מותר.
- ג. מדרבנן אסור אף ביש בו חלל טפח.

8. למה בדורם של רב פפא ואבבי לא היו ניסים?

- א. מפני שלא מסרו נפש על קידוש השם.
- ב. מפני שהיו לומדים פחות סדרי משנה.
- ג. מפני שהגיע זמן הסתר פנים.

9. מתי אפשר להתפלל ב' פעמים?

- א. אם הראשונה לא היתה בציבור.
- ב. אם יכול לחדש דבר בתפילה השניה.
- ג. אם נזכר אחרי שכבר התחיל.

10. מה הדין במי שהתפלל ומצא צואה כנגדו

- א. אע"פ שחטא תפילתו תפילה.
- ב. תפילתו תועבה.
- ג. ממשיך להתפלל במרוצה.

1. מה יעשה מי שטעה בקריאת שמע ואינו יודע עד היכן קרא?

- א. ספק לקולא.
- ב. יחזור לתחילת ק"ש.
- ג. יחזור לתחילת הפרק שטעה בו.

2. איך רחץ רבן גמליאל בלילה אחרי שמתה אשתו, והרי אנינות יום אחד דאורייתא? (רש"י)

- א. אין כלל איסור רחיצה באנינות.
- ב. ר"ג לא רחץ אלא פניו ידיו ורגליו.
- ג. אנינות לילה דרבנן.

3. מה נאמר על העושה מצוות שלא לשמה?

- א. גורם גלות לו ולבניו.
- ב. נח לו שלא נברא.
- ג. כאילו מעיד עדות שקר בעצמו.

4. מה אסור משום לועג לרש?

- א. לזלזל בעניים.
- ב. הרואה את המת ואינו מלווהו.
- ג. להניח עצמות מת על גבי חמור.

5. האם המתים מדברים זה עם זה?

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. רק בערב ראש השנה על דין אותה שנה.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לבחירה: יש / אושר עד.

הזוכה למבחן מס' 2 שבוע פרשת שמות

הרב פנחס דוד צוקרמן ירושלים

ניתן להשיג את המבחן, וכן סיכומי תמצית במייל: a0527692282@gmail.com

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 3

פרשת וארא

ברכות ט"ז - כ"ב

המסקנה מהצרות של ר' יוחנן

התובנה החשובה היא לזכור שאנו רק בפרוודור, וכדאי להתמקד תמיד בתכלית של החיים - עשיית רצון ה', ולא להישבר מבעיות חולפות בחיים. גם לא להתלות ולבנות על הצלחה רגעית, שעלולה להסיט אותך מהמטרה המרכזית שלשמה באת לעולם, כמו בהמה כשמפטמים אותה נהנית מהאכילה - ואינה יודעת שהפיטום הוא הכנה לשחיטה... כך גם אדם ששוכח ולא מודע לכך שהוא נולד עם 'גזרת מיתה', ולא מתכוון אליה.

אבל רק מי שיודע לנצל היטב את חייו עליו אפשר לומר את הפסוק - 'טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו'.

ומספר בדידי הווה עובדא - שבא לפני תלמיד מלפני שנים רבות, שהשקיע את מיטב שנותיו בעסקים, ותינה את צערו באומרו - הלוואי והייתי יכול להחזיר את הזמן אחורה, ולהתחיל את החיים מחדש, כדי לנצל אותם לדברים החשובים באמת...

ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי - סוף אדם למות, וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים, אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב, ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה - 'טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו'. [י"ז].

לכאורה מדובר במסר פשוט הידוע לכל בר בי רב, מהו החידוש בדבריו של ר' יוחנן?

האפשר לגדול במקום תורה

הגאון **רבי יצחק אזרחי** שליט"א השתתף במעמד שנערך במודיעין עילית, לכבוד ילדים שנבחנו בהצלחה על לימודם, [בת"ת נתיבות התורה]. וכשהחלו לנגן את השיר 'אשרי מי שגדול בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו', נטל הגר"י את המיקרפון והדגיש - בגמ' לא נאמר 'גדול' אלא **'גדל'** - כלומר אשרי מי שזכה ללמוד במקום שמגדלים בו לתורה ויראת שמים!

מסביר הגאון **רבי חיים פנחס שיינברג** זצוק"ל שהכוונה היא שר' יוחנן למד את 'ספר איוב' מעצמו מחייו הרצופים בתלאות, שהרי היה מלא ביסורים, במיוחד בשיכול בניו. ועם העצם של בנו העשירי, היה מנחם ומסביר את מה שלמד מנסיון החיים שלו - שלכל דבר וסבל יש גבול וקיצבה!

סוד האושר והשמחה בחיים

ממילא החכם שמתבונן מבין ומרגיש שבאמת לא מגיע לו כלום, חי בשמחה נוראה כזו תמיד! [חוי"מ ח"ב צ"ב] הגאון **רבי משה שוואב** זצוק"ל מוסיף שאפשר לראות זאת בזעיר אנפין - על אברכי הכוללים ששמחים בחלקם וצהלתם על פניהם, ומי שאינו בן תורה לא מצליח להבין איך הם יכולים להתקיים כך? בעוד שהוא תמיד פניו רעות על מה שאין לו... [מערכי לב עה"ת]

ויש בנותן ענין להוסיף מה שכתב הגאון **רבי משה נתן יונגרייז** זצוק"ל שהשם 'חנינא' מורה על הסתפקות במה שהקב"ה נותן וחוץ במתנת חיים, וזה שייך רק במי שיודע שהכל מאת ה'. [וידבר משה]

כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני די לו בקב **חרובין מערב שבת לערב שבת.** [י"ז]:

מהו הסוד? איך אפשר להסתפק בקב חרובים ולשמוח? מסביר הגאון **רבי שמחה זיסל מקלם** זצוק"ל - אם אדם חי בהכרה שלא מגיע לו כלום, וכל מה שיש לו הוא רק מתנת הבורא, שנותן לו מתנת חיים אפילו שלא מגיע לו, הרי הוא מתמלא שמחה כ"כ גדולה, עד שירגיש שובע מה'קורת רוח' שיש לו. ומספר 'הסבא' שאת התחושה המיוחדת הזו חווה בזמן המלחמה בשעה שברחו מבייתם, כאשר עצרו לנוח בבקתה עלובה ואפילה - הרגישו בה כמו בגן עדן, וכשנתנו להם מעט פת חרבה - ערבה להם ושמחו בה יותר מכל המעדנים שאכלו אי פעם בבייתם!

מדוע אביו של שמואל הצטער על מיתת בנו?

שעה בעוה"י, שהיה אפשר להשיג בה עוד ועוד חיי עוה"יב.

ומסופר על הגר"א שקודם לכתו מהעולם אחז בציציותיו ואמר בבכיה - כמה קשה להיפרד מעולם המעשה שבו ניתן בכמה פרוטות לקנות ציצית ולזכות בה לעולמי עד, והרי בעוה"יב עם כל המאמצים אי אפשר לזכות לזה.

אם חיים עם הבנה וידיעה כזו יש טעם אחר לחיים! לא עובדים היום כדי לאכול מחר, ומחר אוכלים כדי שיהיה כח לעבוד מחרתיים... חיים שהם הבאר שחת בעצמה, אלא נחשיב את עמלנו, ונבין שהתורה מעמידה את האדם במקום הגבוה ביותר שיכול להיות.

מאי טעמא קא בכית? אמר ליה דלעגל קא אתית [במהרה תקבר]. [י"ח]:

צריך להבין, הרי למעלה הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם - ונהנים מזיו השכינה, מדוע אביו של שמואל בכה על מיתתו?

צורפא מרפנן קוצפ"ה תפע פיקריה

סיפר מרן **הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל מעשה נורא שאירע בבריסק, שפעם אחת ה'בית הלוי' פסל לקצב אחד איזו בהמה, והלה התרעם ודיבר הרבנים רבנים וכו', למחרת שור השתולל, והרג את הקצב. הביה"ל לא היה רגוע מזה (א"ה מסתמא משום שכתוב שמי שנענש חבירו על ידו, אינו נכנס במחיצתו של הקב"ה) עד שאמר לו בנו הגר"ח ששמעו אותו אומר הריני מוחל, ואמר אזוי? (בניגון), ונחה דעתו. והסביר מדוע הקצב נהרג אפילו שהביה"ל מחל לו? כי כתוב בגמרא דשאני ת"ח דקוב"ה תבע ב'קריה!!! [דחזיתיה]

מסביר מרן הגאון **רבי אלעזר מנחם מן שך** זצוק"ל שהרי אמרו חז"ל [באבות ד' י"ז] יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"י מכל חיי העוה"יב - שמכוחם ניתן להשיג עוד עוה"יב.

וא"כ אדרבה ככל שנהנים יותר בעוה"יב, יש סיבה לבכות יותר על כל

דומה קדים ומפריץ להו

מעשה נורא אירע בב"ב בקיץ ה'תשס"ט, כאשר בטיוול שנתי ילד נפל לנחל ונהרג, לאחר כמה ימים אחותו סיפרה שראתה אותו בחלום ושאלה - אתה לא מרגיש בודד בלי החברים שלך?

אחיה המנוח ענה יש לי את 'פריימן', היא לא הבינה מה הוא אומר, התעוררה בבהלה וסיפרה את החלום לבני המשפחה שהרגיעו אותה, ש'חלומות שוא ידברו', והרי אין לו חבר בשם פריימן וכו'

לאחר כמה שבועות הזדמן האב השכול לירושלים, ולתדהמתו הוא רואה מודעות אבל על פטירת ילד ממשפחת פריימן! מיד שינה את תוכניותיו ומיהר לשכונת רמות לנחם את משפחת פריימן, שם סיפר את דבר החלום של ביתו.

א' מבני המשפחה עלה למעונו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א לשאול מה פשר דבר החלום? מרן הראה לו את הגמרא בברכות [יח:], שמבואר בה שהמתים יודעים מי אמור לבוא אליהם.

דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. [י"ט].

הנה אחרי שיעקב פגש את יוסף נאמר [בראשית מ"ו ל'] "ויאמר ישראל אל יוסף, אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי", ולכאורה יש לשאול היאך לא חשש יעקב לפתוח פה לשטן?

כשנשאלה השאלה הזו קמיה מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל הגיב - אנשים כמו יעקב לא חוששים מהשטן - אדרבה, השטן הוא זה שפוחד מהם! [שהרי ניצח את שרו של עישיו]

אולם על הפסוק 'הנה אנכי מת' [בראשית מ"ח כ"א] ביאר באיילת השחר עה"ת שזה לא נקרא פתיחת פה לשטן, שלא אמר על עצמו שימות, אלא דיבר וציווה את יוסף על הזמן שלאחר מותו.

ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב בתשובה לשאלה זו: "כבר אמר לו הקב"ה 'והשיבותיך אל האדמה הזאת, שיקבר בא"י, אי"כ כבר א"ל הקב"ה שימות". [דחזיתיה בשם מעלות רבקה עה"ת]

מדוע תמר לא צעקה כדי להציל את יהודה מרציחה?

מתרץ מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל עפ"י הראשונים שהסבירו שיהודה דן את תמר כמורדת במלכות, ומשום זה היה רשאי להורגה עם העוברים בכל גוונא אף כשתוכיח כדבריה, ומה שלבסוף לא נהרגה הוא מפני שמחל לה.

אמנם היה לה דרך להציל את עצמה ע"י שתלבין את פניו, והוא יאלץ לותר לה מתוך מבוכה, ומכך שהיא לא עשתה זאת הגמי למדה שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, מלהציל את עצמו בהלבנת פנים.

אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק, מ"ט? אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. [י"ט:]

את חומר איסור הלבנת פנים לומדת הגמי [לקמן מג:]: מתמר, ולכאורה יש להקשות שהרי משמע שמותר להלבין פני חבירו ברבים כדי לאפרושי מאיסורא, וא"כ תמר היתה צריכה להלבין את פניו של יהודה, לצווח ולהצילו כדי שהוא לא יכשל ברציחה?

איך שבעים מכזיית?

אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. [כ:]
מה השייכות דווקא של מצוה זו לנשיאת חן בעיני ה'?

מסביר הגאון רבי יצחק דוב קופלמאן זצוק"ל [ראש ישיבת לוצרן] עפ"י הגמי במסכת יומא [דף לט ע"א] שמספרת שבארבעים שנה שמשש שמעון הצדיק נשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית - יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותר, מכאן ואילך - נשתלחה בהם מאירה, ואפילו כהן שמגיעו כפול אינו שבע.

ומשמע שאין זה נס, [שהרי זה לא נמנה עם העשרה ניסים], אלא שבאמת היו שבעים, וההסבר הוא שאם מתקרבים לרבש"ע שבעים גם באכילה מועטת, ומי ששבע בכזית חייב לברך בהמ"ז מה"ת.

ונמצא שמה שדקדקו לברך עד כזית לא היה חומרא בעלמא, אלא היה סימן שהתקרבו להקב"ה, וכך נהיו שבעים כבר באכילת כזית, וממילא הפסיקו לאכול ובירכו בהמ"ז מה"ת.

ומדה כנגד מדה - אם אנו מתקרבים לה', זוכים שאף הקב"ה נושא אלינו פנים ומתקרב אלינו.

פרשת וצא

**והפְּשֵׁתָהּ וְהִשְׁעֵרָה וְהִפְשֵׁתָהּ וְהִשְׁעֵרָה נִפְתָּהּ
כִּי הִשְׁעֵרָה אָבִיב וְהִפְשֵׁתָהּ גְבֻעַל:
וְהַזֹּזְטָה וְהַכֶּסֶמֶת לֹא נָפוּ כִּי אָפִילָת הַנָּה:**

וברש"י: אפילת הנה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה.

באילת השחר עה"ת כתב שמכאן ניתן ללמוד - שהחזק מקבל מכה ונשבר, אבל החלש מתכופף ונשאר...

אולי עפ"י ד ניתן לפרש שלכן החסיד שלן בבית הקברות [ברכות י"ח:] - מפני שהיה רך כקנה גם כלפי אשתו וגם לעני - הרוויח דווקא באופן כזה, שנודע לו שכדאי לזרוע ברביעה שניה, וכשירד הברד תבואתו היתה עדיין רכה.

וראה ברש"י בברכות שמסביר שהתבואה הרכה אינה נשברת כעניין שנאמר במכת ברד.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
נשמח לקבל שיחות ושיעורים מתורת רבותינו.

מעשה בכ"ז שבט תש"פ

א. אחד מהדברים שקשה להכריע בהם, כאשר עומד מצד אחד דרגת השקיעות המוחלטת בלימוד התורה, אך מאידך יש לו איזו טירדת פרנסה או עסק בצרכי ציבור שחייב בו. ויש בזה הרבה אופני ספק, שלפעמים באמת הוא ענין שא"א לו להיעשות ע"י אחרים, וצריך שאיל"ח.

ונביא תחילת דברים בזה מהתנחומא בפרשתו, אודות מה שנאמר 'וידבר אלקים אל משה' ותמה המדרש למה נאמר אלקים שהוא מידת הדין, ומשיב המדרש, דמשה רבינו הקפיד וכעס על דתן ואבירים שהקניטוהו ואמרו: "ירא ה' עליכם וישפוט", ועי"ז גם משה רבינו הקפיד על ה' ואמר: "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה", א"ל הקב"ה: אני הכתבתי עליך שאתה עניו אתה מקפיד, באותה שעה בקשה מידת הדין לפגוע במשה, שנא' 'וידבר אלקים אל משה' (דאלקים הוא מידת הדין), אמר הקב"ה למידת הדין וכי בשר ודם אני במידותי שאיני מרחם, הדא הוא דכתיב: "ויאמר אליו אני הוי"ה" (דהוי"ה רחמים).

והמדרש דורש שם לפ"ז פסוק בקהלת (ו:ו): "כי העושק יהולל חכם" זה משה שעשקו אותו דתן ואבירים. והמשך הפס' 'ויאבד לב מתנה' שכאשר החכם מתעסק בדברים הרבה, הן מערבבין אותו מן החכמה, ויאבד לב מתנה מן התורה שנתנה מתנה בליבו של אדם, "כי העושק יהולל חכם" חכם המתעסק בצרכי ציבור, משכחין תלמודו, אריב"ל שישים הלכות למדני רבי יהודה בן פדיא בהרישת הקבר, וכולן נשתכחו ממוני, בשביל שהייתי עוסק בצרכי ציבור, הוי כי העושק יהולל חכם, ע"כ דברי התנחומא.

ב. ומבואר כאן יסוד עצום, שבעצם מה שהתורה נחקקת בליבו של האדם זוהי מתנה גדולה מהקב"ה, ואי"ז מובן מאליו, והתנאי לקבל את המתנה של 'ידיעת התורה' הוא ע"י שעמל בה בלי שום עיסוק זר וללא כל מפריע, וברגע שעובר לעיסוקים אחרים, ואפילו אם אינם עסקי הרשות אלא עסקי רבים שהם בוודאי מצווה גדולה, סו"ס איבד בזה את התנאי הכי בסיסי לקבלת ה'מתנה' של ידיעת התורה, כי צירף יחד עם העסק' בתורה, עוד עיסוק אחר.

והיצר מציג הרבה פעמים מקסמי שוא כאי' יש אפשרות שילוב של תורה ועסקי העוה"ז במח אחד, ונכנס איתו לחשבונני חשבונות, בתחילה שזה רק 'בין הסדרים', ואח"כ טוען לו שבין כך יוצא באמצע הסדר, ואח"כ בין ה"סברות", עד שהפרוץ מרובה יותר על העומד ומבטלו, והרי זה כאדם המתענה בין מנה למנה, ומחשיב את עצמו לקדוש מעונה.

ברם מאידך, כתב הגר"ח פאלג"י בספרו זכירה לחיים: חכם המתעסק בצרכי ציבור משכחין תלמודו... ומשו"ה נראה דהיו מתענין איזה מהגדולים שלא יפול עליהם עול הציבור. אך נראה פשוט דזה היה בימיהם דעדיין תושבע"פ לא נתנה להיכתב אך עתה דהכל בכתב... וכך צודק יותר... ואדרבה מוסיף חכמה דשואלים הילכו בו, ומוכרח ללמוד להשיב שואלו דבר כדת מה לעשות, ואף שיש לו בטלים הרבה כנגדו דמאריכין בדברים, נגד זה הנה הוא יושב בבית מדרשו ואינו יוצא לשוק, כי היציאה לשוק מאבד כמה שעות דלא יבצר בפגעו בכנ"א ריבוי דברים לא יחדל פשע.

ג. ח"א שליט"א סיפר לי השבוע, מעשה פלא. ניגש אליו אברך בעל משפחה ענקית, וסיפר לו שלפני תחילת שנה נולד לו ילד, ולכן רעייתו לא יכלה לפתוח את הגן הפרטי שבביתם, כך שירד לו בחודשי 7700 ₪ וכעת בכ"ז שבט אמור לערוך בר-מצוה לבנו, והסופר מתקשר שהתפילין מוכנות, והוא לא מסוגל לספר לבנו שאין לו כסף לשלם, וכעת רוצה לדעת האם גם במצב כזה מותר לו להמשיך ללמוד, או שעליו לחשוב על עיסוק מהצד, מחד אני אברך רציני, מאידך סכום כזה שחסר כל חודש לסל המשפחתי ובפרט ערב בר-מצווה זהו סחרור כלכלי לא פשוט. ענה לו אותו ת"ח כך: אינני יכול לתאר לעצמי עמידה בניסיון כזה, אך ברור לי שיש אברכים שמסוגלים להגיע לדרגה של אמונה חזקה אפי' במצב כזה! הלה סבר וקיבל ושב לגמרא.

תיכף בגמר השיחה ניגש אותו ת"ח לאחד מן הלומדים שהוריו אמידים ביותר, ושאל אותו אולי יכול לפנות להוריו באיזו בקשה לעזרה מנימלית בעד האברך. ענה לו הלה ביבושת, שמכיון שתדיר פונים אליו בבקשות מסוג זה אינו יכול להפריע להוריו כל הזמן! אך מיודעניו לא הרפה: תבין, זה מוטל עליך בדיוק כמו שזה מוטל עלי, קח בחשבון שיש כאן אברך בעל משפחה ענקית שעורך בר-מצווה בכ"ז שבט ואין לו כסף לתפילין ובוודאי לא לשאר ההוצאות...

איך שהוא שמע את התאריך כ"ז שבט הוא קפץ, יצא מבית המדרש וחזר אחרי כמה רגעים שיש לו את הסכום הנדרש לתפילין הכי מהודרות... מה קרה? הוא נזכר שאביו ג"כ עורך בדיוק אז בר מצווה לאחיו, וחודשיים הוא מחפש אברך שעורך בר-מצווה ביום כ"ז שבט, לרכוש את תפיליו עבורו, ובאמת שגם את הסעודת מצווה חיפש לשלם, אלא שהקופה של צדקה באיזור מגורי אביו, כבר דאגה למצוא איזה אברך שיערוך את הבר-מצווה לבנו באותו יום, אבל תפילין אותו אחד כבר רכש, וכעת שמח להשלים מצוותו.

"מתכונת" יום יומית

א. ידועים דברי הזוה"ק (הביאם האגלי טל בהקדמת ספרו):
 דבגלותא בתראה יתקיים בהו זימרו את חייהם' בעבודה קשה זו קושיא, 'בחומר' דא קל וחומר, 'ובלבנים' דא ליבון הלכה, 'ובכל עבודה בשדה' דא ברייתא, 'את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך' דא תיקו. עכ"ל. ומתבאר דלה' מיני הסבל שמפורט בכתוב אודות עבודת פרך של כלל ישראל במצרים, יש משמעות של "המרה" והחלפה בעמל התורה, שהעבודה הקשה יכולה להתפרש כעמל ויגיעה בפניצוח ויישוב 'קושיה' חמורה. וכן במקום לחפש חומר ללבנים, אפשר לחפש 'חומר' בדין אחד כדי שיוכל ללמוד מדין שני קל הימנו. ובמקום לצאת החוצה לשדה לקושש קש לתבן, אפשר לצאת מחוץ לגבולות המשנה ולחפש ברייתא (בארמית חוץ) לסייעתא. ואפילו עבודת פרך שאינה מניבה כלום, יכולה להתחלף ולהתמתק גם היא בספק השקול שאינו בא לידי הכרעה ונשאר בתיקו, דתיקו היא כעין עבודת פרך, שהנה הגמ' טרחה לחקור ולפלפל ולא הגיעה לבסוף לשום הכרעה, וזו עבודת פרך.

ואולי מכיון שמדבר על הגלות בתראה לכן מפרט את סדר עמל התורה עד "תיקו", לרמוז שלבסוף יזכו אותו דרא בתראה שיבא אליהו לגאלם, דתיקו ר"ת: ת'שבי י'תרץ ק'ושיות ו'בעיות. וכדברי האור החיים הקדוש (שמות כז, ב), דמשה רבינו יוציאנו מהגלות הרביעית שהוא גואל הראשון והוא גואל האחרון ואינו חפץ לגאול עם הבטלנים מן התורה. וזהו "עד כי יבא שילה" שיל"ה גי' מש"ה. והוא החזיון הגדול שאנו רואים בימינו שהמוני המוני אברכים ועמלי תורה, אינם יוצאים לא לקושש קש לתבן, ולא לעבודה בשדה או במשרד בעמל פרך מצאת החמה ועד צאת הנשמה, אלא מכניסים כל אונם בתוך לימוד התורה, ובזכותם נזכה כולנו לביאת משה ואליהו.

ב. והנה אם נמשיך את מהלך החילוף והתמורה הנ"ל, גם לגבי גזירת 'מתכונת לבנים תתנו' - גזירה שהושחזה כנגדם ע"י עורמתו הגדולה של פרעה - שבתחילה שילם להם כסף על כל לבנה יומית, וכך מדד עד כמה תפוקתו המקסימלית של כל יהודי מידי יום, ואח"כ גזר עליו לייצר את תפוקתו היומית בלי תשלום וללא סיפוק חומרי גלם.

לכאן להנ"ל יש מושג של "מתכונת לבנים" גם בתורה, שאם 'לבנים' רומזים לליבון שמעתתא אליבא דהלכתא, אזי שייך בזה גם בחינת 'מתכונת' - תפוקה יומית קבועה של כל יהודי, לפי מה שהוא, שמחייב את עצמו לעמוד מידי יום בהספק יומי של לימוד כפי מידת יכולתו. ויוכל לבדוק את זה בדיוק בשיטה של פרעה, כמה היה מצליח להספיק מידי יום אילו היה מקבל על כל שעה או על כל דף 200 ש, שבוודאי היה מגיע להספק יומי חשוב ביותר.

ג. אם נצרף לזה את דברי הזוה"ק דכ"ז מיירי בדרא בתראה, שלהם ניתן הזה להפך את כל הגזירות הקשות של פרעה, לשיעבוד לתורה הקדושה, הרי לפנינו רמז יקר מהתורה שעוד עתיד להתגלות בדרא בתראה, מהלך של לימוד "דף היומי", שהוא תוכן לבנים יומי בהספק קבוע.

ואמנם הטוב ביותר שיש לכל אדם את המתכונת שלו המיוחד לכוונותיו, ולפעמים אדם יכול ללמוד יותר מדרך אחד, או להפך, לדלות כוחותיו סגי ליה בעמוד או חציו, ויש יקרים שעמלם ב'חומר' דא קל וחומר, וטמונים תמיד בעומק סוגיות התורה, הרי בודאי שאינם יכולים להספיק הרבה דפים. אמנם ב"מתכונת" כל אחד מחוייב, וצריך לדעת בכל יום מה האתגר היומי שלו, ומה עליו להספיק.

וזהו השבח של אברהם אבינו שהיה זקן "בא בימים", ולכאורה ביטוי זה קצת תמוה, וכי אברהם הגיע ובא עם הימים' שלו בידו, הרי הימים כבר עברו וחלפו מן העולם, אלא הכוונה שזכה למלא בעבודת ה' את כל הימים שלו.

ד. והנה המדרש מדבר במעלת ושבח הלימוד היומיומי (שמו"ר בשלה פכ"ה) עהפ"ס: "יצא העם ולקטו דבר יום ביומו": הה"ד (תהלים סח) "ברוך ה' יום יום", אמר הקב"ה לישראל במדה שאדם מודד בה מודדין לו, אני נתתי לכם את התורה שתהיו עוסקים בה יום יום, שנאמר (משלי ח) "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום", וכן (ישעיה נח) "אותי יום יום ירושון" חייכם שאשביע אתכם לחם מן השמים יום ביומו שנאמר (שמות טז) "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת וגו'", ולא עוד אלא שאני מברך אתכם יום יום, שנא' (תהלים סח) "ברוך ה' יום יום יעמס לנו", וכשאתם עושים רצוני אני קורא אתכם "העמוסים מני בטן" ומעמים אני לכם כוס ישועות בזכות בהמ"ק שנקרא אבן מעמסה שנא' (זכריה יב) "והיה ביום ההוא אשים את ירושלים אבן מעמסה".

ופי' בעץ יוסף: "שתיהו עוסקים בה יום יום, פירוש שיתמידו בה כל הימים ולא יפסיקו יום אחד, ולכן כנגד זה ישבעים מהמן יום ביום כלומר תמיד", הרי שיש בכוח הקביעות היומיות להוריק לעולם שפע מיוחד כמו במן.

וענינו הרואות איזה בריכות ושפע של גשמים יורדים בעת האחרונה, אולי זה בזכות התגברות הלימוד של הדף היומי בכל אתר בלימוד מסכת 'ברכות', שע"י שבכל יום עוסקים ב'ברכות', משפיע הקב"ה 'בריות' ושפע עליון.

ויה"ר שיתקיים גם סיום המדרש שירושלים תהיה אבן מעמסה לכל העמים דפירשו דזוהי אבן השתיה שסובלת את כל העמים, וכבר אנו רואים שכל העמים שלחו את נשיאיהם לירושלים, כנוסח הפטרת פר' שמות (לפי מנהג ספרד): "כי הנני קורא לכל משפחות ממלכות... ובאו ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלים" ותיכף יבא משיח בב"א.

להמיר סבל בסבל

א. בפרשה נכתבו ד' לשונות של גאולה, והראשונה שבהם: "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", ורש"י מפרש "סבלות" טורח משא מצרים. לפ"ז יש להבין איך בפרשה הקודמת אומר פרעה למושה ואהרן: "למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם", ושם בפסוק שאחריו כתוב: "ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם אותם מסבלותם". ויש להבין, דבשלמא אצל כלל ישראל היה גדר סבלות שהוטל עליהם עבודת פרך, אבל משה ואהרן היו משבט לוי שלא נשתעבדו.

אכן רש"י שם עמד על קושיה זו, ותיי: לכו לסבלותכם, "לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בביתכם, אבל מלאכת שיעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים שלא ברשות", עכ"ל. ולכאורה דבריו נראין דוחק בלשון הכתוב, דמהיכי תיתי שפרעה יתבטא בלשון דומה, על עבודת העם כמו על עבודת משה ואהרן בביתם, ואולי פרעה היה כגרמנים ימ"ש בשעתם, שתלו מעל שערי אושוויץ שלט בכיתוב "העבודה משחררת", וכך הוא התייחס לשיעבוד העם כביכול ל"עבודה" בעלמא, ולא כשואה של עם. וצ"ע.

ב. אמנם רבינו בחיי ביאר שם יותר ומונח בדבריו יסוד עצום, וז"ל: לכו לסבלותכם, כלומר לעשות חפצכם ומה שאתם צריכים לעשות, כי אין הכוונה סבלות מצרים להשתדל בעבודת פרך כשאר ישראל לפי שהשיעבוד לא היה על שבט לוי, כי רצה פרעה להניח להם שבט לוי להנהיגם בחוקי תורתם, כאשר המנהג בכל עם שיש להם חכמים להורות להם תורתם וענייני יראתם ואיך יתנהגו בה, ובמדרש... לכו לסבלותכם, לישראל, עכ"ל. ומתבאר בדבריו שפרעה אכן התכוון לעבודה המסויימת של שבט לוי, שהם השבט שכבר במצרים הגה בתורה ולא בלבנים.

וביאר בזה הגרא"ב פינקל זצ"ל בשם דודו המשגיח הגר"ח פינקל זצ"ל שבאמת בברית בין הבתרים כאשר שאל אברהם "במה אדע כי ארשנה" ונגזר עליו שיעבוד במצרים, לא נתפרש במה יהיה השיעבוד, ואם ישראל כולם היו עוסקים בתורה היו זוכים לצאת בזה ידי חובת שיעבוד, וכמו שכתב הזוה"ק ב"חומר" דא קל וחומר, ו"בלבנים" דא ליבון הלכה, והביא בשם חתנו, הגאון רבי אביגדר נבנצאל שליט"א שהוסיף, שאמנם כך ממש נהגו בעצמם שבט לוי שהמירו את עבודת הפרך בעבודת ה', ונתקיימה בהם גזירת השיעבוד בקל וחומר וליבון הלכה ועי"ז נפטרו מכל עבודת מצרים כל מאתיים ועשר שנים.

ולפ"ז ביאר החילוק בין שבט לוי לשאר השבטים בנחלת ארץ ישראל, שהרי ברש"י (וישלה לו,ו) מבואר שכלל ישראל זכו בארץ ישראל ע"י פריעת חוב של

שיעבוד מצרים, ועשיו שלא הסכים לשלם את התשלום של "ועבדום ועינו אותם" לא היה לו חלק במתנת הארץ, ומעתה מבואר היטב, דכל השבטים שהיו בכלל שיעבוד מצרים הגשמי, הם זכו בחלק הגשמי שבאר"י שנתחלקה להם, אבל שבט לוי שלא היה משועבד אלא בשיעבוד רוחני שהוא עסק התורה, הוא זכה ברוחניות שבארץ היא עבודת בהמ"ק, ולכן אין להם חלק בארץ וה' הוא נחלתם.

והעומק בזה נפלא, שהרי כל תכלית ארץ ישראל הוא לספק לישראל רוגע ושלווה שיוכלו לעבוד ה' ע"י שישבו איש על אדמתו, וכך כל יהודי יחלל כרמו ויקצה תאנתו ויתפרנס בכבוד, אבל שבט לוי שהמירו עבודה גשמית בעבודה רוחנית, ממילא נחסך מהם גם בארץ ישראל כל העבודה הגשמית, ע"י שנצטוו לתת להם מתנות כהונה.

וממילא מובן היטב שעל שניהם נאמר לשון "סבלות" בדיוק באותה מידה, כי אכן העומק של עבודת שבט לוי היתה ג"כ סבלות מצרים, אלא שהם "המירו" והחליפו את הסבל שבמצרים, בסבל בתורה, וכמו שנאמר אצל יששכר "ויט שכמו לסבול". ונוכל להבין מזה כמה גזירות קשות אכזריות אפשר למנוע ע"י עסק התורה, כפי ששם כשנגזר "ועבדום ועינו אותם", התמתק להם הכל ע"י עסק התורה, והוא יסוד גדול שנכלל בדברי חז"ל באבות: "כל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ".

וזהו ביאור דברי הגמ' בסנהדרין (צ"ט, ב) "אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר "כי אדם לעמל יולד" איני יודע אם לעמל פה וכו', כשהוא אומר לא ימוש ס"ת הזה מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא כוליה גופי דרופתקי נינהו, טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ע"כ. והיינו שבעמל התורה פורע חובת עמלו וניצל משאר ענייני העמל שנגזרו על כל הגופים שבעולם.

והדברים מבוארים בילקוט שמעוני (תהילים תת"ט) על הפס': "אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו". אמר רבי ביזנא: אין אדם בלא יסורין, חושש בשינו, אינו יכול לישן, בעינו, אינו יכול לישן, יגע בתורה, אינו ישן, זה ער וזה ער, הוי אשרי הגבר... ע"כ. הרי שעל שניהם נגזר לא לישן בלילה, אלא שע"י שנדדה שנתו מעיניו ביגיעת התורה, ניצל מיסורי הגוף ומכאבי שיניים, והרויח תורה.

זהו סוד מסודות החיים. שהנה יש החושבים שהסיבה שאיש העמל לפרנסתו לומד רק שעה דף היומי כי אין לו עוד זמן להקדיש ללימוד. ברם לפעמים ההיפך הנכון! רק כיון שהוא עמל בתורה שעה אחת, לכן נגזר עליו לעבוד כל היום ב'סבלות' עבודת פרך, כי אם היה בוחר לקבל על עצמו עול תורה, היה פורע את חוב עמלו ב'סבלות' של משה ואהרן. ואמנם יש יקרים שזהו תפקידם עלי אדמות לעבוד ולהתפרנס ולקבוע עתים, אך יש שזה בבחירתם!

טיסה בשמי התלמוד

א. למה הש"ס מתחיל במצוות קריאת שמע, עלה ברעיוני הסבר חדש בהתאם לרוח הימים. ברוך ה' וברוך שמו, עם ישראל קיבל בהתלהבות מחדשת את לימוד הדף. "מערך הסיומים העולמי" עשה את העבודה יסודי ויעיל, ואף אחרון המהססים יכל השבוע ביד אליהו לקבל את ה"פוש האחרון", בכדי לעלות על הרכבת התורתית.

אף בגיליון זה נסקר הענין בהיבטים שונים מתוך ניסיון לשמר את הקיים, ולחטוף את ההזדמנות הנדירה בצורה של "תוספת", ולא של "במקום". אבל מתוך זהירות שיש לנקוט בעוסקינו בדירבון רעיון הדף היומי, שלא תגרום ח"ו התלהבות זו בעקיפין לטלטלה וזעזוע ביחס ובכבוד שעלינו לרחוש כלפי עמלי התורה, שמשחירים פניהם על התורה הקדו' ביגיעה מפרכת ובמאמץ עליון שלהם ושל בני משפחתם היקרים, אף בלי אירועים בומבסטיים כאלו, ומתוך חשש ופחד רב שלא יכהה זוהרם במאומה, עלינו לכתוב את השורות הבאות להעמיד דבר על דיוקו.

ב. הנה אודות קר"ש כתוב בגמ' (מנחות צט,ב) אמר ר' יוחנן משום רשב"י אפי' לא קרא אלא קר"ש שחרית וערבית קיים "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה" וחלקו שם אם מותר לספר ליהודי עם הארץ ידיעה כזו מרעישה - ר' יוחנן אמר שדבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ, ופרש"י: שלא יאמר די לקרות שמע ולא ירגיל את בניו לתלמוד תורה. ורבא אמר דבר זה מצווה לאומרו בפני עם הארץ, ופרש"י: דיאמר אם משום קריאת שמע בלבד נוטל שכר גדול כזה כפש"כ שם בהמשך הפסוק "כי אז תצליח את דרכיך", כ"ש שאם יעסוק בה כל היום יהיה שכרו גדול, ועי"ז ירגיל את בניו לתלמוד תורה.

ויתכן לבאר בזה את דברי המשנה להלן (ט,ב) אודות הקורא קר"ש בשחרית אחר זמנה: "הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה", ותמהו הראשונים שלכאור' דבר פשוט הוא ומה החידוש, ובמיוחד לריטב"א תירץ שהחידוש הוא שלא נימא שעדיף שלא יקרא שלא יהיה לו כמזכרת עוון שלא קרא בזמן. ולפי הגמ' במנחות יתכן לומר שהטעם שאכן לא חששו למזכרת עוון הנ"ל, כי יש עמי ארצות שהקר"ש הוא ה"קורא בתורה" היומי שלהם, ולא רצו שיפסידו את כל הקביעות עיתים שלהם.

אז אולי הש"ס מתחיל במצוות קריאת שמע, בשביל להעמיד בראש ובראשונה את מצוות תלמוד תורה בכל יום שהיא שקולה כנגד כל תרי"ג מצוות כמו"כ להדיא במסכת פאה: "ותלמוד תורה כנגד כולם", ואולי סבר רבי כרבא שדבר זה מצווה לאומרו בפני עם הארץ, ולכן פתח בחיוב היומי הגדול ביותר שיש ביהדות – לימוד התורה! כדי שברגע שיהודי יתעורר להתחיל ללמוד את הש"ס

הוא ישמע תיכף על המצווה הכבירה הזאת - של קריאת שמע, שהיא הבסיס הראשוני ביותר ללימוד תורה יומי.

ג. והנה כל מבין יבין, שאותה קביעות שעתית ללימוד הדף היומי הנוהגת כיום, מקבילה כמעט לגמרי למצוות קר"ש, שכשם שנקבע בסיס יומי לתורה שבכתב בדמות קריאת שמע שכוללת את כל עשרת הדיברות כנודע. כך נקבע בסיס יומי לתושבע"פ בדמות לימוד הדף היומי. וממילא גם כאן יפרוץ הויכוח הנ"ל, האם מצווה לאומרו בפני עם הארץ או שאסור לאומרו לפני עם הארץ, כלומר האם עלינו לחשוש לטועים שיגידו שסגי בקר"ש היומית הזאת ויחנכו בניהם לדף היומי, או להיפך טוב לדרבן את הדף היומי, כי אז יקבלו טעם בלימוד, ויתחילו להבין מה מרגיש אברך תלמיד חכם שהוגה בתורה הקדו' כל היום!

אבל מה שלא יהיה אצל עמי הארצות, בוודאי שאסור לקרות טעויות כאלו בבתי התלמידי-חכמים המובהקים, שאם יש ת"ח שכבר שנים שוקד על סוגיות העיון, ומברר מסכתות אחרי מסכתות עם כל הראשונים והאחרונים, והבת שלו בסמינר שאנו מקווים שתקים בית של תורה, כ"כ התרגשה מהתזמורות של הסיומים הרעשניים הללו עד שהיא שואלת את האבא היקר שלה שמשחיר פניו על התורה, נו... אבאל'ה מתי אתה מסיים את הש"ס? אז יוצא שנוצר אצלה עיוות איום בכל המושג של תלמיד חכם, והיה אסור לשותף נערה תמימה כזאת במעמדות המרשימים הללו, אא"כ היא תתבונן בהמחשה הבאה:

כאשר אדם חווה הליכה במסלול טיולים הררי עוצר נשמה, נרעד מול נופים בראשתיים, ומשתכשך בנחלים שוצפים, הוא לא מתחיל לקנא באותו אחד שחוצה את זה במהירות עם גיפ, וכ"ש לא כמי שעשה זאת מהאוויר בכלי טיים מהיר... הוא לא מחפש להגיע לנקודת הסיום כמה שיותר מהר, רק להיפך הוא רוצה להתחבר לשטח, לחיות את פלאי הטבע מקרוב, לנשום אוויר פסגות מחיה, ומבחינתו שזה יקח כמה שיותר לאט, שלא ירד הלילה...

הש"ס הזה על 2711 דפיו, רוחש וגואש בפלאי טבע מעל הטבע... יש בו נופים בלתי ניתנים לתיאור, יש בו פסגות וצוקים, ומכתשי ענק מלאי פלאות, נהרות ימים ועמקי מצולות, עמוסים בצדפי זהב ופניני כסף יקרים, אי אפשר ממעוף המטוס של הדף היומי, להתחיל להבין מה מתרחש על השטח, וכ"ש לא מתחת לפני השטח... לכן, אם הטיסה בשמי התלמוד תכניס בו חשק לנשק אדמת התלמוד, מה טוב ומה נעים. אבל זה שסימן אצלו "וי" על התלמוד, בגלל שהוא חצה אותו עם מטוס סילון במשך שעה יומית, אז שידע לו שהוא מבייש את התלמוד בכלי!

אלו הדברים הפשוטים שנחוץ לנו לזעוק בעת הזאת, ואשרי מי שזוכה ללמוד דף היומי, באופן הנכון והרצוי!...

נושא הגיליון

'מחיצות זזות בשבת'

'בניה ופירוק של בניה קלה'

שימוש וקיצוני: במקומות ציבוריים רבים, בבתי כנסת ובתי מדרש, אולמי שמחות, היכלי תורה וחסידידות ועוד, נפוץ השימוש ב'מחיצות זזות' אקוסטיות. כדי לאפשר להשתמש במבנה גם כאלום גדול המכיל מקומות ישיבה רבים, וגם כחדרים קטנים למניינים שונים בו זמנית. וכך נוצר כעין קיר חדש המחלק בין החדרים שנוצרו, כאשר טכניקה מיוחדת גורמת לבידוד גמור כמו קיר קבוע. אפשר גם לעשות כמה קירות (ראה תשריט מצ"ב), ויש מקומות שיש מזוזה מובנה בתוך חלל הפתח. בידוד: המחיצות עשויות מלוחות קשיחים וגדולים שמגיעים מהתקרה עד הרצפה, הלוחות אטומים ובעלי 'בידוד רעש' מיוחד, המאפשר לערוך שתי שמחות או תפילות במניינים קטנים בבת אחת, להפריד חדרים ואולמות גדולים לכמה חלקים נפרדים.

המחיצות נעות על מסילות הקבועות בתקרה. כאשר רוצים לבנות את המחיצות פורסים אותם אחת בצמוד לשניה, וקובעים אותם למקומם על ידי סיכוב של מפתח מיוחד שמהדק את התופסנים והגומיות למעלה בתקרה ולמטה ברצפה, וכן מתחברים המחיצות אחת לשניה, ובמחיצה האחרונה שאין לו גישה מהצד מותקן חור מיוחד, להדק את המחיצה האחרונה, אחרי ההידוק זה נהיה ממש כמו קיר שאין אפשרות להיזיז אותו בכלל.

אחסון: סיכוב המפתח לכיוון ההפוך, משחרר את הכריחים והגומיות, ומאפשר לסתור את המחיצה ולהיזיז את הלוחות לקצה המסילה. בזמן שאין שימוש במחיצות, מזיזים את המחיצות ומאחסנים אותם בסוף המסילה בקצה החדר, ופעמים אף בחדר אחר, כאשר החלק המיוחד לאחסון המחיצות מכונה 'תחנה'.

צדדי השאלה: השאלה שגשאלה האם מותר לפתוח ולסגור דלתות אלו בשבת, עם חיבור חזק על ידי סיכוב בברזל נעילה המיוחד, ומדוע? האם אסור משום בונה וסותר או לא, והאם יש הבדל אם תקעה בחזק, ללא תקעה בחזק? הצד לאסור, כיון שקבועות ונוצר ממש קיר הפרדה שיצרת חדרים נפרדים. והצד להתיר כיון שאינו נידון כמחיצה אלא כדלת, ומעולם לא שמענו שיש איסור לסגור בדלת, גם אם יש לה בריח, והיא נתקעת בחזק.

ויש לדון לגבי דיני מזוזה האם מחיצה כזו מחייבת במזוזה או לא, ויתכן לקשר את הלכות שבת עם הלכות מזוזה, שהאוסרים לבנות בשבת מטעם בונה קיר, לא יצריכו מזוזה שהרי אינו פתח, ואילו המתירים לבנות בשבת כדין דלת גם יסברו שצריך מזוזה.

1. ביאור שיטת האוסרים

אסור מדאורייתא: לדעת הג"ר יצחק דוד שליט"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק חלק יד מלאכות שבת פרק ט עמוד קט במאמר ארוך), הג"ר נתן קופשטיץ שליט"א, והג"ר שלמה פוזן שליט"א (במאמר ארוך

הגיליון הונצח לעילוי נשמת
מרן הגאון הגדול רבי אברהם שמחה הכהן
ב"ר נתנאל דוד קפלן זיע"א
ראב"ד צפת והגליל
נלב"ע ז"ך טבת תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

דבר העורך

סברא של חזון איש!

השבוע, אנו עוסקים בנושא האקטואלי של דין 'מחיצות זזות בשבת', שנפוץ מאוד במאות בתי כנסת ואולמות. ברוב השאלות והדיונים בהלכה, לאור המציאות המתחדשת, עיקר הדיון נעוץ במעמקי סוגיות הגמ' והפוסקים. לפעמים עיקר הדיון הוא במציאות, בנקודה זו שונה הדיון בדין 'מחיצות זזות בשבת', שאחרי כל הויכוחים בסוגיות עדיין עיקר הויכוח בסברא, שהרי בזמן הגמ' לא היה כעין זה, ונחלקו להלכה פוסקי זמננו האם מותר לפותחם ולסגורם בשבת, האם אסור משום בונה, או שמותר כמו דלת.

וכפי שכתב הגרי"מ רובין שליט"א (קובץ היכלא חלק ז עמוד קעט) שהנדון בדין 'מחיצות אקוסטיות' תלוי בשיקול הדעת, האם לדון את העמדת המחיצות כמעשה תוספת על הבנין, או שמא תכונתה מוכיחה שדומה לדלת וגגון שנע על גבי צירים.

מצד אחד לא דומה לדלת, כי דלת מיועדת לחדרים מופרדים, וכאשר נעה על ציריה אינה יוצרת כלום, ורק מאפשרת ומונעת את המעבר בין החדרים, אבל במחיצות זזות החלל המשותף נהפך לשני חללים נפרדים. ומצד שני כן דומה לדלת, שהרי החציצה על גבי מסילות ואינה קבועה.

בגיליון הנוכחי הובא יסוד הצדדים והשיטות, וחלק מהראיות להתיר ולאסור, הרוצה להקיף את הנושא מוזמן לעיין במאמרים שציננו, וכל אחד ישאל את רבו כיצד לנהוג 'הלכה למעשה'.

כל זמן שהאדם לא למד לעומק את הסוגיות קשה לו לכוון לאמת כאשר אומר סברא, אבל כאשר לומדים היטב את הסוגיות, אזי הסברא נכונה וישרה לאמתה של תורה, אליבא דהלכתא.

וכעין המבואר בגמ' (ברכות דף יז.) שבירכו האמוראים זה לזה, 'עפעפיך יישירו נגדך', ופירש רש"י (ד"ה יישירו) לשון יושר, 'שתהא מבין בתורה כהלכה'.

ועל כגון זה כותב החזון איש (הלכות עירובין סימן י סעיף יב), לגבי 'רשות היחיד' שהלכה למשה מסיני קובעת את גדריה, והכרעת חכמי התורה שבכל דור לפי הבנתם, גם הוא בכלל נתינת התורה לקבוע את גדר ההלכה.

ידוע מה שאמר הג"ר חיים גריינימן זצ"ל על שיטת הלימוד של החזו"א זצ"ל שעיקר מעלת גדולי ישראל, היה בכך שזכו לסברא ישרה בתורה, וכך היה החזו"א מורה להבין ולדעת בכל סוגיא, מה עיקר הסברא בבחינת 'טעם כעיקר' שנוציא ממנו הלכה ברורה, ומה רק בגדר 'נותן טעם לשבח'. ויהי רצון שנזכה כולנו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ולכוון לאמתה של תורה, אליבא דהלכתא. אמנו!

שליט"א להתיר, והוסיף שצריך שיהיה גיכר שזה לא קיר.

4. מותר ממש כמו דלת

עיקר טעם ההיתר שהוא ממש כמו דלת, ואין הבדל בין דלת אחת לכמה דלתות שהדיט יכול להחזיר אותם ולא צריך אומן בשביל כך, וכמו שמותר לנעול דלת במנעול למרות שנתקעת בחווק ואין הבדל בגודל הדלת, ועיקר המטרה הוא להפריד בין שמחה לשמחה וכמו שמותר לפרוס מחיצות רגילות עם רגלים שיש באולמי שמחות, ומה שמחוכר לתקרה הוא רק סיבה להתירו יותר, ואין לאסור משום מחיצה המתרת שאדרבה לא בא להתיר וכל המטרה הוא רק להפריד בין המקומות ואין כאן דין מחיצה, כמו שמותר לסגור דלת או מחיצות בין גברים לנשים כדי להפריד לצניעות ואין איסור משום 'מחיצה המתרת'.

והרי גם האוסרים מודים שמותר לפתוח ולסגור בשבת דלתות אקורדיון, כיון שאינו דומה לקיר, וכי מתירים במחיצות שיש להם מסילות ברצפה ובתקרה ובשני המשקופים (כמו שמצוי בכניסה מהסלון למרפסת), וממילא הוא הדין גם במחיצות אלו שהם ממש כמו דלת, ומה שיש לו 'איטום אקוסטי' מושלם אינו סיבה לאסור, כמו שמותר לסגור ולפתוח דלת פלדלת או דלת של מ"ד, למרות שיש איטום מושלם שיכול למנוע מעבר של רעשים אש וגזים וכדומה.

והרי זה דבר ברור שמותר לסגור דלת בשבת ואין בזה משום בונה או סותר, וכמבואר בחזו"א (סימן ס"א ס"ק א) שעניינה של מלאכת בונה הוא חיבור חלקים וקביעתם זה בזה, וסגירת הדלת ופתיחתה אינן חשובים חיבור או סתירה. ולגבי מחיצה מצינו בסימן שטו סעיף א שמותר לעשות מחיצה בשבת, ורק מחיצה המתרת אסורה כגון שנעשית להתיר סוכה, אבל מחיצה הגעשית לצניעות בעלמא, שרי. ולכן מותר לתלות וילון לפני הפתח, אע"פ שקבוע שם.

וכפי שכתב הגר"מ רובין (במאמרו הנ"ל) בנידון זה של מחיצות הנועות על גבי מסילה, אף שבהשקפה ראשונה רואים לפנינו מעשה חשבו של בניין, מ"מ נלענ"ד שצורת עשייתם מוכיחה שאין כאן משום תוספת על הבנין, אלא זהו מעשה דלת בעלמא, ואף שמשתמשים עם בריחים לחזק את הדלת שלא תנוע לצדדים, עדיין אין זה משנה את ההרגש הכללי שמחיצה זו שם דלת עליה, ולא כתוספת על הבנין, ואין בזה גם חשש מצד העמדת מחיצה, כיון שמחיצה זו כבר עבידא וקיימא.

וכדי לבחון את הדברים צריכים אנו לדמות בליבונו אילו היו עושים מחיצה כזו ממש כתבניתה וכמעשיה של הראשונה, אך לא מחומר אטום ויפה המשתלב עם שאר הבית ונראה ממש כאחד מקירות הבית, אלא כדוגמת סורג, והמטרה היתה לחלק בין שני חדרים, האם גם בזה היה צד לומר שיש בזה בונה, או שהדבר היה פשוט טפי שהואיל והמחיצה כבר מותקנת במקומה ורק צריכים להזיזה אין כאן תוספת על הבנין, ואין כאן משום העמדת מחיצה ואף אם היו צריכים לחזקה בבריחים.

5. המשך הצדדים

לשיטת האוסרים נחשב כמו מחיצה. שהרי מבואר ב**בשרי הציון** (ס"ק יא) שלקשור וילון בעניבה שלא תגיד הרוח, משמע מ"א דלא חשיב בזה מחיצת קבע. ותמה הרי לגבי וילון מצינו שאם מחברו מכל הצדדין שלא יהיה הרוח מנידו חשיב קבע. ותירץ דהכא הוא רק לפי שעה, א"נ דשם שעשוייה לסתום פתח של בנין קבוע חמיר טפי. [ומכאן בתירוץ השני שאף לימים אחד יש להחמיר] והיינו מצינו בתירוץ השני של השער הציון שכל דבר שעשוי לסתום פתח של בנין חמיר טפי. א"כ מחיצה זו שמטרת לעשות את החדר לשנים, וכן סוגרת פתח של בנין קבוע, יש במחיצה זו חשיבות של בנין, ואף אם הוא לזמן מועט כל שמהדקה היטב אסור, ואינו דומה לדלת שאין מטרתו לחלק את החדר. והסימן החיכר שאינו דלת, שהרי לדלת יש ידית קבועה בו, וכאן אין ידית רק כשרוצים לפתוח מחברים את הברזל המיוחד ומיד מסירים אותה.

אלא דעדיין יש לדון כיון שיש כאן מסילה קבועה, א"כ דומה למה שכתב החזו"א (סימן נב ס"ק ו) שמותר לפתוח שמשיה על צירים שתקועה בארץ, ואין לחוש בו משום אהל, וכמ"ש שם זמ"מ כיון שהוא עוף אחד וכן דרך תשמישו, אין כאן אהל וכו', וזה הטעם שמותר לפתוח ולסגור בשבת ויום טוב את הגג מעל הסוכה להגן כשיורד גשם, וכן אם יש עמוד קבוע בארץ, ומסביב מחיצות תלויות על צירים לפותחם ולנועלם לשבת תחתם לצל מותר'.

מאידין הורה הגר"ש **אורבאך זצ"ל** (שמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה נז), 'דאף שהחזו"א מתיר לעשות כן, מ"מ צ"ע אם גם במחוכר לקרקע מותר לעשות לגמרי את כל האוהל מתחילה ועד סוף בגלל

שפורסם בקובץ 'תבונות' חלק ב עמוד תשיח תשכ"א), ועוד **מפוסקי זמנו שליט"א**, שאסור מדאורייתא לבנות ולסתור מחיצות כאלו בשבת, משום בונה וסותר, וכן המנהג בכמה בתי כנסת שאין פותחים וסוגרים את זה בשבת.

2. אסור ממש כמו בנין

טעם האוסרים הוא כעין מה שהחזו"א אסר את השימוש בחשמל בשבת משום בונה, ודאי שמחיצות אלו גם יש בהם בונה, שהרי יוצר רשות חדשה, ואפילו יש בתי כנסת שבונים חדר חדש מ-3 מחיצות זרות (כפי שגראה בתשרית המצורף), ובכך הרי הוא בונה וסותר בשבת, והרי אם ירצו לבנות ממחיצות כאלו ארבעה כתלים, מסתבר שלפי כל הדעות יהיה אסור משום בנין גמור, אם כן ודאי שאי אפשר להתיר גם לעשות כותל אחד ממחיצה זרה, גם אי אפשר לדמות כלל את המחיצות האקוסטיות, להיתר בפתיחת וסגירת מחיצה של אקורדיון בשבת (כמופיע בתמונה), כי באקורדיון טעם ההיתר הוא מטעם שצד אחד שלו מחובר תמיד, וכולו חלק אחד שמתכווץ וזו נע לכך כיוון ואינו דומה כלל לקיר, אבל במחיצות האקוסטיות, כשכונה אותם בשבת הוא מחבר כמה חלקים גפרדים ותוקע אותם ביחד, ואסור משום בונה, כמבואר בדברי החזו"א להלן, שההגדרה של בונה הוא קיבוץ חלקים גפרדים ולהכרם כאחד.

ואין להתיר מחיצות מצד ההיתר של מחיצה ארעית, כמבואר ב**בשרי** (סימן שטו סעיף א) שמותר לעשות מחיצה ארעית אם לא געשית להתיר (כגון להתיר סוכה). שהרי כתב **המש"ב** (שם ס"ק ו) שכל ההיתר בוילון כיון שהוא נע ונד ברוח מצויה, אבל לחברו למעלה ולמטה ומן הצדדים באופן שאינו זז ממקומו, אסור משום בנין, כי הוא עושה סתימת קבע, וכתב **בשער הציון** (ס"ק ו) שאפילו אם מתכוין שהוילון יהיה קבוע בצורה זו למשך כמה ימים, כבר נחשב כדבר קבוע, ואסור מן התורה משום בונה, ואם כן לגבי מחיצות אלו, למרות שלגבי דלת מבואר **בחוט שני** (שבת ב עמוד רנ) שמותר לסגור דלת שקבועה על ציריה, אפילו אם נועל אותה לזמן ארוך, ואינו נחשב מוסיף על הבנין, כיון שהדלת קבועה בבנין הבית, ונגעשית באופן שיהיה אפשר לפתוח ולסגור אותה. אך מחיצה אקוסטית אין דינה כדלת, ולכן כיון שהיא מיועדת להיות סגורה כמה ימים ואף יותר מכך, יש לחוש לאיסור בונה.

האיסור רק כשנועל: לדעת אחד מגדולי הוראה שליט"א יש לחלק, שאם מקבע ומהדק את המחיצות הדבר נוטה לאיסור, ואם לא נועל את המחיצות אלא הם נשארות רפויות מותר. ולכן מותר להעמיד את המחיצות לפני שבת במקומם ללא תקיעה, וכך יהיה מותר בשבת לפותחם ולסגורם. ואמנם **הביאור הלכה** (סימן שטו ד"ה ואין), תמה כיצד מחיצה ארעית מותרת הרי באבני בית הכסא מצינו שאסור אפילו לעשות מחיצת ארעית בלי גג. ותירץ שמחיצת אבנים היא נחשבת בנין קבע, ולכן שם יותר חמור, אבל ההיתר של מחיצת ארעי, הוא רק בדבר שאין הדרך לקבוע אותו תמיד כגון וילון או מחצלת. וא"כ גם כאן יש לגזור שמא יעשה בתקיעה. וכן מבואר ב**בשרי** (סימן שח סעיף ט) לגבי דלת של שידה, אסור להחזירה שמא יתקע, והיינו משום שהדרך שלה בתקיעה, אך מכל מקום לגבי מחיצות גיידות, כיון שלא ברור לגמרי האיסור יש להתיר כשסוגר אותם בצורה רפויה, ולא אוסרים משום גזירה שמא יתקע, כאשר האיסור אינו ברור ומוחלט.

אסור גם כשאינו נועל: אמנם לדעת הג"ר **יצחק דוד שליט"א** אסור אפילו כאשר אינו תוקע מחשש שמא יתקע. והג"ר **נתן קופשיץ שליט"א**, הוסיף שהרי כל מה שמצינו חילוק בין תקיעה בחווק ללא תקיעה זהו רק לגבי כלים, אולם לגבי קרקע לא מצינו חילוק זה.

3. ביאור שיטת המתירים

מותר לכתחילה: לדעת הג"ר **יצחק נירדכי הכהן רובין שליט"א** (קובץ 'היכלא' חלק ז עמוד קעח), והג"ר **שמואל יוסף שטיצברג שליט"א**, והג"ר **מושה ידלר שליט"א**, והג"ר **מושה שאול קליין שליט"א**, והג"ר **ישראל יצחק זילברמן שליט"א**, והג"ר **אברהם יהושע העשל דרבמדיקר שליט"א**, ועוד **מפוסקי זמנו שליט"א**, שמותר לכתחילה לבנות ולסתור מחיצות אלו בשבת, וכן המנהג בהרבה בתי כנסת וישיבות קדושות וקהילות הקודש, שיש שם מחיצות אלו שפותחים וסוגרים מחיצות אלו בשבת, וכן נוהגים בבית מדרשו של הג"ר **עקיאל אורבאך שליט"א** בבית וגן, וכן המנהג ב**ישיבת סלבודקא** בבני ברק, שיטת המתירים התבאר בהרחבה במאמר שכתב הג"ר **חיים רוטנברג שליט"א**, והביא שיש מעידים להתיר בשם הגר"ש **אלישיב זצ"ל**. וכן כתב מאמר נפלא הג"ר **יום טוב ליפא נייחו**

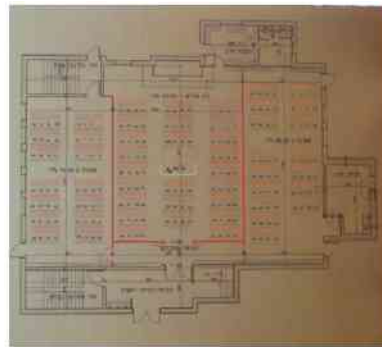
ההיכר של צירים, וחושבני שאם יהיה בית כזה אשר הגג והמחיצות כולם מתקפלים ונפתחים ע"י צירים, שאסור לפתוח ולעשות אוהל כזה בשבת, וגם כאן הרי נהפך כולו ממקל לאוהל וכו'. הרי דדעת הגרש"ז א דפשוט שלא בכל גונוי התיר החזו"א משום דעשוי על צירין, דכל שעושה בית ממש מתחילתו ועד סופו אין להתיר משום צירין, וא"כ שמא אף בעושה מחיצה כזאת שמחוכרת למסילה, כיון שאינו כצירין ממש אסור אפילו באופן עראי, ובוודאי שאסור לעשות כן באופן שהוא יכול להיות קבוע לכמה ימים.

עוד סברא שיש לומר שאין כאן היתר ציר, שהרי אף שיש כאן צירים הרי המחיצות לא קבועות במקום אחד, אלא ע"י הצירים מוליכים אותם מצד אחד של החדר לצידו השני, וגם מסוככים אותם שם לרוחבן, ועיקר הצירים נועדו להקל את המשא של אותן המחיצות מפני כובדן, וא"כ לא שייך לומר את סברת החזו"א שהכל גוף אחד. ובסברא זו מבואר מדוע אינו דומה למה שכתב הרמ"א בהלכות סוכה (סימן תרכו סעיף ג) 'זכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור, ומותר לסגור מפני הגשמים ולחזור ולפתוח, ואפילו ביום טוב שרי לסגור ולפתוח אם יש להם צירים', שהרי שם מסילה קבועה בצירים שחופפים לגג, אבל כאן ע"י הצירים מוליכים אותה לצד אחר לגמרי, ובאמת אם יהיה סוג כזה של מחיצות שיהיו קבועים במקום אחד ולא ינועו בחדר מצד לצד, יתכן שיהיה מקום לדון בהם כסברת החזו"א.

יש שרצו לדמות לנגד הנגדר (הוא יתד שנועלים בו את הדלת), שמצינו בשר"ע (סימן שיג סעיף א, ובבה"ל ד"ה ולא) שאם נפתח רק לעיתים רחוקות אסור מטעם מוסיף על אוהל קבוע, ולכן צריך שיהיה קשור ותלוי ואז אין איסור, א"כ מצינו שהגם שהוא רק תלוי ואינו סמוך לדלת מותר, אך החילוק ברור, שם סברת ההיתר שע"י שוא קשור יש לו שם כלי, ולכן אין חשש של בונה, אך כאן סברת האיסור מחמת בניין מחיצה, וא"כ לא יועיל מה שהוא תלוי.

סברא נוספת לאסור כתב בשבט יצחק (חלק יד פרק ט) שהרי צריך כאן חיזוק נוסף ולא די בהעמדה במקומם, וא"כ דומה למש"כ בבה"ל סימן שטו סעיף ח ד"ה טפח לגבי מטריה כיון שצריך לקשור ולהדקו אחר הפתיחה אין בו היתר של כסא טרסקל שמוותר לפתחו כיון שאין בו שום מעשה. אמנם יש לדון האם דומה למטריה, כיון שעם ללא קשירה אין לה קיום, אבל במחיצה זו גם ללא התקיעה יש לה קיום, רק שהתקיעה מחזקת אותה ביותר.

מנעול פתיחה: יש לדון שהרי לצורך הפתיחה תוקעים ברזל שדומה לידית בחור הנעילה (ראה תמונה), ומאי שנא מידידת של הדלת שנפלה שיש איסור להחזירה בשבת (שש"כ פרק כ סעיף מה, חוט שני חלק ב עמוד רמו), אך החילוק ברור, שבמחיצות אלו מותר להכניס ולהוציא את הברזל של המנעול כי אינו נשאר ואינו נתקע אלא מיד מסיירים אותו, וכמו שמוחר לתקוע מפתח של דלת לפתוח ולנעול ואין דומה לידית שעלול לתקועו בחזקה בדלת.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. מחיצה אקוסטית, וחלקו פוסקי זמגנו האם לראות את מעשה הדלת וצורתה כתוספת על הבנין, או שמא תכונתה מוכיחה טפי שהיא דומה לדלת וגגון שנע על גבי צירים. מותר לסגור דלת בשבת ואף אם הוא נועלה לזמן ממושך. מחיצה המתרת אסורה בשבת, אבל מחיצה הנעשית לצניעות בעלמא, שרי. אבל לחברה למעלה ולמטה ומן הצדדים באופן שאינו זממקומו, אסור משום בנין. וגם אם הוא שווה כמה ימים כבר נחשב קבוע, ואסור מן התורה.
- ב. יש סוברים שצורת עשייתם מוכיחה שאין כאן משום תוספת על הבנין, אלא זהו מעשה דלת בעלמא, ואף שמשתמשים עם בריחים לחזק את הדלת, מ"מ עדיין שם דלת עליה, ולא כתוספת על הבניין. גם אין חשש בתקיעת הידית כיון שכאן אינו נשאר ואינו נתקע אלא מיד מסיירים אותה, אין בו איסור.
- ג. יש מגדירים זאת כמחיצה כיון שמחיצה זו מטרת לעשות את החדר לשנים. והגם שיש לה צירים, אך כל שעושה בית ממש מתחילתו ועד סופו אין להתיר משום צירין, וא"כ שמא אף בעושה מחיצה כזאת שמחוכרת למסילה, כיון שאינו כצירין ממש אסור אפילו באופן עראי. וכן אף שיש כאן צירים הרי המחיצות אינם קבועות במקום אחד, אלא ע"י הצירים מוליכים אותם מצד אחד של החדר לצידו השני. גם צריך חיזוק נוסף ולא די בהעמדה במקומם.
- ד. לשיטת האוסרים, יש מתירים כאשר מעמידים בלא תקיעה, ויש אוסרים גם כאשר העמידם ללא תקיעה שעדיין הוא בכלל בונה, ועוד משום 'שמתקע'.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ש"ח מזומן

שאלה: האם מותר לפתוח ולסגור

בשבת 'גגון של עגלת תינוק', ומדוע?

מעשים בכל יום שפותחים וסוגרים את הגגון של עגלת תינוק, וצריך לדעת מהם הגדרים ההלכתיים בשבת, האם אסור לפותחו מדין עשיית אהל, והאם חובה לפתוח טפח מערב שבת, ומה הדין אם העגלה היתה מקופלת לגמרי בכניסת השבת?

מקורות: ארחות שבת (פרק ט סעיף כח), שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף יג).

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שילוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 249 על סך 100 ש"ח

האברך החשוב הרב דוד ריבלין שליט"א

כולל 'מתמידים' חפציבה בית שמש

מדור זה נתנם השבוע לרפואת האשה החשובה מרת שושנה סוזן בת סיטי תחי' לרפו"ש בתושח"י

בית הוראה הילכתא

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: אתמול התרמתי בישיבת מיר עבור הקרן למען אחד מבני משפחתי שנלקח לבית עולמו ל"ע, והשאיר אלמנה בוכיה ויתומים. אחד האברכים בבית מדרש המרכזי הוציא את כרטיס האשראי, ואמר: 'תגהץ במסוף האשראי 170 שקל ותביא לי 100 שקל במזומן מהקופה', וכך עשיתי. כעת התעוררתי שלכאורה יש כאן איסור ריבית, כי הלויית לו 100 שקל, וחברת האשראי מעבירה את זה רק בתאריך חודשי מסוים, ובתמורה התורם נתן 70 שקל לקרן, מאידך התורם טוען שכיון שמדובר בכרטיס 'דיירקט', והחשבון מתחייב מיד באותו יום עסקים, אם כן אין כאן 'הלואה', ועוד שבלאו הכי רצה לתרום לקרן, אלא שבגלל הטובה החליט לתרום סכום זה, האם יש כאן איסור ריבית, או לא, ואם יש איסור מה התקנה?

תשובה: אסור משום ריבית, וצריך להשיב את הריבית, משום שהמתרים מקבל את הכסף בסוף החודש. ואין להתיר מטעם שהוא כרטיס 'דיירקט' שיווד מיד מחשבון התורם, ורק חסך ללכת לכספומט ודמי שירות מותר לקחת ואין כאן המתנת מעות, כי עדיין אסור משום 'צד אחד בריבית', גם אין להתיר מטעם שאין אדם בעולם שמוכן לשלם 70 שקל תמורת הלואה קלושה של 100 שקלים לשעה מועטת, ובהכרח שיעיקר כוונתו היתה לתרום לקופה בתמורה לטובת הנאה שיש לו, שהרי עדיין משוקלל גם הריבית בתוך העיסקא, ואותו חלק של הריבית אסור!

עדכוני הלכה

הצעה של המשוק: מחיצות מיוחדות לשבת!

אחד ממשוקי 'מחיצות אקוסטיות' פנה השבוע לאחד מרבני מכון 'הילכתא', בפתרון מענין, שברצונו לייצר מחיצות מיוחדות לשבת, שיהיה מותר לשימוש בשבת גם לדעת המחמירים. הפתרון המוצע: בשבת המחיצות יעמדו עם גומי מיוחד, אך לא יתקעו בחוזק, ובאופן שסיבוב אחד במנועול, יגרום לשליפת הגומיות ללא תקיעה - 'מצב שבת', וסיבוב נוסף במנועול יגרום לנעילה חזקה - 'מצב רגיל'.

ומכאן תצא הקריאה לציבור הלומדים לברר ולעייין, האם אכן קיים פתרון ליצור 'מחיצות מיוחדות לשבת' שיהיה מותר לפי כל הדעות, או שעדיין אסור לשיטת המחמירים מדין 'בונה', ומשום 'שמא יתקע'.

נושא הגיליון הבא:

'גגון של עגלת תינוק בשבת'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי רבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 96

פרשת וארא

תש"פ

נתינת מלח או חלה לתוך מרק או טשולנ'ט בשבת ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
נסע בשבת מחוץ לתחום ללוות יולדת והשאיר ילדים קטנים בבית
האם יש לו עצה לחזור לביתו ברכב ע"י נכרי ♦ הרב אברהם זנגר

הרב לוי יצחק רפפורט

נתינת מלח או חלה לתוך מרק או טשולנ'ט בשבת

[א] בגמ' שבת מב: פליגי ב' לישיני בדין בישול מלח, ל"ק ס"ל דהוי מקלי הבישול דגם בכ"ש מתבשל, ול"ב ס"ל דאדרבה צריכא מילחא בישולא כבישורא דתורא, דגם בכ"ר שהוסר מן האש אינו מתבשל, ולדינא פסקו רוב ראשונים כל"ב לקולא וכן הכריע המחבר ס' ש"ח ס"ט, אך תוס' כתבו דהמחמיר כל"ק תבא עליו ברכה וכ"כ המרדכי ס' ש"ח והביא עוד דהר"ף פסק כל"ק [וכבר כתב הבגדי ישע דאינו ברי"ף שלפנינו], וכן העתיק הרמ"א דהמחמיר תע"ב.

והנה כתב המג"א סוס"ק ל"א דמלח שלנו הנעשה ע"י בישול המים ודאי אין בו משום בישול כלל, דאין בישול אחר בישול, וצ"ע לסעיף ט"ז, וכונתו דאע"ג דמשניתן המלח בתבשיל הרי נימוח ונעשה לח ונימא דיש בישול אחר בישול בלח, לזה צ"ע לסט"ז דמותר ליתן פשטיד"א כנגד האש במקום שהיס"ב אע"ג שהשומן שבו נימוח, וביאר המג"א שם דכיון שבשעה שנותנו על האש הוא יבש דינו כיבש דאין בו בא"ב, אע"ג דבמשך הזמן [עוד לפני שיהיה יס"ב] יהיה נימוח, אזלינן בתר השתא [עי' רעק"א סוס"י רנ"ג משכ"ב]. וה"נ במלח אזלינן בתר השתא דיבש הוא.

והנה כבר צ"ע רעק"א שם דבמרדכי שם כבר הביא בשם ר' דן דמלח שלנו הנעשה ע"י בישול אין בו משום בישול דאין בא"ב, אך מסיק דהמחמיר שלא ליתנו אפי' בכ"ש תע"ב. וכתב המחצה"ש שם דטעמיה דהמרדכי הוא אכן משום דנימוח והוי בא"ב בלח, והמג"א לא חייש לזה כיון דהכריח מסט"ז דאנן נקטינן דאזלינן בתר השתא כנ"ל.

והנה המשנ"ב ס"ק ק' גבי פשטיד"א הסכים בפשיטות למג"א הנ"ל, אך בס"ק ע"א לענין מלח שלנו הביא דיש מפפקין וצ"ע בשעה"צ לדברי רעק"א בשם המרדכי, וסיים המשנ"ב דטוב לזיזר מכ"ר לכתחילה ע"ש [וביאר בשעה"צ שם דאע"ג דבל' המרדכי הנ"ל מבואר דהמחמיר אפי' בכ"ש תע"ב, אך כיון דהבגדי ישע שם פי' דדברי מרדכי הללו חוזרים על מלח דגמ' ולא אמלח שלנו, לכן א"צ להחמיר בכ"ש כלל. וביאור הדבר דגבי מלח החמיר המשנ"ב לחוש לסברא דנימוח אח"כ ואילו בשומן הכריע בפשיטות כמג"א דבתר השתא אזלינן, ושמעתי

מהגר"נ קופשיץ שליט"א דכיון דעיקר השימוש דמלח הוא שנימוח וע"ז נ"ט בתבשיל, לכן דנים אותו כפי מציאותו שיהיה אחר שנימוח, ואינו כשומן שהדרך לאכלו צונן כשהוא קרוש ויש לו שם אוכל גמור השתא, וכ"כ פוסקי זמנינו דמה"ט לחמם מרק שנעשה קרח אסור ולא אמרינן דאזלינן בתר השתא דהוא קרוש והוי כיבש, כיון דאין מציאות כלל לאכול מרק קרוש, אך במלח הרי שפיר ניתן להשתמש בו בלי שיהיה נימוח [כגון כשמניחים אותו על לחם וכדו'], ולכן בזה הכריע המשנ"ב דטוב לזיזר.

[ב] והנה הכרעת המשנ"ב להחמיר בכ"ר ולהתיר בכ"ש לפי"ר צ"ב, דממנ"פ הרי לל"ק גם כ"ש אסור ולל"ב גם כ"ר שרי. אך הביאור פשוט, דנהי דמל"ק מוכח דמלח קל להתחמם גם בכ"ש, דאם אינו מתחמם איך מתבשל, אך לל"ב דמלח קשה להתבשל, הנה מצד אחד הרי פשוט דזהו דוקא לענין בישול ותיקון המלח, אך לענין חימומו שפיר יתכן דמתחמם בכ"ר ככל לח שמתחמם בכ"ר, ומצד שני אין ראיה שקל להתחמם אפי' בכ"ש כל"ק, ויתכן דהוא כשאר לח [מים ושמן] דמתחממים בכ"ר ולא בכ"ש. וס"ל למשנ"ב דלענין נידון בא"ב בלח, כיון דהוא שנוי במחלוקת ראשונים דהרבה ראשונים ס"ל דאין בא"ב בלח כדהביא הביה"ל (ס"ד ד"ה יש בו) בזה א"צ להחמיר לל"ב, ועד"ז מבואר במשנ"ב ס"ק ל"ט דכל לח שהצטנן א"צ להחמיר לענין כ"ש [אע"ג דלח שלא התבשל מחמיר המשנ"ב לחוש שמא הוא מקלי הבישול ואסורים בכ"ש, זולת מים ושמן שהתפרשו בגמ' להיתר].

[ג] והנה ידוע שרוב מלח שולחן בא"י אינו עובר אלא אפיה בתנור ולא בישול, וא"כ נהי דמצד חשש נימוח הא הקיל המשנ"ב בכלי שני כנ"ל, אבל בזה הא יש נידון דבישול אחר אפיה שהחמיר בו הרמ"א בס"ה בשם היראים, [ובדעת המחבר שם יש מבוכה איך הכרעתו בזה, ואכ"מ].

אך נראה דשפיר יש להתיר ליתנו בצלחת עם מרק, דהרי גם אם נחמיר גם לענין זה כל"ק דמלח מתבשל בכ"ש, מ"מ צלחת מרק הוא כלי שלישי, כדכ' המשנ"ב ס"ק מ"ה שלענין זה יש להקל דמצקת ששואב בה מהכ"ר הוי כ"ש והצלחת כלי שלישי, וי"ל דבשלישי גם ל"ק מתיר, כדהביא המשנ"ב ס"ק מ"ז בשם הפמ"ג לענין שאר חשש קלי בישול.

ויתירה מזו נראה דגם כשיש בתוך המרק גושים [בשר או ירקות] וכן טשולנ'ט שיש בו גושים, ג"כ יש להתיר מעיקר הדין להניח עליהם מלח, דמצד חשש נימוח דכ' המשנ"ב הנ"ל דטוב לזיזר בכ"ר, נראה דא"צ לחוש בזה אלא בכ"ר גמור ולא לענין

נסע בשבת מחוץ לתחום לפקו"נ האם יכול לחזור לביתו ע"י נכרי

הוי עובדא באחד שהוצרך לנסוע בליל שבת משכונת גבעת זאב החדשה הסמוכה לירושלים לצורך לידה בבית החולים בירושלים, והואיל והשאיר ילדים קטנים בבית רצה לחזור לביתו בשבת ברכב ע"י נכרי, דאמירה לעכו"ם מותרת לצורך קטנים, אולם יש בזה איסור תחומין כיון שהשכונה הנ"ל היא מחוץ לתחום של ירושלים, ויציאה מחוץ לתחום ע"י עכו"ם אין בה היתר לצורך קטנים כמו באמירה לעכו"ם הואיל והוא איסור עצמי על האדם שלא יצא מחוץ לתחום אפי' כשאינו עושה מעשה כמבואר בס' רמ"ח לענין הפלגה בספינה.

לחזור לתחומו ע"י מחיצת בני אדם

והנה בספר תחומי שבת עמ' רפ"ז הובא עצה נפלאה שיוכל לחזור לביתו בלא לעבור על איסור תחומין, דהנה מבואר בגמ' עירובין מג: דמי שיצא חוץ לתחום בשוגג יכול לחזור לתחומו ע"י מחיצת בני אדם, כלומר שיקיפוהו אנשים מכל צדדיו וישמשו כמחיצה עבורו וכך ילכו עד שיגיע בחזרה לתוך תחומו, [והיינו ע"י אנשים שעשו עירוב תחומין ויכולים ללכת משם עד התחום שלו בהיתר], ונפסק בשו"ע סי' ת"ה ס"ד, וטעם ההיתר ביאר המשנ"ב סק"ז דאף דמי שיצא מחוץ לתחום אסור לו לצאת מד' אמותיו מ"מ אם הוא נמצא במקום המוקף מחיצות נחשב כולו כד' אמות ומותר לו להלך בכל המקום, ולכן כשהוא מוקף במחיצות בני אדם מותר לו להלך בתוך המחיצות עד שהוא מגיע לתחומו, ואחר שמגיע לתחומו בהיתר יכול להלך בכל תחומו כאילו לא יצא וכך יוכל לחזור לביתו ע"ש.

[אך כתב השו"ע שם ובס' שס"ב ס"ה דמחיצת בני אדם אינה מועלת אלא באופן שאותם בני אדם יודעים שהם משמשים כמחיצה, והוא מדרבנן כדי שלא יזלו באיסור שבת כמבואר במשנ"ב שם, ומטעם זה כתב הרמ"א דאין לעשות עצה זו אלא אלא בשעת הדחק. וידוע על כמה מקרים שהשתמשו הפוסקים בעצה זו, כגון כשהיה מילה בשבת בעיר ורשא ושכחו להביא הסכין של מילה מבעו"י למקום המילה הציע האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת זצ"ל שילך יחד עם המוהל מביתו כשהסכין בכיסו וכל החסידים הקיפוהו ושימשו כמחיצה בלא שידעו מכן, וכן פ"א הוצרכו להביא את הנ"ך מביהכנ"ס לדרמן בב"ב לקריאת ההפטרה בביתו של הקה"י וכיון שלא סמכו על העירוב אמרו לילדים שהבאת נ"ך לביתו של הקה"י היא כמו הכנסת ס"ת ולכן ראוי שירקדו סביב הנ"ך מביהכנ"ס עד ביתו של הקה"י וכך הוה, וכן נהג רבה של קוממיות הגר"ב מנדלזון זצ"ל כשהגיע ת"ח אחד בשבת בשוגג לקוממיות ממושב סמוך ונודע לו שהוא מחוץ לתחום, ואמר הרב הנ"ל לילדי המקום ללוות את הת"ח בשירה וריקודים עד לתחומו, כי ראוי ללוות ת"ח כמו שמלווים ס"ת בהכנסת ס"ת, ואכ"מ].

ולפ"ז נראה דאפשר לחזור ע"י רכב לתחומו, לפי שהרכב יש לו מחיצות גבוהות עשרה טפחים ונמצא שאיננו יוצא מתוך המחיצות, ודמי למחיצה של בני"א הנ"ל, (ואף דק"ל דרק אם יצא בשוגג אזי כשחזר לתחומו הרי הוא כאילו לא יצא ויכול להלך בכל תחומו, ובניד"ד הלא יצא מדעת, כבר כתב בשעה"צ סי' ת"ז דהיוצא להציל דינו כיצא בשוגג הואיל ויצא בהיתר).

אלא שעדיין אין בזה היתר, לפי שהדין הנ"ל דמי שיצא חוץ לתחום והוא מוקף במחיצות יכול להלך בכל היקף המחיצה הוא רק למי שאינו נמצא בתחומו ואין לו אלא ד' אמות, אבל מי שנמצא בתחומו והתחום נגמר באמצע מקום המוקף

גוש, דהרמ"א יו"ד סי' צ"ד ס"ז וסי' ק"ה ס"ג ובהגר"א שם ס"ק י"ז ס"ל דגוש בכ"ש נעשה כ"ש, והש"ך שם סק"ח הביא דמהרש"ל ס"ל דגוש נשאר כ"ר, ודעת החו"ד סי' צ"א סק"ה ומנחת יעקב כלל ס"א ס"ק מ"ה דגם מהרש"ל לא החמיר רק לענין בליעות ולא לענין ביטול, ונהי דהמג"א סי' ש"ח ומשנ"ב מחמירין בגוש גם לענין ביטול, אך לענין נידון חשש נימוח במלח שאינו אלא טוב ליהזר בכ"ר, אפשר לסמוך דגוש בכ"ש אינו מבטל. ויש לצרף עוד ספיקת המשנ"ב סי' תמ"ז ס"ק כ"ד דשמא גוש בכלי שלישי לא מבליע ע"ש, וע"י מצקת הוי בצלחת כלי שלישי.

ומצד חשש ביטול אחר אפיה [שהוא חמור טפי מחשש נימוח הנ"ל] נראה ג"כ להתיר, חדא דהרי מעיקר הדין נקטינן כל"ב דצריכא מלחא ביטולא כביטולא דתורה, וא"כ גם בכ"ר שרי ליתנו מצד זה, [ורק לענין חימום בעלמא ס"ל למשנ"ב דל"ב מתחמם בכ"ר כמש"נ, אך בנוגע לביטול אחר אפיה דהנידון הוא תיקון גוף המלח, הא לענין זה ודאי דקשה הוא כביטולא דתורה], ונהי דהמחמיר בכ"ש תע"ב, אך לענין ביטול אחר אפיה דלרוב ראשונים אין כלל ביטול אחר אפיה א"צ להחמיר בזה. אלא דבכ"ר אסור מצד חשש נימוח דהמשנ"ב הנ"ל, אך בכ"ש יש להקל.

עוד נראה בזה סברא אלימתא, דל"ש כלל לבא לאסור ביטול אחר אפיה מצד הגוש, דהנה המנחת יעקב שם כתב להוכיח דגוש בכלי שני לא מבטל מחולין קד: בהא דאסור להעלות בשר עם גבינה בשולחן א', ומקשה דהא גם אם יאכלם ביחד הוי צונן בצונן דשרי מה"ת, וכי תימא שיעלם כשהם רותחין בצלחת הא ס"ס הוי כלי שני ע"ש, והוכיח מזה המנח"י כד' הרמ"א דגוש בכ"ש לא מבטל. וכתב החת"ס בחודשיו בחולין שם ובתשו' יו"ד סי' צ"ה ליישב לפ"ד הר"ן דבשר וגבינה דרך צלי מותר מה"ת דדוקא דרך ביטול אסרה תורה, וזהו דקאמר הגמ' דהוי כ"ש, דהיינו דהרוטב שבו מונח הבשר והגבינה הא הוי כ"ש, וא"כ גם אם יגעו הבשר והגבינה זב"ז אין זה ביטול אלא צלי דשרי מה"ת, אתו"ד. ולפ"ז הנ"ד הרי ממנ"פ מצד המרק והרוטב הא הוי כלי שלישי כנ"ל, ומצד הגוש הא הוי המלח כנצלה ע"ג הגוש, ואין צלי אחר אפיה. ומה"ט נראה דשרי מדינא ליתן פת בצלחת מרק או טשולניט ואין לחוש לביטול אחר אפיה, דממנ"פ מצד הרוטב הוי שלישי כנ"ל ומצד הגוש הוי צלי כנ"ל.

ואין לומר דלגבי מלח הרי כשמניחו ע"ג התפ"א הא נימוח ונעשה לח וא"כ זה עצמו נחשב כביטול, זה אינו, דביטול אינו אלא בהרבה רוטב, דהרי כל בשר יש בו רוטב עצמי, ואעפ"כ אין צלי דידיה נחשב לביטול. וגם אין לומר דנהי דרוטב קצת לא משוי להבשר כמבוטל, אך לגבי עצמו שפיר נחשב מבוטל, זה אינו, דהא נטף מרוטב קרבן פסח על החרס מבואר בפסחים עו. דפסולו מצד דהוי צלי מחמת דבר אחר, ולא משום לאו ד'אל תאכלו ממנו מבוטל', וע"כ דגם לגבי הרוטב עצמו נחשב כצלוי, [וע"י רמב"ם פ"ח מקר"פ ה"ב], ודוק.

ואין להקשות דלפי דברינו נמצא דהמרתח קצת שמן במחבת הו"ל צלי, וא"כ ליתסר אח"כ ליתנו בשבת [גם בעודו רותח] בסיר עם הרבה שמן דהוי ביטול אחר צלי, זה אינו, דגם אם מצד גדר הדין יתכן דבאמת נחשב כה"ג ביטול אחר צלי, אבל כבר כתב החזו"א סי' ל"ז סוס"ק י"ד דלענין זה תלוי בחשיבות שינוי הטעם, וכתב שם דבשר שהתבטל שרי אח"כ ליתנו בשבת בקדירה בלי רוטב דצלי קידר לענין זה כביטול נחשב ורק צלי על הגחלים הוא דנחשב צלי לענין זה שמשנה טעמו טובא ע"ש.

העולה מהנ"ל דמעיקר הדין נראה דשרי ליתן פת או מלח שולחן שלנו במרק או בטשולניט.

מחיצות אסור לו לצאת מתחומו אע"פ שאינו יוצא מהמקום המוקף מחיצות כמבואר במשנ"ב סי' ת"ד סקט"ו. וא"כ בניד"ד כיון שתקנו חכמים דהיוצא מהתחום לצורך פקד"נ יש לו תחום חדש מהמקום שהגיע אליו כמבואר בסי' ת"ז (והוא מתקנת ר"ג כמבואר במשנה פ"ב דר"ה) ונמצא שיכול להלך בכל ירושלים ותחומה, א"כ אסור לו לצאת מהתחום ע"י רכב אע"פ שהוא מוקף מחיצות.

האם אפשר לומר אי אפשרי בתקנ"ח על תקנת ר"ג שתיקן תחום חדש ליוצאים להציל

אולם בספר הנ"ל העלו עצה לדבר, דהנה מצאנו בש"ס בכמה דוכתי דכל האומר אי אפשרי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו, ופרש"י בגיטין ע"ז: 'הואיל והתקנה לצורכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי אני אי אפשרי בהנאה זו, וא"כ י"ל דה"ה בניד"ד יוכל לומר מתחלה אי אפשרי בתקנת חכמים זו שתקנו לו תחום חדש כיון שלא תקנו אלא להנאתו, וכאן הוא מפסיד מזה, ויהא דינו כמו קודם תקנת ר"ג דאסור לו לצאת מד' אמות או ממקום המוקף מחיצות, ולא יצא ממתחם בית החולים, ועי"ז יוכל לחזור לתחומו ע"י הרכב הואיל ואינו יוצא מתוך מחיצות הרכב. ויש לדון בעצה זו מכמה אנפי;

אם הכלל 'כל האומר אי אפשרי בתקנ"ח כגון זו שומעין לו' נאמר רק בממונות או גם באיסורים

א] בש"ס מצאנו בכמה דוכתי דין זה דכל האומר אי אפשרי בתקנת חכמים שומעין לו, אך שם מיירי במילי דממונא, וצ"ע אם גם במילי דאיסורא אפשר לומר כן.

אכן מצאתי בפוסקים בכמה דוכתי שכתבו כן גם במילי דאיסורא; א. בהגהות מרדכי פ"ג דקידושין סי' תקמ"ז כתב כן גבי תקנ"ח בסוף קידושין דאשה אמרה טמאה אני לך אינה נאמנת כדי שלא תהא תולה עצמה באחר ומקלקלת את בעלה, וכתב הגמ"ר דאם רצה הבעל להאמינה ולהוציאה בלא כתובה הרשות בידו, דכל האומר אי אפשרי בתקנ"ח כגון זו שומעין לו, [והמגיה על הנמוק"י נדרים כז. (לתלמיד הרמ"א) השווה זאת לכללי דין א"א בתקנ"ח בממונות ע"ש]. ב. בט"ז יר"ד סי' שמ"ב כתב לענין חתן שמת לו מת דאף שתקנו חכמים לדחות האבלות עד לאחר ז' ימי המשתה כדי שלא יפסיד הסעודה מ"מ אם רוצה יכול לומר אי אפשרי בתקנ"ח, וכתב דכיון שבממון מצינו כן בגמ' כ"ש בקיום מצוה ע"ש. ג. בפתחי תשובה אבה"ע סי' קס"ט סק"ו כתב בשם הבית מאיר דאע"פ שתקנו חכמים דמצוה לחלוץ בפני ה' דיינים, מ"מ לד' הב"ש שם יבמה הפסולה לכהונה יכולה לומר אי אפשרי בתקנ"ח וסגי בג' דיינים הואיל והתקנה היא לטובתה כדי שיתפרסם שהותרה לשוק ויקפצו עליה בני אדם לנשאה ע"ש. ד. בשו"ת חת"ס קובץ תשובות סי' ע"ח דן אם אשה יכולה לומר אי אפשרי בתקנ"ח שתקנו קנין ד' אמות לענין שלא תתגרש ע"י גט שהניח הבעל בד' אמותיה. ה. בשואל ומשיב תליתאה ח"ג סי' כ"ח כתב דהטעם דבני הכפרים יכולים לקרא המגילה ב"ד ואינם צריכים לקרא דוקא ביום הכניסה הוא משום הך כללא דכל האומר אי אפשרי בתקנ"ח כשתקנו לטובתו שומעין לו.

אימתי זוכה היוצא להציל בתחום החדש

ב] יש להסתפק בתקנת ר"ג שתיקן תחום חדש ליוצא להציל אימתי זוכה בתחום החדש, האם לאלתר כשיצא מהתחום או רק לאחר שגמר להציל. ומסברא נראה דראוי הוא לזכות מיד בתחום החדש, והגע בעצמך, הרי שיצא להציל מחוץ לתחום ועבר בדרכו בעיר אחת ועליו להתעכב שם כמה שעות עד שיוכל להמשיך בדרכו להציל בעיר אחרת, וכי אין לו שם אלא ד' אמות, הלא זיל בתר טעמא דתקנו לו תחום אלפיים כדי

שלא יפסיד מהיתר ההליכה שהיה לו במקומו ומימנע ולא אזיל (כמש"כ בתוס' ר"ה כג: ומשנ"ב סי' ת"ז סק"ג), ולומר דתלוי אם מתעכב קמעא או הולך לדרכו אינו מסתבר, דא"כ נתת דבריך לשיעורין. וגם לא שמענו שכל היוצא להציל עליו לדקדק בדרכו ללכת ביושר ולא לזוז מד"א לצדדים כשאינו נצרך לצורך ההגעה למחוז חפצו.

ושוב ראיתי בשו"ת להורות נתן ח"ד סי' ל"ו סק"ז שנקט כן בפשיטות דזוכה לאלתר בתחום חדש וז"ל; 'מבואר במשנה עירובין (מד:): מי שיצא ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה יש לו אלפים אמה לכל רוח, וכן הוא בשו"ע סי' ת"ז ס"ב, ומבואר דלא רק במקום שצריך להציל עשאוהו כאילו קנה שביתה שם, אלא בכל דרך הילוכו ברשות נתנו לו אלפים אמה, דבכל מקום מדרך כף רגלו ברשות הוי כאילו קנה שביתה שם' עכ"ל. וגדר הדין נראה דבכל פסיעה שפוסע להציל זוכה בתחום חדש ופוקע התחום הקודם, ונמצא שתחומו הולך עמו, ובמק"א הבאנו לזה כמה ראיות ואכמ"ל.

ולפי דברינו נראה דהיוצא להציל אינו עובר באיסור תחומין אלא ברגע היציאה מתחומו, אבל מכאן ואילך הוא הולך בהיתר גמור (ולא משום ההיתר של פקד"נ) הואיל ותחומו הולך עמו, [אבל ביציאה הראשונה הוא עובר באיסור תחומין כדמוכח מדברי הב"י ומג"א סי' רס"ו סק"ז שכתבו דיש בזה דין הקל הקל תחלה, וביאור הדבר דאף שלאחר שיצא מהתחום תקנו לו חז"ל תחום חדש, מ"מ אי"ז אלא לאחר שיצא מהתחום, ואף שאין כאן שיהיו זמן, דמיד כשיצא זכה בתחום חדש באין כאחת, מ"מ הוא עובר על איסור יציאה מן התחום, כי היציאה מהתחום קודמת לזכיית התחום, לפי שזכיית התחום באה רק בתולדה מהיציאה ואילו האיסור הוא בעצם היציאה, ועל כן אין לו היתר לצאת מהתחום אלא מכח היתר 'וחי בהם' (וכי"ב מצאנו בחז"א סי' ק"ט סק"א) ואכמ"ל]. ויש בזה כמה נפ"מ;

הנוסע ללידה האם ראוי להניח עירוב תחומין במרחק מיל מהעיר כדי למעט באיסור

א. מבואר במשנ"ב סי' ש"ל סק"א בשם ספר חסידים דאשה שהגיעה לחודש התשיעי לעיבורה מן הראוי לסדר בערב שבת כל הדברים שיש בהם כדי למעט בחילול שבת אם יארע שתלד בשבת. ועפ"ז כתבו פוסקי זמנינו דאשה שהגיעה לחודש התשיעי ובית החולים שהיא עתידה ללדת בו נמצא מחוץ לתחום ראוי שתניח עירוב תחומין בכל ערב שבת עד הלידה כדי להימנע מאיסור יציאה מחוץ לתחום בשבת.

אך בפשוטו זהו רק כשיש פחות מד' אלפים אמה בין ביה"ח לעיר מגוריה או פחות מאלפיים אמה בין העיר שביה"ח נמצא בו לעיר מגוריה, דבאופנים אלו יועיל העירוב למנוע מאיסור תחומין, אבל באופן שביה"ח נמצא בעיר מרוחקת בלא"ה לא יועיל העירוב, אולם בספר תורת היולדת פ"ב עמ' מ"א (מהדורת תשע"ו) חידש דגם בכה"ג יש להניח עירוב תחומין במרחק אלפיים אמה מעיר מגוריה כדי להמנע מאיסור תחומין באלפיים אמה הראשונים שמחוץ לתחום. [כגון מי שגר במודיעין עילית ראוי להניח עירוב תחומין בסוף אלפיים אמה ממודיעין עילית למי שחושש שיצטרך לנסוע בשבת לביה"ח].

אולם לפי האמור לעיל נראה דאין בכך ריוח, דהואיל ולדברינו אינו עובר באיסור תחומין אלא ברגע היציאה מתחומו, נמצא שע"י העירוב הוא רק מעתיק את מקום היציאה מתחומו למקום מרוחק יותר ואינו מונע את עצם האיסור של היציאה מתחומו, ומכאן ואילך בלא"ה הוא הולך בהיתר גמור.

הנוסע ללידה בשבת ויש לפניו ב' בתי חולים חוץ לתחום האם עליו להעדיף את הקרוב

ב. הנוסע לצורך לידה ע"י נכרי ויש לו ב' בתי חולים ואחד

מהם בתוך התחום, כתבו פוסקי זמנינו דעליו להעדיף את ביה"ח שבתוך התחום כדי להמנע מאיסור תחומין (אף אם אין תוספת איסור מצד אמירה לעכו"ם), אולם אם שניהם מחוץ לתחום ואחד מהם מרוחק יותר, לדברי תורת היולדת הנ"ל עליו להעדיף את הקרוב יותר כדי למעט באיסור תחומין, אך לדברינו אין נפ"מ, דאחר שיצא מהתחום שוב אינו עובר באיסור תחומין.

יצא להציל ונמלך מלהציל האם הוא בכלל תקנת ר"ג לזכות בתחום חדש

ג. יש להסתפק איך הדין במי שהלך להציל ובאמצע הדרך נמלך מלהציל וחפץ לחזור למקומו, האם הוא בכלל תקנת ר"ג ויש לו אלפיים אמה לכל רוח או רק אם אמרו לו כבר נעשה מעשה תקנו לו אלפיים אמה כמבואר במשנה פ"ד דעירובין, משא"כ כשנמלך מדעתו מלהציל.

ונראה דאם כדברינו דתקנת אלפיים אמה היא לאלתר כשיצא להציל ולא רק לאחר שגמר להציל או לאחר שאמרו לו כבר נעשה מעשה, לפ"ז מסתבר דהאלפיים אמה שזכה בהם מתחלה כשיצא להציל לא יפקעו אף כשנמלך מלהציל.

האם אפשר להחליט היכן לקנות את התחום החדש שתיקן ר"ג

ד. וע"פ האמור נראה להוכיח דא"א לומר בתקנה זו אי אפשרי בתקנ"ח, דהנה מבואר בגמ' עירובין מד: ובשו"ע סי' ת"ז ס"ב דאם יש בין עירו למקום ההצלה פחות מד' אלפים אמה יכול לחזור לביתו מדין הבלעת תחומין הואיל והתחום שתקנו לו חכמים מובלע בתחום עירו ששבת בו מע"ש, ומסתימת הפוסקים משמע דאם מקום ההצלה הוא רחוק ד' אלפים אמה או יותר מעירו אין לו אפשרות לחזור לעירו בשבת. ואם נימא דאפשר לומר אי אפשרי בתקנ"ח, א"כ יש לו עצה שיוכל לחזור אף אם יש ה' אלפים אמה ויותר בין מקום ההצלה לעירו, דבהגיעו בדרך למקום שהוא פחות מד' אלפים אמה מעירו יאמר דמעטה אי אפשרי בתקנ"ח לגבי התחומים שעומד לזכות בהם בהמשך דרכו ואזי ישאר לו התחום שזכה בו קודם שנתרחק ד' אלפים אמה, ויוכל להמשיך ללכת להציל עד אלפיים אמה ממקום זה ואח"כ יוכל לחזור לעירו מדין הבלעת תחומין, ובע"כ דא"א לומר כן, והרי תחומו הולך עמו בעל כרחו עד מקום ההצלה וממילא אינו יכול ללכת משם יותר מאלפים אמה לכל רוח, ועמד בזה בספר חידושים וביאורים עירובין מד:.

[ושמעתי שכתב זאת ע"פ מעשה שהיה שת"ח אחד הגיע בשבת ללידה בביה"ח תל השומר מעיר מרוחקת ובדרכו עבר הרכב דרך בני ברק, ועשה אותו ת"ח את העצה הנ"ל ואמר דאינו רוצה לזכות מעתה בתחום חדש בהמשך דרכו מחוץ לב"ב אלא רוצה ששביתתו ותחומו יהא בב"ב, והטעם שעשה כן הוא כדי שיוכל לאחר הלידה לבא לבית הוריו לב"ב, לפי שאם היה קונה את תחומו בתל השומר לא היה יכול ללכת לב"ב לפי שיש יותר מאלפיים אמה משם עד ב"ב, אבל מי שקנה את תחומו בב"ב יכול ללכת לתל השומר לפי ששכונת גבעת שמואל הסמוכה לב"ב מובלעת כולה בתוך התחום של ב"ב ועל כן גידונית כולה כד' אמות מדין כלתה מידתו בסוף העיר כמבואר בשו"ע סי' ת"ח, ולכן חפץ היה לקנות את תחומו בב"ב, ובפוגשו בשבת את הגר"ח זצ"ל בעל הח"ב וסיפר לו את הענין הורה לו שלא יזוז מד' אמותיו כי לדעתו תחומו הוא רק בתל השומר כדמשמע מסתימת הפוסקים שלא כתבו עצה זו ונמצא שיצא מחוץ לתחום בשוגג ואסור לו לצאת מחוץ לד' אמות או מחוץ להיקף המחיצות, וכיון שלא סמך על העירוב של ב"ב הורה לו שלא יזוז מחוץ לד' אמות עד מוצ"ש].

ואולי יש מקום לחלק, דבניד"ד שחפץ להשתמש בתקנת ר"ג לזכות בתחום חדש קודם שמתרחק מד' אלפים אמה אינו יכול לחלק ולקבוע היכן רוצה לזכות בתחום זה מתקנ"ח, אבל אם חפץ שלא להשתמש כלל בתקנ"ח של יוצא להציל אפשר דיכול לומר בזה אי אפשרי בתקנ"ח, וצ"ע. [ובספר חו"ב שם כתב דנראה שלא רצו חכמים ליתן ביד האדם להחליט בשבת היכן יהא תחומו, שזה עלול להביא למכשולים ע"ש].

היתר נוסף דשביתה באמצע שבת אינה נקנית בעל כרחו של אדם

אולם יש לדון להתיר בניד"ד מטעם אחר, דהנה בשו"ת הריב"ש המיוחסות סי' כ"ב (ד"ה כל הדברים) דן אם מי שהיה למעלה מעשרה בכניסת שבת ולא קנה שביתה ותחום (למ"ד אין תחומין למעלה מעשרה) וירד באמצע שבת למטה מעשרה קונה שביתה באמצע שבת או לא, וכתב שיש ראייה ברורה שאפשר לקנות שביתה באמצע שבת מתקנת ר"ג שתיקן ליוצא להציל שיזכה בתחום חדש באמצע שבת ע"ש, ומתבאר מדבריו דתקנה ר"ג אינה היתר הליכה בעלמא אלא הוא קנין שביתה באמצע שבת כמו קנין שביתה שכל אדם קונה מעיקר הדין בע"ש, והנה מי שמכוין להדיא שלא לקנות שביתה בע"ש אינו קונה שביתה כמבואר בשו"ע סי' ת"ט ס"א לענין הולך בדרך, וכ"ה במאירי מט: ובחזו"א סי' ק"ט סקט"ז אף לענין מי שנמצא בעיר, וא"כ גם לענין תקנת ר"ג מסתבר דלא גרע משביתה בע"ש, ושפיר יוכל לומר דאינו חפץ לקנות שביתה זו.

[וביותר לענין שביתה באמצע שבת יעוי' בריטב"א עירובין מה: ובית הבחירה למאירי רפ"ד שכתבו לחלק בין אדם הקונה שביתה בשבת לגשמים שירדו בשבת שאינם קונים שביתה, דאדם יש לו דעת, וכן משמע ברשב"א ור"ן ומאירי מה:; ומשמע דשביתה באמצע שבת אינה נקנית מאליה אלא תליא בדעתו לקנות שביתה, משא"כ שביתה בכניסת שבת לא תליא בדעתו, ולפ"ז פשיטא דאם אינו חפץ לקנות שביתה באמצע שבת אינו קונה].

אך גם עצה זו נסתרת מכח הראיה הנ"ל מסתימת הפוסקים דהיוצא להציל ויש ד' אלפים אמה או יותר בין מקום ההצלה לעירו אין לו עצה איך לחזור לעירו בשבת, ואם כהנ"ל הרי יכול הוא לומר בסוף ד' אלפים אמה שאינו רוצה לזכות בשביתה חדשה מכאן ואילך, וצ"ע.

האיסור להפליג בספינה בשבת משום תחומין

ועוד יש לסתור עצה זו, דהנה בשו"ע סי' רמ"ח מבואר דאחד הטעמים דאסור להפליג בספינה בשבת ע"י נכרי הוא משום איסור תחומין, ואם נימא דיכול אדם לצאת מתחומו ע"י מחיצת בנ"א או רכב ע"י שיתכוין שלא לקנות שביתה במקומו, א"כ יהא מותר לו באופן זה להפליג בספינה בשבת (מצד איסור תחומין) ע"י שיכנס לספינה מע"ש ויתכוין שלא לקנות שביתה, וזו לא שמענו. וכן כל הזקוק לנסוע ללידה בשבת והוא גר בישוב המוקף מחיצות, בדין שיתכוין שלא לקנות שביתה בביה"ש כדי שיוכל לנסוע ע"י רכב לביה"ח בעיר שמחוץ לתחום בלא לעבור על איסור תחומין, וזו לא שמענו, וצ"ע.

ועוד יתכן דעצה זו בלא"ה לא תועיל בניד"ד, דברש"י עירובין מב. מבואר דהדין דמי שנמצא חוץ לתחומו יכול להלך ע"י היקף מחיצות (כמו הדין שהבאנו לעיל שחוזר לתחומו ע"י מחיצות בנ"א) היא קולא שתקנו חכמים למי שאין לו תחום אלפיים אמה בלבד, ולפ"ז יתכן דגם אם יתכוין שלא לקנות שביתה בבית החולים מ"מ הואיל ובידו לקנות שביתה בכל רגע י"ל דלא תקנו לו הקולא הנ"ל שיוכל ללכת בתוך היקף המחיצות וישאר כעיקר הדין דאין לו אלא ד' אמות בלבד.

שלהי גלות מצרים ועקבתא דמשיחא

גלות מצרים הייתה אב לכל הגלויות, וגאולת מצרים היא השורש לכל הגאולות. כמו שאומר הכתוב על הגאולה הצפויה לעתיד לבוא "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז' ט"ז).

אחד משלבי הגלות האחרונים, כשחושך יכסה ארץ, והכל מתמוטט, ובעלי מבט נכון מרגישים מתחת לפני השטח פעמי גאולה, נקרא "עקבות משיח". הגמרא מונה את סימני עקבות משיח וכך אומרת: "בעקבות משיחא חוצפא יסגא, היוקר יאמיה, הגפן תתן פריה והיין ביוקר. ומלכות תהפך למינות ואין תוכחת. בית וועד יהיה לזנות. והגליל יחרב, והגבלן ישום ואנשי הגבול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו. וחכמות סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו. והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים. בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה. אויבי איש אנשי ביתו. פני הדור כפני הכלב. הבן אינו מתבייש מאביו ועל מה יש לנו להישען על אבינו שבשמים". (סוטה מ"ט ע"ב)

כל הסימנים מדברים על התפרקות מוחלטת הן מבחינה פיסית (הגליל יחרב, הגולן יישום אנשי הגבול יסובכו מעיר לעיר) והן מבחינה חברתית (בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו). הן מבחינה מוסרית (בית וועד יהיה לזנות, הבן אינו מתבייש מאביו). והן מבחינה דתית (ומלכות תהפך למינות). והנה, לפתע מכניס המאמר משפט שהקשרו אינו מובן "ועל מה יש לנו להישען על אבינו שבשמים" מה משמעותו ומה שייכותו לסימני עקבות משיח?

נראה כאילו רצתה הגמרא לסיים בתפילה ובייחול. ואולם לא כן הוא.

הגמרא אומרת שהמצב יגיע למציאות של התפרקות מוחלטת. במצב זה יתפקחו מכל האשליות וכל התקוות תגוזנה והאמונה ב"כחי ועוצם ידי" תתרסק ולכולם יהיה ברור שאין על מי להישען אלא על אבינו שבשמים.

גם גאולת מצרים התרחשה עת הגיעו לשפל המדרגה והיה ברור להם שאין על מה להישען. ויש לפנות אך ורק לאב שבשמים.

משה רבנו נשלח אל פרעה לנהל משא ומתן להצלת היהודים. כצעד ראשון הוא מצווה לשטוח לפני המלך פרעה את כל התוכניות ואת כל המטרות "שלח את עמי ויחוגו לי במדבר"! וכי כך מנהלים משא ומתן? לבוא ולהודיע את מטרת שליחותו? וכי פלא הוא שפרעה מיהר לחפש גזרות נוספות? ברגע שהודיע לו משה כי המטרה היא להוציא את עם העבדים לחרות עולם, מיד נזעק פרעה ועשה הכל כדי למנוע זאת, וכי חשב משה שהתגובה לדבריו תהיה שונה?

היה עליו לבוא לגשש לקבל הכרה כנציג העבדים ולבקש הקלות ובמסלול ארוך של צעד אחרי צעד להביא להצלה. ברגע שגילה את כל הקלפים בבת אחת הרי גרם במו ידיו לתגובתו הקשה של פרעה. מדוע בא משה בתלונות לקב"ה ואמר: "ה', למה הרעותה לעם הזה ולמה זה שלחתי, ומאז באתי לדבר בשמך הרע לעם הזה" וכי מה חשב? שפרעה ישב בחיבוק ידיים ויחייך ויענה אמון? הרי רק טבעי שיחפש דרכים למנוע מעם העבדים להשתחרר.

והקב"ה עונה לו: "עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו". המילה "עתה" מלמדת כי אחרי תגובתו של פרעה הגיע זמן הגאולה. מה היה בתגובתו של פרעה, תגובה שמשה "הזמין" כשביצע את שליחותו שהחיש את הגאולה. הגאולה צריכה היתה לבוא ב"אתערותא דלתתא" כמו שנאמר "ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה".

יהודי במצרים, מצווה ליצור מאה לבנים ביום, אדם בריא מסוגל לעשות לכל היותר חמשים, ועבד חלוש ומותש שכמו אותו יהודי לא מסוגל אפילו לזה. ועתה דורשים ממנו ליצור מאה לבנים. וכי יש לו סיכוי? מדוע לא יפנה מקורות לבו בתפילה לאלוקיו שיושיעו? אבל טבע האדם שכל עוד נראה שהדבר תלוי בהשתדלותו אינו משליך יתנו אל ה', חושב הוא בלבו: אני אתאמץ, אתייגע, ואצליח ליצור את מאה הלבנים. ואכן, כשאדם מתאמץ למעלה מכוחותיו, הוא עשוי להצליח, אבל כמה זמן יעמוד בזה? הרי למחרת יבוא למקום העבודה עייף וחלוש עוד יותר. ותוך כמה ימים יהפוך לשלד חסר תועלת? על זה לא חושבים... סחט הקב"ה מפרעה עוד גזירה, שלח אליו את משה עם התוכנית האלוהית להוציא את בני ישראל ממצרים. ופרעה כצפוי, נפל במלכותו והחל לחפש עוד גזירה שטרם נגזרה. והוא מצא: לא נותנים חומרי בנין, ולעומת זאת "ומתכונת הלבנים תתנו כי לא נגרע מעבודתכם דבר" למחרת הגזרה יוצא יהודי למקום העבודה ומוצא שאין חומרי בנין, שמח וטוב לב נח היהודי כל היום ולא עושה מאומה, בלילה באים הנוגשים וגוערים בו: היכן הלבנים. אומר הוא להם: הן לא נתנו תבן! ענו לו: ומדוע לא ראית את המשך הגזרה "ומתכונת הלבנים תתנו..." היכוהו מכות רצח על שלא עמד במכסה. מי שנשאר בחיים אחרי המכות האלה, מחליט שמחר הוא יעשה לבנים ויהיה אשר יהיה, קם בבוקר, ומתחיל לקושש קש לתבן "לוקח" ממחסן חומרי בנין זה, וגונב מחצר זו ומצליח ליצור מאה לבנים. בערוב היום עומד הוא ליד טור הלבנים שיצר בלב מלא גאווה, בטוח שיקבל פרס. והנה הנוגשים באים ומכים אותו מכות רצח וזועקים: מנין גנבת תבן הרי "תבן אין ניתן לאנשים" מרים היהודי עיניו כלפי מעלה ואומר בלבו: אין מה לעשות, אם עושה אני לבנים מכים אותי ואם אני עושה לבנים מכים אותי! ובמצב זה מתקיים בו הפסוק: "אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי". וכשרואים שמשום הר לא תגיע הישועה מגיעים בהכרח למסקנה "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ". משראו שאין כל דרך לסמוך על יכולתם וכוחם, עלתה שוועתם אל האלוקים. אמר האלוקים למשה רבנו: לזה חיכיתי "עתה" תראה, עכשיו, אחרי שהבינו שרק הקב"ה יוכל להושיעם הגיע זמן גאולתם.

הגמרא אומר שבעקבות משיח כל החלומות של "ידי תושיע ליי" יתנפצו, הסדר החברתי יתנפץ המוסר האנושי יתמוטט ויהיה ברור לכולם ש"אין על מה להישען אלא על אבינו שבשמים" נדמה שאנו כבר זמן רב שם.

1. באחד ממחנות הריכוז היה גרמני מכוער ולו צלקת גדולה בפניו. הוא היה ניגש ליהודי ושואל אני יפה? אם היהודי אמר לו מרוב פחד: "כן" היה הורג אותו על ששיקא, ואם היה אומר לו "לא" היה הורג אותו על שהתחצף.

{ אז נדברו }

פרשת וארא תש"פ | עלון מספר: 450 | לסדר: "ואזכור את בריתי"

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

חשיפה!!! השגחה פרטית מפליאה!!!!

לא יאומן... הרי עכשיו התחילו דף היומי... כעת הסתיימו חגיגות סיום הש"ס... ואני כבר התחלתי להתכונן לסיומים הבאים... לסיום מסכת ברכות וסיום מסכת שבת... עשיתי חשבון קדימה... ואתה יודע מה התברר לי??? שסיום מסכת ברכות חל פחות או יותר ביום הבחירות... (כך שהגברת לא צריכה לקחת חופשה מהעבודה בשביל להתארגן לסיום של בעלה... כי יש לה את יום הבחירות...) **אבל חכה... זה לא נגמר בזה!!! שמתי לב לעוד דבר... עוד יותר מעניין:**

שהסיום של מסכת שבת?? גם יחול בדיוק בימים של הבחירות **הבאות!!!**

כן... במסכת שבת יש קנ"ח דפים... וישבתי ועשיתי חשבון שבמדינת ישראל המנהג הוא שבין בחירות לבחירות יש ממוצע של מאה ששים יום!!! (כן... תעשה חשבון... מ' ניסן ועד י"ז באלול... ומי"ז באלול עד ו' אדר... זה 160 פלוס מינוס... כל הכבוד לי שישבתי בסבלנות ועשיתי את החשבון... זה ארך לי די הרבה זמן...) **אז זה ממש מסתדר...** בבחירות הקרובות יש לנו סיום על מסכת ברכות... ובעזרה"ש עד הסיום של מסכת שבת אנחנו מסודרים עם עוד בחירות... (אה... מה יהיה עם הסיום של מסכת עירובין?? אולי אז כבר יהיה ממשלת אחדות בבחינת עירוב... ועד סיום מסכת פסחים כבר יהיה לנו עוד בחירות... בבחינת מפטירין אחר הפסח אפיקו מני...) עד כאן בדיחה!! בינינו... יש כאלו שלא כ"כ חושבים שזה בדיחה... יש סבירות גדולה שיהיו לנו בחירות גם בסיום מסכת שבת.

תכל"ס: כלפי מה הדברים אמורים??? אתה תקבע את העתיד שלך בחצי שנה הקרובה!!! אתה תקבע ורק אתה!!!

לפניך הבחירה: האם לבזבז את הזמן שלך בחודש הקרוב שוב על סקרים... ועל חילופי האשמות... ועל איחוד פה ופיצול משם... והכפשות... או בזמן הזה ללמוד את מסכת ברכות ולסיים אותה?? אתה תבחר מה אתה הולך לסיים ב' באדר... האם אתה הולך לסיים עוד מערכת בחירות מכוערת... של עשרות שעות של ברבורים וביטול תורה ופרשנויות ושטויות... או שאתה הולך לסיים את מסכת ברכות?? אתה תקבע את הגורל שלך בחצי שנה הקרובה!!! האם אתה הולך לשרוף גם את החצי שנה הבאה על הפוליטיקה הכ"כ תינוקית של המדינה... או שבסוף שנה תוכל לציין בסיפוק שסיימתי את ברכות ושבתי...

כן!! אני כעת מדבר על דף היומי!!! אמנם יש בחורים שביום יום לא צריכים ללמוד דף היומי... הם צריכים ללמוד את הגמ' של הישיבה... ללמוד יותר ביסודיות... יותר לאט... כל זה בשגרה רגילה... אבל כשיש לך עוד מערכת בחירות נושפת בעורף... ובאופן טבעי בתקופה הקרובה אתה שוב הולך לשרוף כל יום שעה מהחיים על השעמום הטוטאלי והנדוש הזה של הבחירות. **אז זכותך לקבל החלטה!!!** אני מחליט להמיר את שעת הבטלה הזו... בדף היומי!!! אני מחליט להמיר את העיון בעיתון היומי מה אמר ומי אמר... בבקאות יומיומיות בדף היומי הקדוש והטהור... שמעתי מעשה שהיה אברך אחד שניגש לסטייפלר זיע"א ושאל אותו: האם יש לחשוש שלא ללמוד דף היומי... כי זה מרגיל את האדם ללמוד בשטחיות?? הסטייפלר כעס עליו ואמר לו: ו... ו... ולקרא את העיתון היומי מידי יום ביומו? זה לא מרגיל אותך לשטחיות??

אז הנה!!! בחור יקר: מצאתי כופר... כן... בתקופה הקרובה העיתון היומי הולך לספר לך על כל איזה "כיחו וניעו" של פוליטיאי נבוב שפער את פיו... כל יום הולך להיות לך שוב את הסקרים המחמיאים והלא מחמיאים... שהפעם זה גורלי מתמיד וכו' וכו'...

ואתה תבחר!!! אתה תחרוץ את גורלך איך לחוות ולעבור את מערכות הבחירות הבאות והבלתי נגמרות... האם לחוות אותם באוירה הטהורה של הוויית דאבבי ורבא... או לחוות אותם עם מפגש יומיומי מול המידות השפלות של מקבלי ההחלטות במדינה?? **הרי שלך לפניך!!!** שני דרכים לפניך!!! אתה תבחר!!! **תשמע לי: אבל הפעם בכינות... עם כל הלב:** אני מטבעי מאוד נמשך לתאוות הניצוח... בתקופה של הבחירות מאוד איכפת לי שיהיה נצחון לחדרים... זה בוער אצלי... ככה זה בטבע שלי!!! **אבל דיו!!! יש גבול לכל תעלול!!!** אתה מסכים איתי שאם זה ימשך ככה... ויהיו עוד בחירות בפעם הרביעית ובפעם החמישית זה כבר ישעמם אותך ואתה תגיד כל טוב?? נכון?? **אז זהו!!! שאני מודיע לך שלא!!! יש לך טעות!!!** הפוליטיקאי המוצלח הזה שהצליח לתפוס את התשומת לב שלך ולרתק אותך כבר שלוש מערכות בחירות ברצף לדרמות שהוא מייצר... **אין שום סיבה בעולם** שהוא לא יצליח לעשות את זה גם בבחירות הרביעיות והחמישיות... **אני אומר לך את זה עם יד על הלב!!!** זה ברור לי כשמש!!! ולכן!!! אם אתה לא רוצה לצאת לגמרי מ"ם פ"ה ג"ימל ר"ש... אז תדפוק הרגע!!! הרגע של השולחן ותכריז כמו שאני תליתי על המקרר שלי בבית: שמואל פולק לא למכירה!!! כן... תתלה קובי לא למכירה!!! יש גבול... אני מאוד אוהב פוליטיקה... אבל תרגע... איך אומרים אצלנו... יאלה תגוון... **אני מודיע לך חד משמעית:** אם גם במערכת בחירות הזו אתה תהיה רתוק ותעקוב במתח אחרי ההתפתחויות... **יצאת קטון!!!** ואל תעשה לעצמך את זה... תמיר את זה בברכות ושבתי... תוכיח לעצמך שאתה לא השפוט הסופי של הפוליטיקה. תוכיח לעצמך שאתה מוביל!!! ואתה מחליט איך להעביר את הזמן שלך!! אין לך מושג איזה נצחון יהיה מצדך... לעמוד בסיום של מסכת שבת... ולהגיד: כן!!! יש לי פה 157 דפי גמ' בשוטנשטיין שכל דף תחליף תזונה לעיתון היומי!! שוטנשטיין אתה מתבייש ללמוד?? תתבייש שבעתיים לקרא עיתון בימים אלו...

להשתתפות
בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות
שלכם מחזקת
את ידינו...

הודעה

לאור ימי השובבי"ם, ניתן לקנות את הספר "ויבא"י

העוסק בעניינים הקשורים לימי השובבי"ם, ונותן כח ותעצומות להתמודד בענייני קדושה ושפירת העיניים

ניתן לקנות במוקדי ההפצה של גיליון זה,

לביור הנקודה הקרוב אליך:

054-8446691 052-7683095

מה היה היחס של המצריים לעם ישראל

בחצי שנה הראשונה של עשרת

המכות???

הגמ' בר"ה אומרת: שבראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים!!! כלומר: עשרת המכות אמנם התחילו כבר חצי שנה לפני כן... אבל עם ישראל המשיכו לעבוד בפרך... ורק אחרי כמה וכמה מכות שהמצריים קבלו... רק אז פסקה עבודה מאבותנו... ולכאורה זה מאוד מאוד תמוה:

איך יכול להיות שהמצרים מקבלים מכות!!!! והם מבינים שהקב"ה מכה אותם על זה שהם העבידו את ישראל בפרך ולמרות זאת הם עדיין ממשיכים להעביד את עם ישראל בפרך??? **איך אתה מסביר את זה???** הרי כבר במכת דם... על המכה הראשונה כתוב שהעשירו ישראל... זאת אומרת: כבר אז היה מפגן ברור ובהיר שהמצרים נוכחו לראות במו עיניהם איך שהקב"ה באופן מגמתי מכה אותם ולא את היהודים!!! אצלם זה דם ואצל היהודי זה מים!!!! שכונה שלימה במצרים עומדת בתור אצל ילד יהודי לקנות ממנו מים בכסף מלא... אז איך יכול להיות שהמכה עוברת והמצרי ממשיך להעביד את היהודי כאילו לא היה כלום???? הרי אתמול ראית במו עיניך שהיהודי הזה הוא בנו בכורו של הקב"ה ורק הוא יכול להביא לך מים וזה עובד רק תמורת תשלום מלא... אז איך אתה מעזי להמשיך להעביד אותו?? (אגב: הסתפקתי על דרך המליצה: מה היה קורה אם המצרי היה אמנם משלם ליהודי על כל כוס מים... אבל הוא היה קצת מנסה מתמקח עם היהודי על המחיר... וליהודי הרי יש לב טוב... ומה אכפת לו... והוא היה מוכן לתת למצרי את זה במחיר "עסקי"... רק שלושים שקל על כל כוס מים ולא מאתיים שקל... **מה היה קורה???** יתכן מאוד שזה היה ממשיך להישאר דם!!! כי הקב"ה היה עושה מחיר לצרכן!!! והוא היה מתעקש על הרווחים שמגיע לישראל... ולא נותן למצרים לשחק עם המחירים ההגונים שהקב"ה מפרגן שממכת דם יעשירו ישראל... כן... כשהמצרי היה משלם פחות מידי כסף... זה... זה לא היה עובד. אבל זה במאמר המוסגר...) אח"כ עוברים שלוש שבועות ושבו... צפרדעים מקרקרים אצל המצרים... ואילו אצל היהודים שקט... ואתה רואה את זה במו עיניך ואתה ממשיך להעביד את היהודי בפרך...?? איך זה יכול להיות??? איך אתה מסביר את החצי שנה הראשונה של עשרת המכות... שלמרות שהיו כבר ארבע או חמש מכות במשך החצי שנה הזו... שכל המצרים ראו במו עיניהם איך שהקב"ה מפלה לטובה את בניו אהוביו... בכל זאת העבודה לא הפסיקה??? איך אתה מסביר את זה???

פנימיות העניין במאמר דף 6 בגיליון זה, על דעת הכותב בלבד, ניתן להעיר להאיר לחלוק ולספור

בחור יקר!!! תפסיק לחפש אתונות... תמצא מלוכה!!!

היה פעם בחור אחד מיוחד מאוד... משכמו ולמעלה... שלא היה כמוהו!!! כן... בפירוש... הנביא מעיד עליו שלא היה כמוהו בכל ישראל... ולאותו בחור נאבדו אתונות והוא הלך לחפש אותם... וכאן מגיע הפתגם המפורסם: **חיפש אתונות ומצא מלוכה!!!** שאלו יצא לחפש את האתונות שאבדו לאביו... הוא מגיע לשמואל הנביא... ושמואל הנביא אומר לו: עזוב... עזוב אתונות... **ולאתונות האבודות לך היום שלושת הימים אל תשם את לבך להם כי נמצאו, ולמי כל זמדת ישראל הלא לך ולכל בית אביך**. בקיצור: שמואל הנביא אומר לשאול: עזוב... מה אתה מדבר על אתונות... אתה מלך... חפשת אתונות?? מצאת מלוכה... כל חמדת ישראל לך ולבית אביך... תבל לך לבזבז את הזמן על אתונות... **בפשטות זו ההבנה בפסוק הזה... מי שיש לו מושגים של מלך... לא הולך לחפש אתונות... אבל לא!!! טמונה פה עוד נקודה הרבה יותר עמוקה שנוגעת אלינו!!!**

אני אסביר את זה במשל: כשהייתי ילד... בבית שלנו היו שני חדרי ילדים... והנה יום אחד מר ונמחר אבא ואמא החליטו מאיזהו סיבה להעביר את הכונית מהחדר ילדים שלנו לחדר השני... אה... אל תשאל... איזה בכיות... הכונית נלקחה מאיתנו... הכרזנו הפגנה... מלחמת אחים פרצה... מאבק על הכונית העשוקה... ואז בסופו של קרב מתיש... סו"ס נרגעו הרוחות... והתיישבו כל המשפחה לארוחת ערב... ואז אני סיכמתי את התוצאות העגומות של אותו ערב והכרזתי בקול נוגה ומתאבל: **איבדנו את הכונית!!!** אבא שלי הסתכל עלי ואמר לי... **לא!!! אתה לא צודק...** רק אתה איבדת... אבל אנחנו לא איבדנו!!! אתה החלטת להינעל בתוך החדר שלך... כאילו רק בחדר הזה אתה גר!!! כאילו זה היחיד דיוור שלך!! וממילא ברגע שהכונית יצאה מהחדר שלך... אז מבחינתך **אבדה** הכונית!!! כי היא נלקחה מהיחיד דיוור שלך והיא נמצאה במקום אחר לגמרי... **אבל זה לא חייב להיות ככה!** כי אם רק תרצה אתה מוזמן בחפץ לב להתגורר בחווה המשותפת של המשפחה שלנו. ולהביך שכל הבית כולו משותף לכל המשפחה... גם החדר שלך וגם החדר השני... שניהם בית אחד של כולנו!!! וממילא אין פה שום **אבדה**... אלא בסה"כ העברנו את הכונית מחדר לחדר... להגיד לך שבשעתו הבנתי את דבריו והסכמתי איתו? לא בדיוק.

אבל עכ"פ זה בדיוק הסיפור עם שאול!!! שאלו בשלב זה היה אזרח פשוט!!! הצעיר באלפי ישראל! לאביו של שאול יש אחוזה קטנה בנחלת בנימין... והאתונות של אביו נאבדו... הם נאבדו מהשדה שלהם ו... והלכו למקום אחר... אם הם לא פה!!! אז הם אינם... זה נקרא **אבדה**... נכון?? **מגיע שמואל הנביא ואומר לשאול:** אתה מלך!!! אתה מלך על כל עם ישראל!!! ואם אתה מלך **אז שום דבר לא יכול להיאבד לך!!!** כי הכל שייך לך!!! מה זה משנה איפה האתונות נמצאים... איפה שהם נמצאים זה בתוך הרשות שלך...

מי יכול לאבד אתונות? אדם פרטי!!! שיש לו את האחוזה הפרטית שלו... ואם האתונות לא פה אז הם נאבדו... אבל ברגע שאתה מלך?? ברגע שמתברר שכל ארץ ישראל שייכת לך... אז לא שייך אצלך **אבדיה!!!** כי איפה שזה נמצא בגבול ישראל זה תחת הטריטוריה שלך... (רק בתור דוגמה: כשהמדינה צריכה להעביר תקציב... היא צריכה לחלק את הכסף בין כל הגופים... ברמת העקרון למדינה עצמה אין שום נ"מ לאיפה הכסף הולך... כל זמן שהכסף נמצא בתוך המדינה אז לא משנה אם הוא נמצא אצל העשירון העליון או אצל מעמד הביניים... איפה שהכסף נמצא הוא בתוך רשות המדינה!!! **למי זה משה?** לאזרח הקטן... שהוא אדם פרטי!!! אצלו מתחיל ההבדל הגדול... האם הכסף נמצא אצלו או אבד ממני כי הוא נמצא אצל השני... אבל למדינה שום דבר לא נאבד!!! הבנת את הרעיון??) זה העומק שטמון בפתגם (שאגב: אין לו מקור רשמי בחד"ל): **חיפשת אתונות מצאת מלוכה!!!** ברגע שמצאת מלוכה. אוטומטית כל האבדות נמצאות. כי איפה שהם הם ברשותך. הבנת?

לפי מה הדברים אמורים???

יש לנו כל מיני דברים שנראים כאילו נאבדים!!! יש תפילות נאבדות... התפללת הרבה זמן על משהו ופתאום הוא נפטר... יש מאמצים גדולים שהתאמצת להתגבר וטראח... פתאום נכשלת ואתה מרגיש שכל המאמץ הלך לאיבוד... יש כל מיני דברים שאנחנו משקיעים בהם ומתברר שהכל היה לחינם... ו... וכאן מגיע החינוך הקנאי שחינכו אותנו **ששום דבר בעבודת ה' לא נאבד!!!** מה זה המשפט הזה ששום דבר לא נאבד?? בעצם... מי אמר שלא? אולי כן נאבד... מה עומד מאחורי הקנאות הזו שאצל יהודי שום דבר לא נאבד???

העניין הוא כך: כל זמן שאתה סתם בן אדם... אזרח פרטי במדינה... כאן בהחלט יש פרק שלם במסכת בבא מציעא שמדבר על אבדיה!!! כן... יש לך את הרשות הנקודתית שלך... שאם משהו נאבד משם והלך למקום אחר... אז איננו... הוא נאבד!!! **אז זהו שלא!!!**

יהודי יקר: אתה לא אזרח פרטי... אתה מלך!!! אתה בן של מלך!!!!!! הקב"ה מנהל את כל כל כל העולם!!! הכל שייך לו... ממילא שום דבר לא יכול להיאבד ממך... כי איפה שזה נמצא זה ברשות של אביך שבשמים... כן... יתכן שלכל אחד מאיתנו יש כל מיני אתונות שנעלמו... ואנחנו יוצאים לחפש אותם... אנחנו מדוככים על כל מיני אבדות שאינם... ואז מגיע שמואל הנביא וטופח לנו על השכם: בחור יקר!!! אתה משכמך ולמעלה... אתה גבוה מכל העם (שמואל א' ט') תהיה גבוה!!! תתרום משכמך ולמעלה!!! תקלוט שאתה בן מלך... ואם אתה בן של הקב"ה... שום דבר לא נאבד... כי הכל שייך לקב"ה... מקסימום עבר מחדר לחדר... ואיפה שזה נמצא זה בידיים טובות של הקב"ה... שמתפח ושומר על זה ואתה תפגוש את זה בבא היום... מה הנחמה הכי גדולה שאפשר לומר לאבלים על האבדה...?? אל דאגה... גם העולם הזה וגם עולם הנשמות... שניהם חדרים בבית של הקב"ה... רק כאן זה נראה אבדה... אבל אצל הקב"ה זה כמו כונית שעברה מחדר לחדר... ואנחנו יהודים... אנחנו זוכים להיות המשפחה של אבא שבשמים... שאצלנו לא שייך אבדות!!! כי כל מעשה הכי קטן קיים!!! הוא מקסימום עובר מחדר לחדר... התפילה מקסימום שמורה לתקופה אחרת... המלחמה עולם שאתה נלחם בשביל לעשות רצון ה' היא אף פעם לא נאבדת... יתכן שהיא לא נשארת כאן... בחדר הזה... הקב"ה רוצה לקשט חדר אחר בקישוט הזה... סו"ס לכל צדיק יש ש"י עולמות... יש לקב"ה הרבה חדרים לאבזר בבית המשותף שלנו... אז תן לו!!! בחור יקר... שמואל הנביא תופס אותך בכל הכח וקורא לך: אל תתמרמר... ואל תדוש בכל מיני אתונות שנעלמו לך... תמשיך הלאה לעבוד את ה'... מתוך אמונה תמימה שהעסק תמיד בשליטה... שום דבר לא יכול להיאבד כי אין לו לאן... הכל שייך לאבינו שבשמים... ולא נותר לנו אלא לעשות כל מה שאנחנו יכולים כאן להרבות כבודו ית'...

66

היית רוצה שיהיה לך רוח הקודש?

כשהייתי ילד מאוד התחשק לי שיהיה לי רוח הקודש... אתה יודע איזה כיף זה רוח הקודש?? אני יושב בבית... ופתאום אני רואה מצגת... אני רואה מה יהיה בעוד חודש חודשיים... ואז אני רוצה לראות איפה אתה הסתובבת אתמול?? הופה... הסרט עובר אליך ואז אני מתחיל לעקוב אחריך... (מחר נפגש ואני אספר לך מה ראיתי) ואז אני רוצה לבדוק האם כדאי להשקיע ב"דורות עילית"? והופה!! מיד קופץ לי מחזה איך הולך להיראות שמה בעוד עשרים שנה... ואז אני יודע מה לענות לאנשים... כדאי או לא כדאי... **לא היית רוצה כזה רוח הקודש???**

בקיצור: כשהייתי ילד הייתי בטוח שרוח הקודש זה סוג של... שלי... של תסלח לי... **סוג של סרט!!** כל ההבדל הוא שבסרט אתה רואה רק מה **שהיה** ואילו ברוח הקודש אתה רואה גם מה **שיהיה** וגם מה שהיה... ממילא מאוד התחשק לי... תחשוב: כל לילה אני יושב רגל על רגל וצופה איפה שאני רק רוצה... קורא מחשבות של אנשים... רואה מה הולך לקרות להם... ולמחרת אני הולך ברחוב ויורה לכל הכיוונים... זורק משפטים ומותיר אנשים המומים "מאיפה הוא יודע..." אני זורק לאנשים כל מיני פקודות מוזרות ובהתחלה הם מזלזלים... ואח"כ למפרע הם מבינים כמה שצדקתי... ואז הם חוזרים אלי על ארבע... בקיצור: **שווה!!** שווה להיות בעל רוח הקודש... מאוד התחשק לי. ומכל הסיבות שבעולם...

אז זהו שלא!!! יש פה טעות אחת קטנה:

רוח הקודש זה לא מה יהיה!!!

אלא מה צריך להיות!!!

שמעת?? שמת לב לשינוי הקטן? יש לדעת **מה יהיה!!** ויש לדעת **מה צריך להיות!!!** אתה מבין מה ההבדל?? לדעת **מה יהיה** זה סוג של סרט... צפיתי בסרט וראיתי מה יהיה... ומאז יש לי מידע מה הולך להיות...

אז זהו!!! שזה לא רוח הקודש... זה אולי חלום נחמד... לא נותר לנו אלא לאחל לך חלומות נעימים... אין לזה באמת קשר לרוח הקודש...

רוח הקודש זה **קודש!!** רוח הקודש זה משהו שאמור להיות קשור איכשהו **לקדושה... אתה יודע מה זה רוח הקודש???** רוח הקודש זו תחושת שליחות עמוקה וחדורה **מה צריך להיות** בעבודת ה'!!! מה אני מוכרח לעשות!!! ולאיזה יעד אני מחייב להגיע בעבודת ה' וממילא זה גם מה שיהיה... בטוח שזה יהיה... כי אני חייב...

רוח הקודש זה כמו להבדיל **רוח** טורנדו... רוח טורנדו היא רוח מאוד מאוד חזקה ועוצמתית ולכן היא יכולה להגיע לכל מקום... ואין קיר או חומה שיכולים לעצור אותה... **אז על אותו משקל ברוח הקודש!!** רוח הקודש זה יהודי עוייבד ה' שבכל נימי נפשו הוא חושק לעשות רצון ה' באמת ובתמים... ולכן הוא איש אשר **רוח בול!!** והרוח בעירה שבו לעשות רצון ה' היא כ"כ חזקה ועוצמתית שאין שום קיר וחומה

שיכולים לעצור אותה... רוח כזו עוצמתית נקראת רוח הקודש!!! כי א"א לעצור אותה...
אני אתן לך דוגמא: לי- לדוגמא- אין רוח הקודש!!!
אתה יודע למה???

כי... כי אני דווקא רוצה ללמוד את כל התורה כולה... כן... מאוד הייתי רוצה להיות תלמיד חכם... אבל תקשיב... סו"ס אני בן אדם... כמה אני יכול ללמוד?? כככמה...?? כמה אני יכול לחזור שוב ושוב...?? תרגע... אני בן אדם... **היות זו הרוח שלי...** אז יש לי אמנם רוח!! יש לי קצת רצון ודחף ללמוד תורה אבל הרוח הרצון הזו היא לא מספיק חזקה... לא מספיק קודש למטרה... ממילא בקצב הזה לא בטוח שאני אצליח להגיע לזה...

אבל לעומת זאת למון ר' חיים קנייבסקי יש כן רוח הקודש...

אתה יודע למה?? כי בדיוק כמוני... גם הוא רוצה ללמוד את כל התורה כולה... אבל זה כ"כ חשוב לו וזה כ"כ בוער בו... ש... ש... שהוא הבהיר לעצמו בצורה שאינה משתמעת לשני פנים **שזה מה שצריך לקרות!!!** וזה מוכרח לקרות!!! והוא לקח את תמצית כוחות הנפש שיש בתוכו ומיקד אותם למטרה הזו... הוא הפעיל את כל הרוח שבו לכיוון הזה...

איך קוראים לרוח הזו?? רוח הקודש!!!!

לא... מי שנדמה לו שמון ר' חיים קנייבסקי ישב בספה וצפה ברוה"ק שהוא הולך לדעת את כל התורה... **יש לו טעות חמורה!! לא!!!** אתה יודע מה הוא כן ראה?? הוא ראה ברוח הקודש שהוא **צ ר י כ** לדעת את כל התורה!!! הוא הציב לנגד עיניו את היעד הזה כיעד קדוש... והוא החליט **שזה מוכרח לקרות!!!** ולצורך כך הוא הקדיש את כל מאוייו ואת כל נימי נפשו בשביל שזה יקרה... **והנה לך רוח הקודש!!!**

בקיצור: רוח הקודש זה לא סרט!!! זה לא שאתה רואה **מה יהיה**... אלא אתה רואה **מה צריך להיות!!!** ואם ככה רוח הקודש זה לא בהכרח משהו ששייך רק לצדיקים... **רוח הקודש זה משהו ששייך שיהיה גם אצלי ואצלך!!!** אני מכיר בחור שהיו לו המון נפילות ברוחניות וכל פעם שהוא טיפה התחזק מיד הוא שוב נפל. ואף פעם זה לא החזיק מעמד יותר מכמה ימים. אבל יום אחד הוא **צפה ברוח הקודש** שהפעם זה יהיה חיזוק יותר מתמיד וזה יחזיק מעמד יותר מתמיד... וזה באמת מה שקרה... מאותו יום הוא נכנס לחיזוק רציני שהחזיק מעמד הרבה זמן... **אתה שואל מאיפה הוא יודע???** כן... היה לו רוח הקודש...

נו... מה זה היה הרוח הקודש הזו???

הבן אדם פשוט החליט שזהו!!! **אני צ ר י כ** להיות קדוש ויהי מה!! והוא החליט את זה בכזו עוצמה!! בכזו הסכמה חזקה!!! שהוא ריכז את כל כוחות הנפש שלו בשביל להישאר קדוש... וברגע שהוא הפעיל כזו רוח חזקה לכיוון הקודש... **אז יש פה רוח הקודש!!!** לרוח הקודש כזו יש כח להבטיח ולאבטח דברים מרחוק!! לא... זה לא היה סרט... הוא לא ישב רגל על רגל וראה סרט של רוח הקודש שמעכשיו הוא

יותר לא יפול... לא!!! **זה היה דפיקה מאוד מאוד חזקה על השלחן שהייתה כרוכה בתעצומות נפש אדירים!!** והרוח העוצמתית הזו היא הייתה רוח טורנדו של קודש שיש בה בהחלט כח לאבטח ולהבטיח חיזוק לטווח ארוך...

עכשיו: אל תראה אותי ככה... גם לי יש לפעמים רוח הקודש...

אתה יודע מתי יש לי רוח הקודש?? כשאני רעב!!!

קרה לא פעם ולא פעמיים שנתקעתי באיזה חור והגעתי לשם בצורה לא מסודרת... ושכחתי לקחת איתי משהו לאכול... ובשלב מסוים נהייתי רעב... וכידוע: כש-גבר נהיה רעב העולם נעצר!!! ואז אני מודיע לאשתי חד משמעית **ש... ש... שעוד מעט אני אוכל!!!** ואז היא שואלת אותי: אבל איפה?? מה? איך?? אין פה כלום... אין פה שום חנות... אין לך עם מי לדבר?? **ואני עונה לה בבטחון גמור: אני עוד מעט הולך לאכול!!!** כי אני רעב!!! אבל לאשתי כנראה אין מספיק אמנות "צדיקים" והיא ממשיכה להטיל ספק ולשאול: מאיפה?? מאיפה אתה יודע שיהיה לך עוד מעט מה לאכול?? ואני עונה בפסקנות וברוח הקודש: אני רעב!!! ואת תראי שעוד מעט אני אוכל!!! זה עובדה!! **ויש לציין שמעולם לא טעיתי!!!!!!**

רוח ה"קודש" שמפעפת בבטן שלי כשאני רעב... מבהירה בצורה חד משמעית שאני **צריך** לאכול!!! **וכשאני צריך לאכול תסמוך עלי שזה יקרה.** מה פירוש?? זה לא שיש לי רוח הקודש או בטחון בה' שיהיה לי אוכל... לא!!! אלא היות והבטן שלי מקרקרת ותובעת את שלה ומזכירה לי שאני צריך לאכול!! מכאן ואילך **תסמוך עלי** שזה יקרה...

אתה מכיר את "רוח הקודש" מהסוג הזה??? אתה מכיר את הסיטואציות האלו שאתה מתעצבן ונעמד על שתי רגליך האחריות וברור לך שכך וכך חייב לקרות... יתהפך העולם וזה יהיה... וכשאתה מחליט ככה... זה באמת קורה... נכון או לא נכון?? מה זה?? **זה רוח!!!** רוח חזקה!!! כל מה שצריך זה רק לקחת אותה ל-**קודש!!!**

אני אתן לך עוד דוגמא: אתה מכיר את הבחורים האלו שמגיעים בלי כרטיס ליד אליהו... ויש להם **רוח הקודש** שהם יכנסו איכשהו בפנים **חה תמיד קורה... איך?? איך זה קורה???** מה... יש להם רוח הקודש???

התשובה היא: לא!!! זה לא שאותו בחור צפה ברוח קדשו שהנה... אני בתוך האולם... לא!!! הוא פשוט החליט **שזה צריך לקרות** ויהי מה!!! וכשבחור ישיבה מחליט משהו עד הסוף... זה רוח כזו עוצמתית שאף מאבטח לא יכול לבלום אותה... כשבחור מחליט שהוא רוצה לטוס לחו"ל... אף מק"ק לא יצליח לאתר אותו ולהזיז אותו מה"רוח" (שטות) הזו... מישהו **לא** מבין על מה אני מדבר? מי שלא מבין שירים את היד...

אז הנה!!! זה רוח הקודש!!!!!! מה שמאוד חשוב לנו

נקוט האי כלל בידך:

בשמים גוזרים רק מה צריך להיות!!! ברוח הקודש יודעים רק מה צריך להיות!!! האמת היא שכשקלטתי את זה מאוד התאכזבתי... **נחש למה?** כי אנחנו הרי לא אוהבים לעבוד קשה... כל פעם שנדרש ממני להזיז את עצמי... אני מחפש כל מיני שיטות קלות... שיטות עוקפות איך לדגל על העבודה העקבית היומיומית... תמיד חלמתי שמבצע חד פעמי בראש השנה יכול לסגור את העניינים... חלמתי שאם יהיה לי רוח הקודש אני אוכל לעשות כל מיני עקיפות בפס לבן כדי לחסוך עבודה בחיים... **וכעת מתברר שלא!!! אין מנוס!!! אין לאן לברוח!** יש עבודת ה'... **זה עבודה!!!** אל תחשוב שאתה יכול לברוח לאיזה צדיק... שהוא ילחש לך איזה גילויים מיוחדים ברוח הקודש ואז תוכל שוב לחזור למיטה...

אין כזה דבר! לא בבית ספרנו!!!

גם צדיק שיגיד לך משהו שרוח הקודש זה אומר שהוא יתן לך דחיפה מאוד חזקה של נחישות ועקביות בעבודת ה' בלתי מתפשרת... לא נמלט מזה... ואף צדיק ואף גילויים שמיימים לא יוכלו לחסוך לך את זה... אדרבה... הם יעמידו אותך ביתר שאת מול התפקיד שמוטל עליך...

עכשיו: כאן חשוב להדגיש שכמובן שהדברים האלו לא לגמרי שחור לבן... ברור שמצינו בכל מיני מקומות שרוח הקודש זה כן צפיה למרחקים שהצדיק רואה פיזית מה קורה במחוזות אחרים... **אבל גם אז!!!** הראיה הזו מתחילה אצלו ממקום של אחריות ותשוקה עזה לדעת מה רצון ה' כעת ומהרצון הזה הוא מקבל את הכוחות הנעלמים והראיה השמימית הזו... זה כמו שללב של אמה יש הרגשה חזקה מה טוב לילדים שלה... כי זה נורא נורא חשוב לה... ככה יש גם לנו כוחות נסתרים להשיג את מה שבאמת חשוב לנו... אנחנו מגלים את הכוחות האלו ויופיו בענייני החומר... ולא נותר לנו אלא לעשות העתק הדבק לעבודת ה'!!! לתרגם את הרוח הזו ל--קודש!!!

(לשואלים: מנין לי החידוש הגדול הזה אודות רוח הקודש?? המהלך הזה מוכח מינה וביה... לדוגמה... בפרשה הקודמת כתוב: **ותרצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו!** ואומרים דו"ל: שמרים עומדת ודואגת מה יהיה בסוף נבואתה... אני לא מבין: אם יש לה באמת נבואה שמששה יושעי את ישראל... אז מה יש למרים לדאוג?? אלא מאי?? הנבואה היא לא רק שזה מה שיהיה!!! אלא זה מה שצריך להיות!!! צריך לדאוג לאותו משהו!!! צריך להצפין אותו... צריך לבנות לו תיבה... כשתמר חוזה ברוה"ק שעתיד לצאת ממנה משיח בן דוד... מה היא אמורה לעשות?? לשמוח על הבשורה הטובה וללכת לישון... אז למה היא הופכת את העולם ויוצאת מגדרה בשביל שזה יקרה? אלא מאי?? היא ראתה ברוה"ק שזה צריך להיות!!! אז צריך לדאוג שזה יקרה... וככה זה בכל דבר... דוק ותשכח שכמעט בכל רוח"ק שהופיעה בבית המדרש... תמיד נלווה לזה תביעה מצדנו שנפעל לקדם את זה... למה?? על כרחך שהרוח הקודש לא אומרת רק מה יהיה... אלא מה צריך להיות!!!

יתכן אמנם שרוה"ק לא תשוב ויקם ומה שהצדיק ראה שיקרה אכן יקרה בסוף... אבל אם אתה לא תזיז את עצמך ותפעל למען העניין... אז רווח והצלחה יעמוד ליהודים במקום אחר... יהיה משהו! יקרה משהו! השאלה אם זה יהיה קשור אליך... או לא... לכן לא מספיק שאתה מאמין שזה יקרה... אתה צריך לדחוף את עצמך לתמונה...

אלוקים שבו לשליחות היחודית שלך בעבודת ה'... **ומהמקום הזה!!! מהרוח אלוקים הבערת הזו!!!** יש לרבה את רוח הקודש לכיון אותך מה אתה צריך!!!!!! לעשות בשליחות הפרטית שלך בעבודת ה'!!! **לא!!! לא!!! לא יהיה לבד!!!** כי הרבה לא רואה מה יהיה... זה לא מצגת שהרבה שליט"א יושב וצופה מה הולך להיות איתך... הרבה רואה מה אתה צריך לעשות בשליחות שלך... והוא מורה לך מה צריך לעשות... ואם תעשה זה אכן באמת יהיה... ואם לא תעשה... אז זה לא יהיה... לא!!! יש הרבה יהודים שהרבה שליט"א ברוח קדשו אמר להם לאן שהם צריכים להגיע... אבל הם ויתרו... הם נשארנו במיטה... לא רצו לעבוד... נו... זה קרה? לא!!! זה לא קרה!!! זה היה צריך לקרות ולא קרה...

אגב: אותו דבר בראש השנה... כולנו יודעים שבראש השנה נגזר מה יהיה!!! **אבל זה לא מדויק!!!** לא נגזר מה יהיה... אלא מה צריך להיות!!! **לדוגמה:** שנה שעברה היה לי ריפיון בלימוד... ובר"ה האחרון התפללתי עם כל הלב שאני אשב ואלמד... וה' אכן גזר שהשנה אני באמת אשב אלמד... נו... אם באמת נגזר בשמים שאני אלמד... אז בשביל מה אני צריך להתאמץ ללמוד... הרי נגזר בלאו הכי שאני אלמד?? (השאלה הזו אולי קצת מזכירה את השאלה של ידיעה ובחירה. אבל לא. זו שאלה יותר נקודתית.)

מה התשובה??? בר"ה לא נגזר שתלמד!!! נגזר שאתה צריך ללמוד!!!

ברגע שהתפללת לה' עם כל הלב שאתה רוצה ללמוד... וה' קיבל את התפילה שלך... אז הקב"ה גזר שהשנה צריך לתת לך ללמוד!!! הקב"ה אסף את כל מקבלי ההחלטות... את כל המלאכים שאחראים על כל השיברים השונים של העולם הזה... והודיע להם חד משמעית: יענקי שלי התפלל שהוא רוצה ללמוד זה אושר!!! **כעת זה צריך לקרות!!!** לכן... אתה- המלאך שממונה על השפעת... תתרחק מיענקי שלי... השנה לא תהיה לו שפעת... כי הוא צריך ללמוד!!! ואתה- המלאך שממונה על נידודי שינה (וחברי חדר לא סימפטיים) זוז לצד... למה? יענקי צריך ללמוד! אל תפריע לו... ואתה המלאך שממונה על הריכוז... תתן למוטי שלי מנה גדושה של דופמין למוח... כי צריך לאפשר לו ללמוד השנה!!! בקיצור: ברגע שנגזר שאתה תלמד השנה... זה עדיין לא אומר שזה מה שיהיה! אלא זה מה שצריך להיות! הקב"ה מצידו דואג לספק לך את הנתונים ואת התקציבים הנדרשים בשביל שזה יקרה... כי זה צריך להיות!!!

דא עקא!!! שאתה משום מה בחרת להישאר במיטה... אחרי ר"ה משום מה החלטת שלא מתחשק לך להזיז את עצמך ולא נכנסת לבית מדרש... נו... אז נראה לך שתשב ותלמד השנה??

לא!!! אה... איך יכול להיות?? הרי נגזר!!! נגזר שאני כן אלמד??

לא!!! לא נגזר שאתה תלמד! נגזר שאתה צריך ללמוד!!! נגזר שזה מה שצריך לקרות בהתאם לבקשה שלך שהתקבלה בשמים... אבל אם אתה בעצמך לא רוצה... זה עניין שלך...

ומאוד בווער לנו וברור לנו שזה צריך לקרות... בדרך כלל זה קורה... יש לנו מספיק רוח חזקה להניע קדימה ולהשיג את מה שאנו מאוד רוצים.

כל מה שנותר לנו זה לקחת את הרוח הזו ל--קודש! רוח הקודש!

שאם כבר יש לך כזו רוח עוצמתית... שהיא תהיה **רוח הקודש!!!**

אתה בחור יקר... שהיה לך "רוח הקודש" שאתה תצליח להיכנס ליד אליהו בלי כרטיס... שתדע לך שאני ממש לא הייתי מופתע מהרוח הקודש שהייתה לך שתצליח... כי אני מכיר אותך... ויש לך עוצמות ויכולות... יש לך רוח עוצמתית... וכשהרוח הזו מנווטת עם כל הכח לשערי יד אליהו... זה קרה!!! אבל כשזה מגיע לכל מיני התמודדויות בלימוד או בקדושה אתה מגיע אלי מפורק לגמרי ולא מאמין בעצמך בגרוש... למה???

קח!! קח את אותה רוח אדירה שהייתה לך לבקוע את שערי יד אליהו! תקח את הרוח הזו לקודש!!! ועם רוח הקודש אתה תצליח להתגבר על כל החומות... ולהתעלות מעל כל הגלים שעוברים עליך... רוח הקודש!

בקיצור: רוח הקודש זה על אותו משקל של להבדיל- **חט שטות!!!** חז"ל אומרים: אין אדם עובר עבירה א"כ נכנסה בו רוח שטות! למה?? כי חז"ל ידעו שיהודי בסה"כ לא רוצה לעבור על רצון ה'... ואין שום סיבה הגיונית שיהודי יעבור עבירה... נו... אז למה בכל זאת אנחנו עושים עבירות?? אומרים דו"ל: מוכרח להיות שמגיעה רוח מאוד חזקה!!! רוח של שטות... רוח שאומרת אני צריך את זה! אני מחייב את זה! אין מצב... אני לא יכול בלי זה... והרוח שטות הזו מגיעה עם כל העוצמה ומזיזה את היידישקייט שלנו לצד ומחטיאה אותנו... **אם ככה: אז על אותו משקל: זה בדיוק העניין של רוח הקודש!!!**

אני מאוד רוצה לשמור על עצמי ולהיות קדוש ונאמן לה'... אבל קשה לי... יש לי כל הזמן ניסיונות... אז מה אני אעשה? אין אני אצליח כן להתגבר?? מה התשובה?? פשוט מאוד: הרי אין עשית עבירה?? **עם רוח שטות!!!** הגיע פתאום רוח מאוד חזקה של שטות והעפיעה את היראת שמים שלך על טי... **אז תעשה אותו דבר אבל לכוון ההפוך!!!** כמו שהרוח הזויה אותך שמאלה!!! כעת קח איתך רוח הקודש... ותחליט שאני צריך להיות טוב! אני מחייב להיות טוב! ואין מממנעב שלא... ואז הרוח הקודש הזו תעף אותך עם העוצמה עד השמים ותשמור עליך בקדושה שלא תפול...

ידידי החסיד: אתה מגיע לרבה שליט"א בהתבטלות גמורה שיגיד לך מה צריך לעשות מתוך אמונה שהרבה שליט"א צופה ברוה"ק מה יהיה...

סליחה על האליטווישע קשיא: אם הרבה באמת רואה ברוח הקודש מה יהיה... אז למה הוא אומר לך שתעשה?? בשביל מה בכלל צריך אותה שתעשה?? הרי זה יהיה בלאו הכי... שהרי הרבה ראה ברוה"ק שזה יהיה... אז זה יהיה בין תעשה ובין לא? אה... **מה התשובה???** כשהרבה רואה ברוח הקודש... הוא לא רואה מה יהיה!!! **הוא רואה מה צריך להיות!!!** הרבה שליט"א הוא איש אשר רוח אלוקים בו!!! הוא המלאך אלוקים שעומד מעליך ותפקידו לקחת אחריות על הרחוניות שלך... ולכוין אותך עם הרוח

חיזוק של תחילת זמן וריפיון של אמצע זמן בביהמ"ד של החברים...

שבת מברכים שבט!!! אצלנו במשפחה השבת הזו... היא שבת התאחדות!!! כבר שלושים שנה שבשבת הזו סבא קורא לכולם לזבח משפחה... כל המשפחה המורחבת נטהרים ועולים לירושלים... סבא ביום ששי מקריב ארבעה כבשים... כבש אחד תודה!!! והשאר שלמים... כולם מגיעים כבר ביום חמישי... היולדות מקריבות את הקינים שלהם... (מי שצריך להקריב קרבן חטאת... הולך בשקט ומקריב... אף אחד לא צריך לדעת...) וביום ששי... משעה 12.00 בצהריים... יש כבר טועמיה!!! כל אחד מקבל חתיכת בשר לא גדולה של שלמים... ובליל שבת דבר ראשון אוכלים את התודה... כי זמן אכילתה הוא עד חצות ליל שבת... וככה יושבים אל תוך הלילה ושרים... בקשות... כל אחד נעמד בתורה ומספר את כל החסדים והטובות שהקב"ה עשה איתו בשנה האחרונה... גם יין של מעשר שני נשפך שם כמים... וככה יושבים ואוכלים בשר שלמים כל הלילה...

ככה זה כל שנה!!! כבר שנים!!! כל המשפחה מחכה בכיליון עיניים לתאריך הזה... השבת הזו מגבשת את כל המשפחה ולא סתם אלא בחיק השכינה... ברוממות ובשמחה ש... ש... שהלא למשמע אוזן דאבה נפשנו... כמובן שלפעמים התאריך קצת זז... לדוגמא: שנה שעברה דודה צילה ילדה בת בתחילת חודש חשוון... והשבת התאחדות יצאה בסה"כ יומיים לפני יום שמונים שזה מלאת שלה... ככה מקרה סבא מתחשב והוא דחה את זה לשבוע הבא... אבל בסה"כ זה עקרונות!!! לסבא יש עקרון דווקא בתקופה הזו לעשות את זבח משפחה... הוא לא מוכן להזיז את התאריך... ולמה??? מה יש לסבא בתאריך הזה?!

אז סבא לא מסתיר את כוונותיו!!! הוא אמר לנו בפירוש שיש לו סיבה מגמתית למה הוא עושה את זה... פשוט מאוד... כדי שיהיה לנו איזה תחנת ריענון של טהרה באמצע החורף...

אני אתן לך קצת רקע: בכל עיר יש שתי בתי כנסיות!!! יש בית כנסת של הפרושים והטהורים... אלו שאוכלים חולין בטהרה ונזהרים להיטהר מטומאתם... ויש בית כנסת של עמך... של היהודים שטמאים בטומאת מת ולא נזהרים... עכשיו: איפה יש יותר מתפללים?? בית הכנסת של הפרושים או של העמך??? מה התשובה??? תלוי מתי!!! זה נראה בדיוק כמו תחילת זמן חורף בישיבות וסוף זמן חורף... איך זה בישיבה?? בתחילת הזמן כולם מגיעים עם כל המרץ... בהתחלה הבית מדרש מפוצץ בתפוסה מלאה... כולם לומדים בהתמדה... ואז לאט לאט זה יורד... זה נעלם... זה הולך לחיזוק... זה מתחלת... וככה לאט ובהדרגה הבית מדרש הולך ונחלש... הולך ומתרוקן... עד שהזמן נגמר... (הזמן אף פעם לא נגמר... הזמן נגמגמו)

אז בדיוק אותו דבר כאן: לקראת חג הסוכות כל עם ישראל נטהר ועלו לרגל... כולם טהורים... כולם בחיזוק... והנה... נגמר שמיני עצרת... כולם חוזרים הבייתה!!! כעת כולם עדיין טהורים... כולם רוצים להתחיל את השנה טוב... ממילא בתחילת חודש חשוון הבית מדרש של הפרושים מפוצץ עד אפס מקום!!! לעומת זאת הבית מדרש של העמך ממש ריק... יש שם בקושי מניין... שרוב המנין זה החברא קדישא המקומית שהם היו מוכרחים להישאר טמאים גם בחג... בקיצור: הבית מדרש של הפרושים בתחילת חודש חשוון נראה בדיוק כמו תחילת זמן חורף בישיבה!!! שטייגן... כולם טהורים... כולם עם רצון טוב להמשיך ככה... ואז עובר שבוע... שבועיים... ואני לא צריך להגיד לך מה קורה... כמו שלשמור על סדרי הישיבה קשה אז לשמור על טהרה ולאכול חולין בטהרה זה לא מהדברים הפשוטים... ולאט לאט העומס מתחיל לרדת... אחרי שבועיים כבר יש יותר משלושים אנשים בבית כנסת של העמך... ונהיה קצת יותר מקום בבית המדרש של הפרושים... אבל עדיין זה בדיוק באמצע העונה של הגתות והבדדים... ואז צריך להיות טהורים... אז לכן בחודש חשוון עדיין יש מצב בבית מדרש של הפרושים... ואז יש איזה לוויה של יהודי מבוגר... ומתעורר צורך של נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן... ואז החברא קדישא נאלצת לבקש מיהודים שיסכימו לעשות חסד של אמת ולהיטמא... ואתה מבין לבד שלמרב האבסורד דווקא העוייבים האלו שמאוד חשוב להם לאכול חולין בטהרה... הם גם יותר טובים כולם בבין אדם לחברו... ממילא בסופו של דבר אנשי חברא קדישא פונים לבית המדרש של הפרושים ולא של העמך... ואז בבת אחת עוד עשרים אנשים יצאו מהבית מדרש של הפרושים... נו... ועכשיו להתחיל להיטהר??? ולספור שבעה ימים?? והזאת ג' וז'?? וכל זה בשביל שעוד חודש שוב יבקשו ממנו לבא??? עזוב... בדרך כלל מי שיוצא מבית המדרש של הפרושים בשביל להתנדב בחברא קדישא... זה... זה שלא על מנת לחזור בחורף הקרוב!!! ממילא... לפני שהוא יוצא... הוא נפרד מהבית מדרש של הפרושים... נותן נשיקה לארון הקודש... יתכן שגם כמה דמעות של צער וזלגות בזוית עיניו... זה בהחלט הקרבה!! אבל בשביל זה... זה נקרא חסד של אמת... אותו אחד אוסף את כל החפצים שלו... את הסידור ואת המגבת... ואומר שלום יפה... לחזור לכאן אני אחזור רק בתהליך הטהרה הבא לקראת פסח וככה הוא יוצא ללוויה... וזה מה שקורה לכל אחד!!! כולם מתחילים את החורף בבית המדרש של החברים... אבל איכשהו... בשלב מסוים הם מוצאים את עצמם עוברים לבית מדרש של העמך... יש כאלו שמחזיקים מעמד עד תחילת כסליו... יש כאלו שמחזיקים מעמד עד אחרי חנוכה וזה מאוד יפה... אבל פחות או יותר באמצע סבת... זהו... כבר כמעט כולם הרימו ידיים וערקו לבית מדרש העממי... ובחודש שבט הבית מדרש של הפרושים נהיה כבר דליל דליל... יש שם בקושי מנין של עשרה בטלנים!!! (ובאמצע חודש שבט זה מגיע לשלב כזה... שצריך לפתוח להם חדר מיוחד שפרץ במילואו לבית מדרש העממי כדי שהם יוכלו להתפלל במנין)

ואז לקראת פורים... שוב מתחילה התעוררות... מתחילים להיות השבתות של "כלה"!!! רבי אליעזר מתחיל לדרוש... ופרשת פרה מתקרבת... ואז כולם שוב מתחילים להיטהר... ושוב בית המדרש של הפרושים מתעורר לחיים... שוב הוא מתחיל להתמלאות בהדרגתיות... ואז!!! אז הרב צריך להתחיל לשנן לציבור שוב את כל הלכות טומאה וטהרה... כי... כי תחשוב... רוב הציבור כבר שלושה חודשים בכלל לא בעניין... רוב הציבור טמאי מתים כבר כמה חודשים והם שכחו את כל הזהירות הנדרשות... ואז צריך להחיות את הכל מחדש... צריך עוד פעם לשנן את כל סדר טהרות... ו... ואת זה סבא לא אוהב!!! מזה סבא שלנו מסתייג!!!

סבא שלנו מאוד מאוד לא אוצו מההפסקה המידי ארוכה הזו!!! שפתאום באמצע החורף... יש לך כמה חודשים בשביל לשכוח את כל ההלכות החמורות של טהרה... ואז שוב לעשות תחיית המתים... בשביל זה מה עשה סבא??? שוב זה לא יש לנו זבח משפחה בזמן הכי תקועו!!!! בסוף חודש סבת... כן... בכוונה... כעת שכולם כבר טמאים... כולכם כבר נמצאים באמצע השגרה האפורה של השנה... פתאום טהרה את עצמכם... תפגשו שוב את כל הלכות אכילת חולין בטהרה... כדי שלא יהיה לכם הפסקה יותר מידי גדולה!!! ויש לציין שכמה שזה קשה... אבל זה מאוד טוב!!! כי תחשוב... השנה הצלחתי איכשהו לשמור את עצמי בטהרה עד תחילת חודש כסליו... ומאז אני טמא... אבל לא עבר חודש וחצי! והנה... אני שוב פעם נטהר... ושוב חוזר לבית המדרש של הפרושים... ואז כבר יש לי רק חודש ימים עד על הטהרה הבא של פרשת פרה... תחשוב על חבר שלי... שרק באמצע חודש אדר הוא יוציא את המקווה מהביידים ויצטרף להיזכר שיש ראשון ושני לטומאה... עכ"פ זה בהחלט תחנת ריענון באמצע החורף!!! בא נלמד גם אנחנו מסבא... וגם אנחנו בחודש שבט... נחליט שאנחנו מתחילים זמן חדש ורענן... מתחילים שוב לימוד תורה בטהרה עם כל הברנץ...

"למען לא נבוש..." מושגים בסיסיים בהלכה.

שלום עליכם!!! מה נשמע... איד אתה מרגיש???

השאלה המנוממת הזו בדרך כלל מצטיירת אצלנו עלינו כמשהו נימוסי או טאקטי מרגידי... או אפילו נחמד... אבל לא יותר מזה!!! אבל אם קצת תניין ברברי חז"ל ובפרט בתחילת מסכת ברכות שהרבה יהודים התחילו... תיווכח לראות שהז"ל התייחסו לנושא הזה ממש בכובד ראש... יש סוגיה שלימה בגמ' באיזה מקומות מותר להפסיק בברכות ק"ש כדי לשאול מפני הכבוד או להשיב שלום לכל אדם... ואפילו אדם הכי פשוט בעולם... שאני לא מפחד וגם לא צריך לכבד אותו... אם הוא שאל בשלומי בין יוצר המאורות לברכת אהבה רבה... מעיקר הדין מותר לי להשיב לו שלום!!! אתה קולט?? (למעשה המ"ב אומר שהיום לא נהגו אבל ברמת העקרון...) והגמ' גם מוסיפה ואומרת יותר מזה: (ברכות א:); כל שיועד בחיבורו שרגיל לומר לו שלום יקדים לו שלום... ואם נתן לו ולא החזיר לו נקרא גזלן!!! כתוב כאן: שאם מיישהו דורש בשלומי ולא מתחשק לי להיות נחמד אליו... או אין לי סבלנות אליו... אין כזה דבר!!! נקרא גזלן... כן... אני מוכרח ומוחיב להתייחס ולענות לכל אדם שדורש בשלומי!!!

ונעת מתעוררת השאלה שמתבקשת מאלה: מה קורה בפלאפון??? הרי כיום עיקר התקשורת הבין אנושית היא בפלאפון... והנה מיישהו מתקשר אלי לדרוש בשלומי... ו... ולא מתחשק לי לענות לו... האם זה גם בכלל "ואם נתן לו ולא החזיר לו נקרא גזלן"???

לא יודע לענות על השאלה הזו... שאלתי כמה ת"ח והתשובות היו די מפתיעות... בא נשאר את זה לכם קוראים יקרים... תתמודדו עם זה... (לאורה... על פניו... במושכל ראשון די ברור לי שבפלאפון אדם לא חייב... ולמה לא??? כ... כי לפי הכתוב יש לי משהו: אני אדם ישר! מעולם לא נגנתי ולא גזלתי ולא נעתי במה שלא שייך לי... והנה... יום אחד אדם זה הופיע והתחיל לשאול בשלומי... אבל לא סתם... עם אקרה שלום... תומר לך... אתה חייב להשיב לי שלום... כי אם לא אתה גזלן!!! סליחה: אני חייב לך משהו? לקחתי לך משהו? מה אני אשם שאתה החלטת לדרוש בשלומי? וכי בגלל שאתה דורש בשלומי... אתה יכול להכניס לי בכח גיילה לתוך הפה שלי שלא ענה לך שלום?? מה ההיגיון בזה?? מה התשובה?? לא!! זה לא הוא!! אותו אדם שדורש בשלומי הוא לא יכול לחייב אותי לענות לו שלום!! אלא מי? הנחמת הישוב מחייבת אותי!!! היות ואני אדם מן הישוב... חי בין אנשים... אז כמו שאני מחויב ח"מ להשתתף בהוצאות של צרכי העיר... ככה אני מחויב ליחס אנוש נורמליים שבין אנשים!!! אני לא יכול להסתובב בין אנשים שבאופן נורמלי דורשים בשלומי ואני כמו בור בה"ר... מבוה אולם ולא עונה להם במופגן... זה מפגע בתאורת!!! לכן אני מחויב לענות שלום מחויבי רשות הרבים!!! אה... אתה לא רוצה?? לא מתאים לך לענות יפה

שלום לאנשים?? אתה לא חייב... אבל תברח למדבר... תכנס הבייתה ותנעל את עצמך מבפנים... שם זה רשות היחיד... שם אף אחד לא יכול להכריח אותך לענות שלום או לעשות משהו שאתה לא רוצה... כלומר: כשאני מסתובב ברחוב... אני מחויב לסביבה... אבל להגיד שאני מחויב לענות לכל חיוג שחודר לרשות הפרטית שלי?? להגיד שאנשים מבחוץ יכולים לקבוע לי את הסדר יום ולהכריח אותי לענות... ואם מיישהו החליט להתקשר... אני כבר מחויב לכבד את זמני כשבשילוב?? לאורה די בחור לי שלא!!! אבל אל תסמך עלי... אני אומר את זה נטו משיקול דעת אישי... ואני יודע שיש כאלו שטוענים אחרת... עכ"פ גם אם אני צודק זה רק בפלאפון!!! אבל ברחוב כן... בפירוש כן!!! יש חיוב גמור לענות שלום ליהודי שדורש בשלומי!!! וזה ממש מדינאי!!! ואם הוא רגיל לדרוש בשלומך... אז אתה מחויב גם להשיב לפתוח ולהקדים לדרוש בשלומו...

עכשיו: יש עוד הנגהה שלא כ"כ יודעים אותה!!! המ"ב בסי' ק"י (סקכ"ח): "נוהגין ליטול רשות מהגדולים ומתברכים כשהולכים בדרך" (כך רואים בסוף פירוק היה קורא "כי הווי מפתירי רבנן מבי רב אסי הווי אמרי וכו'") בקיצור: מן הראוי... שבחור ישיבה לפני שהוא יוצא לשבת הבייתה שיטול שלום מרבו... (אני יודע שיש בחורים שמחויבים... שתהיה בריא... מני ליטול רשות? אני בישיבה של 1000 בחורים... אף אחד לא יודע זו היא שיבה זו היא כיהא... אבל היא היא!!! הדין התקנה! אתה מוכרח למצא איזה רב שכן ידע שהלכת וחרות... אם אתה נמצא במקום שדוגל במשטר עצמי ואין לך מושג שעומד לך על הראש... או אדרבה... אתה תקח לעצמך מיישהו שתעמיד אותו על הראש שלך... קח לעצמך "שמעני בן גרא" שיעמיד אותך במקום... משטר עצמי זה לא הפקרות עצמית... זה בגרות שאני מעצמי מעמיד אדם גדול עלי... ואכמ"ל.....)

נוער בסיכון!!! אולי גם אנחנו בסיווג הזה...

איברהים מצד עצמו... ממכת דם ואילך... זהו... **הוא קיבל את שוק חיינו!!!** הוא קלט בבת אחת עם מי יש לו עסק... ומאז הוא התחיל לכבד את חצרון העבד... כן... העבד הנרצע הזה... שעד היום המצרי השפיל אותו וביזה אותו... ביום אחד בהיר המצרי קלט שעומד לפניו בנו יחידו של הקב"ה... שאלוקים מוכן לשדד את כל העולם בשבילו ולא נותר לי אלא לכרוע לו ברך ולהתחנן לפניו... שיזכור אותי במכת בכורות המצריים מצד עצמם... ממכת דם ואילך הפסיקו להעביד את ישראל...

אבל!!! עם ישראל בעצמם ???

הם!!! הם הסתייגו מהמהלך החדש!!! הם אלו שלקחו עשר צעדים אחורה ופחדו להפסיק להיות עבדים... המצרי מצידו משחרר אותך הרגע... המצרי מצידו מתחיל לכבד אותך... בא... קח... מה שאתה רוצה... **אבל כעת אני יהודי!!! אני זה שמסתייג!!!** ההסתייגות מגיעה דווקא ממני... אני מפחד להכיר ולהודות במציאות ובמפנה החדשה שנפלה עלי פתאום... **למה??? אני אסביר לך למה:** כיום... כשאנחנו קוראים בתורה על משה רבינו שנותן מכות למצריים... אנחנו מסתכלים על זה בשעשוע... אנחנו בעיני רוחנו מרגישים בעיני רוחנו תחושה של מרד בני מיעוטים כן... מגיע להם... יופי... שיסבלו קצת... שישחררו אותנו... **אבל זה לא נכון!!!** אל תשכח שכשמשא רבינו היכה את המצריים... המכה הזו הייתה מכוונת לא פחות כלפי עם ישראל בעצמם!!!

אמנם את המכה עצמה המצרים היו מקבלים... אבל **את המשמעות של המכה???** זה היה מכוון לעם ישראל!!! וזה פסוקים מפורשים בתורה שחוזרים על עצמם כמה וכמה פעמים בפרשיות האלו... ולמען תספר... אתה אשר התעללתי במצרים... **ו--ידעתם כי אני ה'!!!** מה כתוב כאן??? שאת המכה עצמה אני אמנם אתן למצרים... אבל המשמעות של המכה??? **היא מכוונת אליכם!!!** עיקר המטרה של המכה זה וידעתם כי אני ה'!!! שאתם תפנימו שאני קורא לכם לקבל אותי...

המצרי קיבל מכה... כאב לו... צעק איי... והמשיך הלאה... לכוננות ספיגה של המכה הבאה... אבל היהודי שראה את המכה שהמצרי קיבל... היהודי קיבל פה מסר מאבא שבשמים... מסר אוהב שאומר: בני היקר!!! הגיע הזמן שתפנים שעד היום היית חי בבוץ... בא... תתכונן לצאת ממ"ט שערי טומאה... תתכונן ללכת אחרי בארץ לא זרועה... **והמסר הזה הוא תובעני וקשה!!! אוהו קשה...** המצרי עוד איכשהו... אמנם עדיין יש לו צפצופים באוזניים המצפרדעים... אבל אני היהודי??? לי יש צפצופים בלב... אני מרגיש שמשוה מתחיל להתערער במוסכמות המקובעות שלי... אני פתאום קולט שאבא שבשמים רוצה שאני אפרד מכל מיני דברים שאני דבוק וכוךר אחריהם ככלל... פעם עוד איכשהו... הייתי מחובר לרשת של מצרים ברמה של כ"א שערי טומאה... אבל במצרים עושים כל הזמן "שטייגן" של טומאה... כל תקופה נוספת שאתה שקוע בבוץ אתה טובע יותר ומכור עוד יותר לרשת של מצרים... וכעת אני כבר אוזח בל"ח שערי טומאה... ואני כל הזמן שוקע בזה יותר... וזה רק מעמיק אצלי יותר ויותר... **בדיוק עכשיו!!!** כשאני כ"כ עמוק בפנים... בדיוק עכשיו הקב"ה פונה אלי ומסמן לי את הדרך החוצה... **זה קשה!!! נורא קשה!**

ואז מגיעה מכת כינים!!! המצריים מתגרדים... סובלים... ואני היהודי??? שום דבר!! הכל טוב!! הכל יפה... **אבל איפה... כל הלילה אני מתהפך במיטה...** לא... לא מהתגרדות... לא מגרד לי בראש... **מגרד לי בנשמה...** כי רק בימים האחרונים נחשפתי לעוד אפליקציה חדשה שהכניסה אותי כבר למ"ג שערי טומאה... והקב"ה **בדיוק עכשיו** מושך אותי מהכיוון ההפוך לגמרי ופונה אלי וקורא לי: יענקלה שלי... אתה רואה איך שאני **מפלה אותך לטובה!!!** אתה רואה אלי אני עושה הפרדה הרמטית בינך למצריים??? להם אני נותן מכות ולך לא!!! נו... אז בא אל... **ולא... לא רוצה...** בשלב הזה אני לא רוצה להיות שונה מהמצריים... הפניה הזו מצידו של הקב"ה **קורעעת אותי מבפנים!!!** אני רוצה שתבין: לאורך כל עשרת המכות הקב"ה העביר לעם ישראל מסר אחד ויחיד לאורך כל הדרך... המסר הוא **שיש הפרדה!!!! יש לחלק בין המצרי ליהודי!!! יש ביניהם הבדל!!!** ואתה מבין לבד שהמסר הזה **לא מתחיל ונגמר** בזה שלמצרי יש כינים ולי לא... **זה לא מתחיל ונגמר** בזה שלמצרי יש צפרדעים ולי לא... **לאוו!!! זה אומר משוה הרבה יותר משמעות!!!** זה אומר שהמצרי יכול להמשיך לנבור כמו צפרדע ברפש... ו... ואילו אני צריך להיות בן מלך... המצרי יכול להמשיך לחיות בביוב... ואני הוא בנו הנסיך של הקב"ה... **וקשה לי לקבל את הפניה התובענית הזו!!!** עכשיו שלא תבין לא נכון... הקב"ה מעביר לי את המסר הזה בצורה הכי מתוקה ואוהבת שיכולה להיות... הוא מגיש לי את זה עם המון פרגון... לא אבא אל... המון לפי המון אהבה... אבל בשלב הזה אני דוחה את האהבה הזו בשתי ידיים... אני חושש ממנה...

אוי אוי אוי... האם אתה טיפ טיפה מכיר את המושג של "נוער בסיכון"? אחד מהמאפיינים של נוער בסיכון שהוא דוחה חום ואהבה... כשסו"ס מגיע אדם טוב שאכפת לו והוא באמת לדאוג לו ורוצה להעניק לו חום ואהבה שכ"כ כ"כ חסרים לו מהילדות... התגובה הראשונה של הנוער בסיכון היא דחייה מפוחדת בשני ידיים! לא!!! לא רוצה!! עוזב אותי... לך מפה... תן לי להישאר ככה... אל תכניס אותי למערכת של מחויבויות של קשר נפשי... אל תכניס אותי למסגרת של טאקט... אני רוצה להישאר חסר גבולות... **זה כמובן מאוד מטעה!!!** כי יש פה נער אומלל... נפש פצועה שמשוועת לחום ואהבה... וזה לא סתירה שבשלב הראשוני הוא דוחה אותה בחרדתיות!!! הוא מפחד מהאהבה הזו... ואפשר להבין אותו... (אין כאן המקום להיכנס לנושא הכ"כ מורכב הזה) כשהקב"ה מתחיל להרעיק חום ואהבה על עם ישראל באמצעות מכות שהוא נותן למצריים... **עם ישראל בהתחלה לא מגיבים יפה!!!** הם מגיבים בבהלה ובדחיה!!! הם מתעקשים להמשיך לעסקים כרגיל **ולא להפסיק לעבוד...** המצרי מצידו כבר לא מעיז להעביד את היהודי... המצרי כבר קלט על בשרו מה זה כח של יהודי... אבל **היהודי בעצמו** מתעקש להמשיך לעבוד את המצרי בהכחשה מוחלטת... לא... קבל ביטול... לא היה כלום... אני ממשיך להיות עבד שלך... כן... מה אתה צריך??? חומי... לבנים... עבודה בשדה... מה שתרצה תקבל... רק אל תכבד אותי... רק אל תגיד לי עד כמה שאני חשוב... עד כמה שאני בן של הקב"ה... לא... עבדא בהפקירא נחא ליה... אל תגיד לי שהקב"ה אוהב אותי יותר ממך... **אתה קולט את זה???**

עשרת המכות זה היה סוג של חיבוט הקבר!!!

אתה יודע מה זה חיבוט הקבר??? כלונו יודעים שחיבוט הקבר זה אחד מהעונשים הקשים שאדם עובר אחרי פטירתו... אבל אליבא דאמת זה בכלל לא עונש... חיבוט הקבר זה בסה"כ **פעולה של הפרדה!!!!** היות והנשמה הטהורה הייתה דבוקה לגוף העכור... וכעת הגיע הזמן שלה סו"ס להיגאל מהגוף... **אז כעת צריך פשוט להפריד ביניהם!!!** צריך לנסר את הנשמה מהגוף... הפעולה הזו לא אמורה להיות משוה קשה!!! אדרבה... בשביל הנשמה זה גאולה... **נו... אז למה בכל זאת חיבוט הקבר זה דבר כ"כ נוראי בשביל הנשמה???** כ"כ... כ"כ... כי סו"ס במשך השנים הנשמה נדבקה בגוף... והיא הושפעה ממנו... והיא כעת באמת מחוברת לגוף בלב ונפש... וממילא כעת באמת קשה לה להתנתק מהגוף... חיבוט הקבר זה לא עונש זה בסה"כ קריאה אוהבת משהו שבשמים לנשמה... כואי אלי... תתנתק מהגוף... בואי תבאחי איתי... תהיי צרורה בצרור לחיים... אבל לנשמה הצעד הזה קקקקשה... (אין צורך להסביר את זה... זה הדבר הכי מובן בעולם... וכי אם מישהו יציע לך הרגע למוות... אתה מסכים?? למה לא?? כ"כ... כי אני מחובר לחיים... גם הנשמה שלך לא מסכימה... הנה לך בחינה של חיבוט הקבר)... **על אותו משקל ביציאת מצרים!!!**

בכל אחד מעשרת המכות הקב"ה מנער את המצרי מהיהודי... מפריד... מפריד ביניהם... הקב"ה מתעלל במצרי כדי לנסר אותו מהיהודי... לא!!! אתה והיהודי לא קשורים... אתה תקבל מכות והיהודי לא... אתה תקבל חושך וליהודי יהיה אור... בכל מכה כזו אבא שבשמים פונה ליהודי... בא... בני היקר... בא אלי... תעזוב את המצרי ותתאחד איתי... הפניה הזו נעשית תוך כדי מפגן הכי עוצמתי של גילויי חיבה מצד הקב"ה...

אבל עם כל החיבה שבזה... **זה קשה!!! זה חיבוט הקבר!!!** אל תשכח שאני עבד... אני שקוע במ"ט שערי טומאה... אני מחובר למצרים בכל נימי נפשי... וכל מכה שהקב"ה חובט במצרים... **הוא כאילו חובט בי** ומנסה עוד פעם להפריד אותי מהגוי... ו... וקשה לי לקבל את הפרדה הזו... אני נאחז בשארית כוחותי ומנסה להיצמד למצריים... לכן עד ראש השנה עדיין לא התבטלה העבודה... מחוסר שיתוף פעולה מצידנו... (אז מה קרה ברה"ק? כאן כבר יש את הפרקי דרבי אליעזר שאומר שהחומר והלבנים ניוקו פיזית מהכינים... וממילא כבר לא היה לעבוד... גם אם תרצה לעבוד אין לך מה.)

האם המהלך הזה הוא נכון או לא??? לא יודע... מה שבטוח... אנחנו מוכרחים להבין שהתהלך שעם ישראל עברו ביציאת מצרים **הוא תהליך שקשור אלינו!!! הוא אקטואלי בשבילנו לעכשיו!!!** כי אם זה לא אקטואלי אז התורה לא הייתה מטריחה אותנו להזכיר את זה מידי בוקר וערב. התורה לא מחפשת להחזיר אותנו להיסטוריה שכוחה אם זה לא רלוונטי בשבילנו להיום!!! **ואת זה אנחנו חייבים להפנים!!!**

אנחנו מוכרחים להתחיל לתרגם את יציאת מצרים למושגים שלנו... כן... לכל אחד מאיתנו יש את המצרים שלו... את הסיפוקים הנמוכים והשפלים שהוא התמכר אליהם ונדבק אליהם והוא מתקשה לעזוב אותם... ואז מגיע משה רבינו... או בת קול משמים שנכנסת יש לנתן הלב ולושתת לך באוזן: בני היקר... לך מתאים לך להיות פה!!! אתה יכול יותר!!! ואז אותה נבהל עד עמקי נשמתך... אני מרגיש שמישהו פה רוצה להפריד אותי ממקור חיי... אתה דוחה את המחשבות האלו בקנאות ובורח מהם כנשוך נחש... כן... אבא שבשמים מציע לך לא פעם לצאת מהעבודת הפרטית שלך... והוא מציע לך את זה עם כל הלב... **ואתה דוחה אותו בחרדה!!! לא!!! לא רוצה לשמוע!!!**

ושיהיה לך ברור: היחיד!!! היחיד שמבין אותך באמת זה אבא שבשמים!! אם אני אצעק עליך ואוכיח אותך שתתנתק מהאינטרנט או מכל דבר שילי אחר... אם אתה לא תגיב פה... אני אזרוק את הילדים שלך מהמוסדות... אני אסמן אותך כמו עוד איזה פרזיט חדש שלא קשור אלינו... **אבל אבא שבשמים לא ככה רואה את הדברים!!!** אבא שבשמים יודע מה עובר עליך... רק הוא יתברך יודע כמה התהלך הזה קשה לך... רק אבא שבשמים יודע כמה זה חלק מהנשששמה שלך... והוא פונה אליך בתדר עמוק שאף אחד לא שומע ואף אחד לא יודע... הוא פונה אליך יש לנתן הלב ואומר לך: בני היקר!!! אני מכיר אותך **ואתה יכול יותר!!!** אני רוצה שתסתכל לי בעיניים... אני רוצה שתהיה איתי... וקשה לך!!! אוהו קשה לך... ואם לא תצליח זה טבעי... כן... שמונים אחוז לא מצליחים לעשות את הצעד הקשה הזה- לצאת ממצרים... ממילא אם אתה לא תצליח... הקב"ה לא יופתע במיוחד... הוא רק יבכה על בנו יחידו שנשאר שם... אבל באתה מידה אתה יכול להחליט שאתה הולך להפתיע את הרבש"ע ואת עצמך ולהחליט: נכון ששמונים אחוז נשארים שם... אבל אני אהיה מהעשרים אחוז שמקבלים את ההזמנה מהקב"ה והולכים על זה!!! אתה אמנם תרויח בגדול... אבל מי שהכי ריחית... עוד יותר ממך... זה אבא שבשמים שהמו מעיו עליך והנה הוא קיבל את בנו האובד חזרה אליו הבייתה... כן... יש לך את האפשרות **להפתיע** את הקב"ה... כי הוא יודע יצרנו... הקב"ה יודע כמה קשה לצאת ממצרים... הוא יודע בדיוק על איזה אפשרויות אתה מוותר ומתנתק מהכל והולך אחרי הקב"ה בארץ לא זרועה... רק הקב"ה יבין את זה ויעריך את זה!!! ממני אל תצפה להערכה... זו קריצה וקוד אישי שישאר לנצח בינך לבין אבא שבשמים... זו לא יבין...

הרחמ"ל אומר שלקראת התיקון השלם הניסיונות יהיו מהסוג של אדם הראשון לפני החטא... מה שנגרף בחייה חופשית! הטוב והרע עומדים אחד מול השני בשיוויין גמור! ושניהם לפניך!!! וקדימה!!! תקבל החלטה לאן פניך מועדו... מצד אחד אתה רואה את המצרים במכת חושך... תקועים בבוץ של עצמם... ומצד שני אתה רואה אור הגנוז במושבותם של ישראל... וכעת תקבל החלטה סופית: אתה רוצה לצאת או לא???

כאן אנחנו נמצאים!! מיום ליום הקב"ה מחדד לפנינו את הבדלי הטוב והרע... כל אחד מאיתנו יודע בדיוק מה טוב ומה רע... וכעת תחליט לאן פניך מועדות... האם אתה רוצה להמשיך להישאר במצרים... או לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה... רוץ... קפוף על הברכיים של אבא שבשמים ותסמוך עליו שהוא לא ישאיר אותך מסכן... סמוך עליו...

אחד אתה רואה את המצרים במכת חושך... תקועים בבוץ של עצמם... ומצד שני אתה רואה אור הגנוז במושבותם של ישראל... וכעת תקבל החלטה סופית: אתה רוצה לצאת או לא???

כאן אנחנו נמצאים!! מיום ליום הקב"ה מחדד לפנינו את הבדלי הטוב והרע... כל אחד מאיתנו יודע בדיוק מה טוב ומה רע... וכעת תחליט לאן פניך מועדות... האם אתה רוצה להמשיך להישאר במצרים... או לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה... רוץ... קפוף על הברכיים של אבא שבשמים ותסמוך עליו שהוא לא ישאיר אותך מסכן... סמוך עליו...

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פר' וארא
 ירושלים: 4:30 מוקדם: 4:20
 בני ברק: 4:44 מוקדם: 4:34
 מודיעין עילית: 4:39 מוקדם: 4:29

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בשו"ת מרתק - ע"י נאמנו הגר"א מן

ה. כמה זמן נוהג מרן שליט"א לקבל שבת לפני השקיעה [דהיינו באיזה שעה מרן מדליק נרות שבת], והאם ראוי לכל אחד לנהוג כן.

תשובה: בצפירה הראשונה [של ב"ב שזה 40 דקות קודם השקיעה] וראוי לכל אחד לנהוג כן.

ו. האיך הלכה למעשה בגברים ונערות שלא מדליקים נרות האם צריך לקבל בפה תוספת שבת או מספיק במה שפורש ממלאכה וחושב בלבו שלא לעשות.

תשובה: בטח בפה

ז. לפי מה שכתב השל"ה "ומדת חסידות וקדושה יתירה היא להיות מוכנים לצורך שבת במלאכות כבודות בחצות, ומחצות ואילך יהיה העסק הכל בקדושת שבת דהיינו בהתעוררות תשובה ובתיקוני מעשים ובלימוד התורה ככה יעשו כל בני ביתו עד זמן הדלקת הנרות וסימנך ל"א תעשה כל מלאכה כי בהתחלת קדושה מחצות ואילך ובתוספת שעה במוצאי שבת שצריך להוסיף מקודש על החול הרי ל"א שעות"

ח. האם לפי השל"ה יש ענין שלא לעשות אף מלאכות שקשורות לשבת כגון הכנת מאכלים באופן שיש בזה מלאכה וכל כיוצא בזה וכן נכלל בדבריו שלא לכתוב חידושי תורה. או שכוונתו רק שלא לעשות מלאכות שלא לצורך שבת, וצורך מצוה. אבל מלאכות לצורך שבת ולצורך מצוה מותר גם לדעת השל"ה.

תשובה: מה שלצורך שבת מותר, על זה לא מדבר השל"ה. ודברי תורה מותר אם יש חשש שישכח הדברי תורה.

ט. האם מי שרוצה לקבל שבת לפני הזמן הכתוב בלוח, אבל יודע בעצמו שלא יוכל לעמוד בקבלה זו לתקופה ארוכה האם עדיף לקבל על עצמו כמה שיכול, או שעדיף שלא יקבל על עצמו כלל כי כבר אמר הסטייפלר שקבלה שיודע שלא יוכל לעמוד בו בתמידות עדיף שלא יקבל כיון שלהתחיל דבר טוב ולהפסיק, לפעמים זה יותר גרוע ממי שלא התחיל כלל.

תשובה: מה שכתוב בשם הסטייפלר זה נכון אבל אם יקבל על עצמו בלי נדר זה בסדר.

י. כתוב בסידור השל"ה "שיזוהרו לומר מזמור שיר ליום השבת קודם שקיעת החמה דאי לאו הכי המזיקים שנבראו בערב שבת בין השמשות מתעוררים ממקומם להזיק עיי"ש והובא

דברי הגר"א מן שליט"א למרן שליט"א: כתב הזוהר הקדוש תיקון מ"ח דף פ"ה [מתורגם] צריך האדם בשבת לשנות במלבושיו ובהדלקת הנרות ובמאכלים. וצריך להיות מוסיף מחול על הקודש, וכל המוסיף [מחול על הקודש] מוסיפין לו נפש יתירה בשבת, וכל הגורע גורעין לו ההיא נפש יתרה.

עוד כתב הפרי מגדים סי' רנ"ו א"א סק"א והמוסיף מחול על הקודש, מוסיפין לו חיים עכ"ל. עוד כתב בספר רמזי שבת בשם רבי יוסף ג'קטיליה זצ"ל (לבעל ה'שערי אורה") "השבת קודש וסביבותיה יושבים חילות של חול. ולפיכך צריך אדם שלא יקצר גבול הקודש ולא יכניס טומאה בהיכל שלא יאמרו עליו 'ארור משיג גבול רעהו', אבל ירחיב גבול לשכינה, ובהיותו מוסיף בשבת בכניסתו וביציאתו מחול אל הקודש נמצא שהוא מוסיף ומרחיב גבול הקודש, ובזכות זה בהיותו קורא ה' בצרה מרחיב לו ה' גבול הקודש ומקצר גבול הצרה וזוכה לנחלה בלי מצרים' עכ"ל. כתבו בספרים [משפט צדק ועו"ס] שרבנו האר"י אמר לאחד 'סגולה לבנים - שיזוהר מאוד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ובמוצאי שבת. כתב הבן איש חי [בניהו עוקצין ג, י"ב] הברכה הגשמית של ימי החול שבאה בזכות השבת הוא חלק התוספת שהוא מה שמקבלים שבת מבעוד יום נמצא ישראל זוכין לעושר וברכה בזכות השבת - אך לא מחלק שבת העיקרי שהוא מן התורה אלא מן התוספת שהוסיפו חז"ל עכ"ל.

שאלה א. האם לאור כל הדברים האלו שתוספת שבת סגולה לנפש יתירה, לבנים, לרפואה, לינצל מצרות שונות, לפרנסה, לעשירות, האם זה דווקא כשמוסיף יותר מהזמן הכתוב בלוח אבל מי שמקבל רק מתי שכתוב בלוח, שלא עשה איזה תוספת מיוחדת יתכן שאין לו את כל ההבטחות האלו.

תשובה: שתוספת על מה שכתוב בלוח.

ב. האם באמת נכון לומר לכל מי שזקוק לישועה שמלבד מה שמקבל על עצמו להתפלל, יתאמץ יותר בתוספת שבת. תשובה: כן.

שאלה ג: האם אפשר לומר לנשים שתוספת שבת זה סגולה בדוקה וחזקה לרפואה להצלחה בחינוך הילדים לפרנסה ושלוש בית וכל מה שהוא צריך.

תשובה: כן.

שאלה ד: כמה זמן כדאי להוסיף. תשובה: קצת יותר מהלוח כמה שיכול ולומר בלא נדר.

תשובה: בודאי בלי ספק עדיף מנח"ג.

יב. המתפלל מנחה סמוך לזמן הדלק"נ שיש לקבל שבת מיד לאחר תפילת שמונה עשרה בלחש מה יעשה כשהתחיל החזן כבר חזרת הש"ץ?

תשובה: יכול לקבלו אף באמצע חזרת הש"ץ אלא שאז יקבל במחשבה ולא ידבר באמצע חזרת הש"ץ. אבל לכתחילה צריך להתפלל מנחה גדולה.

בסוף דבריו אמר שוב כל מי שיקבל על עצמו תוספת שבת זה זכות גדולה להנצל מכל פגעים רעים והצלחה בחינוך יוצאי חלציו ופרנסה ושפע בכל העינים.

זהירות שקיעה מוקדמת מהמופיע בלוחות השנה!!

זצ"ל שאסר לנשים להדליק נרות שבת רבע שעה לפני השקיעה בכל מקום, וא"כ במקומות הנ"ל כ"ש שיש לחשוש לחילול שבת משום שיש זמן שתוספת שבת חל בו מאיליו: ביאור הלכה רס"א ד"ה מי שאינו, ובספר מחנה ישראל פ"ה ה', וחיי אדם ח"א ה' ס"ב: "שכתב שטעות גדולה טועים המון העם שחושבים שאין השבת חלה אלא ע"י אמירתם" וכן דעת רבותינו.

וכבר פסק השו"ע "שלא יאחר בהדלק"נ כדי שלא יעבור הזמן", (רס"ג ס"ד, ורס"ב ס"ק י"א) דעת מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל שבט הלוי-לגבי מנחה שיש לגמור לפני השקיעה, וש"א כר"ת לקולא: חלק י' סימן נ' - וקמ"ד, וחלק ח' סימן מ"ב, ח"א מ"ב. ולגבי השקיעה בהרים שבט הלוי ח"ח סי' מ"ב, ח"ט נ"ה, וח"ג כ"ז. וע"י זה מקיימים את שיטות רוב הראשונים שחשש לדבריהם המשנ"ב וכתב "ואשרי מי שיפרוש ממלאכה חצי שעה או לפחות שליש שעה שהוא יוצא ידי שיטת כל הראשונים"

במנהג לאחר יציאת השבת ומעריב במוצאי שבת

יודוע דברי מרן רבינו הגרא"ל שטינמן זצוק"ל שפעם התארך השיעור שנמסר בביתו לקראת מוצאי שבת, ואמרו לו ב"ה הרשעים בגיהנום שמחים היום שמתאחרת חזרתם לגיהנום, ומרן זיע"א נחרד כולו, וכי בגיהנום יש רק רשעים, ה' ירחם, אבל יש שם גם צדיקים, ובודדים בדורינו אלו שינצלו ממנו!!! יצויין שסיפר מקורבו הגרמ"ב זילברברג שליט"א שמרן רה"י זיע"א אמר לו שהוא תמיד נהג להוסיף 10 דק' נוספות תוספת שבת מהזמן הנהוג בב"ב 22 דק', ומה החכמה שאומר לרבים להוסיף 10 דק' אם הוא לא מתחזק בזה גם.. שהרי תמיד הוסיף 10 דק', ולכן החליט להוסיף גם הוא 10 דק' ממה שנהג תמיד וקיבל שבת עוד 10 דק' שזה אומר 42 דק' לפני השקיעה!

דבריו בערוה"ש רמ"ב סעי' מ', ויש לעיין בשני דברים א. האם לכתחילה יש לחוש לדברי השל"ה ב. האם זה נכון מה ששמעתי אומרים בשם מרן שליט"א שעיקר הזמן של אמירת קבלת שבת הוא קודם השקיעה ואלו שאומרים אחרי השקיעה זהו רק בגדר תשלומים כמו מי שמשלים פסוקי דזמרה אחרי התפלה. תשובה א. בודאי לחוש לדברי השל"ה. ב. מה שאומרים בשמי זה נכון. [הוספה מזמן אחר] אמנם בדיעבד כשלא אמר קודם שקיעה יכול לומר אחרי השקיעה שלא גרע מאמירת תהלים.

יא. מצוי מאוד שבעש"ק מחמת הלחץ מתפללים מנחה ברגע אחרון ולא מספיקים להוסיף תוספת שבת האם אפשר לומר לאברכים שראוי ביום ששי להתפלל מנחה גדולה כדי שלא יקבלו שבת ברגע אחרון.

הידעת? כי ברבים משכונות ירושלים וכן בביתר בצפת ובטבריה יש לחשוש לשקיעה כעשר דק' לפני הזמן המופיע בלוחות השנה!!! ולכתחילה יש לגמור מנחה ולקבל תוספ"ש לפני זמן זה! המקורות שיש להחמיר במקומות שההרים מסתירים השמש וכעשר דק' לפני השקיעה יש להחשיבה לשקיעה: עיין שבות יצחק להגר"י דרז"י, הלכ' "תוספת שבת" פרק י"ז ס"ג בשם מרן הגר"ש אורבך והגר"ש אלישיב, והערות כב, כד, וכט, וכן שמעתי מהגר"א מורגנשטרן בשם הגר"ש אלישיב זיע"א, וכן בשמו בספר אשרי האיש, אגרות משה ח"א סימן צ"ז,

וז"ל מכתב הגר"ש אורבך זצוק"ל: (מופיע בספר שבות יצחק) "נלע"ד שזה ספק גדול מאד, וצריכים לחשוש שזה כבר לילה אפי' בדרבנן, ולענין דאורייתא אף בדיעבד! ולענין מילה שהספק בערש"ק יש למול ביום א', עכ"ל. (וכן בתשובתו בסוף ספר מראה כהן)

ושמעתי מהגר"מ ידלר בעל מאור השבת בשם הגר"י פישר

כתב באור זרוע (הלכות מוצאי שבת סי' פט או' י) שמאריכים במוצש"ק באמירת ברכו ושלישה טעמים יש בזה א. מפני שהנשמות חוזרות לגיהנום לאחר מיכן ובעוד שמושך אינם חוזרים ב. שאנו מלווים את השבת ויש להאריך בליווי המלך ג. כדי לאחר את יציאת השבת וכן רואים גם במשנה ברורה בסימן רצ"ג על דברי השו"ע שכתב: מאחרים תפילת ערבית כדי להוסיף מחול על הקודש" וכן כתב שם ברמ"א לומר "והוא רחום וברכו" במוצש"ק באריכות נועם כדי להוסיף מחול על הקודש, וכן הרמ"א בסימן רצ"ה שוב כתב "ואומרים ויהי נועם וסדר קדושה באריכות כדי לאחר סדר קדושה שאז חוזרים רשעים לגיהנום...."

לתרומות לעלון אפשר גם ב"גדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

בירור הלכה

פרשת וארא

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - נר הבדלה - האם מותר להנות מהאור לפני שבירך ברכת הנר או עד שלא בירך על הנר לא יהנה מאור הנר.

האם צריך להתקרב לנר ולהנות ממנו בפועל, או סגי שיוכל להנות ממנו, והאם מהני שרואהו מרחוק.

האם יש לכבות האור בזמן שמברך על הנר.

האם צריך להנות מהנר ואחר כן לברך ברכת מאורי האש, או קודם מברך ואח"כ יהנה מהנר.

ויתבאר גדר ברכת הנר האם היא ברכת הנהנין או ברכת השבח.

בריטב"א בפסחים נד', ומאיך המכתם בברכות נד', ובפסחים קו', וכ"כ המאורות בברכות, דברכת הנר היא ברכת הנהנין.

ברכת הנר הוא ברכת השבח

רמב"ן וריטב"א האריכו בזה, וז"ל הרמב"ן "נ"ל דברכת האור אינה ברכת הנהנין, א' דא"כ כל שעתא ושעתא מחייב בה, ב' שלא תקנו ברכה בהנאות שאינן נכנסות לגוף, כגון רחיצת מים קרים וחמין, וכגון נשבה הרוח ונהנה, וכ"ש באור שאינו נוגע בגוף כלל, לא אמרו אלא בדברים הנכנסין לגוף והגוף נהנה מהן כגון אכילה ושתייה, וריח נמי דבר הנכנס לגוף וסועד הוא וכאכילה ושתייה דמי, - אבל ברכת האור כברכת של יוצר המאורות ושתייה ברכת השבח הן, כברכות הללו שבפ' הרואה (נ"ד א') ברוך עושה בראשית, (ולפי שהעולם אינו משתמש אלא באורה של יום, ובלילה הלכה לה אותה האורה והחשך ממשמש ובא, וכל בקר מתחדשת לו אורה, תקנו בכל שחר ברכות המאורות כמו שסדרו בה המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. וכשם שאורה של יום במאורות כך אורה של לילה במאור האש, ובדין הוא שיברך בכל לילה, אלא כיון שתשמיש של אש ואורו צריכין לו ומשתמשין בו בין ביום ובין בלילה תדיר, לא ראו לברך עליו בכל לילה, כענין שאמרו הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפי' יושב כל היום כלו אינו מברך אלא אחת, וכן שנו בברכות השבח אימתי בזמן שרואהו לפרקים. ובמוצאי שבת ובמוצאי יום כפורים כיון שהשבת אסרה עליו תשמישו ואורו של נר, שאין אנו משתמשין בו ממש, אף על פי שמשתמשין בנר הדלוק מערב שבת מ"מ כבר נפסקה ממנו עיקר הנאות ותשמישו של אור, וכשחזרנו להנאות אורו במוצאי שבת ברכנו עליו דהוה ליה כנכנס ויוצא לחנותו של בשם שמברך על כל פעם ופעם). ג' וזהו שאמרו (נ"ג ב') אין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על המצות, אלא כשם שאין מחזרין על ברכת השבח לראות הים הגדול וההרים כדי לברך עליהן כך אין אנו מחזרין על האור.

ג"מ ברכות דף נג' "אין מברכין על הנר עד שיאותו, אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו... ורבא אמר יאותו ממש, וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי".

"אמר רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות אמר רבי זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא".

ג"מ פסחים דף נג' "אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא".

ע"ע פסחים דף נד' "רבי יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקדוש ברוך הוא דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור".

ג"מ פסחים דף קו' "אמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך בכל השבת כולו ועד כמה אמר רבי זירא עד רביעי בשבת... אמר רב יעקב בר אידי אבל לא על האור".

וע' ברשב"ם שם דף קו' "אבל לא על האור. אם לא בירך על הנר בורא מאורי האש במוצ"ש שוב אינו מברך. כך נ"ל טעם הדבר כדתניא במקום שנהגו (לעיל נד א) אין מברכין בו אלא בליל מוצ"ש הואיל ותחלת ברייתו הוא".

האם ברכת הנר ברכת הנהנין או ברכת השבח

מצאנו בזה מח' ראשונים ע' חידושי הרמב"ן ברכות דף נא' שמוכיח שאין ברכת הנר ברכת הנהנין אלא ברכת השבח, וכ"כ

מבאר הרמב"ן החילוק בין נר של מוצא"ש לנר של מוצאי יוה"כ וקשה לי זו שאמר בפסחים (נ"ד א') שאור היוצא מן העצים ומן האבנים דבמוצאי שבת מברכין עליו ובמוצאי יום הכפורים אין מברכין עליו, והלא היה ראוי לברך יותר לפי שהוא האור המתחדש שלא נשתמש בו מעולם, וי"ל שאין אנו מברכין ברכת השבח אלא במה שנברא במעשה בראשית תמיד בעולם, דכשמתעלם ממנו וחוזר ומתחדש לנו אנו מברכין עליו, אבל אור היוצא מן העצים לאו ממעשה בראשית הוא, אלא דבמוצאי שבת שתחלת בריית תשמישו בו היה כך, שהקיש שתי אבנים ויצא מהן אור ובמוצאי שבת היה, הניחו לו לברך עליו זכר ליצירה ראשונה, והוה ליה כרואה חמה בתקופתה וככוכבים במסילותם ומזלות כסדרן דהיינו כתחלת הוייתן מברך, מה שאין כן ביום הכפורים שאינו מברך על אור של מעשה בראשית כלומר אור ההווה בעולם וחזר לו".

מתבאר ברמב"ן שברכת הנר היא ברכת השבח, וברכת השבח היא על דבר שמתחדש לאדם, ולכן ברכת יוצר אור מברכין כל יום מאחר שהחמה מתכסה מהעין בלילה ואין נהנים ממנה בלילה, וביום שחוזרת להאיר מברכים ברכת השבח, והאש משמשת בעיקר בלילה, ומ"מ אף ביום יש פעמים שיש צורך באש לכן אין מברכים על האש כל לילה, אבל במוצא"ש נחשב שהאש מתחדשת כי בשבת לא היה אפשר להדליק אש, לכן צריך לברך ברכה על האש. ומוסיף הרמב"ן לבאר החילוק בין נר של מוצא"ש שיכול לברך על אש חדש, משא"כ נר של מוצאי יוה"כ שצריך נר ששבת, ומבאר הרמב"ן שבשבת יש טעם נוסף לברכה כמשנת"ג"מ שבמוצא"ש ה' נתן בינה לאדם להוציא אור מהאבנים, לכן אפ"ל על נר חדש שמשבח זכר ליצירה ראשונה, משא"כ במוצאי יוה"כ סיבת הברכה זה ברכת השבח לכן צריך נר ששבת.

ועד"ז כתב הריטב"א ע' חידושי הריטב"א פסחים דף נד' "אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחילת ברייתו הוא. כתב הרי"ט ז"ל ודאי שברכת האור אינה ברכת הנהנין, א' דאם כן כל שעה שנהנה ממנו היה לו לברך עליו ובין שהוא של אור שיוצא מן העצים או שאינו יוצא.

ב' ועוד דהא מסיקא בפרק אלו דברים (ברכות נ"ג ב') דלא בעינן כל שיאותו ממש אלא כל שיכולין ליהנות ממנו. ג' ועוד שלא מצינו ברכת הנהנין בדבר שהוא חוץ לגופו אלא בדבר שגופו נהנה ממנו כגון אכילה שתייה וריח.

אלא שודאי זו ברכת השבח ולפיכך לא תיקנו אותה אלא במוצאי שבת דאיכא תרתי, חדא שהוא דבר המתחדש שהרי בשבת נפסקה הנאתו מעט שאפי' כשהדליקו בע"ש אי אפשר להשתמש בו כדרכו בחול, ועוד שהוא תחילת ברייתו והוי כרואה חמה בתקופתה, ובודאי שמוצאי יום הכפורים אמרו בשמועתינו וכן העלו ההלכה שמברכין עליו ואף על פי שאין הלילה הזה תחלת ברייתו, אלא דכיון דיום הכיפורים נקרא שבתון והוא ג"כ דבר המתחדש לאדם שהרי נפסק הנאתו כמו ביום השבת אמרו לברך עליו, ומ"מ לפי שאינם דומים בטעם אין דיניהם שוים דאילו במוצאי שבת מברכין על האור היוצא מן העצים ומן

האבנים לפי שהוא תחילת ברייתו ואילו במוצאי יום הכיפורים אין מברכין אלא על אור שהודלק מבעוד יום ושבת".

הרמב"ן והריטב"א הוכיחו שאין ברכת הנר ברכת הנהנין אלא ברכת השבח, ועולה ה' ראיות שאין ברכת הנר ברכת הנהנין, א' דאם היא ברכת הנהנין א"כ כל שעה שנהנה ממנו היה לו לברך, ב' ועוד שלא מצינו ברכת הנהנין בדבר שהוא חוץ לגופו אלא בדבר שגופו נהנה ממנו כגון אכילה שתייה וריח, ג' יש צד שא"צ להנות ממנו בפועל אלא סגי שיוכל להנות ממנו, ד' מתבאר בג"מ בברכות "שאין מחזרין אחר נר", ואם זה ברכת הנהנין היה לנו לחזר לברך עליו, ה' יש עוד ראיה, דמתבאר בג"מ פסחים שאין משלימין אחר מוצא"ש ברכת הנר, ואם זה נהנין היה לכאורה דין להשלים.

ברכת הנר הוא מחמת תחילת בריאתו במוצא"ש

אולם יש בראשונים וכן נראה ברא"ש והטור שטעם ברכת הנר במוצא"ש היא מחמת שתחילת ברייתו היתה ע"י אדה"ר (ולאו דווקא מטעם ברכת השבח) וע' ברא"ש, וז"ל הרא"ש ברכות פרק ח' "אמר רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על כל המצות לפי שברכה זו אינה אלא לזכר בעלמא שנברא האור במו"ש דאי משום הנאת האור מברך היה צריך לברך בכל פעם ופעם כשנהנין מן האור", ובטור סימן רצח' "ומברך על הנר בורא מאורי האש אם יש לו ואינו צריך לחזור אחריו שאין מברכין עליו אלא לזכר שנברא האור במוצ"ש, (ברשב"א כתב עד"ז שעיקר הברכה לזכר שנברא האור במוצ"ש, ומה שתיקנו אלא על הנר, דהוא מתחדש במוצא"ש, ולענין ברכת האש במוצאי יוה"כ כתב הרשב"א והובא בב"י ומג"א ובט"ז שברכת האש היא מברכת ההבדלה ולכן מחזרין אחריו)

עולה דיש כמה ביאורים בברכה זו, - ברמב"ן נראה שעיקר ברכת הנר זה ברכת השבח, ומה שאמרה הג"מ דמברכין על האור במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא, אין הפ' דעיקר הברכה הוא רק זכר לבריאת הנר במוצא"ש, אלא הברכה היא ברכת השבח, וכוונת הג"מ לבאר מדוע במוצא"ש א"צ דוקא נר ששבת ואפשר אף בנר חדש, דהוא שבח וזכר ליצירה ראשונה.

ובריטב"א נראה שבמוצא"ש יש שני טעמים לברכת הנר, א' הוי דבר המתחדש, שהרי בשבת נפסקה הנאתו ויש ברכת השבח ב' עוד שהוא תחילת ברייתו.

וברא"ש ובטור נראה הטעם דמוצא"ש הוא זמן ברייתו, (וכן נראה שהכריע המ"ב רצח' ג' וע"ע בבה"ל רצו').

במכתם והמאורות נראה שברכת הנר היא ברכת הנהנין, ויבואר להלן.

ברכת הנר הוא ברכת הנהנין

יש מהראשונים שכתבו שברכת הנר זה ברכת הנהנין, כ"כ המכתם ברכות נג' ובפסחים קו' וכ"כ המאורות בברכות, וז"ל המכתם, "ויש שואלים למה על הבשמים מברכין בכל פעם שנהנין מהם, ועל האור אין מברכין אלא במוצא"ש בלבד, דודאי זו וזו ברכת הנהנין הן, וי"ל דברכת הבשמים יש לה הפסק כשפסק

הריח ... אבל הנאת האור אין לההפסק ... ומפני שמפסיק הנאת האור בשבת וביה"כ מברך במוצא"ש ומוצא"י יוה"כ... ועוד טעם אחר במוצא"ש מפני שבו תחילת בריאתו כדאמרינן על אדה"ר..."

במכתם בברכות נג' וכ"כ בפסחים קו' מאריך בזה שברכת הנר זה ברכת הנהנין, ומעיון בדבריו בברכות נג' ובפסחים קו' נראה שהמכתם ביאר ויישב את הוכחות וק' הראשונים שהוכיחו שא"א לפרש שברכת הנר זה ברכת הנהנין.

א' וכתב המכתם לשיטתו שברכת הנר זה ברכת הנהנין הדין דאם רוצה להשתמש באור הנר ואין לו יין, או שחל ט' באב במוצא"ש שאין מבדלין על יין ורוצה לקרא הקינות, צריך לברך על הנר קודם שיהנה ממנו.

ב' ביאר המכתם שאף שזה ברכת הנהנין, מ"מ א"צ לברך כל פעם שנהנה דהנהגה מהנר לא נפסקה, ורק במוצא"ש ויוה"כ שנפסקה ההנהגה מהנר ומתחילה במוצא"ש הנאה חדשה צריך לברך.

ג' עוד נראה בדברי המכתם שכתב לבאר לכאורה צ"ע לפי"ד, דהג"מ בברכות אמרה "שאינ מחזרין אחר נר", ואם זה ברכת הנהנין היה לנו לחזור לברך עליו, (דהוכיחו מכאן הראשונים שאי"ז ברכת הנהנין) ונראה בדבריו שפירש כוונת הג"מ שא"צ לסדר שיהיה בדווקא נר על הכוס, אבל על הנר צריך לברך.

ד' עוד כתב המכתם לבאר אמאי הג"מ בפסחים אומרת דאין משלימין ברכת הנר אחר מוצא"ש, ואם זה ברכת הנהנין היה לכאורה דין להשלים, ומדוע לא יברך אח"כ הרי אסור להנות מהאש בלא ברכה, וביאר המכתם כוונת הג"מ בדרך חדשה דכוונת הג"מ שמי שלא בירך על הנר יחד עם הכוס לא יכול לברך שוב על הנר שיש לו כו, (וז"ל המכתם "והשתא דאיתנן להכי יש לתמוה מי שלא נהנה מהאור במוצא"ש ולא בירך עליו למה לא יברך עליו כשיצטרך לו ויהנה ממנו, וקרוב הדבר לומר שודאי יברך עליו, ומה שאמרו חז"ל דמוצא"ש ואילך לא יברך אירי שבירך על הנר במוצא"ש ללא כוס לא יחזור ויברך שוב על הנר").

ה' עוד כתב המכתם (וביתר ביאור ע' בתהילה לדוד בהשמטות) לבאר את הוכחת הראשונים מהג"מ שלר"ב א"צ להנות מהנר בפועל אלא סגי שיוכל להנות ממנו, והוכיחו הראשונים שע"כ אי"ז ברכת הנהנין, ומבאר המכתם שכל שעומד במקום שיכול להנות חשיב שפיר הנאה.

א"צ לחזר אחרי

ברכות נג' "אמר רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות".

לרמב"ן מחמת שהוא ברכת השבח א"צ לחזר אחר הנר כמו בכל ברכת השבח.

רא"ש מחמת שהברכה רק לזכר שנברא האש במוצא"ש לכן א"צ לחזר אחר הנר.

למכתם צריך לחזר אחרינו וכוונת הג"מ שא"צ לסדר שיהיה בדווקא נר על הכוס.

להלכה נראה בפוסקים דברכת הנר היא לא ברכת הנהנין, (וכ"כ הבה"ל רצו' "ברכת הנר לאו ברכת הנאה הוא דלא נתקן על הנאת האור דא"ה היה צריך לברך בכל פעם כשרואה האור וכמו שהביא ב"י בשם הרא"ש" וכ"כ המ"ב ברצח' ג' שביאר הטעם שאין צריך לחזר אחר הנר כתב את טעמו של הרא"ש דאין מברכין על הנר אלא לזכר שנברא האור במוצ"ש).

נראה שיש כמה נידונים שאפשר דתלויים בגדר ברכת

הנר האם היא ברכת הנהנין או ברכת השבח.

האם מותר להנות מהאש לפני ברכה.

האם צריך להנות בפועל מהאש.

האם יש לכבות האור בזמן הברכה.

מתי צריך לברך האם לפני ראיית האש או אחריה.

זמן הברכת הנר

בג"מ פסחים נד' יש מח' מתי זמן ברכת הנר, ולהלכה נפסק שסודרה על הכוס ע' שו"ע רצו' א', ובאופן שאין לו כוס "כתב הרמ"א רצח' דיברך מיד שרואה הנר, ואם יהיה לו כוס יותר מאוחר ע' משנה ברורה סימן רצח' ד' "ואם משער שיזדמן לו כוס בלילה ורוצה ללמוד קודם שיבוא לידו הכוס מצדד הגרע"א בחידושויו שלא יברך עתה על הנר וטוב יותר שיסדרם על הכוס" ועי"ש בשענה"צ.

האם חייב להקדים ברכת האש בפורים, ט' באב,

ר"ה, שחלו במוצא"ש

פורים שחל במוצ"ש האם יברך על נר קודם

המגילה

ע' בב"י תרצג' לענין פורים שחל במוצא"ש דהביא את דברי הכל בו מא', וז"ל הכל בו שם "פורים שחל במוצא"ש שקורין המגילה לאור הנר מברך בורא מאורי האש קודם, ויש חולקין שא"צ לברך עליו לפי שנפטר ביוצר המאורות, **אומנם טעמא דמסתבר הוא שלא יהנה ממנו בלא ברכה**".

ומאי דק' ע' בית יוסף אורח חיים סימן רצח' "כתוב בכל בו (סי' מא ב:) פורים שחל להיות במוצא"ש שבת שקורין מגלה לאור הנר מברך בורא מאורי האש קודם עכ"ל ונ"ל דסבירא ליה דאף על גב דאסיקנא בפרק מקום שנהגו (פסחים נד.) דהלכה כרבי יהודה דאמר סודרן על הכוס הני מילי כשאינו משתמש לאור הנר אבל כשמשתמש לאורו מברך מיד: ורבינו ירוחם כתב בשם המפרשים שקודם שיאמר בורא מאורי האש אסור לעשות מלאכה ויחזירנה אחר כך לומר על הכוס. ומיהו כתב אחר זה דהני מילי במלאכה כגון אורג או כותב וכיוצא בו אבל להדליק נר או להוציא מרשות לרשות אינו צריך כל זה עכ"ל ... **מכל מקום לקרות מגלה לאור הנר דלאו מלאכה היא כלל נראה דבהבדלה בתפלה סגי**".

ע' רמ"א בתרצג' דכתב שקורין את המגילה ואח"כ מבדלין.

לכאורה יש סתירה בב"י דבתרצג' סתם כהכל בו שלא יהנה מהאש ללא ברכה, וברצח' סתם שאפשר לקרא מגילה קודם ברכת הנר, וע' בכה"ח רצח' ו', תקנו' ב', תרצג' ו' שנוקט שדעת השו"ע כהרמ"א שא"צ לברך על הנר קודם המגילה.

ביאור דעת השו"ע והרמ"א שא"צ לברך על הנר קודם המגילה, הביאו האחרונים לבאר בשם מהר"ש הלוי בתשובה חלק או"ח סימן כח', וכ"כ הכנסת הגדולה הגהות בית יוסף סימן תרצג', "מפני שאין ברכה זו מצד שאסור ליהנות מן הנר בלא ברכה הוא, כברכת הנהנין, לפי שכבר נפטר הנאת הנר בברכת יוצר המאורות שבה נכלל אור הנר. וא"כ חיובא במוצאי שבת אינו אלא זכר למה שאירע לאדם הראשון, והואיל וכן הוא, כבר יכול לברכה אח"כ".

וע' בשערי תשובה בתרצג' שהביא דהפר"ח חולק על הרמ"א ופסק שיבדיל קודם (כדברי הב"י רצח' שהביא מהכל בו), וכ"כ בברכי יוסף כתב שיברך על הנר קודם, והטעם כמ"ש הכל בו דאין להנות מהאש ללא ברכה, ובפשטות דיעה זו ס"ל כהמכתם, דברכת הנר היא ברכת הנהנין וכמ"ש הכל בו להדיא שלא יהנה מהנר בלא ברכה.

סתירה בן ט' באב במוצא"ש לפורים במוצא"ש

בט' באב שחל במוצא"ש הביא הבית יוסף סימן תקנו' "דמברכין על האור קודם שקורין איכה וכן כתב בה"ג עכ"ל וכן נהגו העולם" וע' שו"ע תקנו' דכתב דברך על הנר מיד במוצא"ש, וכ"כ המ"ב תקנו' א' "ברך על האור קודם שקורין איכה".

א"כ עולה שבט' באב שחל במוצא"ש לכ"ע דמברכים על הנר קודם איכה, ומאידך בפורים שחל במוצא"ש מצאנו מח' בזה, ויש לבאר מה החילוק.

וע' בט"ז שם וז"ל "נ"ל הטעם דבאיכה "כתיב במחשכים הושיבני" ע"כ יברך תחלה על המאור".

ומצאנו עוד ביאור בכנסת הגדולה הגהות בית יוסף סימן תרצג' "ולא קשיא ממה שכתבו הפוסקים והביאו רבינו בית יוסף ז"ל בטור זה סימן תקנו' דליל תשעה באב שחל להיות במוצאי שבת יברך בורא מאורי האש קודם קריאת האיכה, דבשלמא ליל פורים שמבדילין על הכוס ואומרים שאר ברכות, נכון הוא לאמרה אח"כ על הכוס עם שאר הברכות. אבל ליל תשעה באב שאין מבדילין על הכוס ואין אומרים שאר ברכות אלא זו בלבד, טוב לאמרה קודם קריאת האיכה.

ר"ה שחל במוצא"ש מתי יברך על הנר

ע' תקצט' לענין ר"ה שחל במוצא"ש האם מותר לקרא בסידור קודם ברכת הנר ע' מ"ב שם "מנהג שמתפללין מתוך הסידור אף שלא בירכו עדיין ברכת בורא מאורי האש ועיין בשע"ת הטעם שאין זה הנאה גמורה דקצת שגורה בפיו והמחמיר יחמיר לעצמו אבל אין להורות לאחריהם".

א"כ עולה שלהלכה א"צ לברך קודם על הנר (חוץ מט' באב שחל במוצא"ש ומטעם שהתבאר), וכן המנהג להקל בזה כמ"ש השעה"צ בסימן רצח' ג' "נוהגין העולם לומר ויתן לך אצל הנר קודם שמבדילין", הרי דאף ויתן לך שאינו שגור כ"כ מנהג העולם דאומרים מהסידור קודם ברכת הנר, ולכאורה כמשנ"ת דלהלכה ס"ל שאין ברכת הנר ברכת הנהנין, אלא ברכת השבת, או זכר ליצירת האש במוצא"ש ולכן כמשנ"ת מובן שלהלכה אין מניעה להשתמש באור קודם ברכה.

האם צריך להנות בפועל מהאש

מח' בג"מ רב ורבא "אין מברכין על הנר עד שיאותו אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו... ורבא אמר יאותו ממש, וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסור לפונדיון חזקיה אמר כדי שיכיר בין מלזומא של טבריא למלזומא של צפורי".

נח' הראשונים האם ההלכה כרב או כרבא, בעה"מ פסקו כרב ורוב הראשונים והרי"ף והרמב"ם והטור פסקו כרבא, וכ"כ השולחן ערוך סימן רצח' דההלכה כרבא "אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו, דהיינו שיהיה סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת".

בדברי רב מתבאר בג"מ שא"צ להנות כלל מהנר ואפילו יכול לעמוד מרחוק מהני, דסגי שיהיה נר שראוי להנות ממנו, ויש לברר מה כוונת רבא שאמר "יאותו ממש", ונח' הראשונים, יש שפירשו וכ"כ הגאונים והרי"ף גאות ושבה"ל "יאותו ממש" כפשוטו שצריך שיהנה ממש מאור הנר, ואם נקוט שברכת הנר זה ברכת הנהנין מאד מסתבר שצריך הנאה בפועל.

ומאידך רוב הראשונים פ' שיהיה "ראוי להנות" ע' רש"י מסכת ברכות דף נג' יאותו ממש - "עומד בסמוך", (ע' בתהילה לדוד שכתב לדייק כן ברש"י) וכן נראה ברמב"ם בפרק כ"ט הכ"ה "עד שיאותו לאורו כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת, ופירוש מגיד משנה שם שצריך לעמוד בסמוך שאם היו בידו שתי מטבעות אלו יכיר בין זו לזו".

וכ"כ הראב"ד השגות על הבעה"מ דלא בעינן שישתמש בפועל אלא שיהיה קרוב שיוכל להשתמש (וע' מה שהוכיח זה מדברי הג"מ בגחלים), וכ"כ הריטב"א ברכות שם, וכ"כ רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף לט' עמוד א' "אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו שאם הוא בעיניו שאינו יכול ליהנות ממנו כ"כ שיכול להכיר בין מטבע למטבע אין לו לברך עליו כדמפרש בגמרא ועל זה סמכו העולם להסתכל בצפרנים בשעה שמברכין על הנר להראות שכבר יכול ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע" וכ"כ הרא"ש בברכות שם בפרק ח' "נהגו להסתכל בצפרנים בשעה שמברכין על הנר להראות שיכול ליהנות ממנו", וכן נראה בלשון הטור סימן רצ"ח.

שמרתיק ידו מן האש אומר בא"י אמ"ה המבדיל בין קודש לחול ואם אין לו יין ואין לו שמן לנר פושט ידו לאור האש ומסתכל בצפרנים שהן לבנות מן הגוף ומברך בורא מאורי האש, וע' ב"י ברצח' ג' דמביא דצריך להנות ואח"כ לברך, וז"ל "תחלה מכניס אצבעותיו לתוך ידיו ומחשיך תחתיהן ואחר כך פושטן והנה אור במקום חשך ומברך שכבר הוא נאות מן האור".

וע' בפרישה סימן רצו' וז"ל "מסתכל קודם שיברך, אף על גב דכל הברכות מברכין עובר לעשייתן, נראה לי ד"ל דדוקא בברכת המצות וברכת הנהנין דמברך השי"ת על שם ההנאה או על המצוה צריך לברך עובר לעשייתן, מה שאין כן ברכה זו שאינה באה על שם הנאתו דהא אין לו הנאה עתה בהסתכלות בצפרנים וכמ"ש הטור בסמוך ריש סימן רח"צ וז"ל ועל כן מסתכלים בצפרנים לראות שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע, הרי שכתב שיוכל ליהנות ולא שעתה נהנה ומשום הכי אינו מברך עד אחר שכבר ראה האור שראוי ויוכל ליהנות ממנו".

וע' פרמ"ג משבצות זהב סימן רצו' ו' "רואה בצפרניים ומברך בורא מאורי האש, שכל ברכת השבח מברך אח"כ", וכ"כ במ"ב סימן רצו' לא' "רואה בצפרנים ומברך בורא מאורי האש", וע"ע בפרמ"ג משבצות זהב סימן רצח' ב' שהביא מח' בזה "לשכלי הלקט מברך אח"כ, לאחר שכבר נהנה מהאור. ובמאמ"ר רצח' ג' האריך להוכיח מדברי הראשונים והפוסקים שצריך להנות מהנר קודם הברכה וכתב עוד שכן הוא פשוט לשון הג"מ "אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו" שקודם ינה מהנר ואח"כ יברך.

ועולה שנתבאר דהטעם שרואה קודם הנר ואח"כ מברך, דאי"ז ברכת הנהנין, אלא ברכת השבח, ועוד שלהלכה א"צ להנות בפועל אלא שיהיה ראוי להנות.

ומאיך הביא הפרמ"ג שם דבשיירי כנסת הגדולה בהגהות הטור אות ג', "... משמע דמברך קודם הבטה, וכ"כ בסידור הגר"א, ובקצש"ע צו' ט', ומבאר המאמ"ר דהטעם לדעה זו כמו ברכת הנהנין שמברך עובר לעשייתן, וכ"כ הגינת ורדים כתב שיברך קודם, והטעם שהוא כעין ברכת הנהנין.

וא"כ עולה שמח' זו מתי להנות מהאש תלויה בנידון דידן האם ברכת הנר היא ברכת הנהנין או ברכת השבח, ועולה כמשנ"ת שהעיקר להלכה שהו"ל ברכת השבח, ולכן הכריע המ"ב שרואה ואח"כ מברך.

(וע' אגרות משה אורח חיים חלק ה' סימן ט' שכתב שמנהג העולם לברך תחלה ואח"כ להסתכל בצפרניים וכתב דאף שאינו ברכת הנהנין, מ"מ כיוון דתנן בברכות דף נ"א אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו, ופרש"י שיהיו נהנים ממנו, הוא כברכה גם על ההנאה, שצריך שתהא הברכה לפני ההנאה, וא"כ האגר"מ מבאר שאף שא"ז ברכת הנהנין, מ"מ יקדים לברך תחילה), ויש מודקדקין לראות קודם הברכה ואחר הברכה.

וע' במאירי ברכות דף נ"ג' שהביא הדעות בזה, "יש מי שמפרש יאותו ממש שישתמש בה (ומביא ראיה ממה שאמרו בב"ר מנין שאין מברכין על האור עד שיאותו לאורו שנ' וירא ויבדל, וכתבו גדולי המפרשים שהוא שבוש שהקב"ה לא נשתמש לאורה אלא שנראית עמו כדכתיב ונהורא עמיה שרי), וכן בזו הואיל וממקומו יכול להשתמש בה אף על פי שלא נשתמש...".

א"כ עולה לנו מח' האם צריך להנות ממש מהנר, או סגי שיהיה ראוי להנות ממנו, ורוב הראשונים כתבו שצריך שיהיה ראוי להנות ממנו, ולכאורה למשנ"ת העיקר להלכה דברכת הנר היא ברכת השבח ומובן שלכן א"צ להנות בפועל.

לכבות החשמל

נר של הבדלה צריך להיות שהדלקה לצורך אור ולא לצורך כבוד וכד', ויש שהק' הרי היום שיש חשמל, הנרות שאנו מדלקים לכאורה אינם לאור אלא לכבוד וכד', וע' בערוה"ש בסימן רצח' "אין לשאול לפ"ז איך אנו מברכים על נר של הבדלה שעושים שת"כ אחר הבדלה מכבין אותה והא אינה עשויה להאיר, אלא לשם מצות הבדלה, דאינו כן דאדרבא כיון שאנו עושין אותה למצות הבדלה בע"כ כוונתנו להאיר דאל"כ אין יוצאין בזה ובאמת כוונתנו להאיר לשעתה והיינו לשעת ההבדלה".

ועולה שצריך שיהיה הנר עשוי לאור, ועוד צריך "שיאותו ממנו". וא"כ יש לברר האם עדיף לכבות את החשמל כשמברך על הנר כדי שיהנה מאור הנר.

א' לגאונים שצריך להנות בפועל המנר, אפשר שעדיף לכבות את החשמל, ובאמת אפ"ל שאף לגאונים א"צ לכבות החשמל, דסכ"ס יש לו הנאה מנר, דהא גם לולי החשמל היה רואה מחמת הנר ואין החשמל מגרע בזה, (ואי"ז דומה "לשרגא בטיהרא" דבאמת נהנה מהנר).

אולם להלכה כמש"נ שעולה בטור ושו"ע דא"צ להנות בפועל מהנר אלא סגי בשיעור שיוכל להנות מהנר לכאורה לפי"ז יותר פשוט דאין צריך לכבות אור החשמל.

ב' ואפשר עוד שתלוי בנידון שהבאנו לעיל, האם ברכת הנר היא ברכת הנהנין או ברכת השבח, ובארנו שרוב הראשונים וכן נראה להלכה שברכת הנר היא ברכת השבח, א"כ בפשטות א"צ הנאה בפועל וא"כ אין צריך לכבות האור, (ומ"מ אינו מוכרח דהא הצריכו שיאותו מאורו ואי"ז ככל ברכת השבח שא"צ כלל) ולשיטות שברכת הנר היא ברכת הנהנין, בפשטות נראה שצריך הנאה בפועל, וע"כ אולי עדיף לכבות את החשמל.

מ"מ עולה בפשיטות שהעיקר להלכה שא"צ הנאה בפועל, וא"כ אין צריך לכבות החשמל בזמן ההדלקה.

האם צריך להנות מהאש קודם הברכה או אחר הברכה

ע' טור סימן רצו' "איתא בפירקי ר"א א"ר מונא כיצד אדם חייב להבדיל מקרב ידו לאור הנר ואומר בורא מאורי האש וכיון

עולם התורה

231 פ' כ"ג א"ל

404

שאלת השבוע: חודש טבת - שבט תש"פ (2)

כבדו 'עולמ התורה' please רב אלהבי תורתך ואין לאו אכזה

תודה על השאלות הנפלאות הפותחות צוהר מעניין מאוד לעולם שמירת הלשון ואהבת ישראל. ברצוני להציג לפניכם שאלה: יש לי חברותא שאני לא מעוניין להמשיך ללמוד איתו, הסיבה היא כי הוא אוהב לפטפט. והנה, ניגש אלי בחור במטרה לברר האם כדאי ללמוד איתו. אני מסופק מאוד מזה לענות לו. מצד אחד, אני מחוייב לומר את האמת, מכיוון שנראה לי שמי שיהיה חברותא שלו ייגרם לו ביטול תורה רב. מאידך, מכיוון שלצערי גם אני איני נמנה על המתמידים, הרי כתב הח"ח כלל י" ס"ג שההיתר לספר לשה"ר לתועלת קיים דווקא אם המספר הוא מוב יותר מהאדם שהוא מספר עליו, כלומר, שאין הוא חוטא באותו תחום, אבל אם הוא חוטא כמותו וכו' אסור לפרסמו (עין כלל ד' ס"ב שלספר על אחד שאינו רוצה ללמוד תורה נחשב לשה"ר). וא"כ, מכיוון שגם אני חוטא בעבירה זו של ביטול תורה, לכאורה אסור לי לומר לאותו בחור את האמת.

מחמת הספק העדפתי להחמיר ולהימנע מלומר לו את האמת, אולם העירוני שבהלכות רכילות כלל ט' סק"א כתב רבנו שהנמנע מלגלות לחברו על אדם שעלול לגרום לו הפסד ממוני, עובר ב"לא תעמוד על דם רעך", ולכאורה כל שכן שבדבר שעלול לגרום לו ביטול תורה בכמות ובאיכות, שהנמנע מלספר עובר על לאו זה.

לכן, נפשי בשאלתי, כיצד לנהוג: אם אספר לו את האמת חוששני מלשה"ר, ואם לא אספר חוששני מ"לא תעמוד על דם רעך". מה לעשות?

כבדו רב, ג. א.

- לסיכום: * א. כשאדם בא להתייעץ עם חברו, האם כדאי לו לקבוע חברותא עם פלוני, והלה משער שחברותא זו תגרום לו לביטול תורה, אולם גם הוא עצמו לקוי בעוון זה של ביטול תורה - האם מותר, אסור או שיתכן שאפילו קיים חיוב לספר למתייעץ את האמת? (עין הישב כלל י" ס"ג: "אולם אם הוא חוטא כמותו וכו', אסור לפרסמו, כי איש כזה אין בוונתו וכו', כי אם לשמוע לאיד ולבושתו ביה", משמע לכאורה שדווקא בכה"ג אסור, רעין).
- ב. אדם שאינו בקי היטב בהלכות לשה"ר ומסיבה זו בכל פעם שמבררים אצלו על אנשים, הוא מתחמק ולא אומר מאומה, מפני שחושש שייבשל בלשון הרע, על איזה איסור חמור הוא עלול לעבור ומגול? (רכילות כלל ט' סק"א).
- ג. ראובן בא להתייעץ עם שמעון, האם כדאי לו להכניס את לוי כחבר חדר להדרו שבפנימייה. שמעון יודע שהדבר עלול להזיק לו מבחינה רוחנית, אך חושש שאם הוא יאמר לו את האמת, הדבר עלול להיוודע ללוי בצורה עקיפה, והוא יקפיד עליו מאוד. מה יעשה שמעון? (עין הישב רכילות כלל ט' סק"ה, וכתוב סכנת לבך האם נידונו דומה לשם).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל
לכתובת - dudu3266@gmail.com

חיים 32 י"א כ"א

ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

בכל פנייה ניתן להתקשר טל: 054-8451571
ובאין מענה להשאיר הודעה קולית
ואנו נשתדל לחזור בהקדם.

- כללי השתתפות:
- יש לציון בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.
 - אין צורך בשום תחייבות ללימוד יומי או שבועי.
 - העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
 - יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

החן טעון גזי

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת וארא

בקרא, שהייתה אש מתלקחת בתוך הברד, וא"כ י"ל שלאחר זמן קצר מאז שהאש התחילה לשרוף אותם, כבר לא נשאר זכר מהאנשים שהיו בשדה.

ולפי דברי מרן הגרי"ז הנ"ל, שהברד לא ירד בכל ארץ מצרים, אלא ירד רק על האנשים והבהמות ועשב השדה, א"כ נמצא שלאחר זמן קצר מאז שהתחילה מכת ברד, הברד כבר הפסיק לרדת, כיון שכבר לא נשאר מהאנשים והבהמות ועשב השדה שום זכר, ולדברי הגרי"ז הנ"ל, הברד לא ירד סתם כך על אדמת ארץ מצרים.

וא"כ צ"ע טובא בזה, דהא כתיב בקרא, שפרעה ביקש ממשה ואהרן, שיתפללו לה' שיפסיק לרדת ברד, ולדברי המדרש הנ"ל, הי' זה כבר לאחר שבעה ימים שמכת ברד היכתה במצרים, - ומוכח שהברד ירד בכל השבעה ימים, ולא רק ביום הראשון, וא"כ לכאוי צ"ב טובא בדברי הגרי"ז הנ"ל.

- ג -

ויתכן לבאר בזה כפי ביאורו הנפלא, של המגיד הנודע הרב הגאון ר' שלמה לוונשטיין שליט"א, - דהנה בפשטות רגילים לתאר את מכת ברד, בכך שאמנם מייד בתחילת המכה, עניין המכה הי' בזה שכל המצרים והבהמות שהיו בשדה מתו.

אך אח"כ כל עניין המכה הי', רק בכך שהברד המשיך לרדת שבעה ימים, וכל המצרים היו נצורים בבתיהם בלא שום אפשרות לצאת, והיו גם קולות אלוקים שמאוד הפחידו אותם, אך מ"מ מכת המוות של הברד הייתה רק בתחילה.

אמנם רבי שלמה לוונשטיין שליט"א ביאר (ומתוק האור', פרשת וארא עמ' תב), שלפי דברי הגרי"ז הנ"ל יש לומר, שתיאור מכת ברד הי' הרבה יותר מעניין, וכדלהלן (עם שינויים קלים).

דהנה מבואר בקרא, שמשה רבינו התרה בפרעה, שיכניסו את כל האנשים והבהמות לבתים, בכדי שלא ימותו במכת ברד, - ומעתה י"ל, דמשה רבינו התרה בהם, שיכנסו כולם לבתים, ושעד להודעה חדשה לא יעיזו לצאת, משום שכל מי שיצא מביתו, ימות ממכת הברד.

ואח"כ כאשר התחילה מכת הברד, כל מי שהי' בשדה מת בתוך זמן קצר מהאש ומהברד, וכאשר כל האנשים והבהמות שהיו בשדה מתו ונשרפו, וכבר לא נשאר מהם זכר, מייד הפסיק הברד לרדת, וקולות הרעמים נדמו, וכדברי הגרי"ז הנ"ל, שהברד לא ירד סתם כך על אדמת ארץ מצרים.

- ד -

ומייד לאחר שהברד הפסיק לרדת, והרעמים כבר לא נשמעו, שבה השמש לזרוח במלוא עוזה, - ומכיון שכך, חשבו המצרים שלא נשמעו לאזהרת משה (שהזהירם שלא לצאת מבתיהם עד להודעה חדשה) שמכת הברד הסתיימה, ולאחר שהמתו זמן מה וראו שהשמש ממשיכה לזרוח במלוא עוזה,

וַיֵּט מִשָּׁה אֶת מְטָהוּ עַל הַשָּׁמַיִם וְהָיָה נֶתַן קִלְתוֹ וַיִּבְרָד וַתִּהְיֶה אֶשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֵר ה' בְּרֹד עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (ט, כג).

'כיצד הי' הברד יורד, בתחילה היו הברקים מבריקין, והרעמים מרעעמין, והארץ רועדת... והחצצות נופלות... ואין שם מטר אלא ברד...' (מדרש הגדול).

ויעוי' במש"כ הנצי"ב ב'העמק דבר' וז"ל, 'רק בארץ גֶשֶׁן אֶשׁ שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְרֹד - אבל הקולות נשמעו גם שם, וכדאיתא בברכות (נט). שקולות של רעמים באים לפשט עקמימות שבלב, וזה הי' נדרש אז הרבה', עכ"ל.

והנה רבינו מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל הסתפק, האם הי' אפשר לברך על הקולות שנשמעו במכת ברד, וכן על הקולות שנשמעו במעמד מתן תורה, את הברכה שמברכים בשמיעת רעמים, - ומרן זצ"ל נשאר ביש לעיין בזה (אילת השחר על התורה, שם).

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה אי נימא שהיו ת"ח מבני ישראל, שבירכו על הרעמים שנשמעו במכת ברד, את ברכת 'שכוחו וגבורתו מלא עולם' (וברכת עמ"ב לא בירכו, דלא הי' זה מכת הטבע שנברא בששת ימי בראשית), א"כ יש מקום לדון ולפלפל טובא, כמה פעמים הם בירכו את הברכה הנ"ל, במשך כל הזמן שהייתה מכת ברד, וכדלהלן.

דלכאוי בפשטות הי' נראה לומר, דהם בירכו את הברכה הנ"ל ז' פעמים (או ח' פעמים, ואכמ"ל בזה), כיון דאיתא במדרש (עיי' בשמו"ר פ"ט, יב - ובדברים רבה פ"ז, ט), דכל מכה ומכה נמשכה שבעה ימים, וקיי"ל במשנ"ב (סי' רכז, ח) שיש לחזור ולברך שוב על הברקים והרעמים בכל יום ויום, עיי"ש.

- ב -

אמנם באמת יש מקום לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

דהנה ידוע ומפורסם, מש"כ מרן הרב מבריסק זצ"ל, בספרו על התורה, לגבי מכת ברד, וז"ל 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בְרֹד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - נראה מלשון הכתוב, כי הברד לא ירד, [אלא] רק במקום שהי' שם אדם או בהמה או עשב השדה, דאל"כ למה פרטן הכתוב, הלא פשיטא דכשברד יורד, יורד על כל מה שימצא'.

'וכן מה שנאמר למעלה, 'ועתה שלח העז את מקנך' וגו', י"ל דכך היתה הנבואה, דאם יהיו בבית, לא ירד עליהם הברד ולא יזיקם, ורק על אותם אשר ימצאו בשדה ולא יאספו הביתה, עליהם ירד הברד ומתו, - ולא משום דהבית הי' שמירה לענין הברד, רק דמעיקרא לא ירד עליהם הברד כלל', עכ"ל.

ולכאוי צ"ב טובא בזה, דהרי בפשטות י"ל, דכל האנשים שהיו בשדה בזמן מכת ברד, מתו בתוך זמן קצר, דהא כתיב

אמנם באמת אכתי יש לעי' ולפלפל טובא בזה, משום דיתכן דאע"פ דבני ישראל ידעו, שמכת ברד תימשך לפחות ז' ימים, ולא הי' להם היסח הדעת מזה כלל, אך מ"מ יש לדון דהם יכלו לברך שוב, בכל פעם ופעם שהתחדשה שוב ירידת הברד, וכדלהלן.

דהנה בשעה שעסקנו בפילפול הנ"ל, גבי מכת ברד שהייתה במצרים, התעוררנו לדון בנידון חדש, שכמדומה שנידון זה לא הוזכר עד היום כלל בדברי הפוסקים, וכדלהלן.

דהנה לאחר חתימת ספר המשנה ברורה, נוצרה בזמנינו מציאות חדשה, שיש לדון האם בכוחה של המציאות החדשה, לשנות את האי דינא דנתפזרו העבים הנ"ל, - דהנה כיום ניתן לשמוע מהחזאים, את תחזית מזג האוויר החזוייה לבוא אלינו, ולפעמים שומעים בתחזית, שבבוקר יהי' גשום עם ברקים ורעמים, ובצהריים תהי' הפוגה מהגשמים, ואחר הצהריים יתחדשו שוב הגשמים עם ברקים ורעמים.

ומעתה יש לדון, באחד ששמע בבוקר את התחזית, ובירך אז על הברקים והרעמים, ואח"כ בצהריים הייתה הפוגה, ונתפזרו העבים והשמים נטהרו וזכו לגמרי מעבים, - אך הוא זוכר את תחזית מזג האוויר, והוא יודע שההפוגה בגשמים הינה הפוגה זמנית, ובעוד זמן מה, הגשמים עתידיים להתחדש עם ברקים ורעמים, - האם דינו לברך שוב על הברקים והרעמים שיבואו אח"כ, - או"ד דאין לו לברך, משום דלא הסיח דעתו מהברקים והרעמים.

- ח -

הצעתי את הספק הנ"ל, קמ"י הגאון רבי אשר וייס שליט"א, והשיב שלדעתו נראה, שהעובדה שהוא יודע את התחזית הצפויה, לא תשנה את האי דינא דנתפזרו העבים, ובכה"ג שנטהרו השמים לגמרי מעבים, הוא יצטרך לחזור ולברך אח"כ שוב באותו היום, ואע"פ שהוא ידע שהגשמים עתידיים לחזור.

וכע"ז השיב הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, שי"ל שכאשר השמים נטהרו וזכו לגמרי, למעשה יש בזה הפסק והיסח הדעת, ולכן דינו לחזור ולברך אח"כ שוב, ואע"פ שהוא ידע כבר בתחילה שהגשמים עתידיים לחזור, - וכע"ז דעתם של עוד רבנים מובהקים.

[ואמנם יש מן הרבנים המובהקים שהשיבו, שבאמת בכה"ג הנ"ל שהוא לא הסיח דעתו מהברקים והרעמים, אי"צ לחזור ולברך אח"כ שוב, - ויש מן הרבנים המובהקים דנשארו בספק בזה, ואכמ"ל].

ומעתה לדעת הסוברים דידיעת תחזית מזג האוויר לא תשנה את האי דינא דנתפזרו העבים וכו"ל, א"כ שוב י"ל בנידו"ד גבי בני ישראל במצרים, שאע"פ שהם ידעו שמכת הברד עתידה להתחדש בעוד זמן מה, אך מ"מ הם יכלו לברך שוב בכל מטח ומטח של הברד, - וא"כ יתכן שהם בירכו עשרות פעמים על הרעמים שהיו במכת ברד וכו"ל, - ויש לפלפל טובא בזה, ונפלא.

החליטו אותם המצרים ללכת למכולת להביא קצת אוכל לילדים הרעבים.

ואז, לאחר שהרבה מצרים חזרו להסתובב ברחובות, לפתע בלא שום סימן מוקדם, התחילו לרדת שוב מטחי ברד כבדים מעורבים באש, עם ברקים ורעמים עצומים, וכל המצרים שהיו באותה שעה מחוץ לביתם, מצאו את מותם תחת מטחי הברד.

ולאחר שכל המצרים שיצאו החוצה בזמן שהשמש זרחה, גם הם מתו ונשרפו, וכבר לא נשאר מהם זכר, אזי שוב הפסיק הברד לרדת, וקולות הרעמים נדמו, ושוב השמש חזרה לזרוח במלוא עוזה, וכדברי הגרי"ז הנ"ל, שהברד לא ירד סתם כך על אדמת ארץ מצרים, - וכך חזר חלילה, שוב הייתה הפוגה מהברד, ושוב יצאו מבתיהם, ושוב ירד ברד...

[וכיון שלא היו אז סלמונים, לכן לא ידעו המצרים, שכל אלו שהעזו לצאת בזמנים שהשמש זרחה במלוא עוזה, כולם מצאו את מותם ללא יוצא מהכלל, במטחי הברד הפתאומיים, - ומכיון שכך, לאחר כמה ימים שהיו המצרים נצורים בבתיהם, אזי גם אלו שהיו פחות אמיצים בטיבעם, הוצרכו לחדש את המלאי של המזון, - ולכן בזמן שהייתה הפוגה ממכת הברד, והשמש זרחה כרגיל, החליטו גם הם לצאת ולהביא אוכל, בתקווה שהם יספיקו לחזור לביתם ולתפוס מחסה, עוד לפני שיבוא מלח הברד הבא].

ומעתה מיושב שפיר מה שהקשינו לעיל, כיצד גם לדברי הגרי"ז הנ"ל, מכת הברד נמשכה שבעה ימים וכו"ל.

- ה -

ועתה נשוב למה שכתבנו לדון לעיל, דאי נימא שהיו ת"ח מבני ישראל, שבירכו על הרעמים שנשמעו במכת ברד, את ברכת 'שכוחו וגבורתו מלא עולם' וכו"ל, א"כ יש מקום לדון ולפלפל טובא, כמה פעמים הם בירכו את הברכה הנ"ל, במשך כל הזמן שהייתה מכת ברד וכו"ל.

ומעתה לפי הביאור הנ"ל בדברי הגרי"ז יש לומר, דיתכן דהם בירכו את הברכה הנ"ל עשרות פעמים, במשך כל השבעה ימים של מכת ברד, - משום דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רכז, ב), 'כל זמן שלא נתפזרו העבים, נפטר בברכה אחת, - נתפזרו בין ברק לברק, ובין רעם לרעם, צריך לחזור ולברך', - והיינו אפי' באותו היום, - ודווקא היכא דהשמים נטהרו וזכו לגמרי, בין ברק לברק ובין רעם לרעם (עי' במשנ"ב שם סי' קח).

וכיון דלפי הביאור הנ"ל, בין מטח ברד אחד למשנהו, השמש זרחה במלוא עוזה וכו"ל, א"כ להנ"ל י"ל, דהם יכלו לברך את הברכה הנ"ל עשרות פעמים במשך כל שבעת ימי הברד, משום האי דינא דנתפזרו העבים בין רעם לרעם הנ"ל.

- ו -

אמנם באמת יש מקום לדון ולומר, דהם לא יכלו לברך את הברכה הנ"ל, יותר מפעם אחת בכל יום ויום, וכדלהלן.

דהנה יעוי' ברא"ש (ברכות פ"ט אות יג) שהביא מהירושלמי, שהדין של נתפזרו העבים הנ"ל, דומה לדין של הנכנס ויוצא מחנותו של בשם, עיי"ש ואכמ"ל, - והעולה משם, שטעם הדין שכאשר נתפזרו העבים צריך לברך שוב, הוא משום שכאשר נתפזרו העבים יש בזה היסח הדעת, ולכן כאשר שוב נתקדרו השמים, דינו לחזור ולברך שוב על הברקים והרעמים שיבואו אח"כ, - וכן כתב להדיא הב"ח (בסי' רכז שם), שהטעם לזה הוא משום היסח הדעת, עיי"ש.

ומעתה יש מקום לדון ולומר, דבני ישראל לא יכלו לברך על הרעמים שהיו במכת ברד, יותר מפעם אחת בכל יום ויום, כיון שהם הרי האמינו למשה, והם ידעו שעד להודעה חדשה (ועכ"פ לא פחות מז' ימים) מכת ברד תימשך.

והם ידעו שאפי' אם כעת יש הפוגה קצרה בירידת הברד, וקולות הרעמים נדמו, וגם השמש חזרה לזרוח במלוא עוזה, אך מ"מ הרי בעוד זמן מועט יירד שוב מטח חדש של ברד, וא"כ הם לא היסחו דעתם כלל, מירידת הברד ומהברקים והרעמים, במשך כל שבעת ימי הברד, וא"כ יש מקום לומר שהם לא יכלו לברך יותר מפעם אחת בכל יום ויום, (ומ"מ פעם אחת בכל יום צריך לברך, ואפי' כאשר לא נתפזרו העבים, עיי' במשנ"ב שם סי' קח).

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרבן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת החמינית: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו ש' וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת וארא תש"פ גליון 112

קבלת הדין באהבה

שאלה: עד כמה מוטל על האדם שלא לחרוז אחר מידותיו של חקדוש ברוך הוא?

א. שמות ו, ד: וַיִּזְכֹּר הַקְּדוֹשׁ אֶת בְּרִיתוֹ אִתְּכֶם. פירש רש"י (להלן בפסוק ט) "ורבותינו דרשוהו (סנהדרין קיא.) לענין של מעלה, שאמר משה (לעיל ה, כב) 'למה הרעותה', אמר לו הקדוש ברוך הוא: חבל על דאבדין ולא משתכחין (חבל על אלו שנאבדו ואינם נמצאים), יש לי להתאונן על מיתת האבות (שאני מתחרט עליהם), הרבה פעמים נגליתי עליהם ב'אל שדי' ולא אמרו לי 'מה שמך', ואתה אמרת 'מה שמו, מה אומר אליהם' (לעיל ג, יג)... **וכשביקש אברהם לקבור את שרה, לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים** (בראשית כג, טז). וכן ביצחק, ערערו עליו על הבארות אשר חפר (שם כו, כ). וכן ביעקב (כתוב שם לג, יט) ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו, ולא הרהרו אחרי מדותי, ואתה אמרת (לעיל ה, כב) 'למה הרעות'. וזו התביעה שהיתה עליו, שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (לעיל בפסוק א) 'עתה תראה', ופירש רש"י (ומקורו בסנהדרין קיא.) "הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא, יב) 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ואחר כך אמרתי לו (שם כב, ב) 'והעלהו (שם) לעולה', ולא הרהר אחר מדותי, לפיכך 'עתה תראה'. 'העשוי לפרעה' תראה, ולא תראה את העשוי למלכי שבע אומות כשאביאם לארץ".

הרי שהיה לאבות נסיונות גדולים ולעולם לא הרהרו אחרי הנהגתו יתברך. וכבר אמרו (תנא דבי אליהו, פרק כה) "חייב אדם לומר, אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", ומזה נלמד כיצד להשתדל לקבל עלינו לעולם לא לערער על מצבנו, ולדעת שהכל משמים לטובה עבורינו.

תשובה: האדם צריך לקבל את כל הנעשה עמו באהבה, ולא לחרוז חלילה אחר מידותיו יתברך.

בני ישראל - עם ה'

שאלה: עד כמה צריכה להיות שמחתנו שזכינו להיות מבני ישראל?

ב. שמות ו, ז: "ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם ממצרים סבלות מצרים". צריכים אנו לדעת עד כמה גדולה מעלתנו שאנחנו עם ה', וכמאמר דוד (תהלים עט, יג) "ואנחנו עמך וצאן מרעיתך, נודה לך לעולם, לדור ודור נספר תהלתך", ויש לומר שההודאה הוא על זה גופא ש'אנחנו עמך וצאן מרעיתך', ולכן 'נודה לך לעולם', אשרינו שזכינו להיות יהודים, בנים חביבים למקום.

על כך מברכים אנו בכל יום "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" (ברכות יא:). ומברכים עוד "שלא עשני גוי", וכבר אמר הגר"ש שבדרון זצ"ל שאין הכוונה רק שלא עשני כאותו ערבי בזוי העובד בניקיון, אלא שלא עשני אפילו אריסטו החכם ביותר, וזכינו אנו להיות מבני העם הנבחר. **וכתב ב'סוד ושוורש העבודה'** (ב, ד) "יתן האדם אל לבו גודל השמחה והחדוה במה שיצר וברא אותו היוצר והבורא יתברך ויתעלה בתוך עדת בני ישראל, ולא יצר אותו בין עם מן העמים, והיה עובד ומשתחוה לפסל ומסיכה, לבול עץ יסגוד, ולא היה יודע כלל מהבורא ומאלהותו יתברך, גם לא היה יודע כלל מתורתו הקדושה והתמימה ומגבורותיו ונפלאותיו וחכמתו הנפלאה, שאנחנו עם קדוש יודעים מתורתו הקדושה שנתן לנו ולא לעם אחר. **כל** כך תגדל שמחתו, עד שכמעט תבטל מציאותו הגשמי מרוב התשוקה וההתלהבות מאהבה באלהותו יתברך, ואיך לא יבער לב האדם ממש כאש בוערה בברכתו ברכה זו מרוב החדוה והשמחה, ויתן שבח והודאה עצומה במחשבתו על זה... ובודאי שאף בשאר שעות היום, אף לא בעת אמירת ברכה זו, ראוי ויש... לשום על לבו דבר זה ולשמוח שמחה עצומה לאין ערך, ולתן שבח והודיה עצומה בלבו ובמחשבתו לה' יתעלה על זה".

גם בסיום תפילת שחרית אומרים אנו: "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו". וכן בסיום כל תפילה מודים אנו לו על כך: "עלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, שהם משתחיים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע, ואנחנו (כורעים) ומשתחיים (ומודים) לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא". **וכתב ב'סוד ושוורש העבודה'** (ה, י) "החיוב על כל איש הישראל מעם קדוש, שיתן שבח זה ליוצרינו ובוראינו, על שלא עשנו כגויי הארצות... להשתחוות לפסיליהם, לבול עץ יסגוד (יכרע), שהם הבל וריק, והאלילים כליל יחלוף. אך בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון לחלקו ולגורלו הקדוש, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, חי וקים לעד ולעולמי עולמים, וקדשנו במצוותיו הקדושים לעובדו באמת ובלב תמים, ולהשיג מתורתו הקדושה... ושבח זה יהיה בלב שמח על כל הטוב שהוא בשמחה רבה ועצומה עד קצה תכלית השמחה, שאין ביכולת הטבע של אדם ילוד אשה לשמוח בלבו שמחה עצומה יותר, אף על רוב הטובה הגדולה שאין כמוהו בכל העולם למן היום הוסדה ועד עתה". מבואר שהשמחה הגדולה ביותר שצריכה להיות לאדם היא במה שהוא יהודי וזוכה להתקרב לה', ללמוד מתורתו המחכימה ולקיים מצוותיו.

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

שלומד תורה שלא לשמה כשהוא על מנת לקנטר ש'מוטב לו נהפכה שלייתו על פניו' (תוספות ברכות שם ד"ה העושה). וכדרך שאמרו (עירובין ג:): נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, מאחר שיש שס"ה לאוין שהם הרבה יותר מרמ"ח מצוות וקרוב הוא יותר לעבור עבירות (כפירוש מהרש"א), ואם כן כל התועלת לאדם שנברא הוא רק כדי שיקיים המצוות כראוי ותהיה שווה ירידתו לעולם הזה.

ג. האור החיים' (בראשית א, א) כתב "רו"ל (ב"ר א, ד) דרשו תיבת 'בראשית' בשביל התורה שנקראת ראשית, ופירוש אות ב' של בראשית היא בי"ת הסיבה, ומעתה מי שזכה בתורה – זכה בכל העולם, ומי שלא זכה בתורה – אין לו ליהנות מהעולם עד מדרך כף רגל לבד (אלא) אם ישמש הקשר עמליה". ולכאורה מבואר כאן דברים המורים, שמי שאין לו שייכות לתורה, אסור לו ליהנות מהעולם הזה שנברא בעבור התורה. **ג. הרע"ב** פירש את המשנה (אבות ג, יז) "אם אין קמח אין תורה – מי שאין לו מה יאכל האיך יעסוק בתורה. אם אין תורה אין קמח – מה יועיל לו הקמח שבידו הואיל ואין בו תורה. נוח לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב", שהרי כל הקמח ועניני העולם הזה ניתנו רק למי שעוסק בתורה כמבואר באור החיים הנזכר (ועיין עוד בבראשית א, א 'תכלית הבריאה').

תשובה: כל ירידת האדם לעולם הזה היא כדי לקיים את המצוות, ובלא זה אין לו זכות קיום, ולכן ירבה האדם בתורה ובמצוות.

הוצאה מהבלי הזמן

שאלה: מה יש לעשות כשרואים אדם שקוע בחבלי הזמן?

ה. שמות ו, ט: "וידבר משה כן אל בני ישראל ולא יזבועו אל משה מקוצר רוחו ומעבודה קשה". פירש הספורנו "ולא שמעו אל משה – להתבונן בכל זה בענין שיבטחו בישועת האל יתברך ויחשבה להם צדקה... מקוצר רוח – כי לא נאמנה את אל רוחם, ולא נתנו לב להתבונן". הרי שמשה רצה לעזורם ולגואלם, אך הם מרוב שקיעותם בעבודה לא יכלו להתבונן בדבריו ולהקשיב לו.

נלמד מכך על המציאות שלפעמים רואים בחור במצב רוחני ירוד, מסובב בכל מיני שטויות והבלים המפריעים אותו בעבודת ה', רוצים לעזור ולדבר עמו, אבל "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח". אתה רוצה לנענעו ולהזהירו: תבין באיזה מצב נורא הנך נמצא, למה לא תתפוס את עצמך לפני שיהיה מאוחר... אך הוא כאותו שיכור שנמצא בשכרותו ואין מה לדבר עמו. **ומסופר** על אחד השיכורים שחכם אחד דרש בטובתו שיפסיק במעשי שכרותו הנבזים ולא יתגולל בתוך קיאו בחוצות (עיין במצודות דוד ירמיה מה, כו), אך ללא הועיל. הוא חשב מה יעשה כדי לשכנעו לחדול ממנהגו הרע, פעם כשראה שיכור אחר מתגולל בקיאו, כולו מטונף בבגדיו ומשמיע הברות משונות, משך את השיכור לאותו מקום – כדי להראותו כיצד נראה שיכור בשעת שכרותו, וחשב בודאי כשיראה זאת בעיניו יפסיק להשתכר. כשהביאו לשם, נתפלא לראותו מתקרב אל השיכור המתגולל בקיאו, ולוחש לו: היכן קנית כזה יין משובח וריחני?!

אדם כה תפוס בתאוותיו ושטויותיו עד שאינו מרגיש כמה הוא מלוכלך בהם ולכן קשה לעזור לו, העצה היא להתפלל עליו שהשם יפתח את לבו לקבל תוכחה ולשנות את דרכו. וכמובן ינסה לפתוח עמו בשיחה בזמן שהוא בשמחה ומצב רוח מרומם, אך לא ירפה מלהתפלל שיצליח במשימתו.

תשובה: לפעמים אדם כזה שקוע בתאוותיו עד שקשה להניאו מכך, ויש לדעת איך לעשות זאת בחכמה.

תשובה: על האדם לחיות שמח ומאושר ביותר בחלקו שחזא יחודי, אבל כמובן שצריך לנצל מעלה זו ולקיים התורה והמצוות שנגצו בהם כראוי.

איבוד המעלה – בעשיית העבירה

שאלה: האם יש זמנים שבני ישראל יכולים חלילה להפסיד את מעלתם כעם ישראל?

ג. שמות ו, ז: "ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתוזה סבלות מצרים". יש כאן לימוד שלפעמים יש כאלו שמתעוררות להם חלילה שאלות באמונה, כיצד הקדוש ברוך הוא עושה כך וכך, וכדרך ששואלים: כיצד קרה השואה? אבל התשובה היא "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים", רק אחרי שאתם תהיו "לי לעם" אז אני "והייתי לכם לאלקים" (וכדרך הכתובים 'שובו אלי ואשובה אליכם' (מלאכי ג, ז), ו'פתחו לי פתחו של מחט ופתחו להם פתחו של אולם' (שהש"ר ה, ג. תנחומא תולדות יח, פסיקתא רבתי טו, ו) וכדומה, תחילה צריך אתעורר דלתת הבאה מצד כלל ישראל, ורק לאחר מכן בא אתעורר דלעילא מצד הקדוש ברוך הוא). אם תשמרו את המצוות ותקבלו עליכם את אלקותי, אז "והייתי לכם לאלקים", כי אין מלך בלא עם, וממילא אם אינכם מתנהגים כעמי שאינכם שומרים את התורה כראוי אז חלילה איני אלקים ותסבלו הרבה צרות כשאר הגויים שאין להם השגחה פרטית.

ג. שמות ו, ז: "ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתוזה סבלות מצרים". יש כאן לימוד שלפעמים יש כאלו שמתעוררות להם חלילה שאלות באמונה, כיצד הקדוש ברוך הוא עושה כך וכך, וכדרך ששואלים: כיצד קרה השואה? אבל התשובה היא "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים", רק אחרי שאתם תהיו "לי לעם" אז אני "והייתי לכם לאלקים" (וכדרך הכתובים 'שובו אלי ואשובה אליכם' (מלאכי ג, ז), ו'פתחו לי פתחו של מחט ופתחו להם פתחו של אולם' (שהש"ר ה, ג. תנחומא תולדות יח, פסיקתא רבתי טו, ו) וכדומה, תחילה צריך אתעורר דלתת הבאה מצד כלל ישראל, ורק לאחר מכן בא אתעורר דלעילא מצד הקדוש ברוך הוא). אם תשמרו את המצוות ותקבלו עליכם את אלקותי, אז "והייתי לכם לאלקים", כי אין מלך בלא עם, וממילא אם אינכם מתנהגים כעמי שאינכם שומרים את התורה כראוי אז חלילה איני אלקים ותסבלו הרבה צרות כשאר הגויים שאין להם השגחה פרטית.

בודאי ש'בן אף על פי שחטא – בן הוא', כאומרם (סנהדרין ריש מד.) 'ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא', וגם במצב כזה אנו נשארים בניו, אבל אינו דומה כלל בן שסר מן הדרך לבן האהוב על אביו, ואולי אף שיכול להיקרות 'ישראל', אבל 'יהודי' קשה לקרותו, כי כיצד נקרא אותו יהודי והוא אינו מודה באמונת צור העולמים ובתורתו?!

תשובה: בשעה שבני ישראל חוטאים יכולים לאבד חלילה את מעלתם בתור עם ח', אף שלעולם בנים אנו למקום אבל מעלת בן אהוב גדולה ביותר, ולכן צריכים לחשמר בכל עת לקיים התורה והמצוות ולחיות בנים אהובים לו יתברך.

זכות קיום בלא תורה

שאלה: האם יש לאדם זכות קיום כשאינו לומד תורה ומקיים מצוות?

ד. שמות ו, ז: "ולקחתי אתכם לי לעם... וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתוזה סבלות מצרים". נראה שיש ללמוד מכך שהקדוש ברוך הוא כביכול אומר לבני ישראל שמחוייבים הם לקיים את המצוות וחלילה להם מלעשות עבירות, שהרי כמעט בטלו מלהיות אומה, על ידי שבמצרים ירדו עד מ"ט שערי טומאה, וכל מה שהקדוש ברוך הוא הוציאם ממצרים (שעברו שם את כור ההיתוך לעשותם אומה שתקבל את התורה במדבר) ולקחם לעם הוא כדי 'להיות לכם לאלקים' שתקיימו תורתי ומצוותי, אך אם אינכם מקיימים אותה, מוטב שלא תהיו, כדרך שנאמר (ברכות יז.) על מי

בעל 'מכתב מאליהו'

לרגל יום הזיכרון הס"ו להסתלקותו של
מרן הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל
ממאורי אורות המוסר הנודע בעולם התורני בספרו "מכתב מאליהו"
נלקטו מתולדות חייו ומומשנתו מתוך כתבים שהתפרסמו לזכרו

ה'סבא'. ואחריו - רבי נחום זאב, בנו של ה'סבא, אשר מילא את מקומו של גיסו הגדול לאחר פטירתו, ולימים היה לחותנו של רבינו.

למרות גילו הצעיר נקבע לו מעמד חשוב בין התלמידים, ושם שהה עד גיל 30 (תקופה של י"ח שנה) וקיבל את יסודות המקום שהיו נר לרגליו כל ימי חייו וגם הנחילם לתלמידיו אחריו.

בשלהי קיץ תרע"ד, והוא עודנו בעיצומם של ימי נעוריו - נתקדרו השמים בעבים, ופרצה לה מלחמת העולם הראשונה. קלם, שהיתה סמוכה לגבול גרמניה - נכבשה על ידה מיד. האוכלוסייה היהודית ביקשה לנוס על נפשה בבהלה, אך רבי נחום זאב בשלוותו האופיינית עודדם בדברי חיזוק ואמונה, והצליח לגרום לכך שימתינו במקומם, ולא יברחו סתם ללא תוכנית מסודרת. ואכן, עד לפטירתו, בשבט תרע"ו - הצליח רבי נחום זאב לקיים את הסדרים בישיבה כרגיל.

לאחר מכן, רוב הבחורים - ורבינו בתוכם - עזבו את קלם, וחיפשו מקלט הרחק מקוי החזית. הם התיישבו בהומל, שם נפתחה ישיבה שרבי ראובן דוב - אביו של רבינו - שימש כמנהל רוחני. בתקופה זו גם שהה בביתם דודו רבי חיים עוזר שנה תמימה. והרב דסלר זכה ללמוד במשך שעות ארוכות עם דודו.

לאחר המלחמה שב הרב דסלר לקלם, ותקופה קצרה לאחר מכן, התארס עם בתו השניה של רבי נחום זאב, ונכדתו של ה'סבא' מקלם.

הנישואין נערכו בקלם כעבור כשנה, בבי דר"ח אדר תר"פ. במכתב ברכה שהפנה הגאון רבי חיים עוזר אל רבינו - הוא ציין את הרקע השווה של שני בני הזוג, וכך כתב: "אשריך שזכית לבחור בעלמה בת טובים, קרובה לרוחך באמונת אמון במוסר ובמידות. ואשרי לבת זו שמצאה בך גילה, אדם המעלה. אשריכם יקירי שתחיו חיים של שיווי הדיעות".

"חזון אי"ש" הגדיר שלוש בחינות באמונת ה' וכך אמר: ישנם דבורנו שלשה יבעלי מוסר, אצל הרב דסלר - רואים גדולתו באמונה אשר במוחו, אצל רבי אליהו לאפיאן - רואים גדולתו באמונה אשר בלבו, ואצל רבי יחזקאל לוינשטיין - רואים אצלו אמונה בחוש - בידים "ידינו וליבו לא-ל אמונה".

שלושה אלו היו תלמידי בית מדרש אחד - הם היו תלמידי וחניכי קלם!

כי אמנם, יחודיותו של היתלמוד תורה בקלם לעומת שאר הישיבות, היתה בהתמקדות ובהתעסקות הרבה בבירור יסודות האמונה, בבחינת 'ידעת היום' - הבנת השכל, כדי להגיע לדרגת הפנימיות - 'והשבות אל לבבך'.

חז"ל הקדושים (בבא מציעא יב) מגדירים אדם שתלוי באביו למחייתו - כ'קטן'. בדומה לכך, מי שאמונתם מבוססת על מה ששמעו מאחרים, וכל אמונתם הינה 'מלומדה' ואיננה מבוססת בהכרה עצמית ויסודית ראויים להגדרה 'קטני אמונה'... בקלם, למדו אמונה חושית מהי, וביקשו לרש את 'קטנות האמונה' הזו... הם ביקשו 'להבין ולהשכיל' - בכדי שיוכלו לבסוף 'ללמוד וללמד'.

הורתו

הרב דסלר נולד בליבובי שבלטביה בסיון תרנ"ב לאביו רבי ראובן דוב, שהיה מראשי בית התלמוד הידוע שבקעלם ומתלמידי רבי שמחה זיסל זיוו מקעלם, שמו נקרא עייש סבו רבי אליהו אליעזר גרודנסקי המו"ץ דוילנא שהיה חתנו של קדוש ישראל רבי ישראל סלנטר זיע"א וחותנו של רבי חיים עוזר גרודזיניסקי זצ"ל.

אף שבאזני ילדיו היה רבינו מרבה להזכיר את יחוסם המשפחתי המפואר, אותו ראה כ'מחייב' גדול ונכבד - הוא נמנע כמעט לחלוטין מלשוחח אודות נושא זה מחוץ לחוג המשפחה הקרובה.

ככלל, כל חייו עמד רבינו על המשמר לבל יפול ברשת הגאווה הפרושה לרגליו בשל יחוסו החשוב, שיסודתו בהררי קודש, ולבל ישקע בשאונות שהיא תולדת גאווה זו. תמיד - הן בשיעוריו והן במכתביו לתלמידיו - היה מדגיש את מיעוט ערכם של מעשים הנעשים מתוך הרגל, אך ורק נזכור את החינוך המעולה שקיבל האדם מהוריו.

מפורסמים הם דבריו ב"קונטרס הבחירה" בו הוא מבאר כי לכל אדם יש את נקודת הבחירה שלו, עימה הוא מתמודד אם לעשות מצוה או להמנע מעבירה וכיו"ב. ישנם נושאים, בהם לאדם מסויים אין כל נסיון, והם "למעלה מנקודת הבחירה" שלו. וכך מגדיר זאת רבינו:

"יש אשר יתחנך האדם להרבה מן הטוב, עד שהוא בטוח בו מן היצר הרע, ונמצא שנקודת בחירתו היא בענינים יותר גבוהים. למשל, מי שנתחנך בחינוך התורה בין צדיקים ואנשי מעשה - יועיל לו החינוך אשר נקודת בחירתו לא תהיה בעשיית עבירה במעשה או במניעת מצוה מעשית, אלא בדקות עבודת הלב והכוונה".

דומה כי לא נטעה אם נסבור, שעיסוקו של רבינו בהתבוננות בענין זה של "נקודת הבחירה" נבע מהפסגות בהן נתגדל, כאשר נתוני הפתיחה המיוחדים שלו - אילצו אותו להגדיר לעצמו את עבודתו של "מי שנתחנך בחינוך התורה בין צדיקים ואנשי מעשה"...

הוא היה אומר, כי הסכנה הגדולה ביותר המאיימת על התעלות רוחנית אמיתית - הינה הסיפוק שחש האדם במדרגה רוחנית אותה לא השיג בכוחות עצמו, ועליה לא עמל ברוב יזע...

תלמיד קעלם

בגיל 12 - טרם היותו לאיש - נכנס כתלמיד מן המניין לישיבה בקעלם. באותה תקופה בה הגיע לקלם, כשמונה שנים לאחר פטירתו של ה'סבא' מקלם, רבי שמחה זיסל ברוידא - ניתן עדיין ניתן היה לחוש בנוכחותו הרוחנית של ה'סבא, ברוחו המרחפת על גבי תלמידיה, ובחותמו אשר הטביע בה.

בתקופת שהותו בקלם, עמדו בראשות היתלמוד תורה שנים מתלמידי ה'סבא': הראשון - היה רבי צבי הירש ברוידא. חתנו של

ואמנם, לימים, היו אלו תלמידי קלם שהעבירו והטמיעו בכל ישיבות ליטא החשובות את האמונה החושית שספגו בבית היוצר בו עוצבה אישיותם, וכך התפשטה תורתם לדורות הבאים.

גדלותו התורנית

תקופה קצרה לאחר מכן קיבל היתר הוראה "יורה יורה ידין ידין" מרבן של ישראל הגרמני גרוזינסקי מוילנא. (יצוין כי הגרמני נמנע מליתן סמיכות וזכו לכך רק החפץ חיים, הגרמני שקופ ורבינו, אגב חבירו של רבינו מתקופה זו מספרים שרבינו סיים טרם נישואיו 28 פעם שו"ע י"ד עם הנו"כ).

רבי חיים עוזר ביקש מהרב דסלר מספר פעמים שיוציא לאור את חידושו על השי"ס, אך הוא בענותנותו ובגודל צדקתו סירב.

בנו של הרב דסלר, רבי נחום זאב זצ"ל מספר שכשביקר בשנת ת"ש בוילנא אצל רבי חיים עוזר, ואמר לו קצת מחידושי אביו על הלכות מעילה, התפעל מהם מאוד, וכתב לאביו שידפיס את חידושו.

רק כארבעים שנה לאחר פטירתו - נאספו חידושי תורתו מכל תקופות חייו שנמצאו בכתב ידו, וכן שיעוריו שמסר באנגליה וכתבו עלידי תלמידו הרב סלימן ששון, ויצאו לאור בצורת ספר אשר נקרא בשם: "חידושי הגרא"א דסלר על השי"ס".

הספר יצא לאור לאחר התייעצות עם ראש ישיבת פוניבז', רבי אלעזר מנחם מן שך, שהמליץ על כך בחוס, וכפי שקבע בדברי הסכמתו: "בודאי זהו דבר גדול ו חשוב שיתפרסם גדלותו וכוחו בתורה של הגאון המחבר, ששימש כאן בישיבת פוניבז' כמנהל רוחני, ומקודם הקים עולה של תורה באנגליה".

ואמנם, משיצא הספר לאור עולם - למדו הכל להכיר פן נוסף בגדלותו רבת האנפין של רבינו. בספר זה, בא לידי ביטוי כוחו הגדול בבירור וליבון סוגיות, בגאונות עצומה ובבהירות ועמקות נפלאה. תלמידיו התבטאו בעקבות הוצאת הספר, ואמרו כי ניתן להמליץ על רבינו את דברי הפסוק: "רצון יראיו יעשה", שכן בחוש ניכר כי מן השמים סייעו אותו להסתיר את גדלותו התורנית, אשר רק בספר זה התגלתה במלא יפעתה.

תקופת אנגליה

בשנת תרפ"ז נאלץ לעזוב את קלם ולנסוע לאנגליה, כדי לסייע לאביו שנפלו עליו חובות כבדים, שם קיבל רבנות במקומות שונים ועמל על הקמת מוסדות תורניים. אכן לאמיתו של דבר, רבינו לא עזב את קלם לעולם. עד סוף ימיו הוא גילם את מהותה של קלם. כל מי שפגש אותו הבחין מיד בתכונות האופייניות המפורסמות של קלם: שליטה עצמית, ענווה והצנע לכת, דביקות באמת ללא חת, היכולת לרדת לעומקו של נושא, אהבת הרע, תיעוב הכבוד ומנוחת הנפש.

בשנת ת"ש נסעו אשתו ובתו לביקור בקלם, אצל הסבתא. בגניז המשפחה נשתמר מכתב ששיגר להם רבינו בו אנו מתוודעים לגעגועיו העצומים ליקלם - אפילו שנים עשרה שנים לאחר שראה את בית המדרש בפעם האחרונה. הוא לוקח את בתו לסוירמרוחק בבית המדרש, משתחה בדרך, ומסביר עד כמה היתה קשורה משפחתם לבית הגדול הזה בכל נימי הנפש:

"היתה לי הזכות הגדולה לשבת בבית ה' שמונה עשרה שנים... כל אשר יש בנו - אך משם הוא... שמה המקום נארגו בו אריגי רוחנו, וכל נימת נפש אשר בנו, כל נימה ונימה, כל חוט וחוט, קשור הוא אל הבית הזה..."

"תשאלו ויגידו לך איה היה מקומי בבית התלמוד. שם אצל החלון וארון הספרים שלצד שמאל, שם עמדתי והתפללתי... אבל שנים רבות מקודם לא היה שמה הארון אלא מקומו של זקנד הוא יסבא קדישא ז"ל, רבנו שמחה זיסל זכר צדיק לברכה, וכאשר נפטר שמו שמה ארון הספרים לבל יעמוד אדם על מקומו..."

"הזכרונות הללו אשר אני מחשב לפניך, לגד עינייך... במשך הדורות נעשה הבית הגדול והקדוש הזה חלק מרוח נפשנו באמת... היתה לי הזכות הגדולה לשבת בבית ה' שמונה עשרה שנים. כל אשר יש בנו אך משם הוא... כל נימה ונימה, כל חוט וחוט קשור הוא אל הבית הזה".

בשנת ת"ש עם פרוץ מלחמת העולם השניה, נותרו אשתו ובתו בקלם, כמו כן בנו יחידו רבי נחום זאב, למד באותם ימים בישיבת טלו בליטא. במשך הזמן הצליחו בני משפחתו להמלט מגיא ההריגה, אשתו ובתו הגיעו לאוסטרליה, ובנו הגיע לאמריקה. והרב דסלר נותר בגפו באנגליה.

באותם ימים בראתו על ליבו את החורבן הנורא שבליטא, התנשא כארי ובניגוד לתכונותיו קס ופתח כולל אברכים בגייטסהד, המפורסם עד היום ככולל הרבנים דגייטסהד, היה זה מושג חדש באותם הימים באירופה, שרבים לא צפו לו קיום. ובהמשך הקים במקום גם ישיבות לבחורים, וסמינרים לבנות. בכל המקומות שהקים, היה מוסר שיחות מוסר והשקפה, כשהוא נודד ממקום למקום מרחקים עצומים.

בכל שנות המלחמה, היה הרב דסלר בדאגה עצומה על קרוביו בקלם, הוא הבין את הסכנות העצומות המרחפות על ראשם, והכין את עצמו לגרוע מכל...

במכתב מיום ג' אלול תשי"ה - ימים ספורים לאחר סיום המלחמה - אשר הופנה אל מקורבו וקרובו רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי, רבה של קרינקי - כתב:

"בוזה יש לי בקשה שטוחה מלפני כתר"ה ידך נפשי הי"ו, הנה לכת"ר יש הלא איזה קשר של ידיעות עם מקומות החורבן לי"ע, אולי יש לו איך לחקור או אולי הזדמן לפניו לשמוע דבר קעלם... אנה אם שמע מה בל יעצור ממני יהיה מה שיהיה, מוכן אני לבשרה חי".

לאחר תקופה, נתאמתו חששותיו של רבינו. מקלם לא שרד איש, ביום חרון אף ה'. בחודש מר חשוון תשי"ו, כאשר נודע לרבינו באופן ברור דבר החורבן הנורא - הוא כתב לבנו 'קניה' מרגשת ליבו על חורבן העולם האהוב בו גדל:

"מאז ומעולם אמרו יודעי חן: הבית הקדוש הזה לעולם יעמוד, עד ביאת גואל צדק. כי כן התפלל בונהו (-הסבא מקלם) לפני מלכו בקודש. אבל לא כן היה, ולא עמד כשנגזרה גזירת החורבן הנורא. גם לבית הקדוש הגיע השבר.

"על מה ולמה? - בעון הדור. הן בעוונות - גם בית המקדש לא עמד, ואיך יעמוד המקדש שבגולה?"

"...זכורני ימים מקדם, את לילי שמחת תורה ב'תלמוד תורה', כי יצאו רבני הבית מן השער הרחובה, וילכו במחול דרך העיר, מרקדים בכל כוחם מתוך התלהבות של שמחה, ומזמרים בכל עוז: 'אשרינו מה טוב חלקנו'..."

"הגיעה שעת החורבן האיומה... מי יוכל לשער מה עשו קדושי עליון הללו בה בשעה? חזקו את לבם ואימצו את רוחם, ויתלהבו בשמחה עצומה על מצוות קידוש ה' במסירת נפש שהגיעה לידם. ותחת בכות וילל היו מרקדים ומחוללים בכל כוחם ומזמרים בכל עוז אותו זמר עצמו של שמחה: 'אשרינו מה טוב חלקנו'... עד הגיעם אל קצה העיר, אל שדה קטלי".

משגיח בישיבת פוניבז'

בשנת תשי"ז עם פטירת רבי אבא גרוסברד זצ"ל חיפש הגאב"ד דפונבז' רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל משגיח לישיבתו, ופנה במכתב אל רבינו שיעזוב את אנגליה ויבוא לכהן בישיבה, רבינו הסתפק רבות האם ראוי לעזוב את גייטסהד, כפי שכותב במכתב לאחד מידידיו, וכדלהלן:

"ביום א' הגיעני שוב מכתב, היינו תשובת הרב דפאניוועו הי"ו עם הרב דברי פיתוי, וכי אוכל להושיב שם משגיח כלבני אך כי אקדים לבוא, ואני הייתי סבוך מאוד בספיקות, מובן כי אי"א להשאיר הכולל כהפקר, אך הספק אם אשתדל למצא למסור הענין ליד אחר וכו' וכו'. אכן עכ"פ אם כי ידעתי את פחיתותי, הסכמתי להתרכז עד כמה שאוכל ולהטיל הגורל של הגר"א ז"ל, וזה אשר עלה בידי 'מהרו ועלו אל אבי' ופירש רש"י ז"ל 'א"י גבוה מכל הארצות', אמנם שם מסיק דהוי עלייה לצורך ירידה לפי שעה כדמסיק בפסוק 'ירדה אלי אל תעמוד' מ"מ הא למדת שראוי ללכת לבקר הארץ, גם לשוב ולהתיישב פה".

בכחינת תלמידים עם מרן החזון אי"ש זצוק"ל

בסופו של דבר סוכם שגייע לפוניבז', אבל יוכל להמשיך מידי פעם לבקר באנגליה אצל תלמידיו הרבים, ואכן בשנת תשי"ח הגיע לפוניבז'. עם בואו ארצה, ביקש רבינו לשמוע את חוות דעתו של החכם שבדור אודות ספיקותיו על גייטסהד מול פוניבז'. הוא שמע כי היחזון אישי מתגורר בסמוך לשיבה, והוא זירז עצמו לקיים את הציווי של יוקמת ועליה... בהכנסו אל מעונו של היחזון אישי, סיפר לו רבינו על תפקידו בגייטסהד ועל ספיקותיו באשר להמשך דרכו. הכרעתו של היחזון אישי היתה חד משמעית: יש לנסות לקיים את שניהם, אולם במידה ולא יתאפשר הדבר - הרי שמשפט הקדימה לגייטסהד, בה כבר החל רבינו את עבודתו הרוחנית!

ואגב, הכרות קצרה זו הספיקה ליחזון אישי להכיר את גדלותו של רבינו, וכפי שהיה מספר רבי שרגא גרוסברד, שעם צאתו התבטא היחזון אישי: "קלם היא בבחינת מעיין שמחדש תדיר את מימיו". תלמידו המסור של הרב דסלר רבי שלום אולמן סיפר, כי בהזדמנות אחרת הגדיר היחזון אישי את רבינו כ"האדם האחרון שהבין את מהות המוסר ולא רק את החיצוניות שלו", ויש מוסרים עוד שהתבטא עליו ואמר כי "הוא אדם גדול!" "לא ראיתי כמוהו ביראת שמים!"

כשהגיע לפוניבז' לא הסכים לישב במזרח כפי המקובל, וישב בפינה מערבית צפונית, בתקופה ההיא עדיין לא הסתיימה בניית אולם בית המדרש ומקום הלימוד היה בקומה התחתונה (מקום חדר האוכל כיום). בקיץ תשי"ג נחנך האולם החדש ולא התאפשר לישב אז במערב שהיה משמש לכניסה ויציאה, רבינו קבע מקומו ממול המזרח, ולאחר מכן לבקשת הרב זצ"ל עבר לישב בכותל המזרח.

שיטתו היחודית

עם בואו לשיבה, חולל מהפכה חדשנית בסגנון שיחות המוסר שריתקו את כל התלמידים ללא יוצא מן הכלל. (גם כשהיה יוצא לתלמידיו שבאנגליה היה שולח לשיבה מאמרים שהיו נלמדים בשקידה).

שומעי לקחו מצינינים עד היום בהתפעלות את כושר הביטוי שלו: הוא היה גאון בהבעת דברים בריטוריקה מופלאה. כל שיחה היתה בנויה לתלפיות בסדר מופתי - כמנהג 'קלם', אריח על גבי לבניה, כאשר הדברים כולם מבוססים על יסודות מוצקים ואיתנים. מעולם לא נשמע מגומם בדבריו. תמיד נאמרה המילה הנכונה - במקום הנכון.

למרות מבנה גופו העדין, וקולו השקט בדרך כלל - לא נזקק רבינו לרמקול כדי שישמע קולו היטב. קולו הטבעי היה ברור וחזק, וניתן היה לשמוע אותו בעוצמה רבה בכל חלל היכלה הגדול של ישיבת פוניבז' שהיה מלא עד אפס מקום.

הוא גם הרבה להשתמש בהמחשות חיות - 'כח הצירוף' כפי שנקרא בתלמוד תורה הקלמאי. יכולתו של רבינו לשרטט 'תמונות' מתוך המציאות - היתה לשם דבר. להלן דוגמא מתאוריו:

מספר תלמידו הרב אפרים צמל שליט"א "בשיחתו אודות הנקיות שתובעים מן האדם בבית דין של מעלה, הן במעשיו והן במחשבותיו. הוא פתח בתיאור על יהודי שבחיים חיותו העריך את עצמו כאיש ישר והגון, נקי כפיים ובר לבב, אולם כשהגיע שעתו לעלות למרום - קבלתו המלאכים בהכרזה: "הרוצח הגיע!"...

היהודי, אשר הביט סביבו וניסה להבחין כלפי מי מכריזים המלאכים את הכרזתם - לא הבחין באיש סביבו, ומאחר שאותה הכרזה חזרה על עצמה שוב ושוב - הוא הבין לבסוף כי הכוונה אליו, והגיב בתמיחה: "אני רוצח?!! הלא מימי לא נגעתי באיש לרעה! מדוע איפוא מכנים אותי רוצח?!!"

אולם אז, השיבו מבית דין של מעלה ואמרו ליהודי דני: "היזכר נא, ביום פלוני - הגיע אדם ופתח חנות בשכנות לשלך, ואתה סבור היית כי הוא מסכן את פרנסתך! אמנם לא עשית לו מאומה, אבל בליבך פנימה איחלת לו התקף לב שישלק אותו ממקומו! הלא כן? ובכן, ה' יראה ללבב, ובלבך יש כתם של רוצח!"...

רבינו גם היה ממחיש בצבעים עזים את תעלולי היצר. באחת משיחותיו הוא חשף שלש שיטות שונות בהן מנסה היצר הרע להפיל את האדם: 'כח החידוש', 'כח ההכפלה' ו'כח ההרגל', תוך כדי שהוא ממחיש כל שיטה. למשל, תלמידו רבי אברהם בנדיקט שליט"א, ר"מ בישיבת יחוג חתם סופר בני ברק, מספר כיצד הוא הדגים את הקושי

לפרוש מהרגלים רעים (כח ההכפלה) - באמצעות התמקדות בדוגמא מהחיים: הנסיון לפרוש מעישון סגריות...

הוא תיאר אדם שהחליט להגמל מעישון, אחר שחש את הנזק שגורם לו המנהג הקלוקל, ואחר שהרופא הזהיר אותו מפני התוצאות הרות-האסון שעלולות להיות להמשך העישון, אשר עשוי להעמיד בסכנה מוחשית את עצם חייו.

ובכן, הבוקר הראשון - עבר די בקלות, עד כדי כך שמיודענו החל תמה בלבו: "מדוע מתארים את הגמילה כדבר קשה כל כך?!"... כשהגיעה שעת הצהרים, בה היה רגיל לשתות כוס קפה עם סיגריה - כבר הציק לו יצר העישון קצת יותר, וכך, בכל דקה שעברה - התחזק בו הרצון לעשן יותר ויותר...

בשלב מסוים - החליט מיודענו ליטול בידו את קופסת הסיגריות שהיתה מונחת על השולחן... חלילה... הוא לא התכוון לעשן... הוא בסך הכל ביקש להשתעשע מעט בקופסה בכדי להניח את דעתו של היצר...

בשלב הבא, כאשר חזק עליו הרצון עוד מעט - הוא נטל בידו סיגריה אחת וגלגלה בין אצבעותיו, כאשר הוא מניח את מצפוניו ואומר לעצמו: הלא במעשה זה אין שום סיכון!

לאחר אי-אלו דקות נוספות - הסיגריה כבר תחובה בפיו והוא מוצץ אותה מבלי להדליק את האש, כאשר שוב הוא מסביר לעצמו כי הרי סיגריה בלא אש אינה גורמת כל נזק...

מאוחר יותר הוא משתעשע בקופסת הגפרורים, החשק לעשן כבר גובר יותר ויותר, ומיודענו מחליט להצית את הסיגריה ולמצוץ מציצה אחת - ותו לא... "נו... מה כבר תזיק מציצה אחת?" - הוא אומר לעצמו, ואמנם, הוא מוצץ מציצה - ומיד מכבה את הסיגריה...

עם הגאון הצדיק רבי אייזיק שר זצ"ל

אלא שלאחר עוד מספר דקות - שוב מתגבר כח היצר, והלה אומר לנפשו: "אחרי הכל, סיגריה אחת - לא תזיק כלום! אני אעשן סיגריה אחת - ודי!"... וכך זה נמשך, עד שלמחרת הוא חוזר לעשן כהרגלו ומאומה לא נותר מכל החלטתו האמיצה...

היחזון אישי היה מתעניין מידי פעם אצל הבחורים שהגיעו לבקרו על הנהגתו של המשגיח החדש... כאשר שמע מהבחורים כי אינו מגלה יד חזקה כלפיהם, הגיב היחזון אישי בנועם לשונו במשפט מאלף: "אכן, קנין 'משיכה' הוא קנין בעל תוקף גדול יותר מאשר קנין 'חזקה'!" (אגב, יש מוסרים שהיחזון אישי הוסיף שלמרות שהנהגה הרצויה בחינוך היא בדרך ה'משיכה' - אבל המתחנך חייב להכיר כי יש גם דרך חינוך של 'חזקה').

ההשפעה החינוכית על הכלל

השפעתו החינוכית הכבירה של רבינו בארץ הקודש, אשר החלה בין כתלי ישיבת פוניבז' והתפשטה עד מהרה אל כלל עולם התורה המתחדש על אדמת הקודש לאחר חורבן יהדות אירופה - התרחבה לתחומים רבים, בקרב קהילות ישראל אשר קבעו יתדות במקומות ישוב רבים ברחבי הארץ.

שמו של רבינו, 'המשגיח' הגדול ו'המחנך' הדגול - נישא בהערצה בפי כל, ולא פלא כי ראשי הישיבות ומנהליהן הרוחניים, כמו גם ציבור המחנכים בתלמודי התורה ובבתי הספר החרדים שהוקמו בריכוזי היהדות - הכירו בו כ'מורה הגדול' אשר ממנו חכמה, ממנו עצה, ממנו תבונה כדרכי חינוכם של ילדי ונערי ישראל.

כך זכו מחנכי ילדי ישראל, לישב למרגלותיו של רבינו ביכינוסי מחנכים שנערכו מפרק לפרק, כשהם מטים אוזן לדבריו המופלאים, בהם קבע מסמרות בדרכי החינוך. עד היום, קבועים בליבם יסודות איתנים, מלווים ברגשות עמוקים מאותם מעמדות גדולים, אשר רבינו נטל בהם חלק בראש, כמי שממלא נאמנה את התפקיד אשר יועד לו מן השמים - לקומם מחדש מוסדי דור ולשובב נתיבותיו בדרכה של תורה.

בעומק דעתו, השכיל רבינו להציג בפני המחנכים את גודל האחריות הרובצת עליהם דבר יום ביומו. באחד מאותם כינוסים - פתח את דבריו באמרו: "מתירא אני לדבר במעמד זה, כי אם אמנם מדבר אני רק בפני עשרות מחנכים בלבד, אבל אני מרגיש שאני מדבר לפני עשרות אלפי ילדים העתידים להתחנך אצלכם."

לא נוכל להקיף בריעה זו את משנתו החינוכית ואת כל היסודות שהניח, אך נציג כמה כללים שנשמעו מפיו ונרשמו בשעתם ע"י רבי אלחנן יוסף הרצמן, מגדולי המחנכים בניוירוק, המצטט מהם כדלהלן:

- על המחנך לדעת חשיבות מלאכתו, שאינה דו"אב בעלמא (-סתם משרה), אלא עבודת ה', וממילא יעבוד באמונה (בלא ביטול זמן וכ"ו), ולא יתייאש אם אינו רואה הצלחה מיד.

- המחנך עצמו ילמד בחשק ומתוך התלהבות קדושה (וחיצוניות מעוררת הפנימיות), ועל ידי זה יתלהבו גם התלמידים.

- המחנך ילמד רגעים אחדים מוסר בכל יום קודם השיעור, כדי שיתעוררו התלמידים ללמוד בחשק ובריאת ה'. כל ילד ידע בעל פה את הישיותי (בו פותח הרמ"א את השלחן ערוך), ויאמרו קודם הלימוד.

- "לתלות בחדר הלימוד תמונות של צדיקים וגאונים וגם שיויתי ה' וכ"ו ודברים אחרים המעוררים התעניינות בלב התלמידים, כדי שישאלו ויוכל המחנך לדבר אליהם בענייני יהדות ויראת שמים, וללמד פרקי חיינו ותולדותיו של גדולי זה או אחר. כך ידעו הדרך איך בא לידי מידה זו, ולפעמים גם התלמיד ימצא שם נקודה השייכת לו.

- לסדר היטב שיעורי בית וליתן לתלמידים רק מה שבכוחם לקיים. לעשות בחינות בכל שבוע או חודש, שירגישו התלמידים שחייבים להיות מצוינים, ולא שילמדו כמה שהם רוצים בלי עול ובלי סדר ומשטר.

- ליתן מתנות למשתדלים ללמוד היטב (ולא רק למצויינים), כי המשתדל משקיע יותר מאמצים מאשר המצוין, וההשתדלות היא היא אם ההצלחה. לקרב כל התלמידים בדברי אהבה, ולעורר אותם לאהבת התורה, ובעיקר - להיות בעלי מידות.

השתתפותו בהקמת בית המוסר

בראשית דרכו בארץ, מסר רבינו שיחות מוסר אך ורק בישיבת פוניבז', אך אט אט יצא שמו לתהילה כיפה מפי מרגליותי - אראז פנו אליו אישי המוסר רבי ליב פרידמן ורבי ישראל זיסל דבורץ, והציגו לפניו את בתי המוסר ברחבי הארץ. הם סיפרו לו כי הם מארגנים בהם מפעם לפעם שיחות מוסר הנאמרות מפני גדולי המשגיחים. וביקשוהו כי יואיל אף הוא למסור שיחות ב'בית המוסר' בירושלים.

שיחתו הראשונה של רבינו במסגרת 'בית המוסר' בירושלים, אמורה היתה להתקיים בבית הכנסת 'כלילת שאול', אכן, בית הכנסת

שממדיו היו קטנות יחסית התמלא עד מהרה מפה אל פה, ורבים צבאו על דלתותיו מבחוץ, ולקראת הפעמים הבאות נאלצו המארגנים להעביר את השיחה לקומה העליונה אל היכל ישיבת 'מאה שערים'... אשר אף הוא התמלא במהרה עד אפס מקום... התכנסו שם מגדולי תלמידי החכמים מבניה של ירושלים, וכולם עמדו משתאים לנוכח המחזה...

ואכן, המשגיח רבי שלמה וולבה העיד בהספדו על רבינו, כי בעקבות שיחותיו התחולל מהפך בארץ ישראל! גם אלו שזלזלו בעסק המוסר התחילו להמשך אחריו ונעשו בעלי מוסר עובדי ה' אמיתיים...

פטירתו

תקופה עתירת מעש זו לא ארכה ימים, ואחר כ- 6 שנים נפטר בגיל 62 לדאבון כל תלמידיו ומעריציו. פטירתו הייתה את בני הישיבה בהלם, אמנם כשבוע לפי פטירתו נפל למשכב אך לא הפסיק את עבודתו, רבים באו לבקרו, תלמידי הישיבה באו לשוחח איתו כרגיל.

ביום הפטירה, כ"ד טבת תשי"ד, הרגיש את עצמו יותר טוב, ועד שעה ארבעה אחה"צ עוד באו בני הישיבה לבקרו, ושוחח איתם כדרכו. בארבע הופיע הרופא המומחה שהוזמן ימים אחדים מקודם בכדי שיקבע סופית מהי מחלתו, בנוכחות הרופא החלה פתאום התקפת לב חזקה. בשקט ובמתיונות האופייניים לכל מהלך חיי, תיאר לרופא את מהלך הכאב, והוסיף: כאב חזק כזה לא הרגשתי כל ימי חיי. עצם את עיניו ושוב לא דיבר.

מקורבו הרב שמעון דנציגר, שהיה בין הנוכחים באותו מעמד - מיהר לרוץ תיכף ומיד אל הישיבה, הפסיק את הלימוד באמצע הסדר, והחל באמירת תהילים לרפואתו של המשגיח הנערץ. אך מן השמים כבר נגזרה גזירה...

אותה עת כסתה זיעה את כל גופו של רבינו, הנשימה הלכה וקשתה מרגע לרגע, אולם לפתע פקח את עיניו, חיך כלפי מקורביו שעמדו ליד מיטתו, הניד בראשו לבן דודו הרב שמחה זיסל, ועצם את עיניו.

הידיעה המרה על הסתלקותו הפתאומית של רבינו, הגיעה אל הישיבה בעיצומה של אמירת התהילים הנרגשת. תלמידים רבים נתקפו בהיסטריה, וצעקות בסגנון: "לא! לא! זה לא יתכן!" - נשמעו מכל עבר. בית המדרש שבת, והאורות כובו למשך כל הלילה.

ספריו

לאחר פטירתו התעסקו תלמידיו מהארץ ומחו"ל, בראשות הגר"ח פרידלנדר והגר"א כרמל, לערוך את כתביו ושיחותיו ולהוציאם לאור, השיחות הודפסו בסידרת הספרים המפורסמת "מכתב מאלהיו" ה' כרכים, המהווים נכס חיוני בכל בית יהודי, וממנו הבסיס והיסוד להשקפה הנכונה לכלל היהדות בכל גווניה.

בשנה האחרונה היתה עדנה ליצירה המונומנטלית הלזו, צוות מיוחד, מבית ההוצאה לאור האיכותית של "צוף" בראשות הרב נתן פלדמן שליט"א, יגע ועמל להגיש את הספרים בצורה חדשנית ומאירת עינים, כראוי וכנאה לכבודה של תורה.

מלאכת הקודש הכבירה, כללה הגהה מדוקדקת, הוספת מאות מראי מקומות לפסוקים ומאמרי חז"ל, ולמובאות מדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, הוספת ציונים לדברי רבינו במקומות אחרים המשלימים את הבנת הענין, פתיחת ראשי תיבות לא שכיחים, פיסוק מותאם לצורה המקובלת כיום, כתיב מלא וניקוד במקומות הנדרשים, ועוד.

מאמץ מיוחד נעשה לשמר בדייקנות את חלוקת העמודים כפי שנעשה במהדורות הקודמות. זאת, מפני שכבר התקבל בציבור לציין לספרים אלו על פי סימון העמודים. ואכן, עלה בידם להשאיר צורת הדף על מתכונתו.

מלבד זאת, יצאו לאור בשנים האחרונות כמה כרכים נוספים ממשנתו ע"י 'ועד שפתי חכמים' בנשיאות הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א מנהל רוחני דישיבת פוניבז', שנטלו על עצמם לערוך את הכתבים שונתרו בגני המשפחה, ואלו המצויים אצל התלמידים. בשנת היובל להסתלקותו, הופיעו שני כרכים: "קובץ אגרות מכתב מאלהיו", אוצר נדיר של כחמש מאות מכתבים ואגרות ששלח למשפחתו ולתלמידיו, וכן מכתבים ואגרות שנשלחו אליו מאת גדולי הדורות ז"ע"א ובראשם מרן הגר"ח"ע גראדזענסקי והגר"א וסרמן ז"ע"ע ועוד. הכרך השני כולל שיחות מוסר רובם מעצם כתיב קדשו, ובחלקו השני כשמונים מאמרי הערכה ועובדות שכתבו תלמידיו הגאונים. כמו כן יצאו לאור ארבעה כרכים על המועדים (אלול, ר"ה, יו"כ, סוכות, חנוכה, פורים, הגדה של פסח), וכרכים נוספים בעניינים שונים המאירים את אור תורתו בקרב כל ישראל.

מרנן הגר"ש רוזובסקי, הגרא"מ שך, הגר"ד מוברסקי, הגרא"א דסלר, הגר"ש כהנמן, הגר"ח פרידלנדר וצוק"ל

יומא טבא לרבנן

בשורה טובה לשוחרי התורה וההוראה עם הוצאת הספר "אשא כפי", אשר בו אוצר בלום עם מאות פסקי הלכה במצוה הנשגבה של ברכת כהנים וענייני וקדשתו. הספר מקיף את שיטות הראשונים והאחרונים במצוה חשובה זו להלכה ולמעשה, הן בדיני הכהנים והלויים והן בדיני הישראל והשליח ציבור בחלקם במצוה.

הרב המחבר קיבץ בספרו שאלות רבות ומגוונות שעלו על שולחנו ברבות השנים בדברים השכיחים והפחות שכיחים במצוה זו, אשר כתובים בטוב טעם ודעת סעיף אחר סעיף עם ציון המקורות, וכן סברות אשר נתקבנו יחד עם גדולי ההוראה שבדורנו שליט"א. וכן הוקדש מדור מיוחד לחלופת מכתבים רבים עם גדולי התורה וההוראה מכל העדות והחוגים שבדורנו. ובראש המדור אף מאות תשובות ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שרואים אור לראשונה, ואף כתב מכתב מפואר בראש הספר בחשיבותו ובמעלתו בנוסף למכתבי גדולי וצדיקי הדור שליט"א.

חלק ניכר בספר נסוב על שיעורים ופולפולי תורה בארוכה ובקצרה על סדר פרשיות התורה, שנמסרו ברבים בסברא ובעמקות מרובה, ונכתבו בספר בשפה ברורה ונעימה. יש לציין שפרק נכבד בספר הוקדש למצוות 'וקדשתו' עם עשרות דוגמאות מעשיות בחיי היום יום, שמצווים הישראלים בכבודם של הכהנים.

הספר מעוטר בהסכמותיהם הנלהבות של גדולי ישראל, ובראשם מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א שמעיד על הרב המחבר שטרה ויגע בבירור אחר בירור והעלה פנינים וחידישים רבים להעשיר דעת הלומדים והמעיינים וכו'. וכן ממרן הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון שכתב במכתבו, שהוא מקיף כל הדינים ובירור הענינים בהיקף רב ובעומק הסוגיות וכו'.

מעוטד בהסכמות גדולי ישראל

הראשל"צ מרן רבי יצחק יוסף שליט"א בעברי בין הגליונות ראיתי אמריו כי נעמו, חידושים וביאורים ופנינים יקרים המתקונים מדבש, ערוכים ומסודרים על פרשיות השבוע, מלוקטים מדברי רבותינו מפרשי התורה, והוסיף תוספת מרובה ממה שחננו ה'

הראשל"צ רבי שלמה משה עמאר שליט"א המעט שעיינתי ראיתי שהוא קנקן חדש מלא ישן וכולו רצוף רעיונות מוסריים עמוקים, לעורר הלבבות בנים ואבות, והכל ערוך בשפה ברורה ונעימה, יפה ללבנה ברה כחמה.

רבי ציון בוארון שליט"א
חבר ביה"ד הגדול בירושלים

האיר וזרח הציץ ופרח הספר היקר "תלמי יחיאל" על סדר חמשה חומשי תורה מעשה ידי אומן. נפעמתי לראות בגודל מעלת הספר באיכות ובכמות, כולל פנינים יקרים, מוסרים והדרכות ליחיד ולרבים, בלשון נעימה ורהוטה ומבואר בחכמה דברי רבותינו, חכמי התלמוד ועוד. הפלא ופלא.

רבנו עזריה בסיס זצ"ל
מרא דאתרא דראש העין

אורו עיני ורעיוני בראותי חבורו הנפלא תלמי יחיאל על התורה, מלוקט מטובי המפרשים בשום שכל דעת להחדיר אמונה ויראת ה' וידיו רב לו בפיתוח הרעיונות.

רבי שלמה יוסף מחפוד שליט"א
אב"ד בר"ץ יודה דעה

שמח לבי בראותי מעשי ידיו להתפאר. עברתי בין בתריו וחזיתי איש מהיר במלאכת שמים אשר בידו חיבור גדול ונפלא, מאמרים מתוקים מדבש ונופת צופים, ומימיו מן המקדש יוצאים ממקומות נאמנים.

רבי פנחס קורח שליט"א
רב ק"ק שערי הלכה ב"ב

עברתי במסת הפנאי והנה כולו נופת צופים. הדברים ערבים ומתוקים, משלים וסיפורים מגדולי עולם, ובהם תועלת גדולה ללמוד מדבריהם ומהנהגותיהם שהם רוחניים.

ספר

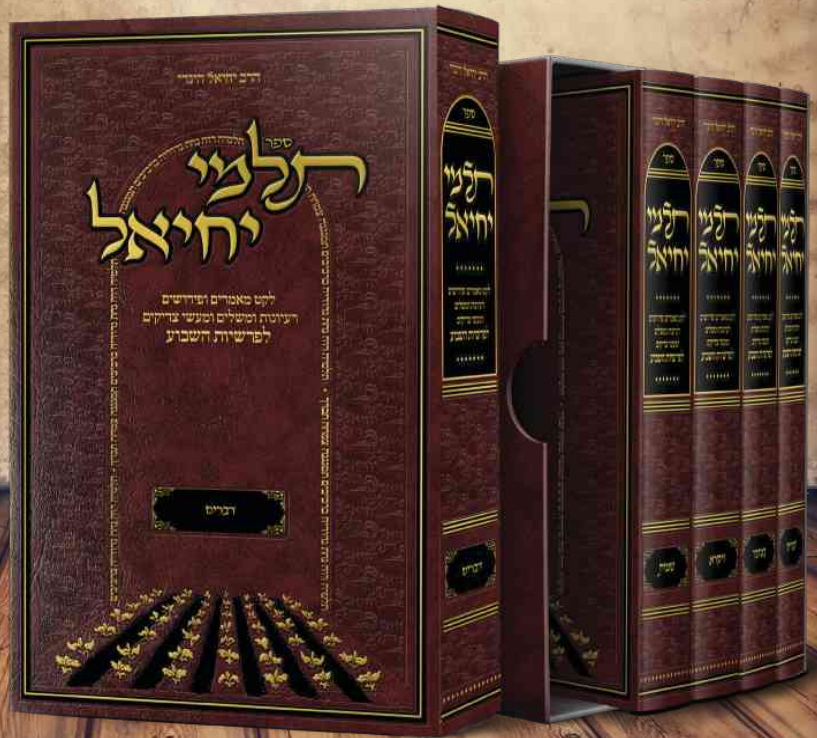
תלמי יחיאל

על כרך
דברים

פנינים, מאמרים, משלים קדמוניים,

סיפורים מאלפים על גדולי הדורות,
הגיגי מוסר ופרקי התכונות ומחשבה
על פרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יחיאל הינדי שליט"א
רב השכונות החדשות בראש העין
ונשיא מוסדות "אפריון שלמה"
מרכז קהילתי לתורה וחסד

להשיג אצל המחבר בטל: 08-9383831 או: 052-2673538

באמת לא ידע כלום על כך, אין כאן איסור ומוותר להחזיר את הדירה לגוי?

המצרים מכרו את הבהמות ליהודים

אחד הת"ח בכולל 'בית דוד' הביא ראיה מדברי ה'משך חכמה' על מכת הדבר - מכה זו היתה היחידה שנקבעה על ידי השי"ת 'למחר', כמו שנאמר (ט, ה) "וישם ה' מועד לאמר, מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ". ושואל ה'משך חכמה': מה השתנתה מכת הדבר שלא באה על המצרים מיד אלא רק למחרת? ומשיב, וזו לשונו: "כי במכוון עשה השי"ת הדבר הזה, כדי שימכרו המצרים את בהמתם לבני ישראל ואפילו בזול, כדי שלא ימותו. וכך היה, כי מכרו כל בהמתם, ובני ישראל נהגו בהן טובת עין ונתנום אח"כ למצרים, ולכן בושו אחרי זה להשיב פניהם ריקם בשאלם מלבושים וכלי כסף וזהב".

דהיינו, ה' קבע את מכת הדבר למחר כדי שהמצרים בודעם שהבהמות של היהודים לא ימותו, ימכרו להם את כל בהמותיהם כדי להצילם. ומדוע עשה ה' ככה? כי אחרי שהסתיימה המכה באו המצרים וביקשו את בהמותיהם בחזרה, ועם ישראל, ברצותם להיות הגונים וטובי עין השיבו להם. ומה קרה אחר כך?

להלן נאמר שהשי"ת נתן את חן העם בעיני מצרים. וקשה, מהיכן הגיע פתאום החן הזה? ומתרץ ה'משך חכמה': בגלל שבני ישראל השיבו להם את הבהמות לאחר מכת הדבר, הם קנו בכך את החן בעיני המצרים, "ולכן בושו אחרי זה להשיב פניהם ריקם וכו'".

גם בשאלה שלנו יוכל אפוא היהודי להשיב את הדירה של הגוי. אבל, יש להדגיש, שכל זה כאשר מדובר בדירה בחו"ל; אבל בארץ ישראל לא יעזור שום דבר, ואסור להעביר לגוי את הדירה, ואם בכל זאת ירצה היהודי להיות 'הגון' כפי שעם ישראל היה במצרים, ימכור את הדירה ליהודי אחר, אפילו במחיר נמוך, ויעביר את הכסף לגוי.

ועכ"פ למדנו מדברי ה'משך חכמה' על מורכבותם של נסי מצרים. קודם-כל דחה השי"ת את מכת הדבר 'למחר', אחר כך מכרו היהודים את בהמותיהם למצרים, ובתום המכה החזירו להם; וכל זה היה כדי שבשלב הבא יתן ה' את חן העם בעיני מצרים, שישאילום את המלבושים וכלי הכסף והזהב.

הקשיש ששמע את הבשורה הלא טובה פרץ בריקוד

דווקא במקום בו השי"ת מצווה אותנו על זכירת נסיו ונפלאותיו, אנחנו רוצים להתעכב על כך שיש מקרים שבהם מצווה האדם לשכוח! למחוק את כל מה שהיה ולהתחיל מחדש.

ואם יש זמנים בהם נדרש האדם לזכור, הפעם השי"ת רוצה ומייחל שבנו החביב ישכח, פשוט כך, מכל מה שעבר עליו.

אחד הדברים שהדור שלנו צריך ללמוד הוא לא ליפול לזרועות הייאוש. גם אם קרה מה שקרה, והאדם ירד חלילה לאן שירד, צריך לזכור שעדיין אנחנו בנים למקום, והקב"ה הוא אבא שלנו, וכאב רחום וחנן הוא מרחף תמיד על גוזליו, וגם אם חטאו נגדו הוא עדיין רוצה

בטובתם, ורוצה שיבואו אליו ויחסו בצל כנפיו, בשמחה ובטוב לבב. כל מי שמתמצא ולו קמעה בהלכי הרוח של הדור שלנו, יודע שבמצב כזה, כשהאדם מצר על חטאיו, ואינו מסוגל לפרוץ את החומה המעיקה עליו, הדרך הטובה ביותר היא לשכוח את כל מה שהיה עד עתה, ולהחליט שאנחנו פותחים דף חדש! מעכשיו, כך אנחנו צריכים להחליט, נשתדל לרצות את קוננו, ונלך בדרכיו ונעשה כל אשר ציווה.

בהקשר זה שמענו באחד ממכוני הסת"ם בבני ברק סיפור מופלא שאירע בתקופת הטרומם מחשב, כשעבודת ההגהה על ספרי התורה, התפילין והמזוזות, נערכה רק ע"י מגייהם בשר ודם ולא באמצעות המחשב.

יום אחד הגיע יהודי כבן 80 למכון הסת"ם ומסר את תפיליו לבדיקה. עד מהרה התברר שבתפילין של ראש היתה חסרה מילה, וכל המגייהם שבדקו במשך השנים את התפילין לא גילו זאת. במילים אחרות: ברגע זה נודע ליהודי שלנו שמעולם לא הניח תפילין!

ראשי המכון לא ידעו כיצד להודיע על כך ליהודי הקשיש. הרי הוא עלול להתעלף בו במקום! והנה, היהודי מגיע לקבל את התפילין בחזרה, וכשהוא שומע את תוצאות הבדיקה, הוא פורץ ב...ריקוד נלהב. "היינו בטוחים שמרוב הצער ההלם שאחזו בו, האיש פשוט יצא מדעתו", אומרים לנו ראשי המכון. אבל לא חלפו כמה שניות והם ידעו שלא הבינו נכון, ולא ירדו לסוף דעתו.

"אתם יודעים למה אני רוקד, למרות הצער הגדול שאני נתון בו?", אמר הקשיש, "מפני שעכשיו אני יודע שהחל מהיום אני תפילין כשרות! אם לא הייתי מוסר את התפילין לבדיקה יתכן שהייתי הולך מן העולם בלי מצוות תפילין! נו, האם על דבר כזה לא צריך לרקוד?"---

מהלך כל כך בריא ומתוקן!

מה רב הוא הלקח שבני הדור שלנו צריכים ללמוד מתגובתו של הקשיש ההוא! הלוא אף אחד אינו חולק על כך שמי שלא הניח תפילין כשרות עד גיל 80 צריך לעשות תשובה על כך... ויפה שעה אחת קודם... הלוא מדובר כבר בגיל מתקדם, ואיש אינו יודע מה ילד יום...

הכל נכון! אבל דווקא ברגע זה שבו מקבלים את התשובה הכל כך נוראה על המילה החסרה, ודווקא עכשיו כשהיצר עלול להשתלט עלינו ולהכניס בלבנו מחשבות של דכאון, שבהן השי"ת מואס יותר מכל דבר אחר, זה הזמן לפתוח בריקוד, לשמוח עד אין קץ, ולזכור שהחל מהיום התפילין שלנו כבר יהיו כשרות ומהודרות!

זה מהלך כל כך בריא ומתוקן! כך צריך להתנהג בנו של מלך מלכי המלכים! לא להביט יותר מדי על העבר, אלא לקבל על עצמו לפתוח החל מרגע זה בהתחדשות של ממש, שתרגען אותו ואת כל עבודת הקודש שלו.

זוהי עבודת האדם! להסתכל אך ורק על העתיד, ולהשתדל לתקן, ולשכוח, את מעשי העבר העלולים לגרום לו למרה-שחורה.

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה', בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

לו אדם הגיוני היה עומד מן הצד וצופה במעשי המצרים, הוא היה אמור לפנות אליהם בשאלה הבאה: 'מה אתם חושבים לעצמכם? יצאתם מדעתכם? אתם לא רואים שעם כל מכה יוצאות עוד ועוד צפרדעים? המכות לא מועילות מאומה, הניחו לצפרדע לנפשה ותמזערו את המכה!'

הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל על מידותיו של אדם

"וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּי וַתִּכַּס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות ה', ב')

בחג הפסח אנו מציינים וחוגגים את יציאתנו משעבוד מצרים לחרות עולם. ברם, המשנה (אבות פ"ו מ"ב) דורשת מהפסוק: "והלחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלחות" (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

למדנו, כי גם אדם שהיה עבד נרצע במשך עשרות שנים ונגאל משעבודו, אינו נחשב עדיין כעומד ברשות עצמו, כיון שבן חורין אמת הוא רק מי שעוסק בתורה הקדושה ולומד אותה כהלכה. והנה, הגמרא (שבת לא.) מביאה את דברי הלל לגוי שביקש ללמוד את כל התורה כולה על רגל אחת: "דעלך סני לחברך לא תעביד", כלומר מה שלא היית רוצה שיעשו לך אל תעשה לחברך.

לפני ארבעים שנה, זימן אותי הקב"ה למפגש עם פרופסור יהודי נודע, מבכירי משרד הבריאות בארצות הברית.

בפעם הראשונה שנפגשנו שאל אותי הפרופסור: "למה הגויים מפרשים את דברי הלל באופן חיובי, כלומר: מה שהיית רוצה שיעשו לך תעשה לחברך. ואילו היהודים מפרשים את הדברים באופן שלילי, מה שלא היית רוצה שיעשו לך אל תעשה לחברך!".

השבתי לו במשל: הבה נתאר לעצמנו שלושה אנשים המתמודדים על משרה נחשקת, מוערכת ומכניסה. אחד מהם הוא איש מתוחכם המסוגל לסכסך בעורמה בין שני מתחריו, כך שבסופו של דבר התפקיד הנכסף ייפול לידיו כפרי בשל. מדובר באדם כה ממולח, שיכול לסובב את העניין מבלי שאיש יידע לעולם כי הוא זה שבחש באחורי הקלעים והדיח את עמיתיו מן ההתמודדות. מאידך גיסא, אם לא ינהג בדרך זו אף אחד לא יידע כי התגבר על מידותיו ולא פעל כפי שהיה מסוגל לפעול. אף אחד לא יתן הכרה על כך, איש לא יעריך אותו על האפיק שגילה.

הדבר היחיד שיכול למנוע ממנו להכשיל את עמיתיו היא עצתו של הלל הזקן שאמר: "מה דסני עלך לחברך לא תעביד" - הרי לא היית רוצה שיעשו את זה לך, אז גם אתה אל תעשה את זה למישהו אחר! לכן אנו מפרשים את דברי הלל לשלילה, כלומר שגם בעת שאף אחד בעולם לא יידע על מעשיך, עליך לזכור לא לעולל לחברך את מה ששנוא עליך.

אבל יש פה עומק רב מעבר לכך. אדם בלי אמונה חושב שהוא מנהל את העולם. וממילא הוא צריך מניע כבד משקל כדי שלא להיתקל בזולתו. לעומת זאת, אדם שיודע כי יש בעל הבית לבירה, יש בורא לעולם הרואה הכל, יודע הכל ומנהיג הכל, אין לו כל סיבה לפעול בדרך עקלקלה.

לפיכך נאמר: "ואהבת לרעך כמוך אני ד'" (ויקרא יט, יח). לאדם קשה לחיות עם הרגשה שחברו מרוויח והוא מפסיד, כשהוא יכול לפעול את ההיפך מבלי שאיש יידע על כך. אולם כאשר הוא מחדיר ללבו כי ה' יתברך רואה את מעשיו ורווה נחת מכך שכבש את יצרו ונהג בישרות, נקל לצעוד בדרך ישרה ונכונה.

חבר אמת - האומנם?

כאשר בן אדם מתנהג באופן נעים, נדיב ומכובד לחברו, אין בכך כל הוכחה כי הוא אוהב אותו. כשהכל הולך כשורה זו לא גדולה לגלות רגשי חברות. אבל כשהזולת נמצא במצוקה וזקוק לעזרה, אז מתגלים חבריו האמתיים שמסייעים לו לצלוח את ים הצרות והמשברים.

שלמה המלך אמר: "ברבות הטובה רבו אוכליה" (קהלת ה', י). אח לצרה יולד" (משלי יז, יז). כשהכל הולך טוב ויפה והאדם מצליח ומשגשג, כולם שמחים לאהוב אותו ולהראות את עצמם כידידיו הנאמנים. אולם רעות אמתית מתגלית רק בעת צרה, כשהאדם פונה לידידיו ומבקש את עזרתם בעודו מצוי בשפל תחתיה.

ואוהביו כצאת השמש בגבורתו

מעשה בשתי אחיות, שאחת מהן מיררה את חיי השנייה והסבה לה צרות צרורות. האחות השנייה יכלה להחזיר לאחותה בכפל כפליים, אבל היא עשתה את החשבון הבא: 'אם אתנקם באחותי, מה יקרה? תהיינה מריבות, היא לא תשתוק אלא תגיב בחזרה, ואבא יהיה בצער. אני לא רוצה שלאבא יכאב, אני לא רוצה שהוא יראה את הילדות שלו רבות. אני חסה על אבא, עדיף לי לסבול את הצרות, כדי שהוא לא יסבול!'

ואכן, האחות האחת המשיכה להציק לאחותה, שלא הגיבה מטוב ועד רע, כשהדבר שנותן לה כוח להחזיק מעמד הוא הידיעה כי אביה רואה כיצד היא שותקת ומבליגה עבורו, אביה יודע מה היא עושה בשבילו!

בדומה לכך, גם האדם יכול להבליג ולהתאפק, כאשר הוא שם אל לבו כי הקב"ה רואה את כל מעשיו ורווה נחת מכך שהוא מעביר על מידותיו.

הגמרא (יומא כג.) אומרת: "הנעלבין ועינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר ואהביו כצאת השמש בגבורתו!"

מאיזו אהבה הם עושים? מהאהבה של מי? מהאהבה של הקב"ה! הם לא רוצים שישירו בעם ישראל לשון הרע, רכילות, מחלוקת ושנאת חינום. לכן הם מעבירים על מידותיהם ושמחים בייסורים, כיון שעל ידי כן הם מוכיחים לקב"ה עד כמה הם אוהבים אותו ועד כמה הם מוכנים לסבול כדי לגרום לו נחת רוח!

נמשלה המחלוקת למכת צפרדע

מכת צפרדע החלה על ידי צפרדע אחת, כבדה ורחבת ממדים, שדשדשה לאטה מן היאור. המצרים ביקשו לגרש את הצפרדע הענקית שהסתננה לארצם והחלו להכות אותה מכל עבר במלא המרץ. אולם עם כל מכה הגיחו ממנה עוד ועוד צפרדעים, שמילאו את ארץ מצרים בהמוניהן.

לכאורה, לו אדם הגיוני היה עומד מן הצד וצופה במעשי המצרים, הוא היה אמור לפנות בשאלה הבאה: "מה אתם חושבים לעצמכם? יצאתם מדעתכם?! אתם לא רואים שעם כל מכה יוצאות עוד ועוד צפרדעים? המכות לא מועילות מאומה, הניחו לצפרדע לנפשה ותמזערו את המכה!"

אבל זה טבעו של האדם. כאשר הוא פועל מתוך כעס ושכרון חושים, הוא מאבד את שיקול דעתו ומכה לכל עבר בלי שמץ היגיון וללא קורטוב תועלת.

מרון בעל ה'קהילות יעקב' מבאר, כי מציאות דומה מתרחשת בכל מריבה ומחלוקת. כאשר אדם רואה כי חברו פועל נגדו הוא לא טומן את ידו בצלחת, אלא מחזיר לו מנה אחת אפיים. לאחר מכן החבר מחזיר לו וחוזר חלילה, עד ששני בעלי המריבה יוצאים ב'שן ועין', ואש המחלוקת מתלהטת ומתמשכת.

כאשר פונים לאחד היריבים ומנסים להכניס בקרבו מעט היגיון: "תהיה בשקט, אל תגיב, מה אתה צריך עוד הכפשות וביזיונות?", הוא משיב בחמה עיוורת: "לא! הוא עשה לי, אני אראה לו מה זה!" כך, עם כל מכה שאחד מהם נותן לרעהו מגיחות המוני 'צפרדעים' חדשות, ואש המחלוקת מתעצמת ומתגברת עד אינסוף.

לכן בכל מחלוקת, חיכוך ומריבה צריכים לזכור את הפסוק: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". זה אכן לא קל לבלום את הפה בשעה שהזולת מפיץ עליך שמועות שווא ומשמיץ אותך ברבים, אבל אם אדם זוכר כי "אני ה'" שהקב"ה מביט בכל המתרחש ורואה כיצד אתה לא מגיב לכל ההשפלות וההלעזות, קל יותר לנצור את הלשון ולהיות מהנעלבים ואינן עולבים.

אם אדם יודע כי כל הסבל והצער העוברים עליו בעולם הזה אינם באים בדרך מקרה אלא מונעים על ידי מכוונת משמים, הוא מבין כי כל מבזיו הם רק שלוחי השגחה העליונה, שנועדו לייסר אותו על חטאיו. וממילא אין כלל טעם להפנות אליהם מלחמה שעה, אלא לפשפש במעשיו ולהבין בשל מה באה עליו הרעה הזו.

(מתוך 'אריה שאג' פורים פסח)

להתחיל את היום ברגל ימין

חווייה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
אקטואלי ומרתק.

הצטרפו בחינם לאלפי המנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום...

המייל היומי של 'דרשו'

זכורני, שהייתי פעם אצל ראש ישיבה אחד, חסידא קדישא. כאשר נכנסנו לביתו אחרי התפילה בליל שבת מצאנו שולחן ערוך במיטב הכלים. ראש הישיבה אמר לאשתו הרבנית: "אני אומר לך, בבתי המלון המפוארים ביותר שבהם הייתי, אין כזו עריכה פדנטית ומדויקת כמו שלך"

מאוצרותיו של הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א

"נִטָּה אֶת מַטְּהָ וְהָךְ אֶת עַפְרֵי הָאָרֶץ וְהָיָה לְכַנָּם" (שמות ה, יב)

רש"י בפסוק זה מביא את דברי רבותינו במדרש (שמות רבה י, ז) על ציווי ה' למשה "אמור אל אהרן": "לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן".

והוא כי בפרשת שמות (ב, יא) מסופר, שמשה ראה איש מצרי מכה יהודי מאחיו ורצה לעזור לו ולהגן עליו. בזוהר הק' כתוב, שמשה לקח את המטה שלו ובו הרגו, "ויטמנהו בחול".

האם בכך עשה החול מעשה מיוחד עבורו? ודאי שלא, אך כיון שהסתייע בחול בעת שטמן את המצרי צריך לתת כבוד לחול, ולכן אין זה מן הראוי שילקה החול על ידי משה.

ויש להבין, האם לחול יש נשמה? האם מרגיש הוא בצער כלשהו או לחלופין בכבוד שמעניקים לו? מה אכפת לו אם הכינים שרוחשות עליו תגענה מכוח הכאתו של משה?

הכרת הטוב פועלת על נפש המקבל

בצעירותי, כשלמדתי בחיפה בישיבת 'תפארת ישראל', זכינו לשמוע שיחות מפי ראש הישיבה רבי מאיר רובמן זצ"ל. באחת משיחותיו חידד הרב את השאלה הנ"ל, ואז לימד אותנו עומק נוסף ביסוד הגדול של הכרת הטוב המובא בספרים הקדושים:

חיוב הכרת הטוב אינו דווקא להחזיק טובה לאותו אדם שהיטיב לנו. אמנם יש עניין להחזיר לו טובה, אבל רואים מדברי המדרש שסיבת הכרת הטוב אינה כדי שעושה הטובה לא ייפגע, שהרי החול אינו מבין שעושים לו טובה, וודאי שאינו יכול להבין שאדם נמנע מלהרע לו כמו שעשה משה רבנו.

אם כן מה העניין להכיר טובה לדומם - למים ולעפר? אמר הרב רובמן: נכון שהדומם אינו מושפע מהכרת הטוב שלנו, אך חובת הכרת הטוב היא עבור האדם בעצמו, שהוא לא ירגיש כפוי טובה! עניין הכרת הטוב אינו מבחינת תגמול למי שעשה לי טובה, אלא שאני בעצמי ארגיש שהדבר הזה עשה לי טובה; וכדי שתהיה לי ההרגשה שמישהו עשה לי טובה, אין זה מן הראוי שלא אחזיר לו טובה או שאזיק לו.

ואם הוא דומם שאינו מרגיש בכך? לא הוא הסיבה, אלא עליך להתרגל להכיר טובה לכל חפץ ולכל אדם, כדי שהנפש של האדם תהיה רגישה, שיהיה לה את הרגש הנפלא הזה של הכרת הטוב.

לכן הורה הקב"ה למשה רבנו שלא הוא יכה את החול, כי עליו להרגיש בתוך תוכו שעשו לו טובה.

לומדים אנו מכך, כי עניין הכרת הטוב הוא מעלה בנפש האדם! הנפש של האדם צריכה להתעלות ולהכיר טובה לכל דבר שעל ידו נעשה לו טוב.

ויש לברר, מהו המקור למידה זו של הכרת הטוב? מניין מגיע לאדם הרצון להכיר טובה למי שהיטיב עמו?

וביאר ראש הישיבה הרב רובמן זצ"ל, כי מידת הכרת הטוב נובעת מהכרת שפלות עצמו. האדם העניו, המרגיש שאינו בר מעלה על פני מיטיבו, אינו חש שחברו חייב לו, ומתוך כך אינו מבין במה זכיתי לקבל את הטובה? הרי לא מגיע לי כלום! אם כן, אני חייב להיטיב עמו כנגד זה! והוא משתדל בכל הזדמנות להכיר טובה ולגמול טוב עם מי שעשה לו את הטובה.

ככל שאדם עניו יותר הוא מרגיש יותר חובה להכיר טובה, אפילו על טובה קטנה שנעשתה עבורו. גם לאחר שנים רבות חש הוא שהוא חייב את נפשו ממש לעושה הטובה!

וזה נובע מרוב גאוותו שחושב שהיה מתאים שיטפלו בו באופן מיוחד...

ומול האורח היהיר יושב גם האורח הטוב. הוא ברוב ענוותנותו מחשיב את כל הטובות שקיבל בכל היקפן ומעריך את כל הטרחה כאלו הכל נעשה במיוחד בשבילו. זה תופס במוחו מקום חשוב, ולכן הוא מרגיש חובה גדולה של הכרת הטוב!

זוהי העבודה הנדרשת מאתנו - להחשיב את הטובה כל כך, ולחשוב שכל הטובה נעשתה רק עבורנו, עד שממילא נרגיש חובה להכיר טובה. העובדה שגם אחרים קיבלו את אותה טובה, או נהנו יחד אתי, לא צריכה לעניין אותי כלל. הם ראויים לקבל את הטובה וזכאים לכך, אבל אני אינני ראוי לכך... מי שמרגיש כך נכנע לפני מיטיבו, כדברי המדרש שהבאנו לעיל: "מי שהוא פותח פתחו לחברו - נפשו חייב לו".

ביטויי הכרת הטוב בבית

בראש ובראשונה עלינו להכיר טובה לבני הבית, וכמובן, חשוב לא פחות לבטא בקול את תודתנו אליהם. כל אדם שאינו הולך בהרגשת 'מגיע לי' הנגרמת מגאוה, יהיה מוכן לקבל בתודה את כל מה שטרחו להכין עבורו. אך עליו להכיר על כך טובה ולהודות בפעל לעושה הטובה.

זכורני, שהייתי פעם אצל ראש ישיבה אחד, חסידא קדישא. כאשר נכנסנו לביתו אחרי התפילה בליל שבת, מצאנו שולחן ערוך במיטב הכלים. ראש הישיבה אמר לאשתו הרבנית: "אני אומר לך, בבתי המלון המפוארים ביותר שבהם הייתי, אין כזו עריכה פדנטית ומדויקת כמו שלך. בכל פעם כשאני רואה את עריכת השולחן שלך, אני מתפעל מחדש - באיזה טוב טעם ודעת את עושה זאת!".

ואומר לכם את האמת: אני בטוח, אין לי צל של ספק, שבכל ליל שבת הוא אומר לה כך!

אם ניכנס גם אנו לביתנו, ונאמר לבני הבית: אתם יודעים לערוך שולחן! לא ראיתי בשום מקום עריכת שולחן כזאת! איזו הרגשה טובה נגרם להם...

בשעה שאדם נכנס לביתו בליל שבת ומברך "שבת שלום", האין לך שלום יותר גדול מזה?

אבל אדם שאינו רוצה להחזיק טובה לזולת, אדם שחסר לו בהכרת הטוב, יאמר לעצמו: 'עזוב, אלה דברים קטנים, אני צריך לשים את הראש שלי בהם? מתאים יותר להתפעל מתוספות, ממחרש"א, ולא מדברים כאלה'.

אבל אין זה נכון! ה'חזון איש' אומר, וזה מיוסד על דברי רבותינו: כל מגמתה של האשה היא למצוא חן בעיני בעלה, וממילא כל מה שהיא עושה ובעלה יאמר לה שזה מצא חן בעיניו, היא תהנה מכך הנאה הכי גדולה: מצאתי חן בעיני בעלי!

הדבר הגרוע ביותר בבית הוא מציאת חסרונות באשה! אוי ואבוי כשזה המצב! אותה אשה מסכנה מרגישה שאינה יכולה להסתדר

לעמת זאת, בעל גאוה מרגיש תמיד שעל כולם לתת לו ולכבד אותו. המחשבה שלו היא: 'מגיע לי!'. ואם קיבל ממישהו טובה, הוא אינו מבין מדוע עליו להכיר לו טובה על כך - 'מה הטובה שעשה לי? מי הוא בכלל שאני צריך להכיר לו טובה?'. מחשבות אלו נובעות מגאוה עצמית ומונעות ממנו להשיב טובה על טובה.

דוגמה קיצונית ראינו אצל המן הרשע, הגאוותן המפורסם, שכל מחשבתו הייתה: 'מגיע לי!'.
גם לאחר שאחשוורוש גידלו מעל כל השרים ונתן לו זכויות מיוחדות, לא הרגיש חייב כלל אלא להיפך. כאשר דיבר עמו המלך על פרס מיוחד המגיע לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, לא היה לו כל ספק כי מדובר בו עצמו - "למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני?", הרי מגיע לי, מגיע לי יותר! אהבת עצמו והגדלת ערכו בעיניו הביאהו לחשוב כאילו מגיע לו כל כבוד שנתנו לו, ומדוע עליו להכיר טובה על כך?

כך עלול להיראות לבסוף מי שאינו עובד על עצמו וחושב תמיד שמגיע לו לקבל מבני משפחתו, מחבריו ומעל הכל - מהקב"ה! אולם מי שמכיר בערכו ויודע שאף אחד אינו חייב לו, מתרגל להודות על כל מה שמקבל, גם מאדם פשוט, קל וחומר מבורא העולם.

אורח טוב - מהו אומר?

הגמרא (ברכות נח.) אומרת: "אורח טוב - מהו אומר? כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפניי, כמה יין הביא לפניי, כמה גלוסקאות הביא לפניי, וכל מה שטרח - לא טרח אלא בשבילי". האורח הטוב מחשיב כל פרט ופרט מן הטובות שמקבל. הוא מרגיש שכל מה שעושים לו זהו חסד שעושים עמו, ואין חייבים לו כלל. והוא מחשיב כל כך כל דבר, עד שמרגיש שכל הטרחה שטרחו המארחים לפני הסעודה הייתה בשבילו.

הרי הם הלכו וקנו בשר; נכון שהם קנו גם בשביל בני הבית, אך האם בשל כך אודה להם רק על החתיכה שלי? ודאי שלא! הוא מרגיש שכל הקניות שקנו היו רק בשבילו, וכל הטרחות, הניקיונות וההכנות לסעודה - הכל נעשה רק עבורו.

ממשיכה הגמרא ומתארת: "אבל אורח רע - מהו אומר? מה טורח טרח בעל הבית זה? פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחת שתיתי, כל טורח שטרח בעל הבית זה - לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו".

אורח רע הוא אדם שהשקפת החיים שלו היא 'מגיע לי', ובתור אחד כזה, כאשר יסעד על שולחן מארחיו תהיה מחשבתו: 'מה בסך הכל עשה בשבילי בעל הבית? כוס אחת של יין נתן לי, חתיכה אחת של בשר נתן לי, וכמעט שלא טרח לכבודי אלא לכבוד בני משפחתו'.

כל מה שהוא מקבל נחשב קטן בעיניו, כי הלא גם אחרים מקבלים. הנה יש לו למארח בנים וחתינים. הם ישבו, אכלו ושתו, ואני רק נספח... זהו אורח רע: חושב הוא שמקבל רק דרך אגב, וממילא לא חשובה בעיניו הטרחה שטרחו כדי לארחו ואינו חש הכרת הטוב.

כדי להגן על כבודו של רב העיירה ולהראות לבני העיירה: מה אתם רוצים מהרב שלכם - טעה בש"ך מפורש? הנה, גם הגאון רבי יצחק אלחנן בעצמו טעה ולא זכר ש"ך מפורש ורק אחר כך חזר בו... איזו חכמה של גאון עולם, ומכאן ילמד האדם באיזה אופן להנהיג את עצמו!

אשתך עשתה איזו טעות והיא מתחילה להסמיק? אל תעלה את זה על נס! תתייחס לזה בטבעיות, 'הנה, גם אני טועה, ולא מזמן אף אני בעצמי טעיתי בכך'... וזאת כדי שהיא לא תהיה נבוכה! כך תעניק לה ולעצמך חיים טובים ומאושרים!

רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, ראש ישיבת 'באר יעקב', סיפר על רבי יצחק אלחנן סיפור נוסף, שממנו ניכרת שוב רגישותו הרבה לכבוד הזולת.

אירע פעם שאחד מהבחורים בקהילה נחטף. בני המשפחה היו מודאגים מאוד, וכל העיר הייתה כמרקחה. מה לא עשה הרב כדי למצוא אותו; דיבר עם מי שנוגע בדבר, השתדל אצל השלטונות, ונתן את כל לבו ממש כדי לאתר את החוטפים ולהחזיר את הבחור לביתו בריא ושלם. גם הפרנסים עמלו רבות, אבל הרב עמל ביותר, והיה בוכה ומתפלל על כך במשך שבוע ימים.

כעבור שבוע, לאחר מאמצים כבירים, אותרו החוטפים, ברוך ה', והבחור הובא בריא ושלם בחזרה לעיר.

מששב הבחור לעיר, רץ אחד מבני הקהילה אל הרב ובישר לו: "ברוך ה', הבחור חזר והוא שלם ובריא, הרב אינו צריך לדאוג!". מיד חיבקו הרב ושמח שמחה גדולה, הודה לו הרב מאוד ואמר: "תזכה למצוות, בשורה טובה תדשן עצם".

עוד זה מדבר, וזה בא, ויאמר הבא: "הרב היה מודאג כל כך, אני רוצה לבשר לרב שהבחור חזר!", הוא לא ידע שמישהו אחר כבר בישרו... אך הרב קיבל אף אותו בסבר פנים יפות והודה לו על שטרח לבוא ולבשר לו.

אחריו הגיע אדם נוסף לבשר לרב על הישועה, עוד ועוד אנשים נכנסו אל הרב בשמחה, וכל אחד שהגיע לא יכול היה להבין מהרב כלל שהרב כבר שמע ויודע! הרב התייחס לכל אחד כאילו הוא הראשון שבא לבשר לו את הבשורה הטובה!

ומדוע? הרב רצה לתת לכל אחד ואחד את ההרגשה הטובה... והכיר טובה לכל אחד על שרצה להיטיב עמו ולבשר לו.

כמה עלינו להתחזק בכבוד הזולת, וגם אם מישהו משמיע לנו אמרה או שמועה שכבר שמענו, נאזין לו בשמחה ובכבוד ולא נפטיר לעומתו: "אה, זה? שמעתי, מה אתה מחדש לי חידושים..."

מידות טובות הן תנאי לעלייה בעבודת ה', עם מידות טובות אפשר להגיע לדרגות גבוהות בתורה וביראת שמים. הסברנו שהשפל ברוחו, בעל מידת הענווה יכול להגיע למידת הכרת הטוב. הרגשת הכרת הטוב שיש לאדם כלפי מי שמטיב אתו, מביאה אותו להכיר טובה לקב"ה על כל מה שנותן לו.

(מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'משכני אחרך')

לכדה, ועול הבית קשה עליה, ובנוסף היא נדרשת לסדר את כל הבית בדיוק כפי שמבקש בעלה המסודר והפדנט... [שהנעליים שלו נמצאות בסלון, והגרביים שלו נמצאים אי שם...] היא תתאמץ יותר מכוחותיה העיקר שלא יגיד לה חסרונות!

גם אני עלול לטעות!

יש לדעת, כי ההרגשה הגרועה ביותר שאשה חשה בחייה היא כאשר בעלה אומר לה: "לא הצלחת!" או "טעית!" - איזה הרס יכול לצאת מזה!

לכן תמיד חשוב שאדם ירגיש שלא מגיע לו כלום, ועל כל מה שהאשה עושה עבורו הוא חייב לה הכרת הטוב, ובאופן זה לא יבוא לדרוש דרישות שאינן הוגנות, ולא יצפה שאשתו תצליח כל יום לעמוד במטלות הרבות שעומדות בפניה.

גם צריך לדעת שכל אחד יכול לטעות, ולא לעורר מהומות אם האשה נכשלה.

בסיפור הבא נלמד מהנהגת אחד מגדולי הדורות כיצד עלינו להתנהג.

רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, רבה של קובנא, היה גאון עולם. בזמנו היו רבני הערים ממנים רבנים בעירות, ובאחת העיירות היו כמה אנשי בלייעל שחיפשו דרך להדיח את הרב שלהם מתפקידו. הם ציפו כל הזמן מתי תבוא לידם הזדמנות שיוכלו להוכיח שהוא טעה ואינו ראוי להיות רב העיירה.

ואכן, יום אחד נשאל רב העיירה על איזו הלכה והרב פסק את פסקו. מצאו התושבים שהש"ך, ה'שפתי כהן', פוסק במפורש ההיפך מדברי הרב. הרב טעה טעות חמורה!

מה עשו מבקשי רעתו? הם רצו לקבל גושפנקה שמדובר בטעות חמורה באמת, ולכן שלחו את השאלה לגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא.

כידוע "חכם עדיף מנביא", אמר הגאון רבי יצחק אלחנן בלבבו: 'הרי יש להם רב במקומם, אם כן מדוע שלחו את השאלה הזו אלי?...' הוא הבין שטמון כאן משהו, שאותם אנשי בלייעל רוצים ח"ו לדבר סרה על רבם. הם ודאי מתכננים להראות לו: הנה, רבי יצחק אלחנן כתב בדיוק להיפך, ומדוע אתה מתיר לנו איסורים?!

מה עשה? כתב להם פסק הלכה כמו זה שפסק רב המקום, כך יראו כולם שהרב צדק בפסק שלו ולא יפגעו ברב. אבל האם כדי שלא יפגע מותר להתיר דבר אסור? לא ולא! ולכן מיד, כדי שלא תצא טעות מתחת ידו, שלח הרב רץ מיוחד ובאמתחתו מכתב חדש: "טעיתי בהוראה שהוריתי, טעיתי בפסק הראשון שלי, הן זהו ש"ך מפורש! אני מצטער ממש, אך טעיתי. תקרעו את הפסק הראשון..."

ובשביל מה עשה זאת? מוכן היה ר' יצחק אלחנן להתבזות, העיקר

פעם אחת כשנכנס החזו"א לביתו של הרב רוזין אמר לו החזו"א: "יענקל דער בלעכער (יענקל הנפח) חולה ואינו חש טוב, ואני מבקש מהרב שנלך יחד לבקרו לביקור חולים". התפלא הרב רוזין ומיד אמר שלא מקובל שהרב ילך לבקר את החולה מפני כבוד הרבנות...

ומה עשה החזו"א בביתו של יענקל דער בלעכער?

הרב בנימין בירנצוויג

"אלה ראשי בית אבותם בני ראובן" (שמות ו', י"ד)

כאשר מזכירה התורה את שמות בני ראובן ושמעון נאמר בהם "ואלה ראשי בית אבותם בני ראובן", ואילו אצל בני לוי נאמר ו"אלה שמות בני לוי" ואצל ראובן כתבו רק "בני ראובן" בלי המילה 'שמות'. ועיין בשל"ה הק' שביאר, כי שבט לוי לא היה בגלות ולוי ידע דבר זה ורצה להשתתף בצרת ישראל. מה עשה? קרא שמות לבניו ע"ש הגלות - גרשון, ע"ש כי גרים הם בארץ לא להם; קהת, ע"ש ששיניהם קהות; מררי, ע"ש ומררו את חייהם; ולפיכך נאמר בהם "ואלה שמות בני לוי".

וכתב שם, שמכאן ילמד האדם את החובה להשתתף בצרת השני אע"פ שאין הצרה מגיעה אליו בעצמו. וכך הודיע ה' יתברך למשה רבנו עליו השלום "אהיה אשר אהיה", אהיה עמם בגלות זה ואהיה עמם בגלות אחרת, ואח"כ ציווה לומר לישראל אהיה פעם אחת שלא לצערם - להודיע גם שתהיה גלות נוספת. ומה שא"ל השי"ת למשה בתחילה "אהיה אשר אהיה" אמרו ב'שמות רבה', שאמר הקב"ה למשה, לך אני מודיע שאהיה אשר אהיה שיהיו שתי גלויות, אבל להם איני מודיע - לישראל לא תאמר רק אהיה פעם אחת שלא לצערם ביותר. והודיע השי"ת הצער למשה כדי שיהיה משותף בצרת ישראל, כי גדול היה משה בעיני פרעה ובעיני עבדיו, עכ"ל.

ומצטער ממש כאילו היו כולם בני משפחה אחת. גם בישיבת חברון בעת המלחמה בלבנון, כשהגיעו כל יום שמועות נוראות על חיילים רבים שנפלו במלחמה, היה יושב המשגיח ר' הירש פאלי זצ"ל ובוכה מצער על כל אחד שנפל בקרב, על צער משפחתו וחבריו. עד שהגיע מצב שזה ממש הזיק לבריאותו, והתחילו להסתיר ממנו את המצב במלחמה ואת הידיעות על נפילת חיילים במלחמה.

בנשמתם של גדולי ישראל היה עניין הנושא בעול וצרת הרבים, אף שלא הגיעה הצרה עליהם נשאו על לבם צרת הציבור כאילו הייתה צרתם ממש.

בשנת תש"ח, לאחר שנגמרה השואה הנוראה, הגיע לארץ ילד בן עשר פליט שואה שאיבד את הוריו וכל משפחתו באושוויץ, דודתו זקנה הצליחה למלט ולשמרו עד סוף המלחמה, וכך הגיע לבית האבות של פוניבז' שהוקם עבור פליטי חרב אלו, כבית חם ותומך. גברת מונק הייתה מנהלת בית האבות וקיבלה את הילד בחום רב. הילד אכל ארוחת ערב ומיד לקח פרוסת לחם והחביאה בתוך מעילו הבלוע, אימי המחנות נותרו כצלוקת בלבו הקט. גברת מונק לא אמרה דבר ונשאה תפילה שישתקם ויבריא מכל מה שחוה. ואז הראתה לו את חדרו ומיטתו, כשעל המיטה הכינה לו ביגוד חדש

וכן פיג'מה, כשהיא אומרת לו שיילך להתרחץ וילבש את הפיג'מה החדשה. אבל הילד סירב. הוא נכנס למיטה עם בגדיו המלוכלכים וכך נרדם. דבר זה חזר על עצמו גם למחרת, כשגברת מונק מנסה לשדלו בכל דרך על ידי מתנות וממתקים, אבל הילד בשלו! היא הביאה את הרב גרנדביץ, שהיה זה שתמך נפשית בילדים, הוא ניסה והילד בשלו. עד שבליט ברירה קראו לרב מפוניבוז' שהיה בעל לב רחום במיוחד, והוא ניסה בכל דרך לשכנע את הילד: "מוטקל'ה המתוק, מדוע אינך מתרחץ?" והילד שותק...

אמר הרב מפוניבוז': "בליט ברירה נלך ל'חזון איש'!", וכך הלכה כל המשלחת לביתו של החזון"א עם הילד, כשהרב מפוניבוז' מסביר לחזון"א על הבעיה עם הילד המסכן הזה.

שאל ה'חזון איש' את הילד ברוך: "מרדכל'ה, למה אתה לא רוצה להתרחץ?", ואז התפרץ הילד בזעם: "לא רוצה להוריד את הבגדים, כל פעם שהורדתי את הבגדים בברגן-בלזן לקחו לי אותם והשאירו אותי עם הפיג'מה המחוספסת. אין לי אבא ואמא שישמרו לי את הבגדים, לא רוצה שייגנבו לי אותם!".

הצער שבו אמר הילד את הדברים גרם לזעזוע לכולם, הרב מפוניבוז' יצא החוצה ופרץ בבכי, ואז אמר החזון"א לילד: "אל תדאג, גב' מונק תשמור לך על הבגדים". ענה הילד: "אני לא מאמין לה!". המשיך החזון"א: "הרב גרנדביץ ישמור לך על הבגדים", ענה הילד: "אני לא מאמין לו". המשיך החזון"א: "אולי הרב מפוניבוז' ישמור לך על הבגדים", גם כאן חוזר הילד על תשובתו: "אני לא מאמין לו".

ואז אמר לו החזון"א: "מרדכל'ה, אתה יודע מה? אני אשמור לך על הבגדים!". הביט הילד בחזון"א בחשדנות, והוסיף לו החזון"א: "תאמין לי, אני אף פעם לא שיקרתי, אני אשמור לך". ואז התרכך הילד ואמר לחזון"א: "אם הרב שומר לי אז אני מוכן ללכת להתרחץ".

כמובן, מיד הלכה גב' מונק להביא את הפיג'מה לילד, הוא נכנס להתרחץ ולאחר מכן הלביש את הפיג'מה ופנה לחזון"א: "רב'ה, תשמור לי על הכיפה והציצית, הגרביים, הכותנות, החולצה והמכנסיים", והחזון"א אומר לו: "הבטחתי לך ואקיים".

לאחר שיצא עמדו החזון"א והרב מפוניבוז' ופרצו בבכי מר על היתום האומלל הזה, כמה צער ומכאוב ניכרו מפניו ומילותיו.

מיד יצא החזון"א והביא קערה גדולה מלאה מים, הפשיל שרווליו, התחיל לשפשף את בגדיו המלוכלכים של הילד, כשהרב מפוניבוז' מצטרף אליו. וכך שני גדולי הדור עומדים מעל קערת כביסה ומשפשפים את בגדי היתום האומלל, כשמעיניהם זולגות דמעות ומתערבבות במי הסינטבון ובמים השחורים הספוגים בצרת הילד היהודי היתום. וכך מרוב שחרותם של המים החליפו את המים כמה

פעמים.

והנה, לאחר 25 דקות מופיע הילד נקי ורחוץ כשהוא לבוש בפיג'מה החדשה, ומיד שואל את החזון"א: "היכן הבגדים שלי שהרב שמר לי?". ענה לו החזון"א: "הנה, תראה מרדכל'ה, אנחנו שוטפים לך את החולצה והמכנסיים, וכבר נייבשם וננקה גם את הציצית... מרדכל'ה, הלילה תישן אצלי בבית, ומחר תתלבש בבגדים הנקיים והיבשים", ואורו עיניו של הילד לראשונה מאז שהגיע לארץ.

לא ייאמן, מאור האומה, זקן הדור, עומד ונותן מזמנו היקר, זמן רב מאוד לכבס ולהרגיע את הילד היתום הזה, ממש להרגיש בצרתם של ישראל.

מעשה נוסף ואציל שסיפר הגר"ש שבדרון על החזון"א, ששמע מהגר"י קמינצקי, ששמע מבעל המעשה הרב רוזין בעל ה'נזר הקודש' שהיה מרא דאתרא בעיר חוידאן, כשהחזון"א היה אברך בשנות העשרים והיה גר בעיירה ולא ידע אף אחד מגדלותו, ורק היה מגיע מדי פעם לדבר בלימוד עם המרא דאתרא הרב רוזין, והוא גילה כי לפניו תלמיד חכם גאון מופלא. הוא התיידד אתו וקבע עמו חברותא, כשכולם מתפלאים מה לרב העיירה הגדול עם איזה אברך צעיר שכל הזמן מגיע לביתו.

פעם אחת כשנכנס החזון"א לביתו של הרב רוזין אמר לו החזון"א: "יענקל דער בלעכער (יענקל הנפח) חולה ואינו חש טוב, ואני מבקש מהרב שנלך יחד לבקרו לביקור חולים". התפלא הרב רוזין מהיכן אברך שתקן זה יודע מה קורה בבתי התושבים, ומיד אמר שלא מקובל שהרב הולך לבקר בבית התושבים מפני כבוד הרבנות, אלא לכלה לפני חופתה ולעוד דברים שכתובים בהלכה.

דחה החזון"א מיד את דבריו והתחיל להסביר את נחיצות הביקור, באומרו שה'שלוש בית' בבית יענקל דער בלעכער ממש לא טוב, והעסק שם מסתבך מיום ליום, "אם נלך שנינו, כתוצאה מביקור הרב ייצא רעש גדול על הכבוד הגדול שרוחשים לו, ואשתו בוודאי תראה זאת וזה ישפיע עליה ותעריך יותר את בעלה".

וכך היה, הלכו הרב רוזין והחזון"א לבקר את יענקל דער בלעכער, וההתרגשות שלו ושל אשתו הייתה גדולה מאוד; וכפי שצפה החזון"א, למחרת רעשה כל העיר על הביקור הנדיר הזה, ומאז שבו השלום והשלווה לשרור בביתם.

לבו הרחום של החזון"א היה מיצר ודואג בצרת השני, גם מה שלא היה מוטל עליו כלל לשאת בעול צרת השני!

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג,
כתבו ל: bdirshu@neto.net.il

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

בעיצומו של לילה קר וחשוך, התייצב היהודי המסכן מחוץ לשערי המלון. עתה אין לו לאן ללכת, הן אפילו לא טרח להסדיר לעצמו אכסניה ראויה ללילה הזה, מה יעשה עכשיו? לפתע יד רכה הונחה על כתפו. 'יהודי! מה אתה מחפש כאן באישון לילה? זה מסוכן!' - אומר לו מאן דהו במבטא אידישאי מובהק

כיצד בגידה ושריפה הפכו לסוכריה?

יפה, בורא עולם לא מקבל את הטענות הללו. ונשאלת השאלה: למה? הלוא זה בדיוק מה שנדרש ממנהיג דגול ורחום - לבחון את מעשיו, לראות אם הועילו או הזיקו, ולכלכל את צעדיו בהתאם. מדוע טענתו זו אינה מתקבלת? מדוע הקדוש ברוך הוא בא בטרוניה למשה רבינו על שהעז לשאול את שאלותיו?! מהי הטענה על שהקשה "למה הרעותה לעם הזה", הלוא זה אכן בדיוק מה שקרה בעקבות מעשיו?!

את התשובה לכך חושפים המפרשים בגילוי מסעיר. כל הבעיה היא במילה אחת בלבד. משה רבינו, כמנהיג ישראל, רשאי וצריך להתפלל לבורא, לפנות אליו ולבקש עזרתו לנוכח הכבדת עול הגלות על בני ישראל הנאנקים. אך הוא נקט במילה אחת, שהיא ורק היא הבעיה: הוא אמר למה "הרעותה", הוא כינה את התוצאה בשם 'רע'.

וכאן הנקודה: ה' הטוב אינו מרע לאדם, אף פעם, בשום מצב. לא תמיד קל להבין, לפעמים מתעוררות שאלות, במצבים מסוימים גואות תמיהות, אבל על עובדת יסוד אחת אין חולק - שכל אלו אינם רע אלא טוב שאיננו מבינים את הטוב שבו. בכל מה שנראה רע טמון טוב נסתר, בעומק מה שנראה רע חבויה טובה גדולה אלא שאיננו יודעים להבחין בה.

כי יהודי מאמין יודע שאין דברים רעים בעולם, יש רק דברים טובים שאינם מובנים. הם נראים רעים, קשים, מעוררי מצוקה, יוצרי לחץ

הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א

"אָרָא..." (שמות ו', ג')

זכה העם היהודי למה שלא זכתה בו אף אומה ולשון - לחוש את התחושה העילאית של להיות מובל בידיו האוהבות של אבא גדול שבשמים, בורא עולם. העולם כולו מנוהל בידיו יתברך, אין אף פעולה או מעשה שיכולים להתרחש לולא היה זה רצון ה'. אך העם היהודי יש לו יתרון נוסף: הוא יודע, חש, מרגיש ומאמין שהוא נתון בידיים הטובות ביותר.

התחושה הזו הופכת את החיים לאיכותיים יותר, רגועים יותר, בטוחים הרבה יותר. כשאדם מבין ומפנים שכל מה שקורה סביבו נעשה בהחלטת אביו אוהבו, קל לו יותר לקבל כל עובדה, התפתחות או התמודדות. כשאדם מטמיע בנפשו את ההבנה שהאחד הגדול, החזק והאוהב, מתכנן את חייו וסולל את דרכו, אזי גם כשהוא עובר קושי או התמודדות הוא לא נשבר ולא מתוסכל, ממשיך להאמין שמה שנראה בעיניו כדבר רע - בעצם הוא טוב אלא שהוא טוב נסתר. כשאבא אוהב נוטל את ילדו ומניחו על שולחן הניתוחים, הילד יודע שאולי יכאב לו עכשיו, אולי יעבור חוויה לא נעימה, אבל הוא בטוח שזה לא רק טוב, זה הכי טוב עבורו. הוא סמוך ובטוח שאביו הטוב והאוהב לא רוצה להרע לו, אינו חפץ להזיק או להכאיב לו. וגם אם עתה יעבור חוויה לא נעימה, העובדה שאביו הטוב מוביל אותו אליה משקיטה את פחדיו ומרגיעה אותו.

זו התחושה שלנו, של כולנו, ברגע בו אנו עומדים בפני קושי. נכון, הרגע הקרוב לא קל, הקושי שלפנינו נראה מפחיד או מאיים. אבל אנו בטוחים שמדובר בניתוח לא נעים, שאבא טוב ואוהב ארגן וסידר לטובתנו, מבצע אותו למעננו, רוצה בו עבורנו. העובדה שאנו יודעים שאבינו שבשמים עושה לנו רק טוב מרגיעה אותנו, מעניקה לנו שלוה ואושר.

פרשת השבוע נפתחת בתשובת בורא עולם למשה רבינו על השאלה אותה הקשה בשלהי הפרשה הקודמת - "למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתיני?". משה רבינו נוכח כי שליחותו הראשונה לפרעה לא רק שלא הועילה אלא הכבידה את העול על בני ישראל; עיניו רואות וכלות והוא שואל את ה' למה הרע לעם היהודי, למה הורה לו ללכת לפרעה ובכך נגרמו גזירות נוספות על העם היהודי האומלל. מדברי חז"ל נלמד, כי שאלתו זו של משה רבינו לא התקבלה בעין

אבל לאמתו של דבר כל אלו הם דברים טובים בתכלית הטוב, אלא שאין לנו את המשקפיים המעמיקים שרואים את הטוב הנחבא בעומק הרע, שמגלים את הטוב שנסתר בשאל הכאב. אבל זה שאנו לא רואים לא פוגם בעובדה הברורה שמאתו יתברך לא יכול לצאת דבר רע, רק דברים טובים בתכלית הטוב.

הבה נחدد את החשיבה הזו בעומק לבנו. כי כולנו חווים לפעמים רגעים קשים, שעות משבר, 'תאונות' חיים כאובות או מתסכלות. ככל שנחدد בלבנו את האמונה הברורה, ככל שנפנים בנפשנו את הידיעה הפשוטה שאין רע בעולם, נקודה! ובורא עולם עושה לנו רק טוב אלא שלפעמים הוא נסתר - כך נזכה לחיות חיים מוארים, רגועים, שלווים וטובים!

השריפה שהשתלמה

שנים רבות עסק ר' יעקב במלאכת הנגרות, עד שקנה לעצמו שם טוב כנגר מהולל. הנגרייה שבראשותו עבדה ללא הרף, הזמנות באו ויצאו, לקוחות מרוצים הביאו לקוחות מרוצים נוספים, העסק פרח ושגשג. עם הזמן, בלאי טבעי ולחץ הזמנות חברו להחלטה משמעותית מאוד: ר' יעקב טס לארצות הברית וביצע עסקת רכש גדולה של ציוד טכני מתקדם ומכשור משוכלל. הרכישה עלתה הון תועפות, הוא הוצרך להשקיע את כל חסכונו ונאף ליטול הלוואות, אך הוא סבר כי הדבר כדאי.

ביום מן הימים התבשר ר' יעקב כי המכשירים המשוכללים עומדים להגיע, ובהתרגשות רבה קיבל את מכשירי הענק והציוד המתקדם. הוא כבר המתין לזרם הלקוחות שיגיע בעקבות ההתקדמות המשמעותית בפיתוח העסק, כי בלעדיהם מהיכן יממן את עלויות רכישת הציוד היקר...

ואז, הכל הסתבך. זה החל במעשה הבגידה הנפשע שביצע אחד מבכירי עובדיו, שתוך כדי שלמד את רזי המכונות החדשות החל להתעניין ברכישת מכשירים משוכללים עוד יותר. כמחבל במסתרים פעל אותו עובד, שכר שטח נרחב לא הרחק מהנגרייה המפורסמת של ר' יעקב, רכש ציוד משוכלל ומתקדם, וביום בהיר הנחית מהלומה על לבו של ר' יעקב, כשפרש מהנגרייה בקול רעש גדול ופתח נגרייה בעלת שם דומה ממש בסמוך אליו...

לבו של ר' יעקב חשב להישבר. הן זה עתה השקיע את כל הונו ברכישת ציוד חדש ומתקדם בתקווה כי ההשקעה תשתלם לו, ההזמנות הרבות תכסינה את ההוצאות וההלוואות היקרות. ועתה, אחד מבכירי עובדיו פרש, פתח נגרייה משוכללת משלו, וכיון שהוא מכיר היטב את הלקוחות הם החלו לעבור אליו בזה אחר זה. החלה תקופה קשה בעסק, הרווחים צנחו בחדות, האיום העסקי הפך לקיומי. ריבונו של עולם, מאין יבוא עזרו?!

ואז, ביום מן הימים, היה זה בבחינת 'שבר על שבר'. קצר חשמלי בנגרייה של ר' יעקב הוביל לשריפה שכילתה את הנגרייה כולה, על מכונותיה, ציודה, משטחי העץ ושקי הנסורת, בלוקי הפורמייקה, ואפילו יומן החובות. האש מצאה לעצמה חומר בעירה מצוין ברחבי הנגרייה, ובתוך שעה קלה לא נותר כל זכר, כל הונו ירד לטמיון...

ר' יעקב הביט באש האוכלת את מפעל חייו וחש כי חרב עליו עולמו. אם לא די בעובד הבוגד שהמיט עליו אסון כלכלי, הגיעה השריפה ומחקה את מה שנותר. עתה חש אבוד ממש, אפילו את מעט ההזמנות שהיו לו לא יוכל לספק. מי יודע כמה זמן, מאמץ וכסף ייקח לו לשקם את ההרס, להזמין ציוד חדש, להתחיל לבנות מוצרים, לסדר אולם תצוגה...

זו הייתה התקופה הקשה ביותר בחייו של ר' יעקב. העסקים לא קרטעו - הם פשוט נשרפו. הוא לבד מול הררי חובות, כשהעובד שלו לשעבר מעביר את אחרון לקוחותיו אליו. הוא השתדל להתחזק, אך היה לו קשה, קשה מאוד...

והנה, ביום מן הימים, נשמעת נקישה מהוססת בדלת ביתו. ר' יעקב פותח ועיניו נקרעות בתדהמה... מולו עומד העובד לשעבר, זה שבגד בו והתחרה עמו בחוסר רגישות. העובד ביקש להיכנס ולשוחח, ור' יעקב, מרוב הלם, לא הצליח לסרב...

בשקט ובבושה פתח העובד בהתנצלות על העבר, והמשיך בהצעה שאי אפשר לסרב לה: "ר' יעקב, תשמע - פתחתי את הנגרייה, יש לי את מיטב הציוד והכלים, המכשור והאמצעים, אך היא לא מנוהלת טוב ומפסידה כסף... אין לי ברירה, אני בא להציע לך לרכוש ממני את הנגרייה שלי, על כרעיה ועל קרבה, במחיר הקרן ממש. הן שלך נשרפה... הנה, קח עסק מוכן ומאובזר במחיר מציאה..." - - -

ר' יעקב החל לנהל עמו משא ומתן, שנחתם בכי טוב. העובד שלא הצליח להתמודד עם עול ניהול הנגרייה, שמח לקבל בחזרה חלק מהכסף שהשקיע, ואף בפריסת תשלומים שהייתה נוחה לר' יעקב. עוד באותו היום הפך ר' יעקב לבעליה של נגרייה משוכללת ומתקדמת ממה שהייתה לו, והמשיך בשיא המרץ לייצר רהיטים ולספק את ההזמנות המובטחות...

לימים, שמענו ממקור ראשון את סיפורו של ר' יעקב, שהוסיף: "רק לאחר שרכשתי את הנגרייה של העובד לשעבר, אז הבנתי עד כמה כל אחד מחלקי השבר מרפא את חברו. כשהעובד הבוגד פרש והקים נגרייה לתפארת - היה זה עבורי אסון כלכלי כבד. למפרע התברר שהלה הכין עבורי נגרייה משוכללת במיוחד, בהתנדבות מלאה...

"וכשהשריפה פרצה היה נראה לי שזה הסוף. שלא אצליח להשתקם. אך דווקא השריפה היא שהביאה את עובדי לשעבר לפנות אלי, להציע לי לקנות את העסק של המתחרה הגדול ביותר שלי, ולהבטיח את הצלחת עסקי בעזרת ה' לאורך ימים. הנה כי כן, את עוגמת הנפש שהגיעה לי קיבלתי, אך אבא הטוב והמיטיב הכניס לי סוכריה משמעותית בכל כאב לבי!"

הבה נאזין למסר הזה העולה מדברי ר' יעקב, הבה נבין עד היכן הדברים מגיעים. לפעמים, הכל נראה סגור וחשוך, עצוב למלוא האופק. נראה כי השבר הוא עובדה מוגמרת, מי יודע אם ניתן להתמודד עמו. למפרע, מתברר שבתוך מה שנראה רע מסתתר לו טוב, שבעומק האסון חבויה לה הזדמנות, שמבעד לאפלה נוצצת לה תקווה חדשה...

הבה נאמין בבורא עולם בכל לבנו, נדע כי הוא לא עושה לנו רע. גם מה שנראה רע הוא רק נראה כך, לפעמים עם הזמן נגלה בעצמנו עד

כמה היה זה טוב, לפעמים לא נדע לעולם. ועדיין, נדע, נבטה, נאמין ונפנים, שבזאת עולם עושה לנו רק טוב, מידי הטובות והרחומות לא ייצא כל רע, ואם זה נראה כך יש שם איזה טוב מסתתר וחבוי, כי כל מעשיו הם טובים למעננו!

זריקה לרחוב באישון לילה

הסיפור הבא התרחש באישון לילה, בלונדון בירת אנגליה. יהודי נכבד שנקלע למצב כלכלי סובך וקשה לא נותרה בידו ברירה והוא טס ללונדון, להתדפק על דלתות נדיבי עם. אלא שגם שם ההצלחה לא האירה לו פנים, ולמרות מאמציו ותחנוניו העלה חרס בידיו. פה ושם קיבל תרומות קטנות, שאך בקושי הצטברו לכדי עלות כרטיס הטיסה... כשחש תשוש מהמאמץ שאינו מניב פירות, נודע לו כי פלוני, עשיר מפורסם בצדקותיו הנדיבות, עומד להתארח בבית מלון יוקרתי בלונדון. הוא הבין כי אם ישתחל לבית המלון ויצוד את תשומת לבו של העשיר מובטחת לו תרומה הגונה. אך איך עושים זאת? הוא החליט לפנות למנהל המלון, ובשיחה עמו עורר את רחמיו לקבל אישור חריג ונדיר ללון בבית הכנסת שבמלון, בתקווה שבשעת בוקר - בעת התפילה, כאשר יתפלל שם הגביר, יוכל לתפוס עמו שיחה עם סיום התפילה. לא בקלות הסכים מנהל המלון לבקשה המוזרה, אך לבסוף נכמרו רחמיו והוא אישר לו ללון בבית הכנסת לילה אחד בלבד.

בשעת ערב מוקדמת התייצב מיודענו בבית המלון כששקית קטנה ובה מגבת בידיו, מגבת שתשמש אותו גם ככרית וגם לנטילת ידיים שחרית. הוא חומק לבית הכנסת בלאט, מסדר ספסל בפינת בית הכנסת, מכין לעצמו מים לנטילת ידיים על יד המיטה המאולתרת, וכבר נשכב על הספסל ועוצם את עיניו...

"סלח לי, אתה נורמלי?", קול גס מטלטל אותו בחוזקה ומאבטח חסון מנער אותו בעוצמה. "הומלס? כאן לא ישנים, תפוס את מטלטליך ותתאדה מכאן!", נוזף בו המאבטח הנכרי בחומרה. "כאן זה בית מלון, משלמים מראש, מקבלים חדר, ישנים בצורה מסודרת. לינה בבית הכנסת? לא בבית מלוננו!", פוסק המאבטח בנחרצות וקופץ את אגרופיו...

"רחמים, רחמים!", מתחנן היהודי האומלל, "הלוא ראית כי אינני מפריע לאיש, השעה כבר מאוחרת ועוד רגע כבר הייתי נרדם. ובכלל, מנהל המלון אישר לי לישון כאן הלילה, כי זו תקוותי היחידה... ---" "חה חה חה...", מצטחק לעברו המאבטח, אפילו לא שומע, "אישורים, סיפורים, הזיות יפות יש לך... כאן בבית המלון לא ישנים בבית הכנסת, זה ברור, זה אסור, זה בניגוד לכל נוהל. אתה נעלם מכאן תוך שניות ספורות או שאני קורא לצוות אבטחה מתוגבר לתפוס אותך בכוח ולהטילך מחוץ לבית המלון?", שואל קובע המאבטח בבוטות מרושעת...

בצר לו מקפל היהודי את מגבתו ומדדה אל שערי בית הכנסת, כשהמאבטח פוסע אחריו ומוודא כי אינו שב על עקבותיו. דמעות נקו בזוויות עיניו כשעבר על יד שער המלון, אותו מקום בו חלף אך לפני שעה קלה, סמוך ובטוח כי הוא בדרך לפגישה הנכספת עם העשיר. 'אוי, כל מאמציי ולחציי עלו בתוהו ברגע אחד...', הוא מהרהר...

בעיצומו של לילה קר וחשוך התייצב היהודי המסכן מחוץ לשער המלון. עתה אין לו לאן ללכת, הן אפילו לא טרח להסדיר לעצמו אכסניה ראויה ללילה הזה, הוא זרוק בבושת פנים בטבורה של עיר, וגם הסיכוי היחיד שלו להגיע אל העשיר הנודע ולדבר אל לבו נגוז והתנפץ אל מול סלעי המציאות המרה. מה יעשה עכשיו?

ובעודו מסתובב שבור ונכלם, לפתע הונחה יד רכה על כתפו. "יהודי! מה אתה מחפש כאן באישון לילה? זה מסוכן!", אומר לו מאן דהוא במבטא אידישאי מובהק, והוא מרים את פניו ונתקל בעיניו הטובות של אותו עשיר נודע, לשמו וכדי לפוגשו נכנס לכל הסערה הזו...

בקול שבור ומרוסק הסביר היהודי לעשיר את העובדות לאשורן, כמה התאמץ כדי להשיג פגישה עמו, כמה שמח שהצליח להשתחל ללינה בבית המלון, וכמה נשבר לבו בקרבנו בראותו כי הסיכוי אבד ואיננו, כשזרק מבויש ונכלם אל הרחוב. "אוי ואבוי!", נקרע לבו של העשיר בכאב, "הנה, הבה ואכניסך אל בית המלון, אתה תהיה האורח שלי!".

לוחץ העשיר את ידיו ומזמינו להתלוות אליו. הוא נכנס לבית המלון בכבוד ובהדר, העשיר מזמין לו סוויטה יוקרתית ללינה לילה, וגם ארוחת בוקר עשירה - אותה הוא קובע לסעוד עמו בצוותא. בשעת בוקר הם נפגשים לארוחת בוקר דשנה בחדרו של העשיר, וכטוב לבו שמע את סיפורו האישי של היהודי הנזקק ורשם לפקודתו צ'ק נדיב במיוחד.

לאחר שנפרדו, ביוצאו משערי המלון בפעם השנייה באותה יממה, לפתע הוא מבין: רגע השבר של אמש היה בעצם רגע הניצוץ. הרגע הקשה בו נזרק מחוץ למלון בבושת פנים, כשעמד בוכה ברחוב של עיר זרה בשעת לילה מאוחרת כשכל כולו מבוכה וייאוש - הוא הרגע שפתח לו את השערים. לולא היה פוגש את העשיר בדיוק באותו רגע של שברון לב דרמטי, לבטח התוצאה לא הייתה טובה כפי שהיא!

מתברר, שדווקא הרגע החשוך ביותר, הרגע בו נשבר, הרגע שהיה נראה לו רע, הרגע שהיה נראה כקשה כל כך - הוא רגע האור, הוא הרגע השמח ביותר בסיפור הזה. זהו הרגע בו התייצב בפני העשיר ושפל מצבו היה כה בולט - עד שרחמיו של הגביר התעוררו כל כך והוא פינק אותו בלינה לילה, ארוחת בוקר וצ'ק נכבד.

ולא נועד סיפור נפלא זה, אותו שמענו מכלי ראשון, אלא כדי ללמדנו: הרגע שנראה חשוך, אפל וקודר, לעתים הופך לרגע המינוף, לרגע ההזדמנות. לא, זה לא קורה מעצמו, זה קורה כי בורא עולם לא מביא רע אמתי על בניו, לכל מה שנראה רע יש תפקיד חיובי, תפקיד משמח, תפקיד אופטימי.

יהודי יקר, לפעמים יודעים ולפעמים לא, אך תמיד תמיד, גם המצבים הקשים ביותר, נועדו להוביל לרגעים טובים ומרשימים. בורא עולם לא מעניק לנו רע, הוא עושה לנו רק טוב. וככל שנראה יותר רע כך נהיה סמוכים ובטוחים שהטוב האמתי בוא יבוא ברינה, "ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב", תמיד!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

◆ יומא טבא לר-בנן ◆

הזביע ויצא לאור הספר

אשיא כפי

◆ הלכות נשיאת כפים

◆ שיעורים על סדר פרשיות השבוע

◆ מכתבי תורה מגדולי ההוראה שליט"א

מאת רבי חיים משה הכהן כץ שליט"א

◆ שאלות מתוך הספר ◆

קבוצת בני ארץ הקודש שנסעו לנפוש באוסטריה,
מה דינם בברכת כהנים?

הלבין הכהן פני חבירו, מהו בנשיאת כפים?

לוי האם יעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידי הכהנים?

שובד זר של אחד המתפללים השומד ביע לבין הכהן?

איך מברכים הבנים בליל שבת בפסוקי הכהנים?

כהן שליח ציבור ששכח להוריד מנעליו קודם חזרת הש"ץ?

כניסת כהנים למערת הרשב"י במירון?

כהן לפגז עם רבו או אביו, את מי יקדים לכבד?

בדיני כבוד כהן קטן והמסתעף להלכה ולמעשה?

האם נוהג מצוות וקדשות אחר פטירת הכהן, והנפקודא?

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

או בטלפון 050-4155426

הפצה: קולמוס

הוצאת ספרים לעובדות